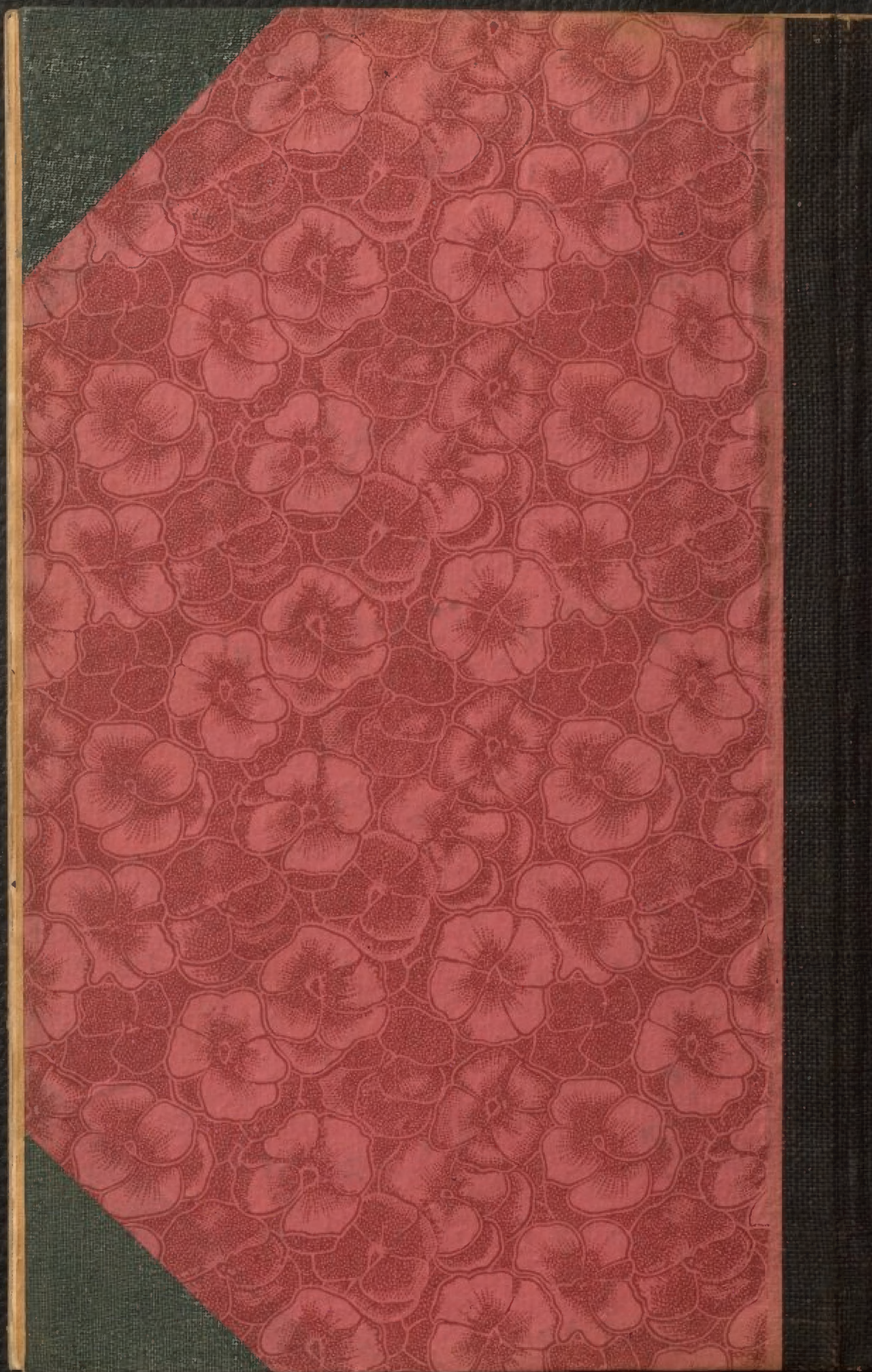
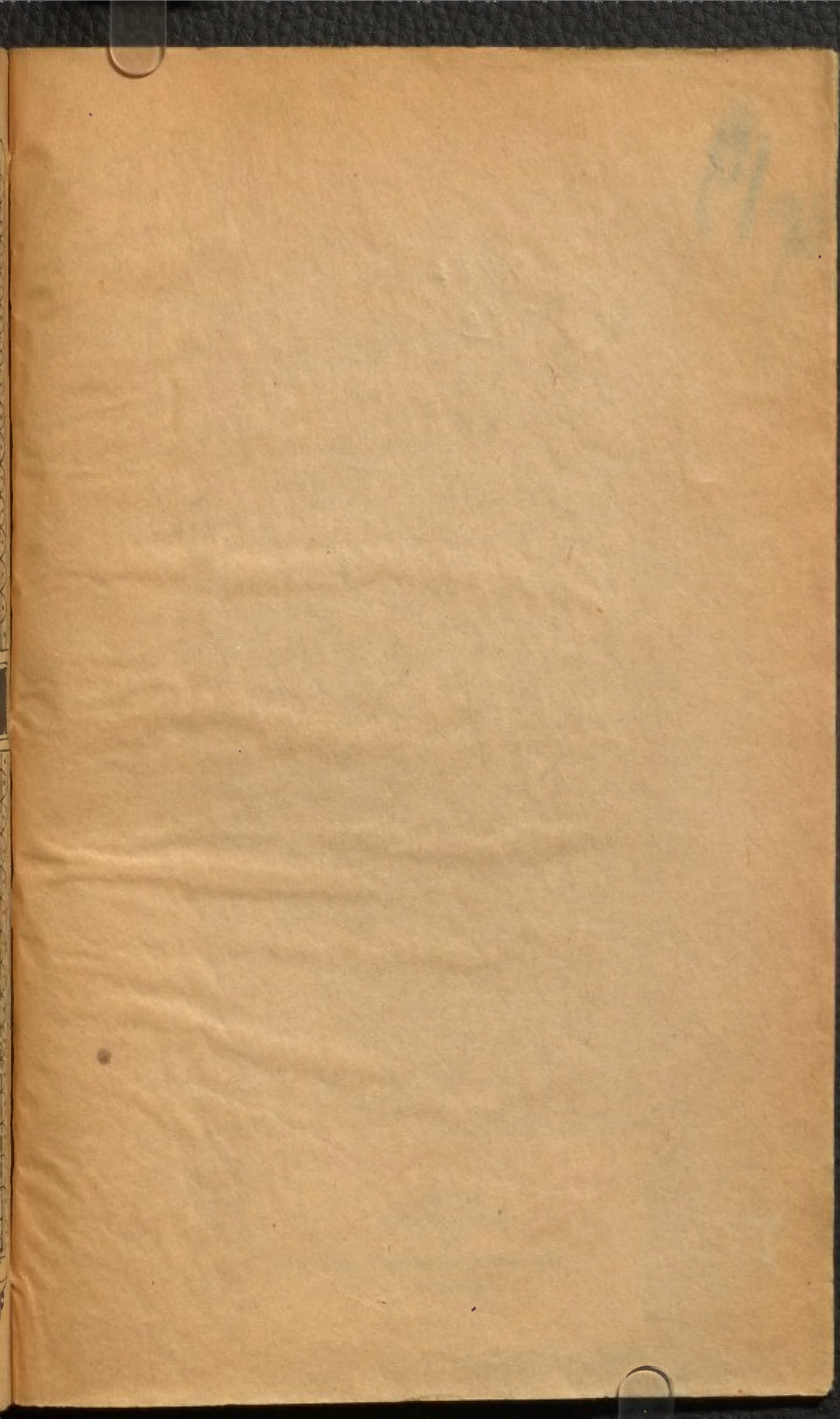

خود بھی اول سے آخر تک دیکھئے اور اپنے صاحب علم دوستونکو بھی دکھلائیے

گذارش - مال منگانے سے پہلے قواعد مندرجہ فہرست صفحہ ۲ کو پڑھکر قیمت کتب جلد و خرچہ ڈاک کا اندازہ کرکے مال منگانا چاہیے

فہرست کتبخانہ

١٣٤٤ ہجری

منشی محمد ضامن علی تاجر کتب کلکتہ خلاصی ٹولہ نمبر ١٣

(جسمین)

ہر علم و فن اور ہر قسم کی کتابین مطبوعہ

کانپور دہلی میرٹھ - لاہور بمبئی اور مصر وغیرہ

(موجود ہین)

بیوپاریون کیلئے بیوپارانہ

اور متفرق خریدارون کو نرخ مندرجہ پر مل سکتی ہین

مطبع حمیدی واقع کانپور مین طبع ہوئی

کل فرمائشین - بنام منشی محمد ضامن علی تاجر کتب کلکتہ خلاصی ٹولہ نمبر ١٣ آنا چاہیین

مال منگوانے سے پیشتر اسکا ملاحظہ فرمانا ضروری ہے

۱ کتابین عمدہ اور جلد روانہ ہونگی اگر سہواً ناقص روانہ ہو جاے تو واپس لیجائیگی البتہ جو کتب مجلد مطلوب ہونگی اسمین چار پانچ دن کا عرصہ جلد بندی مین ہوگا۔

۲ حتی الوسع تخفیف قیمت کا خیال رہیگا اور غلطی حساب کی اطلاع ملنے پر درست کردی جائیگی۔

۳ خریداران کو چاہیے کہ اپنا نام اور پتہ صاف حروف مین ہر فرمایش کیساتھ لکھین خط طغرا یا شکست مین نہ لکھین کم وزن کا مال ڈاک پارسل اور زیادہ وزنی مال ریل پارسل گاڑی کے ذریعہ سے یا جہان جہاز جاتا ہے وہان جہاز کے ذریعے سے ہر حال تخفیف محصول کا لحاظ رکھکر روانہ ہوگا اسلیے خریدار کو اپنے قریب کے ریلوے اسٹیشن کا نام بھی لکھنا ضروری ہے

۴ قیمت کتب مطلوبہ بذریعہ نوٹ رجسٹری شدہ یا منی آرڈر آنا چاہیے یا ویلیو پے ایبل طلب کرین جس کا روپیہ ڈاکخانہ یا چھٹی رسان لے کر بلندہ یا بلٹی مال کی دیگا۔

۵ کل خرچہ روانگی و محصول مال ذمہ خریدار ہوگا۔ محصول ڈاک فی سیر ۸ر ہے

۶ فہرست ہذا طلب کرنے پر بلا قیمت روانہ ہوگی۔

۷ جو کتاب کم زیادہ قیمت یا کئی زبان اور چند مطبعون کی چھپی ہوئی ہے اس کی تفصیل لکھنا چاہیے خصوصاً قرآن مجید اور حمائل شریف کے ساتھ قیمت مندرجہ فہرست بھی لکھنا ضروری ہے۔

۸ یہان جلد سازی کا کام ایسا اعلےٰ درجہ کا کفایت ہوتا ہے کہ تمام ہندوستان مین اسکا مثل نہین چھ انچ عرض دس انچ طول جلد ہاف چھ آنہ کو اور پختہ چودہ آنہ ایک روپیہ اور اعلیٰ دو روپیہ اور تین روپیہ تک تیار ہوتی ہے جس قیمت کی جلد مطلوب ہو تحریر کرین ورنہ صرف مجلد لکھنے سے ادنی درجہ کی جلد دینگی۔

۹ بعض صاحب ایک آنہ یا دو آنہ کی کتاب بھی ویلیو منگاتے ہین وہ خیال فرمالین کہ ۲ر کی کتاب کے ۴ر محصول ہونگے

۱۰ جس جلد مین بوجہ تقطیع چھوٹی بڑی ہونیکے کوئی کتاب مجلد نہ ہوگی وہ علیحدہ بغیر جلد روانہ ہوگی۔

۱۱ فہرست ہذا مین قیمت کتب واسطے متفرق خریدارون کے درج ہے بیوپاریونکے ساتھ ہر طرح کی رعایت ہوگی۔

۱۲ بعض حضرات بغیر ہمارے کسی قصور کے ویلیو واپس کردیتے ہین جس سے علاوہ ضائع جانے محصول کے جلدین دکتابین خراب ہوکے ہمارا سخت نقصان ہوتا ہے اور انکو دھوکا دینے سے کچھ بھی نفع نہین پہونچتا بلکہ انکے دین کا نقصان ہوتا ہے کیونکہ اللہ تعالیٰ کا ارشاد ہے کہ بعض لوگ دہوکا بازی کرتے ہین اللہ تعالیٰ سے اور مسلمانون سے اور وہ دھوکا نہین دیتے مگر اپنی جانکو اور سمجھتے نہین انکے دلون مین روگ ہی حدیث صحیح مین وارد ہے (جو کسی کو نقصان پہونچاوے اللہ اس کو نقصان پہونچاتا ہے) قرآن کی آیت اور حدیث کے سننے کے بعد بھی اگر کسی کو جرات ہو تو اس کو اختیار ہی ہم تو صرف حسب حکم حدیث نبوی (مسلمان ایک سوراخ سے دو بار نہین کاٹا جاتا) جو صاحب ایکبار ویلیو منگواکر واپس کرینگے دوسری بار اُن کو مال نہ بھیجا جائیگا۔ تاوقتیکہ ہمارے نقصانات کا معاوضہ ادا نہ کرین باقی اپنے افعال کے وہ خود خدا تعالیٰ کے روبرو حشر کے دن جواب دہ ہون گے

۱۳ کارخانے کا قاعدہ ہے کہ روانگی مال کیساتھ فوراً بجک بذریعہ کارڈ بڑے بلندہ کا اور چھوٹون کا اسی کے اوپر لکھا جاتا ہے جن صاحب کو بجک نہ پہونچے وہ اپنے چھٹی رسان کو تاکید کرین یا بیرنگ بجک بھیجنے کی اجازت لکھین۔

۱۴ حتی الوسع کتاب عمدہ چھاپہ اور اچھے کاغذ کی روانہ ہوتی ہے مگر بدرجہ مجبوری جو موجود ہوتی ہے بھیجی جاتی ہے کیونکہ اسوقت اس سے بہتر تمام ہندوستان مین غالباً نہ چھپی ہوگی اور جو صاحب لکھدیا کرینگے کہ اچھے کاغذ کی کتاب نہ ہو تو بدرجہ مجبوری بھی خراب کاغذ کی نہ بھیجی جائے اُن کو ہرگز خراب کاغذ کی کتاب روانہ نہ ہوگی۔

کل خطوط پتہ ذیل سے آنا چاہیئین۔ بنام منشی محمد ضامن علی تاجر کتب کلکتہ خلاصی ٹولہ نمبر ۱۳

شائقین علوم وناظرین کتب قدیمہ وجدیدہ صحیحہ کی خدمت مین اطلاع

بعونہ تعالٰی اس کتب خانہ مین ہر علم وفن اور ہر شہر کی مطبوعہ کتابین بتعداد وکثیر ہر وقت مہیا رہتی ہین اور سب سے زیادہ توجہ اس امر پر کی جاتی ہے کہ جہانتک ہو ڈھونڈھ کر کتب صحیحہ وخوشخطا کا ذخیرہ موجود رہے چنانچہ اسی خاص التزام کی وجہ سے اس کارخانہ کے معاملہ دار بیوپاری ہون یا متفرق خریدار کسی دوسری طرف رُخ نہین کرتے اور یہ کارخانہ بھی ان کے ساتھہ امکانی خوش معاملگی اور کفایت اور رعایت سے پیش آتا ہے اس کتب خانہ مین اس وقت مندرجہ ذیل کتب موجود ہین اور ہر وقت اس سے زیادہ ذخیرۂ کتب جمع رکھنے پر مستعد ہے ۔

نام کتاب	زبان	قیمت	نام کتاب	زبان	قیمت	نام کتاب	زبان	قیمت
قرآن شریف معری نقل نظامی خوشخط ہر پارہ اور منزل علیحدہ ہر صفحہ آیت پر ختم ہی حاشیہ پر رسم خط مولٰنا بحر العلوم صاحب تحریر ہے ایک رسالہ اول مین شامل ہے جس مین رموز اوقاف اور آداب تلاوت وغیرہ مختصر مرقوم ہین - غرض ان اوصاف کا قرآن شریف اس قدر ارزان تمام ہندوستان مین اب تک طبع نہین ہوا تھا مجلد طلائی	ع	۵ پانچ روپیہ	۶۰ جزء مجلد عمدہ قرآن شریف	ع	چھ روپیہ	مع فوائد کاغذ سفید حنا شدہ	ع و	بارہ روپیہ آٹھ آنہ
			مطبوعہ کلکتہ راسی مجلد سیالدہ	ع	ایکروپیہ بارہ آنہ	مجلد طلائی عمدہ قرآن شریف مترجم ایک ترجمہ شاہ عبد القادر صاحب کاغذ گندہ حنا شدہ مجلد	ع و	سات روپیہ
			ایضاً جالی مجلد	"	دو روپیہ			
			قرآن کلکتہ ایک ترجمہ اردو دوسرا انگلیہ تقطیع کلان مجلد عمدہ	ع	دس روپیہ آٹھ آنہ			
			قرآن مطبوعہ کلکتہ مجلد بخیہ طلائی	"	دو روپیہ چار آنہ	قرآن شریف مترجم تقطیع خرد متوسط باترجمہ اردو شاہ رفیع الدین صاحب محدث دہلوی وبرحاشیہ موضح القرآن مطبوعہ بمبئی مجلد	ع و	پانچ روپیہ
			ایضاً کاغذ عمدہ مجلد	"	چار روپیہ			
			ایضاً مجلد عمدہ کاغذ عمدہ	"	چار روپیہ بارہ آنہ			
قرآن شریف ۱۲ سطری قسم دوم کاغذ سفید مجلد	ع	تین روپیہ آٹھ آنہ	قرآن شریف مترجمہ حکیم الامۃ حضرت مولانا اشرف علی صاحب تھانوی مجلد	ع و	بارہ روپیہ			
قرآن شریف ۱۵ سطری مجلد	ع	دو روپیہ بارہ آنہ						
قرآن شریف چوب قلم سفید			قرآن شریف مترجم واضح جلی قلم ایک ترجمہ اردو شاہ رفیع الدین صاحب			قرآن شریف کشوری کاغذ گندہ برحاشیہ ترجمہ مجلد طلائی معمولی	ع و	چار روپیہ آٹھ آنہ

نام کتاب	زبان	قیمت
حمائل شریف کلکتہ چھاپہ مجلد	ع	دو روپیہ
حمائل شریف معرّی آئینہ کچھی کلاں سفید کاغذ مطبوعہ بمبئی مجلد	ع	پانچ روپیہ
ایضاً کاغذ حنائی مجلد عمدہ	"	چھ روپیہ آٹھ آنہ
حمائل شریف بامترجمہ ڈپٹی نذیر احمد صاحب مرحوم دہلوی مجلد عمدہ	ع ر	سات روپیہ
حمائل شریف معری خرد سفری عمدہ مجلد	ع	دو روپیہ چار آنہ
حمائل شریف ترجمہ بر شبیہ مجتبائی موصلی ایک اشرفی غلطی انعام الٰہی جو ایک عرصہ سے نہیں رہی تھی مطبع نے پہلے سے زیادہ لاگت لگا کر اور محنت شاقہ کرکے دوبارہ طبع کیا ہے مجلد عمدہ	ع	پانچ روپیہ بارہ آنہ
حمائل شریف مترجم شاہ رفیع الدین صاحب مجلد طلائی	ع ر	تین روپیہ آٹھ آنہ
حمائل شریف مترجم مولانا عاشق الٰہی صاحب	"	چھ روپیہ آٹھ آنہ
حمائل مترجم شاہ عبدالقادر صاحب حنا خردہ مجلد	ع ر	تین روپیہ
حمائل خرد مترجم شاہ عبدالقادر صاحب حنا شدہ مجلد	ع ر	دو روپیہ چار آنہ
حمائل مترجم بہ ترجمہ حضرت مولانا محمد اشرف علی صاحب تھانوی مجلد	ع ر	سات روپیہ
حمائل مترجم تا رفیع الدین صاحب مطبوعہ لاہور مجلد	ع ر	پانچ روپیہ آٹھ آنہ

(قواعد بغدادی) و پارہ ہائے قرآن شریف

نام کتاب	زبان	قیمت
قواعد بغدادی یکجزہ	ع	پون آنہ
ایضاً دو جزہ	"	سوا آنہ
قواعد بغدادی کلاں چوب قلم	"	دو آنہ
پارہ عم نقل ٹیپ ۲۲/۲۹		ڈیڑھ روپیہ
پارہ عم تقطیع خرد	"	سوا آنہ
پارہ عم چوب قلم عمدہ		تین آنہ
پارہ عم سہ جزہ مع قواعد بغدادی	"	دو آنہ
پارہ عم مترجم	"	سوا تین آنہ
پارہ الم ااسطری	"	سوا آنہ
" ول ااسطری	"	سوا آنہ
پارہ تلک الرسل	ع	سوا آنہ
پارہ لن تنالوا	"	سوا آنہ
پارہ المحصنت گیارہ سطری		سوا آنہ
پارہ لایحب اللہ گیارہ سطری		سوا آنہ
پارہ واذا سمعوا گیارہ سطری	ع	سوا آنہ
ہفتی یعنی سات پارہ از پارہ الم تا پارہ واذا سمعوا متوسط قلم نہایت صحیح	"	نو آنہ
ایضاً مجلد ہاف	ع	پندرہ آنہ
ایضاً مجلد طلائی	"	ایک روپیہ سات آنہ
قواعد بغدادی مطبوعہ کلکتہ یعنی چھاپہ ٹیپ فیضی	"	تین روپیہ چار آنہ
پارہ عم مطبوعہ کلکتہ فیضی	"	تین روپیہ چار آنہ
ہفتی یعنی ساتوں پارے مطبوعہ کلکتہ	"	چھ آنے

کتب وظائف

نام کتاب	زبان	قیمت
نہ سورہ مع ہفت ہیکل تقطیع نہایت چھوٹی کہ سفر میں بھی اپنے ہمراہ رکھ سکیں	ع	دو آنہ
مجموعہ گنج العرش مشتمل تقطیع ہفت ہیکل	ع	ایک آنہ
درود اکبر مع درود تاج مشتمل تقطیع بالا	"	ایک آنہ
مجموعہ علاج الاعظم اسمین دعائے قدح دعائے حبیب وغیرہ	"	ایک آنہ

کل فرمائشین منشی محمد ضامن علی تاجر کتب کلکتہ خلاصی ٹولہ ہونی چاہئین۔

نام کتاب	زبان	قیمت	نام کتاب	زبان	قیمت	نام کتاب	زبان	قیمت
ایضاً نادر مجموعہ ان چارون کتابون کا یکجا			الداء والدعاء	ہ	آٹھ آنہ	مجموعہ اوراد فتحیہ مترجم	ع ہ	ڈھائی آنہ
کلکتہ کی مشہور پیاری اور سنہری جلد کیسا تھہ			زاد العقبیٰ	؍؍	ایک روپیہ	مجموعہ قصیدہ بردہ		
	ع	دس آنہ	بست سورہ	ع ہ	پانچ آنہ	مع ترجمہ فارسی	ع ف	ڈہائی آنہ
ایضاً مجلد ہاف	؍؍	آٹھہ آنہ	پنجسورہ مترجم خنائی	ع ہ	چار آنہ	قصد السبیل	ہ	ڈیڑھ آنہ
دلائل الخیرات مترجم جسکا			معجز نما پنجسورہ			حزب البحر مترجم	ع ہ	پون آنہ
بامحاورہ ترجمہ اور ضروری			نہایت اعلیٰ درجہ کا			وظیفہ کریمہ	ہ	ڈہائی آنہ
فوائد اردو زبان مین			خناشدہ	ع ہ	نو آنہ	ترجمہ مجربات دیربی	؍؍	ایکروپیہ تین آنہ
حاشیہ پر تحریر ہین			جواہر القرآن مترجم	؍؍	دس آنہ	اوراد رحمانی	؍؍	دو آنہ
کاغذ سفید	ع ہ	دس آنہ	مجموعہ اوراد مترجم کلان			زاد السعید	؍؍	دو آنہ
نسخہ صحیحہ دلائل الخیرات			اس درود مکرم مین علاوہ			مقاصد المومنین	؍؍	پون آنہ
موٹی واضح قلم مجلد ہاف		ساڑھی تیرہ آنہ	درود معظم کے درود تاج			حصن حصین محشی	ع	دوروپیہ
ایضاً مجلد پختہ طلائی		ایکروپیہ چار آنہ	درود لکھی درود تنجینا			حصن حصین مترجم		
نسخہ صحیحہ دلائل الخیرات مترجم فارسی و اردو			دعائے تنویر قلب دعائے			خناشدہ	ع ہ	ایکروپیہ بارہ آنہ
موافق روایت سید علی حریری مدنی کہ جو معمول			ادائے حقوق عبادت			ظفر جلیل ترجمہ		
اہل حرمین شریفین ہے اسناد و ترکیب پر حضور			و دعائے قبولیت حزب			حصن حصین	ع ہ	ایکروپیہ آٹھہ آنہ
کی حواشی جدیدہ مفیدہ شیخ الدلائل جناب			البحر بھی ہے ۔	ع ہ	ڈہائی آنہ	مجموعہ اوراد مستند	ع ہ	ایک روپیہ
مولانا عبد الحق صاحب دام برکاتہم عمدہ صحیح			مجموعہ اوراد	؍؍	سوا آنہ	مجموعہ عہد نامہ	؍؍	پون آنہ
وصاف کاغذ پر طبع ہوئی			حزب الاعظم مترجم	؍؍	دس آنہ	درود تاج مع درود لکھی		پون آنہ
کاغذ گلیز خناشدہ	ع ہ	ایکروپیہ بارہ آنہ	مجموعہ وظائف واضح			فضائل بسم اللہ	ہ	ڈھائی آنہ
ایضاً مجلد طلائی	؍؍	دوروپیہ دس آنہ	چوب قلم	ع	سات آنہ	**تفاسیر عربی**		
ایضاً مجلد ہاف	؍؍	دوروپیہ دو آنہ	ایضاً مجلد ہاف	؍؍	تیرہ آنہ			
دلائل الخیرات مطبوعہ			ایضاً مجلد پختہ	؍؍	ایکروپیہ تین آنہ			
مجتبائی پریس دہلی			شفاء العلیل ترجمہ			تفسیر جلالین مع		
خناشدہ تقطیع خرد	ع	ایک روپیہ	قول الجمیل	ہ	ساڑھے چھہ آنہ	کمالین مطبوعہ مجتبائی		
مناجات مقبول عمدہ			فضائل الشہور والصیام	؍؍	سوا تین آنہ	عمدہ	ع	سات روپیہ
کاغذ سفید	ع ہ	آٹھ آنہ	اوراد احسانی	؍؍	دو آنہ	تفسیر بیضاوی تا		

کمال فن مالتشین ـ منشی صفامن علی تاجر کتب کلکتہ خلاصی ٹولہ نمبر ۱۳ ہو فی چاہئین

نام کتاب	زبان	قیمت
سورہ بقر یعنے تا تعلم درس مجلی مجتبائی	ع	تین روپیہ
تفسیر بیضاوی کامل مصری عمدہ	؍؍	پندرہ روپیہ
تفسیر عرائس البیان کشوری		سات روپیہ آٹھ آنہ
سبق الغلیات فی نسق الآیات	؍؍	ایک روپیہ
تفسیر سراج المنیر	؍؍	دس روپیہ
تفسیر خازن برحاشیہ معالم کامل	ع	بیس روپیہ
تفسیر خازن مطبوعہ مصر برحاشیہ تفسیر مدارک		بیس روپیہ
حاشیہ جمل بر جلالین مطبوعہ مصر	؍؍	پچیس روپیہ
تفسیر در منثور مصری	؍؍	تیس روپیہ
تفسیر کبیر کامل مصری	؍؍	چالیس روپیہ
تفسیر مدارک مطبوعہ مصر	؍؍	سات روپیہ آٹھ آنہ
تفسیر ابن جریر کامل مصری	؍؍	چالیس روپیہ

تفاسیر فارسی

نام کتاب	زبان	قیمت
تفسیر حسینی	ف	چھ روپیہ
تفسیر ابرار فاتحہ	؍؍	تین روپیہ
تفسیر یعقوب چرخی		بارہ آنہ

نام کتاب	زبان	قیمت
تفسیر عزیزی پارہ عم مطبوعہ دہلی	ف	دو روپیہ
تفسیر عزیزی تبارک	؍؍	ایکروپیہ بارہ آنہ

تفاسیر اردو

نام کتاب	زبان	قیمت
تفسیر مرادیہ پارہ عم کی تفسیر	ا	ایکروپیہ دو آنہ
تفسیر عزیزی پارہ عم اردو	؍؍	ایک روپیہ آٹھ آنہ
تفسیر عزیزی تبارک الذی		دو روپیہ چار آنہ
تفسیر سورۂ فاتحہ		ڈھائی آنہ
تفسیر سورۂ یوسف منظوم	؍؍	نو آنہ
سراج المبین یہ سورۂ یٰس شریف کی مکمل اردو تفسیر ہے کاغذ چکنا کندہ	؍؍	چھ آنہ
تفسیر مواہب الرحمن جلد اول	؍؍	دو روپیہ آٹھ آنہ
ایضاً پارہ دوم تا پارہ ۲۷ فی پارہ	؍؍	ایکروپیہ چار آنہ
ایضاً پارہ ۲۸		دو روپیہ آٹھ آنہ
ایضاً پارہ ۲۹		ایکروپیہ چار آنہ
ایضاً پارہ ۳۰		چار روپیہ آٹھ آنہ
تفسیر قادری ترجمہ تفسیر حسینی	؍؍	زیر طبع

نام کتاب	زبان	قیمت
تفسیر موضح القرآن اردو تفسیر مولانا شاہ عبد القادر صاحب محدث دہلوی یہ تفسیر مولانا نے اپنے والد ماجد شاہ ولی اللہ کے فارسی ترجمہ کے بعد ۱۲۰۵ھ مین لکھی ہے ترتیب یہ رکھی ہے کہ اول ایک آیت لکھکر پھر اُسکے معنی بھی بہت صاف لفظون مین لکھے ہین اور جہان کچھ زیادہ تشریح کی ہے اسکو لفظ فائدہ لکھکر ظاہر کیا ہے اور ایک آیت کا دوسری آیت سے عمدہ طور سے ربط دیا ہے چونکہ سرے سے یہ مقصود رکھا گیا ہے کہ ہر اردو فارسی خوان اور تھوڑی استعداد والا بھی سمجھ لے اس لئے آپنے بہت ہی سیدھی عبارت لکھی ہے اور صاف صاف لفظون مین معنے بیان کئے ہین معنے کے لحاظ سے عالمون کو اور مطالبہ کی غرض سے واعظون اور کم استعداد والون کا اس تفسیر کا دیکھنا نہایت مناسب ہے اور عورتون کے لئے سب سے زیادہ مفید ہے	ا	چار روپیہ
تفسیر بیان القرآن از مولانا شاہ اشرف علی صاحب یہ تفسیر ۱۲ جلدون مین ہے جلد اول	؍؍	دو روپیہ آٹھ آنہ

کل فرمائشین - منشی چھنامن علی تاجر کتب کلکتہ خلاصی ٹولہ نمبر ۱۳ ہونی چاہئین

نام کتاب	زبان	قیمت
ایضاً دوم	ع و	دو روپیہ آٹھ آنہ
ایضاً سوم	״	دو روپیہ آٹھ آنہ
تفسیر بیان القرآن چہارم	״	دو روپیہ آٹھ آنہ
ایضاً پنجم	״	دو روپیہ چار آنہ
״ ہفتم	״	دو روپیہ چار آنہ
״ ہشتم	״	دو روپیہ چار آنہ
״ نہم	״	دو روپیہ چار آنہ
״ دہم	״	دو روپیہ چار آنہ
״ یازدہم	״	دو روپیہ چار آنہ
״ دوازدہم	״	دو روپیہ چار آنہ

کتب تجوید

نام کتاب	زبان	قیمت
مجموعہ مخارج الحروف مع زینۃ القاری	و	ڈھائی آنہ
مجموعہ بست رسالہ مع زینۃ القاری	״	پانچ آنہ
رموز القرآن	״	ایک آنہ
مفید القاری	״	چھ آنہ
مفتاح القرآن	״	سوا آنہ
آداب القرآن	״	سوا آنہ
جمائل القرآن	״	ڈھائی آنہ
نزہۃ القاری	״	ڈیڑھ آنہ
قاری بنانیوالی کتاب	״	ڈھائی آنہ
شرح جزری	״	پانچ آنہ
تجوید القرآن مع رسالہ تعلیم		

نام کتاب	زبان	قیمت
الوقف و یادگار حق القرآن نہایت مفید ہے	״	سوا آنہ

حدیث و اصول حدیث

نام کتاب	زبان	قیمت
بخاری شریف مطبوعہ مجتبائی	ع	تیس روپیہ
مسلم شریف کامل محشی مطبوعہ نولکشور	ع	اٹھارہ روپیہ
سنن دار قطنی	״	بیس روپیہ
آثار امام محمد رح	ع	بارہ آنہ
فتح الباری شرح صحیح بخاری مطبوعہ مصر مجلد	״	چھہتر روپیہ
ترجمہ سنن دارمی شریف	ع و	چار روپیہ
مشکوٰۃ شریف کاغذ عمدہ	ع	پانچ روپیہ
سنن ابن ماجہ محشی مجتبائی	״	چھ روپیہ
جامع ترمذی کامل کاغذ عمدہ مجتبائی	״	سات روپیہ
سنن نسائی شریف مجتبائی	״	پندرہ روپیہ
موطا امام مالک رح	ع	چھ روپیہ آٹھ آنہ
مسند امام اعظم صاحب رح	״	پانچ روپیہ
موطا امام محمد صاحب رح	״	تین روپیہ
بلوغ المرام		چودہ آنہ
بلوغ المرام مترجم مستفاده	ع و	دو روپیہ
تیسیر الوصول		تین روپیہ
اشعۃ اللمعات شرح		

نام کتاب	زبان	قیمت
مشکوٰۃ فارسی	ف	تیس روپیہ
بستان المحدثین	״	دس آنہ
مجموعہ ذیل اللآلی و کشف الاحوال فی نقد الرجال	ع	دس روپیہ
تقریب التہذیب	״	دو روپیہ چار آنہ
اللآلی المصنوعہ فی احادیث الموضوعہ	״	دس روپیہ
نخبۃ الفکر	״	دس آنہ
ثلاثیات بخاری مترجم	ع و	ڈیڑھ آنہ
مظاہر حق مشکوٰۃ شریف کا ترجمہ ہے جسکو نواب محمد قطب الدین خانصاحب مرحوم محدث دہلوی نے ترجمہ کرکے اور ہر ایک حدیث کے معانی و مطالب کو خوب اچھی طرح واضح اور مدلل بیان کیا ہے -	״	پندرہ روپیہ
تحفۃ الاخیار ترجمہ مشارق الانوار	״	دو روپیہ آٹھ آنہ
میزان الاعتدال مطبوعہ مصر	ع	سولہ روپیہ
غرر الساعرہ	ع	دو روپیہ
لباب الاخبار مترجم یہ کتاب پند نصائح مین بےنظیر ہے ترجمہ اردو فارسی نہایت صحیح اور با محاورہ	ع ف	پانچ آنہ
دقائق الاخبار مترجم اردو یہ مقبول کتاب عربی زبان مین حضرت حجۃ الاسلام ابو حامد محمد بن غزالی رحمۃ اللہ علیہ کی تصنیف ہے اس کتاب مین نور محمدی صلی اللہ		

کل فرمائشین منشی محمد ضامن علی تاجر کتب کلکتہ خلاصی ٹولہ نمبر ۱۳ ہونی چاہئین

نام کتاب	زبان	قیمت
علیہ وسلم کی خلقت اور حضرت آدم علیہ السلام کی پیدائش اور فرشتوں کی آفرینش اور ملائکہ اور ارواح اور ملک الموت اور جان کندنی اور شیطان کے حالات اور اعضا اور ارواح کے سوال وجواب اور ارواح کے مقامات اور منکر نکیر اور انکے سوال وجواب اور کراماً کاتبین اور صحائف اعمال اور احوال قبور اور نفخ صور اور احیا موتی اور حشر خلائق اور احوال قیامت اور نصب میزان اور حساب خلق اور کیفیت پل صراط اور شفاعت اور بہشت ودوزخ وغیرہ وغیرہ کا ذکر اور بیان کمال شرح وبسط سے کیا گیا ہے	ع ہ	آٹھ آنہ
منہاج مترجم	〃	چار آنہ
زواجر ہندی معروف بہ آدم فی الحدیث	ہ	آٹھ آنہ
تسخیر منظوم ترجمہ چہل حدیث مترجم	ع ہ	دو آنہ
حدیث اربعین	ع ہ	سوا آنہ
دقائق الحقائق	〃	سات آنہ
ماثبت بالسنہ مترجم	〃	ایکروپیہ آٹھ آنہ
شرح سفر السعادت	ف	تین روپیہ آٹھ آنہ
وصیتہ النبی مترجم	ع ہ	تین آنہ

کتب فقہ عربی

نام کتاب	زبان	قیمت
منیتہ المصلی محشیہ	ع	ایک روپیہ
ایضاً تقطیع کلان محشی یوسفی	ع	تین روپیہ
صغیری شرح منیتہ المصلی	〃	ڈیڑھ روپیہ
کبیری شرح منیتہ المصلی مجتبائی	〃	دو روپیہ
قدوری مجتبائی		دو روپیہ
ایضاً کشوری	〃	بارہ آنہ
ایضاً کلان محشیہ جدیدہ یوسفی	〃	دو روپیہ بارہ آنہ
جوہرہ نیرہ شرح قدوری کامل	〃	آٹھ روپیہ آٹھ آنہ
کنز الدقائق خورد		گیارہ آنہ
کنز الدقائق واضح جلی قلم محشی مطبوعہ مجتبائی	〃	سات روپیہ
مستخلص الحقائق شرح کنز الدقائق	〃	ایکروپیہ پانچ آنہ
عینی شرح کنز الدقائق دو جلد کامل	〃	چار روپیہ
مختصر وقایہ		پندرہ آنہ
جامع الرموز شرح مختصر وقایہ	ع	زیر طبع
ابو المکارم شرح مختصر وقایہ	〃	زیر طبع
برجندی شرح مختصر وقایہ	〃	تین روپیہ
شرح وقایہ خورد	〃	بارہ آنہ
شرح وقایہ مع حاشیہ چلپی	〃	دو روپیہ

نام کتاب	زبان	قیمت
شرح وقایہ مع عمدۃ الرعایہ جلد اول	ع	دو روپیہ آٹھ آنہ
ایضاً جلد دوئم	〃	دو روپیہ آٹھ آنہ
ایضاً جلد سوئم	〃	دو روپیہ آٹھ آنہ
ایضاً چہارم		دو روپیہ
سعایہ شرح شرح وقایہ	〃	پندرہ روپیہ
ہدایہ جلدین اولین بتحشیہ مولانا عبد الحی صاحب مرحوم مطبوعہ مجتبائی	〃	سات روپیہ
ایضاً جلدین اخیرین یوسفی	〃	چھ روپیہ
ہدایہ مع شرح کفایہ کامل	〃	گیارہ روپیہ آٹھ آنہ
فتح القدیر حاشیہ ہدایہ کاغذ سفید گندہ	〃	پچیس روپیہ
در المختار محشی عمدہ مطبوعہ مجتبائی کامل	〃	پندرہ روپیہ
رد المختار حاشیہ در المختار معروف بہ شامی مع ہر دو تکملہ مطبوعہ مصر در پنج جلد	〃	پچاس روپیہ
فتاوی امدادیہ معروف بہ فتاوی اشرفیہ کامل ہر چہار جلد از مولانا اشرف علی صاحب	ہ	[illegible]
ایضاً تتمہ ہر چہار جلد کامل	〃	[illegible]

نام کتاب	زبان	قیمت
فتاوی عالمگیری برحاشیہ فتاوی قاضیخان و فتاوی بزازیہ کامل مطبوعہ مصر	ع	پچاس روپیہ
اشباہ والنظائر مع شرح حموی	؍؍	چار روپیہ
شرح الیاس	[illegible]	دو روپیہ آٹھ آنہ
جامع صغیر محشی امام محمد صاحب		ایکروپیہ آٹھ آنہ
رسالہ ارکان اربعہ از مولنا بحر العلوم صاحب	؍؍	دو روپیہ

کتب اصول فقہ عربی

نام کتاب	زبان	قیمت
اصول شاشی محشی	ع	بارہ آنہ
اصول شاشی مع احسن الحواشی کلاں	ع	ایکروپیہ چار آنہ
فصول شرح اصول [illegible]	؍؍	تین روپیہ
حسامی کشوری	؍؍	نو آنہ
ایضاً یوسفی	؍؍	چودہ آنہ
حسامی مع التعلیق الحسامی	؍؍	ایکروپیہ آٹھ آنہ
غایۃ التحقیق شرح حسامی	؍؍	دو روپیہ
نور الانوار مع حاشیہ قمر الاقمار مطبوعہ مجتبائی		دو روپیہ آٹھ آنہ

نام کتاب	زبان	قیمت
توضیح بقدر نصاب مدرسہ عالیہ محشی مولوی عبد الرحیم صاحب مدرس مدرسہ عالیہ کلکتہ نہایت صحیح	؍؍	ایکروپیہ آٹھ آنہ
مسلم الثبوت محشی	؍؍	آٹھ آنہ
ایضاً کلان	؍؍	چودہ آنہ
شرح مسلم الثبوت از مولنا بحر العلوم	؍؍	تین روپیہ آٹھ آنہ
کشف المبہم شرح مسلم الثبوت	؍؍	ایکروپیہ آٹھ آنہ

کتب فقہ بزبان فارسی

نام کتاب	زبان	قیمت
قدوری فارسی	ف	نو آنہ
کنز الدقائق فارسی	؍؍	ایکروپیہ دو آنہ
شرح مختصر وقایہ فارسی	؍؍	ایکروپیہ آٹھ آنہ
شرح وقایہ فارسی	؍؍	ایکروپیہ چھ آنہ
بنیان فی احکام الدخان	؍؍	ڈیڑھ آنہ
تذکرۃ الجمعہ	؍؍	ایک آنہ
تذکرۃ الموتی والقبور	؍؍	چار آنہ
چہار باب	ف	چار آنہ
فتاوی برہنہ	؍؍	دو روپیہ
مفتاح الصلوۃ		آٹھ آنہ
مالا بد منہ فارسی	؍؍	آٹھ آنہ
مجموعہ فتاوی مولنا		

نام کتاب	زبان	قیمت
عبد العزیز صاحب کامل	ف	تین روپیہ
نام حق	؍؍	پون آنہ
نام حق مترجم	ف ه	سوا آنہ
نسب نامہ	ف	ایک آنہ
زاد الآخر فارسی	؍؍	بارہ آنہ

کتب فقہ بزبان اردو

نام کتاب	زبان	قیمت
رکن الدین	ف	چودہ آنہ
نیک بیبیاں	؍؍	پانچ آنہ
صلوۃ الراحمن ترجمہ نیتہ المصلی	؍؍	سات آنہ
تحفۃ العجم ترجمہ کنز الدقائق	؍؍	ایکروپیہ چھ آنہ
احسن المسائل ترجمہ کنز الدقائق	ه	ایکروپیہ آٹھ آنہ
شرح وقایہ ہر چہار جلد کامل نہایت صحت کے ساتھ مع حواشی مفیدہ چھپا ہے لوگوں کو شکایت تھی کہ خفی قلم ہے اس مرتبہ اس شکایت کو دفع کیا گیا اور بہ نسبت سابق کے قلم جلی کر دیا گیا ہے	ه	چار روپیہ
اشراق نوری ترجمہ قدوری		ایکروپیہ آٹھ آنہ
عین الہدایہ ترجمہ		

نام کتاب	زبان	قیمت	نام کتاب	زبان	قیمت	نام کتاب	زبان	قیمت
ہدایہ کامل	ہ	زیر طبع	خلاصۃ المسائل	ہ	ساڑھی پانچ آنہ	ہزار مسئلہ	ہ	ڈہائی آنہ
ترجمہ فتاوی عالمگیری			مختصر المسائل نظم	〃	چار آنہ	مجموعہ فتاوی مولنا		
اردو کامل	〃	انیتس روپیہ	اظہار سنت	ہ	دو آنہ	عبدالحی صاحب کامل	〃	چار روپیہ
فتاوی عزیزی			نکات نماز اسرار الصلوۃ	〃	پون آنہ	رسالہ وعظ روزہ یہ رسالہ بیان روزہ		
اردو کامل	ہ	تین روپیہ	ظہور امام مہدی			مین نہایت معتبر اور بے مثل ہے اس کے		
احکام العیدین	〃	ڈہائی آنہ	یعنی علامات قیامت			ہر صفحے کے ایک کالم میں عربی آیات و		
ترتیب الصلواۃ	〃	آٹھ آنہ	اصلی	〃	چھ آنہ	احادیث بااعراب ورمغادو دوسرے		
ترکیب الصلواۃ	〃	دو آنہ	راہ نجات مع خطبہ	〃	دو آنہ	کالم مین ان کا ترجمہ اردو بامحاورہ اس		
مصباح الصلواۃ	〃	آٹھ آنہ	رسالہ عقیقہ		سوا آنہ	غرض سے درج ہے کہ علمائے واعظین		
غایۃ الاوطار ترجمہ			راہ جنت		چار آنہ	سب مسلمانون کو اور پیران طریقت اپنے		
در المختار اردو ہر			رفاہ المسلمین ترجمہ			مریدون کو ہر ہر روزہ کی فضیلت و		
چہار جلد کامل	〃	زیر طبع	مسائل اربعین	〃	پانچ آنہ	ضرورت کا وعظ مفصل سنائین ہر مرد		
تحفۃ الزوجین	〃	ساڑھی تین آنہ	رانڈون کی شادی	〃	سوا آنہ	دعورت قرآن شریف اردو کچہہ اردو		
تمیز الکلام	〃	سوا آنہ	رسالہ تجہیز وتکفین	〃	سوا آنہ	پڑھ لین اور اسکو پڑھیں اور بے پڑھون		
تقویۃ الایمان			زلزلۃ الساعۃ ترجمہ			کو بطور وعظ سنائین تاکہ سب مسلمان لڑکو		
مجتبائی	〃	ایکروپیہ آٹھ آنہ	قیامت نامہ مولنا شاہ			لڑکیون کو مدد ملے	ہ ع	تین آنہ
ترغیب الجماعۃ	〃	پون آنہ	رفیع الدین صاحب	ہ	چار آنہ	تذکرۃ الموت	ہ	پون آنہ
تنبیہ الغافلین	〃	آٹھ آنہ	زجر الشبان	〃	نو آنہ	مسائل نکاح وطلاق	〃	تین آنہ
تحریم النسا	〃	سوا آنہ	شرح محمدی	〃	ساڑھی چار آنہ	خلاصۃ النکاح	〃	دو آنہ
تعلیم النسا معہ دامن			ضروریات دین	〃	ایک آنہ	فرحۃ الصائمین	〃	ایک آنہ
نامہ	〃	پون آنہ	عمدۃ النصائح	〃	پانچ آنہ	نصیحۃ المسلمین	〃	سوا آنہ
بے نمازان	〃	سوا آنہ	مصباح الحیات	〃	آٹھ آنہ	مسائل موتی ترجمہ		
حیرۃ الفقہ	〃	سوا آنہ	مفتاح الجنۃ	〃	پانچ آنہ	زاد الآخرہ	〃	تین آنہ
حجۃ الاسلام	〃	پون آنہ	مالا بد منہ اردو	〃	ساڑھی چار آنہ	جواب السائلین	〃	ڈہائی آنہ
خلاصۃ الفقہ	〃	دو آنہ	ہدایۃ الاسلام	〃	چار آنہ	ہدایت المتقین	〃	دو آنہ

کل فرمائشین منشی محمد ضامن علی تاجر کتب کلکتہ خلاصی ٹولہ نمبر ۱۳ ہونی چاہئین

نام کتاب	زبان	قیمت
نیت نامہ	ہ	سوا آنہ
تذکرۃ المسلمین	"	تین آنہ
صراط الاسلام	"	پانچ آنہ
بہشت کا دروازہ	"	دو آنہ
فتاوی دائم الدین	"	تین آنہ

کتب فقہ اہلحدیث اردو

نام کتاب	زبان	قیمت
فقہ محمدی حصہ اول	ہ	چھ آنہ
ایضاً حصہ دویم	"	ساڑھے پانچ آنہ
ایضاً حصہ سویم	"	چھ آنہ
ایضاً حصہ چہارم	"	سات آنہ
ایضاً حصہ پنجم	"	سات آنہ
ایضاً حصہ ششم	"	سات آنہ
ایضاً حصہ ہفتم	"	سات آنہ

کتب عقائد

نام کتاب	زبان	قیمت
عقائد نسفی مترجم	ع ہ	ایک آنہ
شرح عقائد کشوری	ع	ساڑھے پانچ آنہ
شرح عقائد نسفی محشی	"	ایکروپیہ چار آنہ
شرح مواقف	"	دو روپیہ چار آنہ
حاشیہ عبدالحکیم بر خیالی	"	چودہ آنہ
حاشیہ خیالی بر شرح عقائد	"	دس آنہ
حاشیہ خیالی مع حاشیہ مولانا عبدالحکیم	ہ	ایکروپیہ چھ آنہ
تکمیل الایمان مجتبائی	ف	پانچ آنہ
سبیل الجنان ترجمہ تکمیل الایمان	ہ	دو آنہ
عقائد اسلام ترجمہ فقہ اکبر	"	چار آنہ
تہذیب العقائد ترجمہ عقائد نسفی اردو	ہ	چودہ آنہ

کتب فرائض

نام کتاب	زبان	قیمت
سراجی	ع	آٹھ آنہ
شریفی شرح سراجی مجتبائی	"	ایکروپیہ چار آنہ
کنز الفرائض ترجمہ اردو سراجی شریفی	ہ	ایکروپیہ بارہ آنہ
فتاوی میراث	ف	پانچ آنہ
علم الفرائض	ع	تین آنہ
تسہیل الفرائض	"	پانچ آنہ
خلاصۃ الفرائض	ع	سوا دو آنہ
میراث المسلمین	ہ	تین آنہ

کتب صرف و نحو عربی

نام کتاب	زبان	قیمت
مجموعہ میزان الصرف	ف	سوا دو آنہ
عزیز المبتدی ترجمہ میزان الصرف اردو	ہ	تین آنہ
تسہیل المیزان و تسہیل المنشعب	ف	ایک آنہ
شرح میزان الصرف	"	چار آنہ
پنج گنج	"	پونے چار آنہ
صرف میر	"	ڈھائی آنہ
دستور المبتدی	"	تین آنہ
جامع تعلیلات	"	آٹھ آنہ
تقریب الاطفال	ع ہ	تین آنہ
ابواب الصرف	"	پانچ آنہ
زنجانی محشی	ع	تین آنہ
نحو میر	ف	پونے چار آنہ
عزیز النجاۃ اردو ترجمہ نحو میر	ہ	تین آنہ
کتاب الصرف	"	بارہ آنہ
کتاب النحو	"	آٹھ آنہ
صرف زریری محشی	ع	تین آنہ
شرح مأۃ عامل	"	تین آنہ ایکروپیہ
ایضاً کلاں محشی	"	دس آنہ
شرح مأۃ عامل مترجم	ع ہ	دس آنہ
ہدایۃ الصرف	ع	تین آنہ
زرادی	"	تین آنہ
فصول اکبری	ف	چھ آنہ
علم الصیغہ	"	چھ آنہ
نوادر الاصول شرح فصول اکبری	"	ایک روپیہ

کل فرمائشیں منشی محمد ضامن علی تاجر کتب کلکتہ خلاصی ٹولہ منبر ۱۳ ہونی چاہئیں۔

نام کتاب	زبان	قیمت
شافیہ محشی مجتبائی	ع	ایکروپیہ
جاربردی شرح شافیہ مجتبائی	״	ایکروپیہ دو آنہ
الفیہ ابن مالک ״	״	ایک روپیہ
ہدایۃ النحو	״	آٹھ آنہ
درایہ شرح ہدایۃ النحو	״	ایک روپیہ
شرح ہدایۃ النحو	ف	بارہ آنہ
مراح الارواح	ع	پانچ آنہ
کافیہ مع حاشیہ سید شریف کامل	״	آٹھ آنہ
کافیہ مترجم مع زینی زادہ	عرف	دوروپیہ آٹھ آنہ
تسہیل الکافیہ	ع	چھہ آنہ
تحریر سنبٹ شرح کافیہ		ایکروپیہ چار آنہ
جامع الغموض شرح کافیہ فارسی	״	چار روپیہ
شرح جامی مع حاشیہ عصام کامل	ع	تین روپیہ
عبد الغفور حاشیہ شرح جامی مجموعہ حواشی عبد الغفور وعبد الحکیم نہایت عمدہ صحیح یوسفی	״	پانچروپیہ

کتب ادب ومعانی

نام کتاب	زبان	قیمت
مختصر معانی نہایت صحیح محشی وخوشخط	ع	دوروپیہ
ایضاً مع حاشیہ تجرید مطبوعہ یوسفی	״	پانچروپیہ
ایضاً محشی بحاشیہ مولانا محمود حسن صاحب دیوبندی مطبوعہ مجتبائی	״	چار روپیہ آٹھ آنہ
مطول کامل کشوری		دوروپیہ چار آنہ
ایضاً مطبوعہ مجتبائی محشی اعلےٰ	״	سات روپیہ
قلیوبی مع فرہنگ محشی	״	ایکروپیہ دس آنہ
نفحۃ الیمن محشی بقدر نصاب	״ عرف	آٹھ آنہ
دیوان حضرت سیدنا علی رضہ محشی عمدہ	ع	نو آنہ
شرح دیوان حضرت سیدنا علی رضہ دو جلد کامل	ف	دوروپیہ
دیوان علی مترجم	عرف	ایکروپیہ
عربی بول چال اول	عر	بارہ آنہ
ایضاً دوئم	״	بارہ آنہ
تاریخ تیموری کامل مطبوعہ کلکتہ عمدہ	ع	دوروپیہ آٹھ آنہ
دیوان متنبی مع شرح تبیان بقدر نصاب	عف	ایکروپیہ آٹھ آنہ

نام کتاب	زبان	قیمت
اخوان الصفا محشی خوشخط نہایت عمدہ	ع	ایکروپیہ آٹھ آنہ
ایضاً بقدر نصاب	״	آٹھ آنہ
فتوح الشام عربی بقدر نصاب محشی	״	دس آنہ
مقامات حریری مترجم	عہ	چار روپیہ چار آنہ
ایضاً بقدر نصاب درس مقامات	״	بارہ آنے
ایضاً کامل مطبوعہ مجتبائی عمدہ	ع	چار روپیہ
مقامات حمیدی	عہ	دس آنہ
سبعہ معلقہ مع شرح بقدر نصاب	عف	بارہ آنہ
بدیع الانشا	ع	چھہ آنہ
تمرین الطلاب لحصول الآداب	״	ایکروپیہ
مفید الطالبین	״	چار آنہ
نفحۃ الیمن کامل مجتبائی	״	دوروپیہ

کتب منطق وفلسفہ وریاضی وہیئت وعقائد

نام کتاب	زبان	قیمت
المنطق اردو	ہ	تین آنہ
مجموعہ منطق	عرف	آٹھ آنہ
بدیع المیزان شرح		

نام کتاب	زبان	قیمت
میزان منطق	ع	پانچ آنہ
شرح میزان منطق	ف	چھہ آنہ
حال اول شرح		
ایسا غوجی	ع	چار آنہ
مرقاۃ	ر	تین آنہ
شرح تہذیب محشّی		
مجتبائی	ر	ایک روپیہ
شرح تہذیب فارسی	ف	پانچ آنہ
قطبی محشّے	ع	بارہ آنہ
قطبی محشّے مع سعدیہ		ڈیڑھ روپیہ
میر قطبی	ر	دس آنہ
میر قطبی مع حاشیہ		
محقق دوانی	ر	ایک روپیہ چھ آنہ
حاشیہ عبد الحکیم قطبی	ر	ایک روپیہ دو آنہ
شرح سلم ملا حسن	ر	تین روپیہ
سلم العلوم مجتبائی	ر	ایک روپیہ چار آنہ
جواہر الحکم توضیح السلم		
حصہ اول	ع ف	دس آنہ
ملا حسن کشوری	ع	ایک روپیہ
شرح سلم بحر العلوم	ع	دو روپیہ آٹھ آنہ
شرح سلم ملا مبین		
نہایت صحت اور اہتمام		
سے چھاپی گئی ہے	ر	ایک روپیہ
شرح سلم قاضی مبارک		
مجتبائی	ر	تین روپیہ چار آنہ

نام کتاب	زبان	قیمت
ایضاً یوسفی	ع	دو روپیہ چار آنہ
مجموعہ میر زاہد رسالہ	ر	تین روپیہ
ملا جلال مع حاشیہ میر زاہد	ر	ایک روپیہ آٹھ آنہ
میبذی مجتبائی	ر	ایک روپیہ بارہ آنہ
ایضاً کلاں	ر	چار روپیہ
شمس بازغہ	ر	دو روپیہ آٹھ آنہ
صدرہ	ر	دو روپیہ آٹھ آنہ
ایضاً مجتبائی	ر	تین روپیہ
شرح اشارات	ر	ایک روپیہ آٹھ آنہ
اقلیدس مقالہ اول	ر	نو آنہ
خلاصۃ الحساب		
عمدہ محشّی	ر	بارہ آنہ
تصریح شرح تشریح		
مجتبائی	ر	ایک روپیہ
شرح چغمینی		ایک روپیہ چار آنہ
سبع شداد	ر	دس آنہ

مدرسہ عالیہ کلکتہ کی ترمیم شدہ نئی درسی کتابیں

نام کتاب	زبان	قیمت
الفرائد بقدر نصاب	ع	ایک روپیہ آٹھ آنہ
مفصل مع شرح		
کامل	ر	دو روپیہ آٹھ آنہ
مقدمہ ابن خلدون		
بقدر نصاب محشّی	ع	آٹھ آنہ

نام کتاب	زبان	قیمت
مقامات بدیع الزمان		
ہمدانی بقدر نصاب	ع ف	پانچ آنہ
تاریخ فرشتہ بقدر نصاب		
جماعت سوم	ف	پانچ آنہ
ایضاً بقدر نصاب		
جماعت دوم	ر	پانچ آنہ
پیسرایہ خرد	ر	دس آنہ
سرمایہ خرد	ر	دس آنہ
تذکرۃ الشعرا	ر	پانچ آنہ
قصائد ابن الفارض		
بقدر نصاب	ع ف	بارہ آنہ
غزوۂ احد از سیرت		
ابن ہشام بقدر نصاب	ع	آٹھ آنہ
تاریخ الخلفا محشّے	ر	ایک روپیہ آٹھ آنہ
ہدیہ سعیدیہ	ر	ایک روپیہ آٹھ آنہ
انتخاب کلیات خاقانی	ف	ایک روپیہ
ایضاً خاقانی	ر	بارہ آنہ
حدیقہ حکیم سنائی		
بقدر نصاب	ر	آٹھ آنہ
الدروس الاولیہ	ع	تین روپیہ آٹھ آنہ
مستطرف بقدر نصاب		
محشّے اعمدہ	ر	ایک روپیہ چار آنہ
منطق الطیر بقدر		
نصاب محشّے اعمدہ	ف	بارہ آنہ
انتخاب تاریخ وصاف	ر	چھ آنہ

نام کتاب	زبان	قیمت
انتخاب تاریخ حبیب السیر	ف	ایک روپیہ چار آنہ
حدیقۃ الادب اول	ع ہ	پانچ آنہ
اقلیدس اول	ہ	دس آنہ
دویم	"	پانچ آنہ
سویم	"	آٹھ آنہ
چہارم	"	پانچ آنہ
مفتاح الادب	ع ہ	چار آنہ
شرح درایۃ الادب اول	"	چھ آنہ
ایضاً دویم	"	آٹھ آنہ
قصص ہند اول	"	چار آنہ
ترجمہ تدریب الطلاب	ع ہ	چار آنہ

کتب تصوف و حالات اولیائے کرام و اخلاق

نام کتاب	زبان	قیمت
حجۃ اللہ البالغہ مصری	ع	سات روپیہ آٹھ آنہ
احیاء العلوم مع عوارف المعارف مطبوعہ مصر	ع	بیس روپیہ
کیمیاے سعادت مجتبائی	ف	دو روپیہ
مذاق العارفین ترجمہ احیاء العلوم	ہ	زیر طبع
گنجینہ معرفت ترجمہ اردو کیمیاے سعادت کاغذ عمدہ	"	پانچ روپیہ
سراج السالکین ترجمہ اردو منہاج العارفین	ہ	بارہ آنہ
مثنوی حور جنان	"	پندرہ آنہ
جواہر غیبی	ف	تین روپیہ بارہ آنہ
ارشاد الطالبین از قاضی ثناء اللہ صاحب	"	تین آنہ
نفحات الانس مع سلسلۃ الذہب	"	ایک روپیہ بارہ آنہ
فوائد الفواد	"	بارہ آنہ
غنیۃ الطالبین اردو	ہ	تین روپیہ

نام کتاب	زبان	قیمت
لوائح جامی	ف	ڈیڑھ آنہ
مجموعہ ستہ ضروری	ہ	چھ آنہ
مطالب رشیدی مصباح الہدایت	ف	چودہ آنہ
ترجمہ عوارف المعارف	"	ایک روپیہ چھ آنہ
منطق الطیر	"	چھ آنہ
ایضاً بقدر نصاب محشی عمدہ	ف	بارہ آنہ
می باید شنید	"	سوا آنہ
پنج گنج ملفوظات خواجگان چشت اہل بہشت	ہ	چار روپیہ چار آنہ
سلطان الاذکار کافی		
مناقب غوث الابرار	"	بارہ آنہ
می باید دید	ف	سوا آنہ
صراط المستقیم	"	آٹھ آنہ
کلمات طیبات	"	ایک روپیہ چار آنہ
کلمۃ الحق	"	آٹھ آنہ
کشکول شریف	"	آٹھ آنہ
لطائف قدوسی	"	بارہ آنہ
مبداء و معاد	"	چار آنہ
مرقع شریف اردو	ف ہ	دس آنہ
ترجمہ عوارف	ہ	ایک روپیہ دس آنہ
حدیقہ حکیم سنائی	ف	دو روپیہ
حدیقۃ الاولیا	ہ	آٹھ آنہ
اخبار الاخیار مولفہ شیخ عبد الحق صاحب دہلوی	ف	دو روپیہ آٹھ آنہ
مثنوی شاہ بو علی قلندر رح	"	ایک آنہ
ایضاً مترجم	ف ہ	ڈیڑھ آنہ
رسالہ حق نما از شاہزادہ داراشکوہ	ف	ایک آنہ
مجموعہ نکات فقر و تصوف	"	پونے چار آنہ
اسرار الاولیا	"	سوا پانچ آنہ
مثنوی مولانا روم	"	دو روپیہ آٹھ آنہ
پیراہن شریف ترجمہ مثنوی شریف نظم	ف ہ	زیر طبع

نام کتاب	زبان	قیمت
بستان معرفت شرح مثنوی شریف کامل نثر	ہ	زیر طبع
شجرہ معرفت منتخب مثنوی شریف	"	زیر طبع
کلید مثنوی شرح جدید اردو مثنوی مولانا روم دفتر اول کا نصف اول	ف	دو روپیہ
ایضاً دفتر اول کا نصف دوم	"	دو روپیہ
ایضاً دفتر دوم کامل	ف ہ	سات روپیہ
مثنوی شریف مترجم	"	ایک روپیہ
راحت القلوب نظام الدین رح	ف	پانچ آنہ
مجموعہ توحید	"	ڈیڑھ آنہ
ارشاد مرشد		
بحر الحقیقۃ	"	چار آنہ
وقائع شاہ معین الدین چشتی رحمۃ اللہ علیہ	"	تین آنہ
فتوح الغیب مترجم مع شرح	ف ہ	ایک روپیہ چھ آنہ
ترجمہ فتوح الغیب	ہ	سات آنہ
انیس الارواح	ف	چار آنہ
اسرار العارفین	"	چار آنہ
ضیاء القلوب	"	پانچ آنہ
ایضاً مترجم	"	ساڑھے چھ آنہ
غذاے روح	ہ	پانچ آنہ
تذکرۃ الاولیا فارسی	ف	دو روپیہ
ایضاً اردو	ہ	دو روپیہ آٹھ آنہ
سیرۃ الاقطاب	ف	گیارہ آنہ
ترجمہ سیرۃ الاقطاب	ہ	بارہ آنہ
گلدستہ کرامت		
مجلس گیارہوین	"	سوا تین آنہ
محفل گیارہوین	"	پونے چار آنہ

نام کتاب	زبان	قیمت
منظور غوثیہ نظم و نثر حضرت غوث پاک کے حالات مین	؍؍	سوا آنہ
اعجاز غوثیہ	ہ	ڈہائی آنہ
ارشاد رحمانی	ف	پانچ آنہ

نام کتاب	زبان	قیمت
دلبستان مذاہب	؍؍	ایکروپیہ چار آنہ
حدائق الحنفیہ	ہ	ایکروپیہ آٹھہ آنہ

مجموعہ ذخیرہ کرامت حصہ اول یہ کتاب بعض ان متبرک رسالون کا مجموعہ ہے جو حضرت مولٰنا مولوی کرامت علی صاحب جونپوری کی تصنیف سے ہین نام رسائل ذخیرہ کرامت حصہ اول یہ ہین مکاشفات رحمت

کلیات امدادیہ تصنیف حضرت حاجی شاہ امداد اللہ صاحب مہاجر مکہ معظمہ زادہا اللّٰہ شرفاً و تعظیماً جسمین مفصلہ ذیل رسائل ہین رسالہ فیض عام تزکیۃ العقائد حجۃ قاطعہ نور الہدیٰ تحفہ عشاق غذائے روح گلزار معرفت رسالہ دردناک نالہ امداد غریب — فارسی ہندی — دس آنہ

مثنوی کتاب استقامت زینۃ المصلی عقائد حقہ فیصلہ ہفت مسئلہ ارشاد مرشد جہاد اکبر ذخیرہ کرامت حصہ دوم حضرات ذخیرہ کرامت حصہ دوم مین بعض ان رسالون کا مجموعہ ہے جو حضرت مولٰنا مولوی کرامت علی صاحب جونپوری کی تصنیف سے ہین نام رسائل ذخیرہ کرامت حصہ دوم یہ ہین رسالہ بعیت و توبہ رد البدعۃ دعوت مسنونہ رسالہ حق الیقین رسالہ قول الامین رسالہ قول الثابت

نام کتاب	زبان	قیمت
ضیاء القلوب رسالہ وحدۃ الوجود	ف ہ	بارہ آنہ
نظم قادریہ در کرامات حضرت غوث پاکؒ	ہ	پونے چار آنہ
کرامات حضرت محبوب سبحانی	؍؍	ڈیڑھ آنہ
گلزار ابراہیم	؍؍	تین آنہ
مقامات امام ربانی		
گندہ	؍؍	بارہ آنہ
حکایات الصالحین	؍؍	آٹھ آنہ
مقاصد الصالحین		پونے چار آنہ
تحفۃ العاشقین	؍؍	دو آنہ
مثنوی مے رنگ	ف	سات آنہ

نام کتاب	زبان	قیمت
قول الثابت	ف ہ	چودہ آنہ
اخلاق محسنی	ف	نو آنہ
اخلاق جلالی	؍؍	ایکروپیہ آٹھہ آنہ
اخلاق ناصری	؍؍	ایکروپیہ آٹھہ آنہ
جامع الاخلاق ترجمہ		
اخلاق جلالی	ہ	آٹھہ آنہ
رشحات از ملا حسین		

نام کتاب	زبان	قیمت
واعظ کاشفی	ف	ایکروپیہ چار آنہ
رفیق السالکین مصنفہ مولٰنا کرامت علی صاحب مرحوم	ہ	سوا آنہ
مکتوبات حضرت شیخ شرف الدین یحیٰی منیری	؍؍	پندرہ آنہ
مکتوبات امام ربانی مجدد الف ثانی	ف	دو روپیہ آٹھہ آنہ
نکات احسانی	ہ	تین آنہ
فیوض رحمانی	ہ	پانچ آنہ
زاد التقویٰ مصنفہ جناب مولوی کرامت علی صاحب	؍؍	بارہ آنہ

کتب خطب و وعظ

نام کتاب	زبان	قیمت
مجموعہ خطب دوازدہ ماہی ابن نباتہ رحمۃ اللہ علیہ	ع	آٹھہ آنہ
خطبہ رسول احمدی	ع ہ	تین آنہ
خطبہ دہم مترجم	ع ہ	ڈھائی آنہ
خطبۂ جدید	؍؍	ڈھائی آنہ
خطبۂ ماثورہ	ع	دو آنہ
خطبات التوحید	ع ہ	بارہ آنہ
مجموعہ خطب مترجم نظم عسلمی	؍؍	ڈھائی آنہ
خطبۂ یکجٹ	؍؍	سوا آنہ

مجموعہ خطب دوازدہ ماہی مترجم یہ علامہ

نام کتاب	زبان	قیمت

ابن نباتہ کے خطبے ہیں جو عرب اور عجم میں اپنی خوبی مضامین ولطف عبارت کی وجہ سے مشہور ہیں لیکن مضامین نہ سمجھنے کیوجہ سے ہندوستانی پورے طور سے مستفید نہیں ہوتے تھے لہذا اکثر لوگوں نے انکا ترجمہ کیا لیکن عمدہ نہ ہوسکا اب جناب مولانا عبدالرحیم صاحب مدرس مدرسہ عالیہ کلکتہ نے (جو ادب کے فن میں اپنے آپ نظیر تھے) کیا ہے جسکی خوبی دیکھنے سے متعلق ہے الفاظ دقیقہ اور عبارات مشکلہ کا اس قدر سہل اور عام فہم ترجمہ کیا ہے کہ ہر شخص بلا تکلیف سمجھ سکتا ہے ناظرین جس وقت اس ترجمہ کو ملاحظہ کرینگے اس وقت ہمارے کلام کی تصدیق ہوگی عربی ۔ ہندی بارہ آنہ

مجموعہ خطب دوازدہ ماہی مترجم طبع جدید لائق دید حسین بارہوں مہینے کے پورے خطبے از تالیفات جناب مولانا مولوی محمد اسمٰعیل صاحب شہید و مولانا شاہ ولی اللہ صاحب محدث دہلوی ع ہ ایکروپیہ

مجموعہ خطب دوازدہ ماہی مصنفہ مولنٰنا عبدالحی صاحب مرحوم لکھنوی ع ایکروپیہ

نام کتاب	زبان	قیمت
ترجمہ نزہتہ المجالس بہت عمدہ کتاب ہے	ہ	چار روپیہ چار آنہ
احسن المواعظ مصنفہ مولوی محمد ابراہیم صاحب حصہ اول	ہ	ایکروپیہ آٹھ آنہ

نام کتاب	زبان	قیمت
حصہ دوم افضل المواعظ	رر	ایکروپیہ چار آنہ
حصہ سویم اکرم المواعظ	رر	ایکروپیہ چار آنہ
ترجمہ تذکرة الواعظین	رر	دو روپیہ
تحفة الواعظین	ع ہ	تین روپیہ
ورة الناصحین اردو	ہ	دو روپیہ
بحر الاسرار	رر	آٹھ آنہ
نزہتہ المجالس مطبوعہ مصر	ع	چار روپیہ
تنبیہ الغافلین	ہ	آٹھ آنہ
مفید الواعظین	رر	سوا آنہ
وعظ سکھانیوالی کتاب معہ جدید قصص الانبیا	رر	دو روپیہ
وعظ روزہ	ع ہ	تین آنہ

مجالس الابرار یہ کتاب وعظ میں بہت مشہور و معروف ہے اور بہت صحیح ہے کیونکہ حضرت مولنٰنا شاہ محمد عبدالعزیز صاحب دہلوی قدس سرہ کی نظر کردہ ہے اور عمدہ چھپی ہوئی ہے ۔ عربی ۔ ہندی زیر طبع

ترجمہ انیس الواعظین یہ ترجمہ اردو زبان میں نہایت خوش بیانی کے ساتھ عام فہم موافق محاورہ فصحائے لکھنؤ کے مع اضافہ فوائد وشرح مضامین وعبارت رنگین ہوا ہے جب ارباب شوق واصحاب ذوق اسکی سلامت بیانی ومحاورہ وخط وافی پائینگے ہ ایکروپیہ بارہ آنہ

نام کتاب	زبان	قیمت
مجموعہ عشرہ صد پند	ف	تین آنہ
قصہ رمضان نظم	ہ	پاؤ آنہ
مجموعہ نوشہ معقلے	رر	ایک آنہ
بنجارہ نامہ	رر	ایک آنہ
تذکرة الواعظین	ع	ایکروپیہ آٹھ آنہ

کتب سیر وتاریخ

نام کتاب	زبان	قیمت
فتوح البلدان مصنفہ احمد بن جابر بغدادی مطبوعہ مصر	ع	گیارہ روپیہ
قصص الانبیا کلاں	ہ	دو روپیہ
احوال الانبیا کامل	ہ	چھ روپیہ آٹھ آنہ
قصص الانبیا خرد	رر	گیارہ آنہ
مدارج النبوت	ف	پانچ روپیہ
ترجمہ مدارج النبوت کامل	ہ	پانچ روپیہ چار آنہ
خزینة الاصفیا	ف	تین روپیہ
تحفة الاتقیا		
فضائل سید انبیا	ع ہ	ایکروپیہ آٹھ آنہ
تواریخ حبیب آلہ	ہ	آٹھ آنہ
تاریخ مدینہ منورہ ترجمہ جذب القلوب	رر	چودہ آنہ
آئین اکبری	رر	دس روپیہ
روضة الصفا	ف	پندرہ روپیہ

نام کتاب	زبان	قیمت
تاریخ فرشتہ	ف	زیر طبع
ترجمہ تاریخ فرشتہ	ہ	چھ روپیہ
فتوح الشام و مصر	”	تین روپیہ
تاریخ مکہ معظمہ	”	تین آنہ
تاریخ احمدی	ہ	ساڑھے دس آنہ
سیرۃ النعمان عمدہ		
مجتبائی	”	دو روپیہ
الفاروق مصنفہ شبلی	”	تین روپیہ چار آنہ
سفرنامہ مولوی شبلی		
روم و شام و مصر وغیرہ	”	ایکروپیہ آٹھ آنہ
شاہنامہ فردوسی کشوری	ف	ساڑھے چھ روپیہ
وقائع نعمت خان عالی	”	سات آنہ
تاریخ بیت المقدس	ہ	آٹھ آنہ
سیرۃ المتاخرین	ف	پانچ روپیہ
مرآۃ السلاطین ترجمہ		
سیرۃ التاخرین کامل	ہ	چار روپیہ
واقعات ہند	”	بارہ آنہ
بغاوت ہند	”	ایکروپیہ آٹھ آنہ
تاریخ بنی اسرائیل	”	آٹھ آنہ
تاریخ الخلفا	ع	ایکروپیہ آٹھ آنہ
تاریخ ابلیس	ہ	چار آنہ
سراج الرقیم قصہ		
اصحاب کہف	”	ڈھائی آنہ
مجموعہ فتوح الشام		
کامل واقدی	”	چھ روپیہ
مرآۃ الکونین طبع جدید	”	دو روپیہ آٹھ آنہ

نام کتاب	زبان	قیمت
تذکرۃ الکرام تاریخ اسلامیہ		
اردو مع نقشہ تاریخ		
خلفائے عرب و اسلام	ہ	دو روپیہ آٹھ آنہ
شاہنامہ منظومہ	”	آٹھ آنہ
تاریخ ہند عبد الکریم	”	ایک روپیہ

کتب متفرقہ دینیہ

نام کتاب	زبان	قیمت
آثار محشر	ہ	ڈھائی آنہ
صبح کا ستارہ	”	ڈھائی آنہ
فلاح دارین	”	آٹھ آنہ
تحفۃ الزوجین	”	ساڑھے تین آنہ
تنبیہ المومنین	”	پون آنہ
راہ فردوس	”	چار آنہ
ضرورۃ المسلمین	ہ	ڈیڑھ آنہ
ہدایۃ النسوان عورتوں		
کیلئے یہ کتاب مفید ہے	ہ	سوا آنہ
تعلیم النسوان و دلہن نامہ	”	پون آنہ
زینۃ النسا	”	سوا دو آنہ
حجۃ الاسلام	”	پون آنہ
مجموعہ شریعت کا لٹھ		
دُرّہ و آرہ	”	پون آنہ
انوار محمدی	”	آٹھ آنہ
وفات نامہ	”	سوا آنہ
نور نامہ کلاں	”	پون آنہ
ایضاً خورد	”	پون آنہ

نام کتاب	زبان	قیمت
کسب الانبیا	”	پاؤ آنہ
ناصر الابرار مناقب		
اہل بیت اطہار		سات آنہ
مباحثہ و عجیب یعنی		
مناظرہ قلب و حواس		
مع فیصلہ عقل	”	سوا آنہ
تحقیق تعلیم انگریزی	”	آدھ آنہ

تعلیم الدین یہ کتاب ہر مسلمان طالب دین کیلئے ضروری ہے - ہندی آٹھ آنہ

فروع الایمان اسمیں ایمان کے کل شعبوں کی پوری پوری تفصیل ہے اسکے پڑھنے سے آدمی اپنے ایمان کی قوت اور ضعف معلوم کرسکتا ہے ہندی تین آنہ

کتب تصانیف

حضرت مولانا شاہ ولی اللہ صاحب
مولانا شاہ عبد العزیز صاحب رح

نام کتاب	زبان	قیمت
وصیت نامہ مترجم	ف ہ	ڈیڑھ آنہ
انصاف ترجمہ کشاف	”	بارہ آنہ
بستان المحدثین	ف	دس آنہ
ہوامع شرح حزب البحر	ف ہ	آٹھ آنہ
الطاف القدس	ف ہ	بارہ آنہ
عجالہ نافعہ	ہ	چار آنہ

کل فرمائشین منشی محمد ضامن علی تاجر کتب خلاصی ٹولہ نمبر ۱۳ کلکتہ ہونی چاہئیں۔

نام کتاب	زبان	قیمت
دار الثمین مترجم	ع ف	ایک آنہ
عقد الجید مترجم	״	بارہ آنہ

کتب میلاد و قصائد نعتیہ

نام کتاب	زبان	قیمت
مجموعہ مولود شرف الانام	ع	ایک روپیہ
ایضاً حسنائی محمدؐ	״	ایکروپیہ آٹھ آنہ
انوار ساطعہ دربیان		
مولود الفاتحہ	ہ	ایکروپیہ بارہ آنہ
مولود شریف شہید		
چوب قلم	״	پانچ آنہ
مولود دلپذیر حصہ اول	״	ڈھائی آنہ
ایضاً دوم	״	تین آنہ
مولود بہاریہ	״	ڈھائی آنہ
مولود کحل البصر	״	ڈھائی آنہ
مقبول سرمدی		
میلاد محمدی حصہ اول	״	سوا تین آنہ
ایضاً حصہ دوم	״	سوا تین آنہ
در ظہور نبی نئے		
طرز کا مولد ہے	״	تین آنہ
مولود بہار جنت صحیح		
مولد ہے	״	ڈھائی آنہ
مولود احمدی	״	ڈھائی آنہ
چراغ مدینہ سرور سینہ	״	ساڑھے چار آنہ
خدائی رحمت مع نعت		

نام کتاب	زبان	قیمت
رسالت پناہ	ہ	دو آنہ
گلدستہ معراج یہ مختصر		
رسالہ حالات		
معراج مین عمدہ ہے	״	سوا آنہ
مولد چراغ جنان	ہ	پانچ آنہ
رحمت الرحیم	״	ڈھائی آنہ
زیور ایمان عورتونکی		
زبان مین یہ مولود ہے	״	پانچ آنہ
مولود عزیزی	״	آٹھ آنہ
مولود بہار خلد مظہر النور		سوا تین آنے
راحت القلوب		
روایات صحیح ہین	״	سوا تین آنہ
میلاد مصطفےٰ	״	دو آنہ
مولود صمدانی	״	چار آنہ
نعت مصطفےٰ	״	تین آنہ
میلاد سرور انبیا	״	آٹھ آنہ
قندیل عرش	״	سوا آنہ
انتخاب عرشی یہ مقبول		
مولود ہے	״	ڈھائی آنہ
نزول رحمت	״	ایک آنہ
مولود کی دہوم دہام	״	پون آنہ
مجموعہ مولود وعظ	״	آٹھ آنہ
ناصر العاشقین	״	ڈیڑھ آنہ
گلزار نعت از منشی		
رحمان علی خانصاحب		
مع دیگر قصائد نعتیہ	ع ف	تین آنہ

نام کتاب	زبان	قیمت
نعت ہی نعت حصہ		
اول اس نادر رسالہ		
کی عمدگی نام ہی سے		
ظاہر ہے	•	دو آنہ
نعت ہی نعت حصہ		
دوم	״	دو آنہ
ایضاً حصہ سوم	״	دو آنہ
ایضاً حصہ چہارم	״	دو آنہ
باغ رسول	״	ڈیڑھ آنہ
نجم الضیا	״	ڈھائی آنہ
ایضاً حصہ دوم	״	تین آنہ
محامد خاتم النبیین	״	آٹھ آنہ

مولود سعدی یہ نہایت مقبول مولود ہے جسمین عمدہ اور اعلی درجہ کی غزلین موقع سے درج ہین ہندی دو آنہ

نام کتاب	زبان	قیمت
میلاد مجیدی	״	سوا آنہ
مرآۃ الحور مع ریاض		
النور یہ مولود عورتونکی		
زبان مین ہے	״	پانچ آنہ
دیوان لطف	״	ڈھائی آنہ
مولد تحفہ اخیار نہایت		
عمدہ مولود ہے	״	آٹھ آنہ
مجموعہ نسیم جنت		سوا تین آنہ
مولود سعیدی	״	دو آنہ

کل قسم مال مشتہرہ منشی محمد ضامن علی تاجر کتب کلکتہ خلاصی ٹولہ نمبر ۱۳ ہونی چاہئین ۔

نام کتاب	زبان	قیمت
مولد سلطان الاولیا	ہ	پون آنہ
میلاد در حق حضرت غوث الاعظم صاحب کا مولود ہے	〃	ڈہائی آنہ
مجموعہ معجزات	〃	سوا آنہ
گلزار احمدی	〃	ایکروپیہ چار آنہ
دیوان سُنّی		ایکروپیہ چار آنہ
گلشن حافظ	ہ	بارہ آنہ
قصائد نعتیہ	〃	سوا آنہ
کلام المبین معجزات		
خاتم النبیین	〃	آٹھ آنہ
نیا غل حافظ	〃	دس آنہ
رحمۃ اللعالمین	〃	چار آنہ
حافظ الاسلام	〃	ایک روپیہ
نعت سروری	〃	چھہ آنہ
میلاد یار	〃	سوا آنہ
مولود برزنجی مترجم		ساڑھی تین آنہ
عقد الجواہر ترجمہ برزنجی اردو	〃	چار آنہ
فضائل درود و سلام	〃	پون آنہ
دافع الاوہام تصنیف مولوی عبد السمیع صاحب رام پوری	〃	ڈیڑھ آنہ
شمس الضحی	〃	سوا آنہ
نعت محمد عمدہ چیدہ		
غزلیات و قصائد		

نام کتاب	زبان	قیمت
نعتیہ درج ہین	ہ	سوا دو آنہ
مولود دل پسند	〃	سوا آنہ
ایضاً کلان	〃	پانچ آنہ

کتب شہادت وغیرہ

نام کتاب	زبان	قیمت
روضۃ الشہدا	ف	ایکروپیہ دو آنہ
غزوات حیدری		
مذہب امامیہ	〃	تین روپیہ چار آنہ
خلاصۃ المصائب		
مذہب امامیہ	ہ	ایک روپیہ
جنگنامہ زیتون	〃	دو آنہ
ذکر الشہادتین	〃	پانچ آنہ
شہادت نامہ مع نوحہ جات	〃	سوا آنہ
دہ مخزن	〃	سات آنہ
دہ مجلس مذہب امامیہ	〃	چھہ آنہ
جنگ نامہ کربلا		
مذہب امامیہ	〃	پونے چار آنہ
جنگنامہ محمد حنیف	〃	چھہ آنہ
زبدۃ المصائب جلد اول	〃	دو روپیہ آٹھ آنہ
اعمال الصالحین کشوری	〃	نو آنہ
جنگ نامہ بدر	〃	سوا آنہ
سچا حال شہادت		
مغز رد شیعہ	〃	تین آنہ
قیامت کا مضمون	〃	ڈیڑھ آنہ

نام کتاب	زبان	قیمت
جنگ نامہ خیبر	ہ	سوا آنہ
گنج شہیدان	〃	پانچ آنہ
تذکرۃ الشہدا	〃	بارہ آنہ
تحفۃ العوام	〃	ایک روپیہ
شہادت نامہ آلِ نبی	ہ	سوا آنہ
کلیات مراثی مرزا دبیر	〃	دو روپیہ آٹھ آنہ
کلیات مراثی میر انیس	〃	چار روپیہ
مجموعہ مراثی نواب		
مونس کامل	〃	تین روپیہ بارہ آنہ
عناصر الشہادتین	〃	ایک روپیہ
جنگنامہ حضرت علی	〃	پونے چار آنہ

کتب درسی فارسی اطفال

نام کتاب	زبان	قیمت
اردو کا قاعدہ	ہ	پون آنہ
عربی کا قاعدہ	ع	پون آنہ
اردو کی پہیلی		
حمایت الاسلام لاہور	ہ	سوا دو آنہ
ایضاً فرہنگ	〃	پون آنہ
ایضاً دوسری	-	پونے چار آنہ
ایضاً تیسری		ساڑھے سات آنہ
ایضاً فرہنگ	〃	تین آنہ
ایضاً چوتھی	〃	بارہ آنہ
ایضاً فرہنگ	〃	پونے سات آنہ
فارسی کی پہیلی		
حمایت الاسلام لاہور	ف	ڈہائی آنہ

نام کتاب	زبان	قیمت
ایضاً فرہنگ	ہ	پونے دو آنہ
ایضاً دوسری	ف	سوا تین آنہ
فرہنگ	ہ	تین آنہ
ایضاً تیسری	ف	نو آنہ
ایضاً فرہنگ	ہ	سوا پانچ آنہ
ایضاً چوتھی	ف	بارہ آنہ
ایضاً فرہنگ	ہ	سات آنہ
دینیات کی پہلی کتاب عربی	ع	ڈہائی آنہ
ایضاً دوسری کتاب	〃	ساڑہی چار آنہ
ایضاً تیسری کتاب		ساڑہی پانچ آنہ
دینیات کا پہلا رسالہ	ہ	پونے دو آنہ
ایضاً دوسرا رسالہ	〃	ڈہائی آنہ
ایضاً تیسرا رسالہ	〃	سوا تین آنہ
صرف فارسی کا ابتدائی رسالہ	ف	ساڑہی چار آنہ
انگلش ٹیچر مع ترجمہ اردو یعنے بغیر استاد کے انگریزی لکھنا پڑھنا اور بولنا سکھانیوالی کتاب اس مین ایسے آسان طریقہ اور نادر اصول بتائے گئے ہین کہ جنکو پڑھکر معمولی لیاقت کا آدمی بھی بغیر مدد استاد کے انگریزی مین بات چیت اور خط وکتابت کرنیکی لیاقت حاصل کرسکتا ہی ہر طرح کی بول چال کے فقرے اور ہر محکمہ کے اصطلاحی الفاظ ہزارون با محاورہ درج ہین -	ہ	ایک روپیہ

نام کتاب	زبان	قیمت
حروف تہجی مع پند نامہ	ف ہ	ڈھائی آنہ
دستور التہجی وسلسلہ فارسی آموز	ف	چار آنہ
الف بے مع فوائد عزیزیہ	〃	ڈہائی آنہ
تشریح الحروف	〃	پون آنہ
لڑکون کا کھیل	〃	سوا آنہ
تعلیم المبتدی حصہ اول	ہ	دو آنہ
ایضاً حصہ دوم	〃	چار آنہ
حلوائے بے دود	〃	سوا آنہ
کریما	ف	پون آنہ
کریما واضح	〃	ایک آنہ
کریما رحیما	ف ہ	سوا آنہ
کریما مترجم	〃	سوا آنہ
کریما مسدس	〃	پون آنہ
کریما مخمس	〃	سوا آنہ
شرح کریما	ف	تین آنہ
مامقیمان	〃	پون آنہ
ایضاً مترجم	ف ہ	سوا آنہ
خالق باری	ف	پون آنہ
قادر نامہ غالب	〃	پون آنہ
دستور الصبیان	ف	سوا آنہ
ایضاً مترجم	ف ہ	دو آنہ
ایضاً اردو	ہ	سوا آنہ
میزان فارسی	ف	ایک آنہ
آمدنامہ معروف بہ		

نام کتاب	زبان	قیمت
صفوة المصادر	ف	ایک آنہ
فارسی نامہ	〃	پون آنہ
محمود نامہ	〃	پون آنہ
عطائی نامہ	〃	پون آنہ
تعلیم عزیزی	〃	ڈیڑھ آنہ
پند نامہ حضرت شیخ فرید الدین عطار	〃	دو آنہ
پند نامہ مترجم	ف ہ	ساڑہی تین آنہ
گلزار دبستان	ف	سوا دو آنہ
مصدر فیوض	ہ	سوا تین آنہ
نسخہ تعلیمیہ	ف ہ	سوا آنہ
گفتگو نامہ	〃	ایک آنہ
انشای خرد افروز	ہ	سوا آنہ
انشای مفید النسا	〃	تین آنہ
انشای بہار بیخزان	〃	پونے چار آنہ
ہفت ضابطہ	ف	ایک آنہ
مکتوب احمدی	ہ	سوا دو آنہ
مکتوب محمدی	〃	دو آنہ
کاغذات کارروائی	〃	آٹھ آنہ
گلستان کشوری خفی قلم	ف	پانچ آنہ
گلستان مع فرہنگ واضح قلم	〃	ساڑہی دس آنہ
گلستان نہایت صحیح کاغذ عمدہ	〃	نو آنہ
گلستان مع تصویر	〃	بارہ آنہ

کل فرمائشین - منشی محمد ضامن علی تاجر کتب کلکتہ خلاصی ٹولہ نمبر ۱۳ سے ہونی چاہئین

نام کتاب	زبان	قیمت
گلستان چوب قلم	ر	ایکروپیہ آٹھ آنہ
گلستان مترجم	ف ہ	گیارہ آنہ
گلستان حکیم قاآنی	ف	چھ آنہ
بوستان لطفی قلم	ر	پانچ آنہ
ایضاً اوسط مع فرہنگ	ف	بارہ آنے
ایضاً چوب قلم	ر	ایکروپیہ آٹھ آنہ
ایضاً صحیح و عمدہ	ر	بارہ آنہ
بوستان مترجم	ف ہ	چودہ آنہ
خیابان شرح گلستان	ف	چھ آنہ
شرح گلستان محمد اکرام	ر	ایک روپیہ
بہار باران شرح گلستان	ر	ایکروپیہ چھ آنہ
شرح بوستان بہار	ر	زیر طبع
ایضاً گلھوی	ر	ایکروپیہ آٹھ آنہ
انشای بہار عجم	ر	سوا آنہ
انشای خلیفہ مترجم	ف ہ	پانچ آنہ
انشای عجیب	ر	دو آنہ
انشاے دلکشا	ر	پونے تین آنہ
انشاے منیر	ر	ڈھائی آنہ
انشاے فیض رسان	ر	ساڑھے چار آنہ
انشاے منیر	ر	دو آنہ
انشاے مادہورام	ر	پانچ آنہ
انشاے طاہر وحید	ر	ساڑھے سات آنہ
انشای جامی	ر	پونے چار آنہ
انشای صفدری مترجم	ف ہ	ساڑھے تین آنہ
نوٹ عنایت علی اردو	ہ	پانچ آنہ

نام کتاب	زبان	قیمت
انشاے مظہر	ف	سوا آنہ
انشاے دلاویز	ر	ڈیڑھ آنہ
ہر سہ دفتر ابوالفضل	ر	ایکروپیہ دو آنہ
رقعات ابوالفضل	ر	آٹھ آنہ
شرح ابوالفضل	ر	ایکروپیہ دو آنہ
رقعات عالمگیری	ر	ڈھائی آنہ
رقعات مرزا قتیل	ر	چھ آنہ
رقعات عزیزی	ف	سوا آنہ
رقعات بیدل	ر	ساڑھے چھ آنہ
رقعات امان اللہ حسینی	ر	ڈیڑھ آنہ
رقعات نظامیہ	ر	پون آنہ
سہ نثر ظہوری	ر	سوا پانچ آنہ
شرح ظہوری صہبائی	ر	پندرہ آنہ
پنجر قطعہ ظہوری	ر	سوا دو آنہ
شرح پنجر قعہ	ر	نو آنہ
پنجر قعہ ولایت	ر	سوا دو آنہ
مینا بازار	ر	ڈیڑھ آنہ
شرح مینا بازار	ر	پانچ آنہ
شبنم شاداب	ر	سوا دو آنہ
شرح شبنم شاداب	ر	ساڑھے نو آنہ
دستور المکتوبات	ر	ایک آنہ
توقیعات کسریٰ	ر	ساڑھے چار آنہ
حسن و عشق	ر	سوا آنہ
کلیات نثر غالب	ر	ایکروپیہ چھ آنہ
قواعد فارسی	ر	سوا آنہ
مفید نامہ	ر	تین آنہ

نام کتاب	زبان	قیمت
جواہر الترکیب	ہ	سوا آنہ
نہر الفصاحت	ر	چار آنہ
چہار گلزار	ر	ساڑھے تین آنہ
مفتاح القواعد	ر	چھ آنہ
عبد الواسع صحیح	ف	ڈھائی آنہ
احسن القواعد	ہ	ایکروپیہ آٹھ آنہ
اصول برجستہ	ف	سوا دو آنہ
نصاب الصبیان	ر	ڈیڑھ آنہ
شرح نصاب الصبیان	ر	سات آنہ
مثنوی مخزن اسرار	ر	دس آنہ
مثنوی غنیمت	ر	ساڑھے چار آنہ
زلیخاے مصری	ر	پانچ آنہ
تعلیم نامہ حصہ اول	ہ	آٹھ آنہ
زلیخا فردوسی	ف	چھ آنہ
زلیخا نہایت صحیح اور عمدہ	ر	چودہ آنہ
نسخہ زلیخا مترجم مع ترجمہ اردو جس کا متن ایک نسخہ قلمی و مستند سے صحت کرا کے ایک داستان و باز آمدن اخوان یوسف علیہ السلام نزد پدر و از مکر نام گرگان گرفتن جواب تک کسی مشہور مطبع کی مطبوعہ زلیخا میں درج نہ پایا گیا اضافہ کرکے چھاپی گئی ہے	ف ہ	ایکروپیہ دو آنہ
شرح زلیخا اردو	ہ	چودہ آنہ

نام کتاب	زبان	قیمت
سکندر نامہ	ف	ایکروپیہ چار آنہ
ایضاً چوب قلم	،،	دو روپیہ
سکندر نامہ تبریزی مترجم	ف ہ	دو روپیہ
شرح سکندر نامہ علمائے کلکتہ	ف	ایکروپیہ ساڑہی تیرہ آنہ
شرح سکندر نامہ گلہوری کامل	ف	دو روپیہ چار آنہ
ریاض التحقیق شرح سکندر نامہ	ہ	دو روپیہ بارہ آنہ
سکندر نامہ بحری	ف	چار آنہ
بہار دانش واضح	،،	ایکروپیہ آٹھ آنہ
عیار دانش	،،	چودہ آنہ
نگار دانش	،،	آٹھ آنہ
انوار سہیلی	،،	ایکروپیہ آٹھ آنہ
لیلے مجنون خسرو	،،	تین آنہ
لیلے مجنون نظامی	،،	سوا پانچ آنہ
بدیع الانشا	ع	چھہ آنہ
ہشت بہشت خسرو	ف	تیرہ آنہ
شیرین خسرو نظامی	،،	آٹھ آنہ
ظفر نامہ ہاتفی	،،	سوا پانچ آنہ
نلدمن فیضی	،،	سات آنہ
ہفت پیکر نظامی	،،	سوا پانچ آنہ
تحفۃ الاحرار جامی	،،	سوا پانچ آنہ
بہارستان جامی	،،	سوا پانچ آنہ
عود ہندی	ہ	سات آنہ
نشاۓ سرور	،،	سوا پانچ آنہ

نام کتاب	زبان	قیمت
قواعد اردو کامل ہر چہار حصہ	ہ	ساڑہی چودہ آنہ
پنجۂ نگارین حصہ اول	،،	ڈیڑھ آنہ
نظم پروین	ہ	تین آنہ
ارژنگ چین	،،	چھہ آنہ
ضوابط فارسی	ف	ڈہائی آنہ
اردوے معلی غالب	،،	دو روپیہ آٹھ آنہ
گلشن صبیان	ف	ڈہائی آنہ
ہدایۃ الصبیان	،،	ڈہائی آنہ
خارستان جواب گلستان	،،	ساڑہی دس آنہ
مشق خط عربی فارسی و انگریزی	ع ف	پون آنہ

نوازش نامہ یہ نئے طرز کا رسالہ ابتدائی تعلیم فارسی کیلئے مفید ہے جملات و امثال سے لیکر خطوط و عرائض اس مین درج ہین ف ڈہائی آنہ

کتب تصانیف

مولوی حافظ نذیر احمد خانصاحب

—(بہادر دہلوی)—

نام کتاب	زبان	قیمت
منتخب الحکایات	ہ	چار آنہ
چند پند	ہ	چار آنہ
نصاب خسرو	،،	چار آنہ

نام کتاب	زبان	قیمت
رسم الخط	ہ	تین آنہ
مراۃ العروس	،،	نو آنہ
بنات النعش	،،	نو آنہ
توبۃ النصوح	،،	بارہ آنہ

دیوانہا و قصائد

نام کتاب	زبان	قیمت
دیوان شمس تبریز	ہ	ایکروپیہ پانچ
کلیات بیدل	،،	ایکروپیہ گیارہ آ
دیوان رسوا کشوری	،،	سات آنہ
دیوان حنفی عجیب		
دیوان تقلید کی جان ہے	،،	بارہ آنہ
کلیات انوری	،،	دو روپیہ آٹھ آنہ
کلیات سعدی	،،	چار روپیہ
کلیات عراقی	،،	ایکروپیہ چار آنہ
قصائد عرفی	،،	آٹھ آنہ
شرح قصائد عرفی	،،	چھہ آنہ
کلیات جامی	ف	ایکروپیہ بارہ
کلیات خاقانی کامل	،،	چھہ روپیہ آٹھ آنہ
کلیات ظہیر	،،	ایک روپیہ
دیوان ظہیر	،،	چھہ آنہ
کلیات نظم غالب	ف	ایکروپیہ دس آنہ
کلیات خسرو	،،	ایکروپیہ ساڑہی چار آنہ
کلیات غلام امام شہید کشوری	ہ	ایکروپیہ چار

نام کتاب	زبان	قیمت	نام کتاب	زبان	قیمت	نام کتاب	زبان	قیمت
کلیات صائب	ف	ایکروپیہ چودہ آنہ	کلیات ناسخ	ہ	ایک روپیہ	چمن بے نظیر	ہ	ایک روپیہ
دیوان صائب	״	آٹھ آنہ	کلیات آتش	״	بارہ آنہ	راگ چمن	״	دو آنہ
دیوان قطب الدین			کلیات امیر اللہ تسلیم	״	ایکروپیہ چھ آنہ	واسوخت امانت	״	سوا آنہ
بختیار کاکی	״	چودہ آنہ	کلیات انشاء اللہ خان	״	ایکروپیہ چھ آنہ	مسدس حالی	״	چھ آنہ
دیوان خواجہ معین الدین			کلیات میر تقی	״	ایکروپیہ ساڑھے چودہ آنہ	گلدستہ امانت	״	سوا آنہ
چشتی	״	ساڑھے تین آنہ	کلیات سودا	״	ایکروپیہ چودہ آنہ	گلزار سخن	״	ڈیڑھ آنہ
دیوان غوث الاعظم	״	ڈھائی آنہ	کلیات تراب	״	ایک روپیہ	ایضاً حصہ دوم	״	ڈیڑھ آنہ
دیوان احمد جام	״	۲ آنہ	کلیات نظیر	״	ایک روپیہ	واسوخت قلق	״	پون آنہ
دیوان حافظ جوب قلم	״	ایکروپیہ بارہ آنہ	دیوان ذوق	״	چودہ آنہ	بہارستان سخن	״	گیارہ آنہ
ایضاً مترجم	ف ہ	دو روپیہ بارہ آنہ	مرآۃ الغیب یعنی			ترانۂ عشاق	״	ڈیڑھ آنہ
شرح دیوان حافظ	״	ایک روپیہ	دیوان امیر	״	ایک روپیہ	گلدستہ [illegible]	״	ایکروپیہ دو آنہ
شرح یوسفی دیوان حافظ	ہ	سات آنہ	صنمخانۂ عشق دیوان			[illegible] حصہ اول	״	سوا آنہ
بدر الشروح شرح			امیر مینائی	״	دو روپیہ آٹھ آنہ	حصہ دوم	״	سوا آنہ
دیوان حافظ	ف	تین روپیہ آٹھ آنہ	دیوان رند	״	گیارہ آنہ	حصہ سوم	״	سوا آنہ
دیوان مخفی	״	آٹھ آنہ	دیوان غالب	״	ڈھائی آنہ	حصہ چہارم	״	سوا آنہ
دیوان غنی	״	ساڑھے سات آنہ	دیوان قلق	״	گیارہ آنہ	نغمان بلبل	״	دو آنہ
دیوان ناصر علی	״	چھ آنہ	دیوان غافل	״	سات آنہ	بیاض قوالی	״	چار آنہ
دیوان نویدی	״	ایک آنہ	دیوان گلشن ہدایت	״	چھ آنہ	ریاض قوالی	״	چار آنہ
دیوان ہلالی	״	ساڑھے سات آنہ	دیوان عاشق	״	تین آنہ	گلشن قوالی	״	چار آنہ
قصائد بدر چاچ	״	چھ آنہ	دیوان صادق	״	تین آنہ	چمن قوالی	״	چار آنہ
رباعیات عمر خیام	״	پانچ آنہ	دیوان شہیدی	ہ	ساڑھے چار آنہ	اوج سخن	ہ	سوا آنہ
ساقی نامہ ظہوری	״	گیارہ آنہ	دیوان گویا	״	ساڑھے پانچ آنہ	ترانۂ شیریں	״	سوا آنہ
قرآن السعدین	ف	۲ آنہ	دیوان ضامن	״	چار آنہ	نغمۂ شیریں	״	سوا آنہ
کلیات ظفر	ہ	تین روپیہ چار آنہ	قانون راگ	״	پانچ آنہ	دفتر قوالی	״	دو آنہ
منتخب ظفر	״	آٹھ آنہ	آفتاب داغ	״	ایک روپیہ	غنچۂ قوالی	״	دو آنہ
کلیات مومن	״	زیر طبع	مجمع الاشعار	״	پانچ آنہ			

کل فرمائشیں منشی محمد ضامن علی تاجر کتب کلکتہ خلاصی ٹولہ نمبر ۱۶ سے ہونی چاہئیں

کتب قصص وغیرہ

نام کتاب	زبان	قیمت
الف لیلہ مطبوعہ مصر کامل	ع	سات روپیہ آٹھ آنہ
نوشیروان نامہ اول	ف	تین روپیہ آٹھ آنہ
ایضاً حصہ دوم	"	تین روپیہ آٹھ آنہ
کوچک باختر	"	تین روپیہ آٹھ آنہ
بالا باختر	"	تین روپیہ آٹھ آنہ
ایرج نامہ اول	"	تین روپیہ آٹھ آنہ
ایضاً جلد دوم	"	تین روپیہ آٹھ آنہ
ظرافت کی پوٹریہ	"	پون آنہ
صندلی نامہ	"	تین روپیہ آٹھ آنہ
لعل نامہ اول	"	تین روپیہ آٹھ آنہ
ایضاً جلد دوم	"	چار روپیہ
ہومان نامہ	"	تین روپیہ آٹھ آنہ
طلسم خیال سکندری اول	"	دو روپیہ بارہ آنہ
ایضاً دوم	"	دو روپیہ بارہ آنہ
ایضاً سوم	"	تین روپیہ
طلسم زعفران زار اول	"	دو روپیہ بارہ آنہ
ایضاً دوم	"	دو روپیہ آٹھ آنہ
فسانۂ دلفریب	"	نو آنہ
طلسم ہوشربا جلد اول	ء	تین روپیہ
بقیہ ہوشربا جلد اول	"	تین روپیہ
ایضاً جلد دوم	"	تین روپیہ
بقیہ ہوشربا جلد دوم	"	تین روپیہ
ایضاً جلد سوم	"	تین روپیہ

نام کتاب	زبان	قیمت
ایضاً جلد چہارم	ف	چار روپیہ چار آنہ
ایضاً جلد پنجم حصہ اول	"	تین روپیہ
ایضاً پنجم حصہ دوم	"	تین روپیہ
ایضاً جلد ششم	"	چار روپیہ آٹھ آنہ
ایضاً جلد ہفتم	"	چار روپیہ چار آنہ
طلسم ہفت پیکر اول	"	دو روپیہ آٹھ آنہ
ایضاً دوم	"	دو روپیہ بارہ آنہ
ایضاً سوم	"	چار روپیہ
الف لیلہ کشوری	"	ایکروپیہ آٹھ آنہ
طلسم فتنہ نور افشان حصہ اول	"	زیر طبع
ایضاً دوم		"
ایضاً سوم		"
فسانۂ معقول	"	تیرہ آنہ
سیر مقبول اچھا قصہ ہے	"	چودہ آنہ
ہرمز نامہ	"	پانچ روپیہ
تورج نامہ اول	"	تین روپیہ آٹھ آنہ
ایضاً دوم	"	چھ روپیہ
فسانۂ عجائب واضح	ف	دس آنہ
سروش سخن	"	سات آنہ
طلسم حیرت	"	سات آنہ
باغ و بہار	"	سات آنہ
آرائش محفل مع تصویر	"	آٹھ آنہ
طلسم فصاحت	"	چودہ آنہ
داستان امیر حمزہ نثر	"	ایکروپیہ آٹھ آنہ

نام کتاب	زبان	قیمت
ایضاً نظم	ف	ایک روپیہ
مقبول حسب	"	دو آنہ
سیر کہسار کامل	"	چھ روپیہ آٹھ آنہ
فسانۂ آزاد ہر چہار جلد کامل	"	اٹھارہ روپیہ
طلسم نوخیز جمشیدی اول	"	دو روپیہ آٹھ آنہ
ایضاً دوم	"	دو روپیہ آٹھ آنہ
ایضاً سوم	"	تین روپیہ آٹھ آنہ
دفتر آفتاب شجاعت جلد اول	"	پانچ روپیہ آٹھ آنہ
ایضاً جلد دوم	"	چھ روپیہ
ایضاً جلد سوم	"	چھ روپیہ
ایضاً جلد چہارم	"	چار روپیہ
ایضاً جلد پنجم کامل	"	گیارہ روپیہ
نو طرز مرصع	"	دو آنہ
بستان حکمت	"	ایکروپیہ آٹھ آنہ
قصہ سیاہ پوش	"	پون آنہ
و آلہ بخش	ف	پون آنہ
عجائب المخلوقات	"	چار روپیہ
فسانۂ دلفریب	"	سات آنہ
دیوار قہقہہ	"	دو آنہ
عقل و شعور	"	دو روپیہ آٹھ آنہ
طلسم فرہنگ	"	دو روپیہ آٹھ آنہ
مطلع العلوم	"	چار روپیہ
راگ چمن	"	دو آنہ
قانون ستار	"	تیرہ آنہ

کتب نقش و تعویذ و طلسم و فال و تعبیر و رمل و نجوم و جفر

نام کتاب	زبان	قیمت
تعبیر نامہ خواب مع فالنامہ	ہ	ڈہائی آنہ
کلکتہ کا جادو	″	چار آنہ
حکمت افلاطون	″	پانچ آنہ
نقش سلیمانی	″	سوا تین آنہ
مجربات سلیمانی	″	سوا تین آنہ
تعویذ سلیمانی	″	سوا تین آنہ
بیاض سلیمانی	″	ڈہائی آنہ
مہر سلیمانی	″	ڈہائی آنہ
لوح سلیمانی اول	″	ڈہائی آنہ
ایضاً دوم	″	ڈہائی آنہ
ایضاً سوم	″	ڈہائی آنہ
ایضاً چہارم	″	ڈہائی آنہ
اعمال قرآنی اول	ہ	پون آنہ
ایضاً دوم	″	ڈہائی آنہ
ایضاً سوم	″	ڈیڑھ آنہ
اعجاز یوسفی	″	آٹھ آنہ
عملیات جادو مداری کا تماشہ حصہ اول	″	ڈیڑھ آنہ
ایضاً حصہ دوم	″	ڈہائی آنہ
ایضاً حصہ سوم	″	چار آنہ
عقد ثریا	″	تین آنہ

نام کتاب	زبان	قیمت
تاج سلیمانی	ہ	پونے دو آنہ
بانع اعجاز جواہر	″	ایک روپیہ
حرز سلیمانی	″	گیارہ آنہ
منافع الخلائق	″	ایک روپیہ
اعجاز عیسوی	″	چار آنہ

ترجمہ اردو جواہر خمسہ کامل یہ کتاب مانند عنقا ناپید اور مثل ہما کمیاب تھی گو اس نام سے بہت سے لوگوں نے کتابیں بنائیں مگر وہ محض مصنوعی تھیں یہ کتاب خاص حضرت شیخ محمد غوث گوالیاری کی اصل کتاب کا ترجمہ ہے اس کا ترجمہ مولوی برکت اللہ صاحب لکھنوی فرنگی محلی نے لفظی بامحاورہ عام فہم زبان اردو میں لکھا ہے حقیقت میں اس کتاب کو ہر طرح سے سرمایہ دارین کہنا مبالغہ نہیں ہے یہ خزینہ عملیات ہے کلید مقاصد ہے اکسیر ہے آبحیات ہے پکی کیمیا ہے تھوڑی محنت میں دنیا و دین ذراسی مشقت میں خدا سے ملا دیتی ہے جوہر اول عابدوں کی عبادت اور ان کے طریقوں میں جوہر دوم زاہدوں کے زہد اور ان کے قاعدوں میں جوہر سوم دعوت کرنیوالوں کی دعوت اور اس کی شرائط میں جوہر چہارم عارفان مشرب کے شغلوں اور ذکروں میں جوہر پنجم ورثۃ الحق محققوں کے عمل اور ان کی ترکیبوں کے بیان میں

نام کتاب	زبان	قیمت
قیمت حرف	ہ	ایک روپیہ چار آنہ
تسخیر طلسم	″	دو آنہ
طلسم روحانی	″	سوا تین آنہ
چشمہ طلسم	″	سوا آنہ
اعجاز محمدی	″	ڈہائی آنہ
اندرجال مع منتر ناگری	″	سوا آٹھ آنہ
اندرجال	″	سوا تین آنہ
عملیات نادرہ	″	تین آنہ
فالنامہ قرآن شریف	″	سوا آنہ
ترجمہ تعبیر رویا	″	سوا آٹھ آنہ
محبوب الرمل	″	ایک روپیہ
آفتاب الرمل	″	ایک روپیہ
میدان الرمل	″	چھہ آنہ
کشاف النجوم	″	آٹھ آنہ
جواہر الحروف	″	پانچ آنہ
کنز الحسین	ف	چودہ آنہ
انوار النجوم	ہ	ایک روپیہ
مفتاح الجفر	″	ایک روپیہ
انتخاب النجوم	″	تین آنہ
احکام النجوم	″	چار آنہ
اسرار جفر	″	آٹھ آنہ

کتب حساب

نام کتاب	زبان	قیمت
اصول علم حساب	ہ	سات آنہ

کل کتب [illegible] منشی محمد ضامن علی تاجر کتب کلکتہ خلاصی ٹولہ نمبر ۱۳ سے ہونی چاہئیں

نام کتاب	زبان	قیمت
مکتب نامہ	ہ	ساڑھے چار آنہ
زبانی حساب	"	ایک آنہ
مخزن الحساب	"	چار آنہ
مبادی الحساب حصہ اول	"	ساڑھے تین آنہ
ایضاً حصہ دوم	"	تین آنہ
ایضاً حصہ سوم	"	تین آنہ
جنتری بن آزدان کلاں	"	چار آنہ
جنتری سنہ رواں خورد	"	پون آنہ
علم حساب چکرورتی کامل	"	ایک روپیہ چودہ آنہ
تسہیل الحساب	"	آٹھ آنہ
روشنائی کفیتو		ایک آنہ

مولینا شرر کے نوکھے تصنیف جدید الطبع تاریخی ناول

قیس و لبنیٰ مشہور عاشق قیس بن ذریح عذری اور اسکی معشوقہ لبنیٰ کے حالات نہایت پر اثر عہد صحابہ کا واقعہ ہے قیمت ایک روپیہ

نام کتاب	زبان	قیمت
زوال بغداد	ہ	سوا روپیہ
حسن کا ڈاکو کامل	"	ڈیڑھ روپیہ
فتح اندلس	"	دو روپیہ
شادی و غم	"	ڈیڑھ روپیہ

ملک العزیز ورجنا صلیبی لڑائیاں جو رچرڈ اور سلطان صلاح الدین کے وقت میں ہوئی تھیں دین اسلام کی پرجوش دلوں کی مجسم تصویر مصنفہ شرر قیمت صرف

نام کتاب	زبان	قیمت
	ہ	سوا روپیہ
جنت الفردوس	"	ڈیڑھ روپیہ
لطف اللہ بانو (?)	"	بارہ آنہ
اورنگ زیب اور چنچل کماری	"	آٹھ آنہ
نشتر	"	ایک روپیہ
ابوالہوس نواب یہ عجیب ناول ہے	"	چار آنہ
سلیمان عذرا	"	آٹھ آنہ
وفادار بی بی	"	دو آنہ
جفائے ناز	"	پانچ آنہ
رزم بزم کامل	"	تین روپیہ
اسرار کامل	"	تین روپیہ

اختر و حسینہ تمام اخلاقی ناول ہے جسمیں دکھایا گیا ہے کہ نارضامندی کی شادی کا کیا اثر ہوتا ہے

نام کتاب	زبان	قیمت
حصہ اول	ہ	ڈیڑھ روپیہ
حصہ دوم	ہ	ڈیڑھ روپیہ
ہیسل کا سانپ	"	دو روپیہ
گورا	"	تین روپیہ
حسن مہرو سہر (?) حصہ اول	"	ساڑھے چار روپیہ

نام کتاب	زبان	قیمت
عبرت کامل ہر حصہ	ہ	ساڑھے چار آنہ
جعفر و عباسہ	"	دو روپیہ
سلطان ناز کی ادا	"	آٹھ آنہ
مشتاق زہرہ	"	سوا روپیہ

منصور موہنا وہ ناول ہے جسمیں سلطان محمود غزنوی کے جوش اسلامی اور ہندو راجہ اجمیر کی بہادری کی تصویریں نظر آتی ہیں مصنفہ شرر قیمت صرف

نام کتاب	زبان	قیمت
	ہ	سوا روپیہ
مجموعہ کنشت	"	ایک روپیہ
خوش نصیب	"	آٹھ آنہ
حسن بن صباح	"	چھ آنہ
فردوس بریں	"	ایک روپیہ
مقدس نازنین	"	ڈیڑھ روپیہ
حسرت دید	"	دس آنہ
ہم خرما ہم ثواب	"	ایک روپیہ
دلکش ہر دو حصہ ممکن نہیں کہ بغیر ختم کئے کتاب رکھ دیجئے کیا خوب ناول ہے	"	چودہ آنہ
لال کپتان	"	بارہ آنہ
نان کا قاتل	"	دو روپیہ

حسن انجلینا روسیوں اور ترکوں کی لڑائی اور ایرانیوں کا جوش شجاعت مذہبی نفاق وغیرہ مصنفہ شرر قیمت صرف

نام کتاب	زبان	قیمت
	ہ	سوا روپیہ
ملیٹھی چھری	"	بارہ آنہ

نام کتاب	زبان	قیمت
…شبِ شباب یا یوسف و بزینه	ہ	ڈیڑھ روپیہ
جام زہر	″	ڈیڑھ روپیہ
شہنشاہ عیاران	″	ڈیڑھ روپیہ
نیروز محمودہ	″	سوا روپیہ
جانکی	″	آٹھ آنہ
دخترِ شباب و خورشید جانی	″	ایک روپیہ
…سنخیر	″	آٹھ آنہ
…شت برین	″	ایک روپیہ
معشوقہ فرانس	″	دو روپیہ
…ریب محبت	″	بارہ آنہ
عصمت کا البم	″	ایک روپیہ
حجاب النسا	″	آٹھ آنہ
…وان بی بی		
کمسن شوہر	″	چار آنہ
برق غضب	″	ایک روپیہ
کایا پلٹ	″	بارہ آنہ
عیاروں کا عیار	″	ڈیڑھ روپیہ
…مسن بی بی		
…مسن شوہر	″	چار آنہ
معشوقہ عذرا	″	آٹھ آنہ
رومال کا عاشق	″	آٹھ آنہ
…ناول اندوہ غربت …مکمل سچا قصہ اگر …ڑھے پڑھیے تو دل …بے چین نہ ہو جائے		

نام کتاب	زبان	قیمت
تو میرا ذمہ	ہ	چار آنہ
دیول دیوی	″	دو روپیہ
کنیز فاطمہ ایک مسلمان تعلیم یافتہ لیڈی کی دلکش سرگذشت	″	بارہ آنہ
مہرچیا ایک شریف باعصمت راجپوت کی لڑکی کی الم کہانی	″	چار آنہ
خدائی فوجدار	″	ڈہائی روپیہ
جام سرشار	″	سوا روپیہ
سوزن عشق	″	ڈیڑھ روپیہ
معشوقہ عرب	″	ایک روپیہ
شیل دنتی	″	چار آنہ
ماریہ سلطانہ	″	چار آنہ
نسیم آرزو	″	چار آنہ
یاقوت کی کان	″	ڈہائی روپیہ
نرالی ادا	″	دس آنہ
فریب حسن	″	ایک آنہ
پاک دامن	″	آٹھ آنہ
دلنجیب کامل	″	چودہ آنہ
ڈاکٹر کی بیٹی	″	ایک روپیہ
نشیب و فراز	″	سوا روپیہ
مظفر بابائی	″	سوا روپیہ
روز الیمرٹ کامل	″	دو روپیہ
مرد میدان کامل	″	دو روپیہ
نئی نویلی	″	چھ آنہ

نام کتاب	زبان	قیمت
آغا صادق کی شادی	″	دس آنہ
ڈاکو کی دلہن	″	بارہ آنہ
فریب نیرنگ	″	آٹھ آنہ
اسلم حبیبہ	″	چھ آنہ
ہیرے کی کنی	″	چھ آنہ
خون آرزو	″	چار آنہ
سعید و زکیہ	″	چار آنہ
امیر ریحانہ	″	دو آنہ
اشک خون یا لاڈلا بیٹا	″	چار آنہ
خون جگر یا نیلوفر	″	پانچ آنہ
رشید و زہرہ	″	چار آنہ
سلیم و مہر النسا	″	چار آنہ
جفائے حسن	″	چار آنہ
خورشید بہو	″	پانچ آنہ
رہبر	″	بارہ آنہ
دلبر	″	چار آنہ
بدر النسا	″	چار آنہ
حاجی بابا	″	ایکروپیہ بارہ آنہ
طاہرہ بیگم	″	سوا روپیہ
فلورا فلورنڈا	″	ڈیڑھ روپیہ

کتب لغت

لغات القرآن۔ قرآن شریف کی یہ پوری لغت جس کا تاریخی نام دعمدہ

نام کتاب	زبان	قیمت
لغات قرآن ہے درحقیقت اسم بامسمی لغت نہیں چھپی تھی اسمیں ہر لفظ بخط عربی اور کریم اللغات کی ترتیب پر کالم کے سرے سے شروع ہوا ہے تاکہ تلاش میں دیر اور دقت نہو ہر لفظ کے معنے اردو میں لکھے ہیں تاکہ کم علم بھی آسانی سمجھہ لیں اور قرآن شریف میں جو کسی آدمی یا مقام کا نام ہے اس کا بھی حال اس لغت میں درج ہے۔ تاکہ معلومات زیادہ ہو	عہ	آٹھ آنہ
مجمع البحار	ع	ساڑھے ستائیس روپیہ
قاموس کاغذ عمدہ	رر	ساڑھے چھ روپیہ
اساس البلاغۃ	رر	تین روپیہ
صراح مع قراح کامل	ف	پانچ روپیہ
منتخب اللغات	رر	دو روپیہ آٹھ آنہ
مؤید الفضلا	رر	دو روپیہ
لغات المہتدی	رر	ڈیڑھ روپیہ
غیاث اللغات و برحاشیہ منتخب اللغات و چراغ ہدایت چار کالم مع نقشہ ہفت اقلیم	رر	زیر طبع
جامع اللغات	ہ	رر رر
برہان قاطع	رر	سوا چار روپیہ
لغات کشوری	رر	چار روپیہ
فرہنگ جہانگیری	ف	دو روپیہ
لغات فیروزی	ہ	تین روپیہ
ایضاً عربی	ع	ساڑھے تین روپیہ

نام کتاب	زبان	قیمت
فیروز اللغات کامل نہایت جامع اردو کی لغت	ہ	بارہ روپیہ
فیروز اللغات	ع	تین روپیہ بارہ آنہ
مفید الشعرا مع تذکر و تانیث	ہ	چھ آنہ
محاورات ہند	رر	ایک روپیہ دو آنہ
محاورات ہندستان	رر	ایک روپیہ
بہار عجم	ف	ساڑھے آٹھ روپیہ
ہفت قلزم	رر	ساڑھے سات روپیہ
لطائف اللغات	رر	گیارہ آنہ
امان اللغات	رر	تین روپیہ
کریم اللغات مع عظیم اللغات	رر	بارہ آنہ
نفائس اللغات	رر	زیر طبع
منتخب النفائس	ہ	آٹھ آنہ
لغات سروری	رر	دو روپیہ
الفاظ عزیزی	رر	ڈھائی آنہ
اربع عناصر	رر	تین آنہ
فرہنگ گلستان	ف	ایک آنہ
فرہنگ بوستان	رر	ایک آنہ
فرہنگ دیوان حافظ	رر	دو آنہ
فرہنگ زلیخا	رر	ایک آنہ
فرہنگ انوار سہیلی	رر	دو آنہ
فرہنگ سکندر نامہ	رر	دو آنہ
لغات ناصری	رر	تین آنہ

نام کتاب	زبان	قیمت
لغات فارسی مع یبنا	ف	دو آنہ

کتب طب

نام کتاب	زبان	قیمت
قانون بوعلی سینا کامل	ع	چوبیس رو[illegible]
قرابادین اعظم و اکمل	ف	ساڑھے پانچ [illegible]
قرابادین ترجمہ قرابادین اعظم	ہ	ساڑھے [illegible]
اقصرائی کشوری	ع	دو روپیہ [illegible]
موجز کشوری	رر	چودہ آ[illegible]
شرح اسباب کامل یوسفی	رر	آٹھ [illegible]
نفیسی	رر	پونے تین [illegible]
معالجات نفیسی	رر	تین روپیہ [illegible]
حمیات قانون محشی	رر	دو روپیہ [illegible]
اکسیر اعظم کامل کاغذ گندہ	ف	بیس رو[illegible]
مفرح القلوب	رر	ایک روپیہ [illegible]
دستور العلاج	رر	ایک روپیہ [illegible]
دستور العلاج اردو	رر	دو روپیہ [illegible]
خلاصۃ التجارب	ف	دو روپیہ [illegible]
کفایہ منصوری	رر	بارہ آنہ [illegible]
ضیاء الابصار	رر	چھ[illegible]

نام کتاب	زبان	قیمت	نام کتاب	زبان	قیمت	نام کتاب	زبان	قیمت
مجربات رضائی	ف	شاہی تین آنہ	ترجمہ مخزن الادویہ	ہ	شاہی چار روپیہ	رموز الحکمت	؍؍	دو روپیہ
میزان الطب	؍؍	گیارہ آنہ	مجموعہ الفاظ الادویہ	ف	ایک روپیہ چھ آنہ	رسالہ قارورہ	؍؍	سوا آنہ
ترجمہ میزان الطب	ہ	دس آنہ	اختیارات بدیعی	؍؍	ایک روپیہ بارہ آنہ	ترجمہ ذخیرہ خوارزم		
مطب علوی خان	ف	شاہی چار آنہ	شرح رباعیات یوسفی	؍؍	چودہ آنہ	شاہی کامل	؍؍	پندرہ روپیہ
ملخص فصول بقراطی	؍؍	چھ آنہ	زبدۃ الحکمۃ	ہ	ڈھائی آنہ	مجمع البحرین	؍؍	تین روپیہ آٹھ آنہ
معین العلاج	؍؍	آٹھ آنہ	مفید الاجسام	؍؍	چار آنہ	بستان المفردات	ہ	ڈیڑھ روپیہ
میزان الادویہ فرد	؍؍	ایک آنہ	طب احسانی	؍؍	چار آنہ	جامع شفائیہ	؍؍	ساڑھے چار روپیہ
طب لقمانی اول	؍؍	ایک آنہ	قرابادین احسانی	؍؍	آٹھ آنہ	ترجمہ قانون بوعلی		
ایضاً حصہ دوم	؍؍	ایک آنہ	ترجمہ کامل الصناعۃ	؍؍	نو روپیہ آٹھ آنہ	سینا کامل	ہ	پندرہ روپیہ
عشرت النفیس ترجمہ			معالجات احسانی	؍؍	شاہی چھ روپیہ	تریاق سموم	؍؍	چار آنہ
مجربات شیخ الرئیس	؍؍	سوا روپیہ	مرکبات احسانی	؍؍	آٹھ آنہ	امرت ساگر	؍؍	ڈیڑھ روپیہ
طب سکندری ترجمہ			علاج احسانی	؍؍	شاہی چار آنہ	ترجمہ کفایہ منصوری	؍؍	ایک روپیہ چھ آنہ
معدن الشفا	؍؍	تین روپیہ بارہ آنہ	مقالات احسانی	؍؍	نو آنہ	علاج مویشی	؍؍	شاہی چار آنہ
علاج الامراض	ف	دو روپیہ	علاج الغربا	؍؍	بارہ آنہ	زینۃ الخیل	؍؍	چودہ آنہ
ایضاً اردو	ہ	پونے تین روپیہ	طب اکبر	ف	دو روپیہ	فرس نامہ	؍؍	سوا آنہ
زاد غریب	؍؍	چھ آنہ	ترجمہ طب اکبر	ہ	زیر طبع	فرس نامہ کلان	؍؍	دس آنہ
مجربات مہدوی	؍؍	دو آنہ	قانون عشرت	؍؍	نو آنہ	شفاء الامراض	؍؍	سوا روپیہ
ترجمہ زاد غریب	ہ	گیارہ آنہ	اکسیر القلوب	؍؍	دو روپیہ	تشریح الاجسام	؍؍	آٹھ آنہ
مخزن سلیمانی	؍؍	چار روپیہ بارہ آنہ	قرابادین شفائی	؍؍	نو آنہ	ضرور المطب	؍؍	ایک آنہ
قرابادین قادری	ف	ایک روپیہ بارہ آنہ	قرابادین ذکائی	؍؍	ایک روپیہ تین آنہ	قرابادین کبیر	؍؍	چھ روپیہ بارہ آنہ
ترجمہ قرابادین قادری	ہ	ایک روپیہ دس آنہ	مجربات اکبری	ف	گیارہ آنہ	ایضاً اردو	ہ	سات روپیہ
تدابیر ہیضہ	ف	ڈھائی آنہ	ترجمہ مجربات اکبری	ہ	شاہی چھ آنہ	ترجمہ قانونچہ	؍؍	آٹھ آنہ
معدن الشفا			طب نبوی	؍؍	تین آنہ	ترجمہ موجز	؍؍	دس آنہ
سکندر شاہی	؍؍	تین روپیہ	مخزن المفردات			ترجمہ سدیدی		
ام العلاج	؍؍	شاہی تین آنہ	ادویہ مفردہ کے			کامل	؍؍	پانچ روپیہ
مخزن الادویہ	؍؍	ساڑھے تین روپیہ	بیان میں	؍؍	ایک روپیہ	اکسیر الامراض	؍؍	بارہ آنہ

نام کتاب	زبان	قیمت
جواہر النفیس مترجم اردو	ه	ایکروپیہ چھ آنہ
تحقیقات نادرہ طبی	"	ساڑھے آنہ
خزاین الملوک ہر دو جلد	"	ساڑھے تین روپیہ
تشریح الاسباب مع نقشہ بروج فلکی	"	چودہ آنہ
قرابادین جلالی	ه	ساڑھے آنہ
شفاء الابدان	"	ایکروپیہ سوا آنہ
تکشیف الحکمۃ	"	نو آنہ
طب یوسفی	"	سوا پانچ آنہ
مظہر الشفا	"	گیارہ آنہ
مجربات بشیر	"	تین آنہ
تحقیقات النسائی	"	سوا پانچ آنہ
نفیسی ترجمہ اردو	"	پانچروپیہ
مزیل الاوہام	"	ساڑھے تین آنہ
دستور انتخابات عن معالجات الحمیات	"	نو آنہ
معالجات تپ و لرزہ	"	ساڑھے تین آنہ
مطلوب الطالبین	"	ساڑھے تین آنہ

کتب مباحثہ و مناظرہ

نام کتاب	زبان	قیمت
فتح المبین تنبیہ الوہابین	ه	سوا تین روپیہ
[illegible] نامہ	ف	بارہ آنہ
دیوان حنفی	"	بارہ آنہ

نام کتاب	زبان	قیمت
رد ہنود	ه	پانچ آنہ
تحفۃ الہند	"	بارہ آنہ
شمس البراہین مباحثہ اور مناظرہ مین عمدہ کتاب ہے	"	سوا آنہ
تحفہ اثنا عشریہ	ف	ڈہائی روپیہ
نقیبہ کی کرامت	ه	ایک آنہ

تعویذات

نام کتاب	زبان	قیمت
تعویذ گنج العرش سیاہ فی سینکڑہ	ع	دس آنہ
تعویذ مہر نبوت و بارہ چاند وغیرہ سیاہ فی سینکڑہ	"	دس آنہ
گیان جوسر اردو و بنگلہ فی سینکڑہ	"	سوا دو روپیہ

حضرت مولنا حاجی حافظ قاری شاہ محمد اشرف علی صاحب حنفی تھانوی عم فیضہ کی مفید تصنیفات

نام کتاب	زبان	قیمت
مثنوی مولنا روم دفتر اول حصہ اول نہایت عمدہ شرح ہے	ف ه	دو روپیہ
ایضاً دفتر حصہ اول حصہ دوم	ه ف	دو روپیہ
ایضاً دفتر دوم کامل	"	سات روپیہ
رونمائی مثنوی یہ صرف دیباچہ کی اردو دو شرح ایک نظم اور ایک نثر مین کہی ہے	"	سوا آنہ
تعلیم الدین عقائد اعمال ـ اخلاق آداب طرز معاشرت معاملات تصوف وغیرہ مین اس سے اچھی اور کتاب نہ ہوگی	"	آٹھ آنہ
فروغ الایمان ایمان کے ستر شعبے قرآن و حدیث سے ثابت کئے ہین بیمثل کتاب ہے	"	تین آنہ
کلید مثنوی شرح اردو		

کل قسم کی کتابین منشی محمد ضامن علی تاجر کتب کلکتہ خلاصی ٹولہ نمبر ۱۳ سے ملنی چاہئین

نام کتاب	زبان	قیمت
جزا الاعمال — بھلے اور برُے اعمال کے دنیاوی منافع اور مضرتین بہت بدل تحریر فرمائی ہین جسے فوراً جی قبول کرلیتا ہے	ہ ف	ڈہائی آنہ
اصلاح الرسوم — پیدائش سے وفات تک جس قدر رسوم رائج ہین اُن کی اصلاح بدلائل شرعیہ فرمائی ہے	ہ	پانچ آنہ
صفائی معاملات		دو آنہ
حقوق الاسلام — مسلمانون پر کیا کیا اور کس کس کے حقوق ہین اکثر مسلمان ان باتون سے ناواقف ہین	ہ	پون آنہ
الطب الماثورہ	ع	دو آنہ
القول البدیع / نشر الطیب فی	ہ	ڈہائی آنہ

نام کتاب	زبان	قیمت
ذکر الحبیب	ع ہ	ایک روپیہ آٹھ آنہ
تنبیہات وصیت	ہ	چار آنہ
مواعظ اشرفیہ	"	دو آنہ
فتاوی اشرفیہ کامل	"	گیارہ آنہ
حق السماع	"	سوا آنہ
اوراد رحمانی	ع ہ	ڈہائی آنہ
تیسیر المبتدی	ع ہ	چھ آنہ
کرامات امدادیہ	ہ	چھ آنہ
کمالات امدادیہ	"	چھ آنہ
علاج القحط والوباء مع اضافہ	"	دو آنہ

نام کتاب	زبان	قیمت
فی نسق اللیات	ع	ایک روپیہ
الاقتصاد فی بحث التقلید والاجتہاد	ہ	چہار آنہ
زاد السعید مع نیل الشفا اس مین نعل شریف کا نقشہ اور مجرب درود شریف مع اسناد صحیحہ تحریر فرماتے ہین	ع ہ	دو آنہ

مناجات مقبول

مترجم معہ اضافہ کاغذ گندہ سفید اس مین قرآن وحدیث کی دعائین بعینہ درج فرمائی ہین قیمت عربی ہندی آٹھ آنہ

بہشتی زیور

مع ضمیمہ بہشتی جوہر عورتون کی تعلیم کے لئے تالیف ہوئی ہے اس کے دس حصے ہین اس مین الف بے سے لے کر تمام ضروری مسائل وحقوق وطریقہ تربیت اولاد وطرز معاشرت وفوائد تجوید واصلاح رسوم مروجہ واصلاح باطن وتہذیب اخلاق وذکر قیامت ونیک بیبیون کی حکایتین وغیرہ اردو مین تحریر فرمایا ہے فی حصہ

نام کتاب	زبان	قیمت
سبق الغایات	ہ	ساڑھے چار آنہ

نام کتاب	زبان	قیمت
بہشتی گوہر معہ ضمیمہ	ہ	دس آنہ
شوق وطن	"	ساڑھے تین آنہ
القول الصواب فی مسئلۃ الحجاب	"	دو آنہ
مکتوبات امدادیہ	"	سوا دو آنہ
اصلاح الخیال	"	تین آنہ
قصد السبیل	"	دو آنہ

کل فرمائشین منشی محمد ضامن علی تاجر کتب کلکتہ۔ خلاصی ٹولہ نمبر ۱۳ ہونی چاہئین

العلم علمان علم الابدان والادیان

للہ الحمد والمنۃ کہ درین ایام نضارت انضمام رسالہ نادر الوجود حکمت آمود حاوی قواعد طبیہ جامع فوائد حکمیہ نافع حکیمان معین طبیبان المسمے

مطب علوی خان

من تصنیف انیف اجلۃ الحکما احذق الحذقا مستغنے الاوصاف شہیرہ آفاق مشہور از قاف تا قاف رفیع الشان جناب حکیم علوی خان

در مطبع منشی نولکشور کانپور باہتمام بھگوان دیال الخبیر طبع شد

۲ جز

التماس

اس مطبع مین ہر علم وفن کی کتب کا ذخیرہ سلسلہ وار زیر دخت کے لیے موجود ہی اور فہرست اسکی ایک چاپاخانہ سے مل سکتی ہی جسکے معاینہ وملاحظہ سے شایقان اصلی حالت کتب کی معلوم فرما سکتے ہین قیمت بھی ارزان ہی اس کتاب کے ٹیٹل پیج کے تین صفحہ سادہ مین کتب طب فارسی وکتب وکتب لغات مفردات طب وکتب ناگری کے درج کرتے ہین تاکہ جس فن کی یہ کتاب ہی اس فن کی اور بھی کتب موجودہ کارخانہ سے قدر دانون کو آگاہی کا ذریعہ حاصل ہو—

کتب طب

اکسیر اعظم۔ چار جلد مین جامع کلیات ومعالجات طب ہی مولفہ حکیم محمد اعظم خان المخاطب بحکیم ناظم جہان۔

الملخص فصول ابقراط یعنی مشہور کتاب بقراط کی جسکی تلخیص مولوی غلام حسین نے فرمائی—

خلاصۃ التجارب۔ تجربات طبیہ حکیم علویخان مولفہ حکیم بہاء الدولہ بہادر—

تجربات اکبری۔ محشی تصنیف محمد اکبر خان معروف بحکیم ارزانی—

تاشیف الحکمۃ۔ مصنفہ حکیم سلیم الدینخان

کفایہ منصوری۔ مع رسالہ چوب چینی مشہور کتاب معالجہ وتشریح مین مصنفہ حکیم منصور بن حکیم محمد یوسف—

معیار الابصار۔ مصنفہ حکیم محمود خان—

عجوبات رضائی۔ معالجہ امراض ضعف باہ ومثانہ مین مولفہ حکیم سید رضا حسین—

دستور العلاج۔ مصنفہ حکیم سلطان علی خراسانی

میزان الطب۔ محشی مشہور کتاب طب کی ہے مع رسائل ذیل تصانیف مختلف—

میزان الطب۔ محشی مصنفہ حکیم محمد اکبر ارزانی۔

۲ رسالہ دلائل النبض—

۳۔ رسالہ دلائل البول

۴۔ رسالہ بحران۔

انیس الاطبا۔ مصنفہ مولوی محمد صادق علی—

طب اکبر۔ بڑی سندی کتاب حکیم محمد اکبر آبادی۔

مفرح القلوب۔ مصنفہ حکیم محمد اکبر ارزانی

عجالہ نافعہ۔ مصنفہ حکیم محمد شریف خان—

ام العلاج۔ غریب رسالہ ہی حاوی ترکیب معالجات طبیہ عہد دولت نور الدین محمد جہانگیر بادشاہ غازی مین جمع ہوا تصنیف حکیم ارزان الد

طب یوسفی۔ مجموعہ چند رسایل ذیل

۱۔ رسالہ نبض

۲— رسالہ قارورہ۔

۳۔ رسالہ ستہ ضروریہ

۴۔ رسالہ مقطعات۔

۵۔ رسالہ ماکول ومشروب۔

۶۔ قصیدہ۔

۷۔ رسالہ بحران—

نہج الحذاقت۔ تصنیف حکیم قدرت احمد زاد غریب

ضروری المطلب۔ مولفہ حکیم مہتاب را— جلد اول مین تمام دوا سکے مفرد مصلح کا بیان—

بعون صانع مکین و مکان و فضل خلاق زمین و زمان نسخه

مطلع علوم و بیان

در مطبع نامی منشی نولکشور واقع کانپور منطبع شد

بسم الله الرحمن الرحیم

در ذکر خلاصهٔ قوانین علاج جمیع امراض بدن صداع بمعنی درد سر است اگر بسبب حدوث آن زیادتی خون
بود علامتش سرخی روی و چشم و گرمی سر و شیرینی دهان و امتلای رگهای بدن خصوص رگهای سر
و عظم نبض است طلای نافع از برای این قسم صداع چون طلا کرده شود و بعد از فصد قیفال و حجامت
ساق و آشامیدن شراب آلو و تمر هندی و عناب و استعمال اغذیه از ماش مقشر و عدس و تمر هندی
صفت آن آرد جو کشنیز تر برگ بید و خرفه و عنب الثعلب و صندل سرخ مجموعه یا آنچه میسر آید بر سر طلا نماید
جلاب نافع درین قسم صداع صفت آن قند سفید ده درم در سه قاشق آب حل کرده و نیم قاشق
آب لیمو و دو قاشق گلاب داخل کرده سرد نموده بیاشامند و اگر حدوث صداع از صفرا باشد
علامتش تلخی دهن و زردی قاروره و شدت درد و گرمی سر و زردی رو و تشنگی و خشکی بینی و دهان و سرعت
نبض است نقوع نافع درین قسم بجهت تلیین طبیعت صفته تمر هندی یک اوقیه و آلو بخارا ده دانه شب بخیسانند
و صبح صاف نموده شربت بنفشه یا شربت نیلوفر ده درم داخل کرده بیاشامند غذا ماش و برنج با اسفاناخ
و آب تمر هندی و شیره مغز بادام شیرین پخته بخورند نقوع دیگر انواع از اول صفته تمر هندی یک اوقیه
آلو سیاه آلو بخارا از هر یک ده دانه شب بخیسانند صبح صاف نموده ترنجبین و شیرخشت خراسانی از هر یک
پانزده درم در آن حل کرده صاف نموده بیاشامند نقوع دیگر که اسهال صفرا کند پوست هلیله زرد ده درم

شب در یک پیاله آبخوره بخیسانند صبح صاف نموده شیرخشت پانزده درم دران حل کرده بیاشامند
طلای هرگاه بعد از تنقیه اثر آن باقی باشد طلا نمایند نافع است صندل سرخ و صندل سفید
آب کشنیز تازه سوده بر سر طلا نمایند پاشویه که در وقت هیجان و شدت الم مفید است برگ بید
گل بنفشه گل خطمی سفید آرد جو عنب الثعلب اکلیل الملک جوشانیده پاها را از زانو تا بقدم
بشویند و کیسه بمالند و باید که از بالا بزیر می مالیده باشند و در هر صداع شدید بلکه برای جمیع
امراض حاره نیز این پاشویه عاجل النفع است همچنین در حمیات وقتیکه خوف سرسام باشد
نقوع حلو صفرا براند و صداع صفراوی را نافع است عناب ده دانه سپستان مویز منقی
از هر یک پانزده دانه گل بنفشه سه مثقال مجموعه را در هشتاد درم آب بخیسانند فلوس خیار
شنبر ترنجبین هر یک هشت درم دران حل کرده صاف نموده روغن بادام شیرین یک مثقال
داخل کرده قدری گلاب اضافه نموده بیاشامند و در نسخه دیگر ترمس اصفهانی ده دانه درین نقوع
داخل است نقوع هلیله که مسهل صفرا بود و صداع حار صفراوی را نافع است پوست هلیلهٔ
زرد ده درم در پنجاه درم آب آلو بخیسانند پس در هاون سنگین از دسته بمالند تا آب آلو قوت
هلیله را بگیرد پس صاف نموده ترنجبین پانزده درم در آن حل کرده صاف نموده بیاشامند و اگر
بعوض آلو آب تمر هندی کنند شاید حب مسهل صفرا حضرت سید سند قدس سره در صداع
صفراوی پوست هلیلهٔ زرد پوست هلیلهٔ کابلی سیاه سنا مکی از هر یک یک اوقیه کوفته
بروغن بادام شیرین یک مثقال چرب نموده حب ساخته بآب گرم فرو برند جمله یک شربت
است نطول نافع برای این قسم گل بنفشه گل نیلوفر خبازی پوست خشخاش نیم کوفته عنب الثعلب
اجزای مساوی در آب پخته صاف نموده در آفتابه نیمگرم کرده بر سر ریزند و اگر حدوث صداع
از غلبهٔ بلغم باشد علامتش گرانی سر و غلبهٔ خواب و نرمی دهان و بینی و عدم حرارت سر پدید
و غلظت بول و بطوء نبض است دوای منضج مستعمل درین قسم تا زمانیکه اثر قاروره ظاهر شود
صفت ماء الاصول پنجاه درم با شربت اسطوخودوس و شربت لیمون از هر یک یک اوقیه یا دو
و روغن حب الخروع یا ماء الاصول پنجاه درم با یک اوقیه گلقند آفتابی بیاشامند نسخه ماء الاصول
پوست بیخ رازیانه پوست بیخ کرفس سلیخه سنبل الطیب شیح ارمنی انیسون مصطگی از هر یک بجوشانند.

وصاف نموده مقدار بست ٹانک از شقال یا دو مثقال بروغن حب الخروع بیاشامند وچون ماده نضج یابد ایارج فیقرا دران ماء الاصول با روغن حب الخروع بیاشامند بعد از نجتگی ماده حب صبر وحب ایارج برائی اخراج ماده نیز داده میشود نسخه ایارج مستعمل درین قسم ایارج فیقرا یکدرم تربد سفید یکدرم ونیم شحم حنظل هشت درم سقمونیا انیسون از هریک دانگ کوفته بیخته بگلاب سرشته حب سازند جمله یک شربت است حب صبر صبر سقوطری چهار درم پوست هلیله کابلی یک درم وثلث درمی مصطگی یکدرم گل سرخ انیسون کتیرا از هریک دو ثلث درمی زعفران ثمن درمی کوفته بیخته بآب حب سازند شربتی دو مثقال روغن قسط که طلا کردن درین صداع مفید است قسط تلخ چهار مثقال سلیخه فلفل عاقرقرحا فرفیون از یک سه مثقال جند بیدستر دو مثقال همه جزرا هم کوفته در دو پیاله آب بجوشانند تا نصف رسد بعد ازان صاف نموده هشتاد مثقال زیت با روغن الینجد داخل کرده چندان بجوشانند که آب رفته روغن بماند روغن فرفیون که مالیدن بر سر درین صداع نافع است فرفیون پودینه کوهی از هریک دو مثقال جند بیدستر عاقرقرحا از هریک یک مثقال همکوفته در یک پیاله آب نهری بجوشانند چون به نصف رسد صاف نموده زیت یا روغن الینجد چهل مثقال داخل کرده چندان بجوشانند که آب رفته روغن بماند پس در شیشه کرده نگاهدارند صداع سوداوی اگر صداع حادث شود علامتش گرانی سر از غمی یا کمتر خشکی دماغ دیدن وتیرگی رنگ وباریکی وبطوء نبض وفکرهای فاسد تیرگی قاروره زیاده باشد علاجش نضج ماده نماید وگل بنفشه اصل السوس غنچه گل سرخ از هریک سه درم جوشانیده صاف کرده شربت گاوزبان شربت بادرنجبویه از هریک یک اوقیه داخل کرده بیاشامند زمانیکه ماده نضج یابد وعلامت نضج ماده غلظت ورنگینی قاروره است پس مطبوخ افتیمون استفراغ سودا کنند غذا نخود آب یا گوشت بزغاله یا مرغ فربه بحب ایارج مسهل سودا مستعمل درین قسم صداع نسخه آن افتیمون غاریقون سپید از هریک یکدرم بسفائج فستقی سه درم ایارج فیقرا هفت درم نمک طعام دو درم ونیم هلیله سیاه پنج درم لاجورد مغسول دو درم کوفته بیخته حب سازند شربتی دو درم ونیم ضماد نافع درین قسم گل بنفشه گل بابونه گل خطمی سفید کوفته بآب بیخته روغن بنفشه وبادام وروغن بابونه وروغن نرگس باهم ضم کرده بر سر مالیدن نیز مفید است واگر از گرمی ساده مانند راه رفتن در آفتاب وخوردن چیزهای گرم وغیر آنها از اسباب مسخنه علاجش

تقدم سبب با وجود نسبت وگرمی بسر ضماد بعد از تلیین طبیعت که بحد اسهال برسد صفت آن آرد
جو کشنیز تر و خبازی کوفته بر سر ضماد کنند اطبا درین صداع از ادویهٔ قابضه چون صندل و برگ بید
و مانند آنها ضماد می نمایند و ما مکروه میدارم آنها را و اگر از حدوث سردی ساذج باشد مثل برودت
هوا و غذا یا دواها سر درد علامتش تقدم وجود سبب است و سردی ملمس سر ضماد نافع برای این
قسم صداع بابونه اکلیل الملک اسطوخودوس مرزنجوش کوفته بیخته بآب پخته روغن خیری داخل کرده
بر سر ضماد نمایند اگر صداع از بادهای غلیظ باشد علامتش تمدد سر است ضماد مستعمل حضرت قبله گاهی
صاحب آرد جو گل بنفشه گل نیلوفر گل خطمی سفید صندل سفید از هر یک یک استار کوفته بگلاب
واندک روغن گل سرخ و سرکه سرشته بر سر ضماد نمایند **دوا معمول** قدوة الاطبا والد ماجد در صداع
حاره ساده عناب خراسانی نه دانه در عرق بید مشک لست و پنج مثقال بخیسانند صبح عرق منقوع
عناب را گرفته تخم خرفه خشخاش از هر یک یک مثقال دران شیره کشیده طباشیر سفید یکدانگ گرفته ترن
شیده بیاشامند و بسا باشد که عوض کرده شود تخم خرفه تخم خشخاش تخم کاهو تخم خیارین مقشر از یکمثقال
گر عوض کرده شود منقوع عناب بشراب نیلوفر یا شراب بنفشه یا شراب خشخاش در شدت وجع
خواب باشد و مقدار شربت هر یک ازین اشربه یک اوقیه است **نقوع ملین** طبع منقول ازاین بهر فنون
معمول حضرت سید سند در صداع حاره ساده هرگاه بوده باشد احتیاج ملین طبیعت افتد الوی ساهی
دی بخارا عناب از هر یک سه دانه تمر هندی یک اوقیه مویز طائفی پانزده دانه بآب گرم بخیسانند
مغز خیار شنبر ترنجبین خراسانی از هر یک ده مثقال حل کرده صاف نموده روغن بادام شیرین
مثقال داخل کرده بیاشامند و اگر ماده صفراوی باشد یا بخارات حاره دو مثقال پوست
هلیله زرد دو مثقال آمله منقی در نقوع داخل کرده غذا شوربا ماش و برنج که دران کدو و اسفاناخ
و امثال آن باشد و اگر تب نباشد گوشت بزغاله یا گوشت خروس بچه داخل کنند و ا
سردی ساده مثل پرورده هوا خوردن و از چیزهای سرد اگر صداع شود علامتش تقدیم این
سبب سردی ملمس سر علاجش آنچه گذشت در بلغمی و سوداوی الا مسهل ضماد نافع از برای این
بابونه اکلیل الملک اسطوخودوس مرزنجوش برنجاسف تمام کوفته بآب پخته خیری روغن داخل
گرم گرم بر سر ضماد کنند و از بادهای غلیظ که در سر محتبس شوند اگر صداع حادث شود علامتش

دوای معمول ضماد

نقوع ملین

دوای معمول ...

تمدد سرست و آوازها در سر و گوش و انتقال درد از موضعی بموضعی و ضربان و عدم گرانی سر علاجش
پرهیز از چیزهای نفاخ و نطول از بابونه و شبت و اکلیل الملک و قیصوم و سعوط از جندبیدستر و فرفیون
که در روغن بابونه داخل کرده در بینی چکانند و شمومی سازند از زعفران و مشک و صعتر و سنبل
و عنبر و پیوسته بوی می کنند و طبیعت را نرم گردانند و علاج باقی انواع صداع آنچه بشرکت معده
یا عضو دیگر یا ضعف دماغ یا از بسیاری مجامعت و غیر آن بود از علامات مذکور بیرون نیست شقیقه
دردی بود در یکی از دو جانب سر راست یا چپ و اقسام و علامات و معالجات بدستور صداع
است سرسام لفظیست پارسی که معرب گرده اند از سر و از سام که بمعنی آماس ست درینجا
عبارتست از آماس حجاب دماغ یا نفس دماغ و از خون میباشد و این را بزبان یونانی قرنیطس
تفادقات گویند علامتش تب دایمی و گرانی سر و سرخی چشم و روی و رفتن آب از چشم و صداع
و گفتن هذیان و خندیدن و درشتی و سرخی زبان مایل بسیاهی و عظم نبض علاجش فصد
قیفال و بقدر قوت و احتمال خون برداشتن و نرم داشتن طبیعت به عناب و آلو و ترنجبین و
بنفشه و تمر هندی و بروغن گل و اندکی سرکه در سر مالیدن و حقنه نرم بمثل عناب و بنفشه و تمر هندی
و روغن گل و اندکی سرکه در سر مالیدن و حقنه نرم بمثل عناب و بنفشه و نیلوفر
و آلو بخارا و ترنجبین کردن و از صندل و کشنیز تر و گلاب لخلخه ساختن غذا آب جو و عدس و اسفاناخ
و در وقت هذیان پاشویه کنند و پایها را مالند و به بندند و از صفرا میباشد و این را قرانیطس
خالص گویند علامتش تب تیز و بیخوابی و سبکی سر و خشکی چشم و بینی و دهان و زردی روی و زبان و غلظت
نبض و خشک و بدخوئی و هذیان علاجش بدستور صداع صفراوی و از سودا میباشد علامتش تیرگی
روئی و بیخوابی و خشکی دهان و بینی و صداع و تب ضعیف و گریه و برد و در ارتفاع تغیرات علاجش
بطریق صداع سوداوی و از بلغم می باشد و این را لیثرغس میگویند علامتش صداع و تب نرم
و بسیاری آب دهان و خواب و گرانی و کسالت تا غایتی که از چشم کشادن و دهان برهم نهادن
کاهلی و کسالت نماید و نسیان از لوازم این مرض است و لهذا این مرض را نسیان گویند علاجش
حقنه در اول و مالیدن و بستن اطراف و شربتی نافع گاوزبان پنج درم بادرنجبویه سه درم
پرسیاوشان دو درم بنفشه پنج درم بیخ سوسن تراشیده یکدرم قند پنجاه درم خوردنی دو

شقیقه
سرسام و از خون علاجش
و از صفرا و از سودا
و از بلغم
نسیان

در صباح و یک سیر در آخر روز با آب گرم میدهند و بعد از چهار و نیم ملتی دهند نسخهٔ آن سنای مکی
پنج درم اسطوخودوس دو درم تربد سفید مجوف تراشیده دو درم بادرنجبویه دو درم گاوزبان سه درم
گل سرخ سه درم گلقند ده درم غاریقون ماش سفید نیم درم غذا در ایام اول تا انتهای مرض آبنخود
نخود و ماش انداخته و در انحطاط نخود و مرغ انداخته سدر آنست که بوقت برخاستن چشم باریک
شود دوار آنست که چنان نماید که چیزها می گردد و دوران میکند علاجش اگر در معده غثیانی بود قی
کنند و هر خلط که برآید مناسب آن بقانونی که بود در صداع آن خلط معلوم شده و در امراض
سده نیز خواهد آمد عمل نماید و اگر سده در نفس دماغ بود علامتش خلط غالب و علاجش هم بدستور که
در صداع گذشت سبات خوابی بود در کمیت دراز و کیفیت قوی علاجش اگر تب عارض
گردد علاج تب بود زوال آن بزوال تب بود و اگر تب نباشد از برودت و رطوبت بود بدستور
صداع تدبیر فرمایند و دست و پا مالیدن و محکم پیچیدن و باز کشادن و باز بستن و نعره زدن و چیزی
بیدار کردن و سهر دو قسم است سهر بیخوابی مفرط است از سردی و خشکی ساده یا با ماده که سودا
باشد و از گرمی و خشکی ساده یا با ماده که صفرا باشد علامت و علاج در صداع گذشت و از
رطوبت بورقیه میباشد علامتش مرکب از علامات بلغم و صفرا با شوری دهان علاجش مرکب
از علاج بلغم هر دو قسم و حمام که عرق نشود و آب بسیار ریختن و روغن بادام و کدو و بنفشه در بینی
و گوش مالیدن کف دست و پای و خصیتین و حوالی آن و ناف همه اقسام سهر را مفید است
نسیان فراموشی بود از سردی و خشکی و از گرمی ساده یا در غلبه صفرا بر مقدم دماغ می باشد
علامت و علاج بدستور سابق ست و روغن را مالیدن بر سر نسیان حادث از سردی و خشکی
را نافع است ایارج فیقرا استفراغ بآن نافع ست از برای نسیان بلغمی ضماد برای
بلغمی خردل سوده بعسل سرشته ضماد بر سر نمایند شموم نافع از برای این قسم نسیان اشق
را حل کرده جوز بوا کوفته با آب سرشته بشکل شمامه ساخته دائم بویند حمق و رعونت از
نقصان یا بطلان فکر میباشد و معجون بلادر نافع ست برای این مرض وقتیکه از ماده سردی
و تری و بلغم باشد صفت آن فلفل دراز فلفل قسط تلخ وج ترکی شونیز از یک ده مثقال سداب
جنطیانا زراوند مدحرج حب الغار جند بیدستر شیطرج نردل از هر یک پنج مثقال

ایارج فیقرا
ضماد وشموم

حمق ورعونت

مجموعه را کوفته بیخته با دوصد و پنجاه مثقال عسل مصفی و ده مثقال روغن گردگان و چهارم عسل بلادر شسته
گلولها سازند هر یک یک درم و شربتی یک گلوله غذای گوشت در خوردن معجون بلادر هیچ قسم گوشت
جائز نیست جمود مرضی است که باطل شود حس و حرکت مریض حقنه نافع برای مرض که اخراج
سودا کند صفت آن سنای مکی پنج مثقال بسفایج فستقی نیم کوفته سه مثقال گل بنفشه بادیان
پرسیاوشان گل بابونه گل نیلوفر از هر یک دو مثقال سپستان سی دانه همه را کوفته در یک من آب
بجوشانند تا به نصف رسد صاف نموده شکر سرخ فلوس خیار شنبر از هر یک ده مثقال دران حل کرده
صاف نموده روغن بابونه دو مثقال داخل کرده نیم گرم بد و دفعه حقنه نمایند مالیخولیا یعنی خلط
سیاه است و این بیماری با سم سبب نام نهاده اند پس اگر سودا دموی بود علامتش
سرخی رنگ مائل بسیاهی و سرخی چشم و سنده و فرح و عظم نبض و سرخی قاروره مطبوخ منضج
درین قسم بعد از فصد اکحل و تعدیل غذا مانند شوربای ماش از گوشت بزغاله و بره صفت
آن عناب خراسانی ده دانه گاوزبان تخم کاسنی بادرنجبویه از هر یک دو مثقال جوشانیده
صاف نموده گلقند آفتابی یک اوقیه داخل کرده صاف نموده بنوشند مطبوخ مسهل
که بعد از نضج ماده که اثر آن از قاروره ظاهر می گردد استعمال کرده می شود صفت آن
عناب سپستان از هر یک پنجاه عدد شاهتره سنای مکی از هر یک پنج درم هلیله سیاه
گاوزبان بسفایج فستقی نیم کوفته افتیمون از هر یک سه درم گل سرخ چهار درم جوشانیده
صاف نموده فلوس خیار شنبر ده درم تمر هندی دو سیر قند سفید یک سیر ترنجبین دو سیر
دران حل کرده صاف نموده بیاشامند و اگر ده مثقال شیرخشت خراسانی اضافه نمایند اقوی
گردد و اگر سببش سودای صفراوی باشد علامتش کثرت اضطراب و غضب
و زردی روی و بدخوئی و جنگ و بیخوابی و حرارت بدن خصوص سر و زردی قاروره
است از اشربه شراب لیمون و شراب نارنج و شراب غوره و شراب زرشک با عرق
گاوزبان بنوشند شراب منضج و مسهل درین نوع گل بنفشه گل نیلوفر گل گاوزبان از هر یک
هفت درم آلوی سیاه پنجاه عدد تمر هندی سی درم خبازی سه درم جوشانیده صاف نموده قند سفید
یکصد و پنجاه درم داخل کرده بقوام آرند و هر روز پانزده درم با آب گرم بنوشند مطبوخ مسهل که بعد از نضج

از جمود جمود

مالیخولیا مطبوخ منضج مطبوخ مسهل

سببش سودای صفراوی

مستعمل ست عناب خراسانی چهل عدد پوست هلیلهٔ زرد شاهتره سنارکی از هر یک پنجدرم افتیمون
مصری چهار درم گاوزبان گل سرخ از هر یک چهار درم تمر هندی نه مثقال جوشانیده وصاف نموده
شیرخشت خراسانی ده مثقال دران حل کرده صاف نموده بیاشامند طلای نافع ست روغن کدو
وشیر دختر درهم کرده بر سر بمالند واگر سببش سوداوی باشد علامتش حب وحدت وسکونت کثرت
ترس وگریه است جلابی نافع بعد از فصد اگر ضروری باشد ودماغی نباشد صفت آن گاوزبان گل
بنفشه تخم خطمی سفید از هر یک سه درم بادرنجبویه گل سرخ از هر یک دو درم پرسیاوشان بیخ سوسن
اصل السوس از هر یک یکدرم جوشانیده صاف نموده قند سفید داخل کرده نیم گرم بیاشامند جمله
یک شربت ست مطبوخ مسهل که بعد از نضج ماده مستعمل صفت آن عناب سپستان از هر یک
چهل دانه هلیله سیاه پنجدرم بسفایج فستقی نیمکوفته اسطوخودوس افتیمون نطاکی از هر یک سه درم گاوزبان
گل سرخ بادرنجبویه از هر یک پنجدرم سنارکی هفت درم جوشانیده صاف نموده ترنجبین ده مثقال
دران حل کرده صاف نموده غاریقون سفید یکدرم سوده سرد نموده نیم گرم بنوشند وآخر روز
بجهت تقویت قند سفید با شراب گاوزبان باگلاب وتخم بالنگو بدهند واگر سببش سوداے
بلغمی باشد علامتش کسالت ولینت نبض وبطور آن ورطوبت بینی ودهان است جلاب نافع
درین قسم کانگبین باگلقند دو درم عرق گاوزبان وعرق بادرنجبویه هر کدام که باشد بست وپنج مثقال
حل کرده صاف نموده نیمگرم بنوشند وبعد از نضج مطبوخ مسهل مذکور در سوداوی بدهند وغذا نخود آب
گوشت مرغ مطیب بدارچینی وزعفران بخورند صرع مرضی است در لغت بمعنی افتادن ونزد اطبا
سدهٔ ناقصه است در بطون دماغ از بلغم یا سودا یا خون ویا از صفرا واین نادر ست علاج صرع
بلغمی وسوداوی استفراغ ماده است بحبوب قوقایا ومطبوخ افتیمون حب نافع برای صرع
بلغمی خصوص آن صرعی که بمشارکت معده باشد صفت آن ایارج فیقرا پوست هلیلهٔ کابلی غاریقون
سفید از هر یک یکدرم کوفته بیخته بآب حب سازند جمله یک شربت است ضماد نافع برای این قسم
صرع که بمشارکت معده باشد صفت آن سنبل الطیب قشار کندر مصطگی کوفته بیخته بشراب ریحانی سرشته بر معده
ضماد نمایند کماد که از برای صرعی که بمشارکت عضوی بعید باشد چون انگشت ویا اول مرتبه بالا اثر
ازان موضع را مضبوط بندند پس سبوس گندم ونمک گرم کماد نمایند آن موضعی را که از آنجا

علاج سوداوی طلا
مطبوخ مسهل
جلاب
صرع
حب نافع
ضماد
کماد

بخار بدماغ متصاعد میشود غطوس نافع از برای صرع صفت آن اسطوخودوس مغز فندق هندی که آنرا
ریٹھا گویند دارچینی اجزا مساوی کوفته بیخته به مینی بدمند تا عطسه آورد و از چیزهای که بالخاصیت مفید است
دماغ را با گوشت آنکه با سرکه بخورند و همچنین است سم گورخر که بسوزند و بخور دهند کابوس علتی
است که چون مردم بخوابند چیزی گران تصور کند که بر سینه افتاده است و این علت مقدمه صرع
ست و سکته و جنون ست حب نافع که برای جمیع این خلل صفت آن ایارج فیقرا غاریقون افتیمون
شحم حنظل نمک هندی پنج درم باوزانی که رای طبیب مصلحت داند جمله یک شربت است
و غذا باید که لطیف باشد سکته سده است در بطون دماغ و با آن معطل میگردد حس و حرکات
جمیعه و سوء تنفس میشود و لیسا باشد که تنفس نیز بمرتبه ضعیف میگردد که احساس کرده نشود درین حال
مشتبه میگردد مریض بمرده پس باید که در چشمش نظر کرده شود اگر عکس ناظر در چشم ظاهر گردد
زنده است والا مرده و این از دم و بلغم حادث می گردد و آنچه از دم باشد علامتش سرخی رو و
پری رگهای گردن و رگهای سر و روا است حقنه نرم درین مرض بعد از فصد قیفال و حجامت ساق
مفید است و آنچه از بلغم باشد علامتش سفیدی رنگ و سائر علامات بلغم و تقدم اسباب مولده بلغم
ست مغلی که در حال در گلوی وی ریزند صفت آن زیره کرمانی بادیان از هر یک سه درم در آب
جوشانیده صاف نموده عسل یا نبات داخل کرده و جور نمایند و حقنه کنند آنرا الحقنة که سناء مکی قنطوریون
و فیصق و شحم حنظل و نمک بوره و ران داخل نمایند صفت آن حقنه حاده که سکته بلغمی را نافع است
افتیمون اذریطی شحم حنظل از هر یک یک مشت بسفایج فستقی ده مشت پودینه دشتی یکدسته بجوشانند
و بپالایند و پنجاه درم آب آنرا گرفته ده درم روغن بابونه داخل کرده حقنه نمایند و اگر درین حقنه دو
درم بوره ارمنی و یکمثقال نمک هندی و هفت درم آبکامه داخل نمایند اقوی میگردد و چون تابه را
گرم کرده بالای طاقه برغدی که زیرش نهند گزارند که اثر گرمی بلکه احراق بسر رسد درین قسم نافع است
فالج و استرخای فالج در عرف اطبا بطلان حس و حرکت نصف بدن است سوای راس و اگر تا نصف راس
باشد فالج و لقوه است سبب فالج فرو ریختن فضله رطوبی بود از بطون دماغ باعصاب جانبین و منع کند قوت
حس و حرکت را از نفوذ دران یا نفوذ کند اما اعضا متاثر نشود و بسبب فساد مزاج ببردی و تری و گاه باشد
که افعال طبیعی نیز بسبب فساد مزاج باطل گردد و بس و در عضو ضمور ظاهر گردد و اگر تمام بدن سوای راس را فرو گیرد

بطلان حرکت آنرا ابولیمه گویند واگر بطلان حرکت مخصوص یک عضو باشد آنرا استرخا نامند علاج
ماء العسل تا چهارم باید که بران عوض آب وغذا اقتصار نمایند جلابی که بعد از چهارم تا پانزدهم برای
نضج ماده هر روز داده می شود صفت آن رازیانه انیسون از هر یک دو درم بادرنجبویه سه درم در پانزده
تار آب بجوشانند تا به نصف رسد بپالایند وده درم گلنگبین عسلی دران حل صاف نموده بنوشند
وغذا نخود آب با شوربهٔ حب القرطم واندکی دارچینی وزعفران بخورند وعوض آن گلاب وعرق بادرنجبویه
بخورند تا پانزده روز برین وجه بگذرانند وبعد از پانزدهم بحقنه که در سکته ذکر شد دو سه بار
حقنه نمایند پس از استعمال حقنه واستفراغ بلغم تلیین بحب نمایند صبر سقوطری پنج درم بوزیدان
تربد سفید غاریقون از هر یک سه درم بلیله هندی یک درم کوفته بیخته حب سازند شربتی دو درم
ونیم ودرین ایام نخود آب گنجشک وکبوتر وکبک وبعد ازان در گوشت دارچینی زعفران وقرنفل و
وصعتر وزیره وهیل را انداخته بخورند وگاه باشد که با فالج حرارت مزاج بود بسبب آنکه دل ودماغ باهم
مقاومت کنند پس آنوقت که رطوبت از دماغ فرود آید مقاومت نماید حرارت دل وجگر غلبه کنند
پس درین حال تسکین حرارت کنند بشراب لیمو وعرق گاوزبان وغذا نخود برنج بآب لیمو وشراب
بسبب همدرین وقت توان داد وباشد که حرارت چندان مستولی شود که آب جو باید داد وچون حرارت
تسکین یابد باز بمعالجه فالج پردازند گلنگبین مستعمل در فالج وسائر امراض بلغمی مثل خدر وتشنج وتمدد
بلغمی واستسقا وسوء القنیه مفید است صفت آن برگ گل سرخ تر را قیمه کرده یکمن عسل مصفی را القوام
ورده چهار من گل مذکور را با آن بیامیزند وچهل روز در آفتاب نهند واما استرخا در عرف حالتی است
مثل فالج در عضوی از اعضای پس استرخای بطلان حرکت عضو مخصوص باشد وازین جهت گفته اند
که فالج استرخا نصف بدنست در طول ونسبت میان استرخا وفالج عموم وخصوص مطلق است
در عرف لغوی عربی ونزد یک بعضی هر دو لفظ مترادف اند واسترخای یک انگشت فلج گویند وسبب
استرخا بریدن عصب در عرض میباشد واین علاج پذیر نیست وورم نخاع میباشد علامتش درد وتمدد
است علاجش در ابتدا صندل وقرنفل وکشنیز تر وبرگ خرفه وبید مجموعه یا بعضی وگلاب طلا کنند
در تزاید آرد جو وخبازی ودر انتها گل خطمی سرخ وبابونه ضماد نمایند وبر فصد جرأت ننمایند تا غلبه
خون متحقق نشود بقطع وضربه هم میباشد اگر حادث شود بعد ازان دفعةً قابل علاج نباشد زیرا که این بود

بر پاره شدن عصب و اگر بعد از سه روز عارض شود دلیل بر ورم عصب و ریختن ماده بدان باشد
تنقیه کنند و داروهای محلل و مقوی بر موضع ضربه نهند چنانچه در موضع خود بیاید ضماد نافع از براے
فالج و استرخا بسبب ضربه و سقطه صفت آن گل ارمنی سه درم برگ سرو گل سرخ از هر یک پنج درم
صبر سقوطری دو درم ماش لبست درم بآب برگ مورد سرشته ضماد نمایند ضماد نافع از براے
فالج و استرخا بسبب ضربه و سقطه وقتی که بسبب ضربه ضررے پیدا شود صفت آن عدس
مقشر ده درم گل ارمنی صندل سفید فوفل از هر یک دو درم سرشته ضماد نمایند ضماد دیگر بجهت
ضربه و سقطه که بسبب فالج و استرخا باشد وقتیکه ضربه و سقطه حادث شده باشد.
پس بنفشه و عدس مقشر و گلنار فارسی کوفته بیخته بروغن گل و گلاب سرشته ضماد نمایند و گاه
سبب استرخا سوء مزاج بارد رطب ساده باشد علامتش آنکه بتدریج حادث گردد و دیگر علامات
نباشد علاجش بتبدیل مزاج و گاه باشد که فالج عارض گردد از جهت ماده که بعض اعضا بر
سبیل بحران دفع کند و بیشتر این در قولنج واقع شود و علاج مناسب این آنکه بالیدن روغنها
کنند که گرم نباشد بسیار و تقویت عضو کنند که ماده را از و منع کند مثل روغن بابونه و اگر روغن گل و روغن
قسط برابر باهم جمع کرده بمالند ملیشاهد **تشنج** القباض عضوی ست و درهم کشیده شدن آن
چنانچه در انبساط و بکشادن عاجز آید اگر سبب تشنج بلغم باشد علامتش آنکه دفعةً حادث شود و دیگر
علامات بلغم علاجش تنقیه بلغم دهن فرفیون مالیدن بآن بعد از تنقیه بلغم بشرائط نافع
است از براے این قسم تشنج ضمادی نافع از براے تشنج بلغمی صفت آن جندبیدستر
فرفیون سوده موم زرد روغن سوسن گداخته همه را درهم کرده ضماد نمایند و بدانکه صاحب تشنج
بلغمی را اگر قوت باشد طعام کم خورانند و ماء العسل دهند و بعد از سه روز نخود آب با کامه
و خردل و صعتر و روغن گاو دهند و از گوشت کبک و گنجشک و تدرو مانند اینها ماء اللحم ساخته
دهند و اگر تشنج بسبب یبوست باشد علامتش تقدیم اسباب یبوست مثل تپهاے
قوی و اسهال و گرسنگی و رنج بسیار است و این تشنج در کودکان و جوانان نادرست
و انواع مرطبات از اغذیه و اشربه و طلاها مفید است ضمادی نافع براے تشنج بسبب
ورم عصب چون استعمال کرده شود بعد از فصد و حجامت ساقین و تلیین طبیعت به شیرخشت

صفت آن صندل و فوفل به گلاب سوده بر موضع درم ضماد نمایند عطوس نافع از برای لقوه و تمدد و
تشنج بلغمی صفت آن جند بیدستر کندش خردل اجزا مساوی کوفته بیخته در بینی دمند و از چیزیے موذی
نیز میباشد مثل گزیدن کژدم بر عصب و رسیدن جراحتی یا خلطے حاد بر عصب و ازین قبیل نیست تشنج
کسیکه خلط زنجاری قی کند و تشنج که از دیدان باشد مناسب هر یک معالجه کنند تمدد و کزاز تمدد تشنج
عصب بود از هر دو جانب و کزاز را بعضے اطلاق میکنند بر تشنجی که ابتدا از عضلات چنبر گردن
کند و یجانب پیش کشید یا پس یا بهر دو جانب و بعضے کزاز را بر مطابق تمدد اطلاق کرده اند و بعضے
مخصوص گردانیده بدانکه سبب بردی مجمد بود از داخل یا خارج که در یک جانب باشد یا هر دو

رعشه

علامات و علاج آن مثل تشنج است رعشه مرضیست که حرکات ارادی با ثبات آزادی مختلط
باشد و صعب تر آنکه در جانب چپ بود جلابی نافع از برای رعشه که از سوء مزاج بارد ساذج یا مادی
باشد صفت آن انیسون بادیان از هر یک سه درم جوشانیده کلنگبین عسلی ده درم دران حل کرده
صاف نموده بنوشند غذا نخود آب یا شیرهٔ حب القرطم و گوشت کنجشک و کبوتر با گوشت آهوی که
مطیب بدارچینی و فلفل و زعفران باشد و اگر مادی باشد تنقیه بلغم نمایند و اگر از خمر باشد علاجش ترک
شراب ست با لکلی طلاے نافع از برای این قسم رعشه صفت آن روغن گل سرخ روغن مورد سیرکه

لقوه

انگوری در هم مخلوط کرده بر دست بمالند لقوه این مرضیست که روی از یک جانب فرو کشیده شود
بجانب دیگر میل کند و سبب این میشاید که تشنج آن جانب باشد که بدو میل کرده یا استرخا
آن جانبی که از و میل کرده تا هفتم علاج آن از تنقیه و دادن ماء الاصول و دوا المسک جائز نیست
در رطوبی و در یبسی مطلقاً جائز نیست و درین ایام نخود آب و شیره حب القرطم و ماء العسل اختصار
نمایند و بعد هفتم در مادی اول نضج ماده کنند بماء الاصول پس تنقیه کنند بعده دوا المسک حلو حار
دهند و غرغره و معوجات را تاثیری ظاهر است بعد از تنقیه ضمادی نافع از برای لقوه گوشت ثعلب
یا آهو یا گفتار یا گاؤ کوهی آنچه میسر آید کوبیده روغن زیت داخل کرده بر سر ضماد نمایند دوائے
نافع از برای لقوه صعتر زوفا ے خشک پودینه دشتی بسرکه انگوری جوشانیده بیالایند و زیر
ابرو و پیشانی بمالند و متصل آنرا ببویند طلاے نافع خردل سوده بسرکه سرشته بر سر طلا نمایند

اختلاج

اختلاج حرکت موضعی باشد از بدن بخلاف عادت در عرف گویند که فلان

عضو می پرد اگر اختلاج از ریح غلیظ بود متولد از بلغم باشد کماد نمایند آن عضو را به سبوس گندم و نمک
یا روغن فرفیون و روغن قسط بعد از انکه آن عضو را بجزفه خشتی مالیده باشند که سرخ شده باشد
طلا نمایند و اگر این تدبیر نافع مرض نبود تنقیهٔ بلغم نمایند به ایارج مقوی بغاریقون و از چیزهای غلیظ
و بخرات پرهیزند و اگر اختلاج کسی اول کم شود و بعد ازان دائم شود بیم لقوه و صرع بود تنقیهٔ بلغم نمایند

زکام و نزله

زکام و نزله فرود آمدن فضول مخاطی از دماغ بجانب بینی آنرا زکام گویند و انچه بجانب گلو فرو رود
نزله خوانند و بعضے طبیبان فرق نکرده اند و اگر از گرمی باشد علامتش سوزش و خارش
و حرارت بینی و سرخی چشم ست و تقدم مسخنات دماغ در و مثل آفتاب مقام داشتن
و خوردن دواها و غذاهاے گرم و مثل آنها وگاه باشد که از حرارت جمیع بدن بود علاجش اگر
با متلاے بدن باشد فصد و اسهال نمایند و در بادی بعد از تنقیه و در سا ذج در اول شراب
عناب و شراب بنفشه و شراب نیلوفر دهند و غذا ماء الشعیر باشد و با ماش و اسفاناخ پخته باشند
و اگر از سردی بود علامتش گرانی سر و کدورت حواس و کسالت و راحت یافتن بچیزے که
سر را گرم نمایند و تقدم اسباب خارجی مثل آب و هواے سرد که بسر رسد و اگر غلبه خلطی باشد
علامت آن معلوم می گردد پس اگر مادی باشد تنقیه کنند و در سوء مزاج ساذج نطولات و
کمادات و شمومات اکتفا نمایند و گفته اند که حمام در اول زکام بارد مضر ست و در آخرش نافع
و در زکام حار در اول و آخر مفید باشد و نزله گرم را بشراب خشخاش و سرد را در ابر شعثا منع کنند

حب نزله

مطبوخ نافع براے خداوند نزله صفت آن بنفشهٔ خشک پنج درم اصل السوس مقشر مکوفته
ده درم در یک رطل آب بجوشانند تا به نصف رسد بپالایند و بست درم گلقند دران حل کرده
صاف نموده بنوشند جمله یک شربت است حب لطیف از براے نزله صفت آن بنفشه دو
درم رب السوس یکدرم کوفته بعسل خیارشنبر بقدر کفایت سرشته حب سازند جمله یک شربت

حب سعال

است حب نافع براے سعال حادث از نزلات بلغمی این حب بلغم غلیظ را برآورد صفت آن رب السوس
رازیانه تخم کرفس پرسیاوشان غاریقون سفید از هر یک یکدرم مغز بادام تلخ پنج درم فانیذ
هفت درم کوفته بیخته حب سازند مشمومی که چون نزله بسینه ریزد منع ریختن آن بسینه کند صفت
آن شونیز را بریان کرده بکشبانه روز در سرکه تخیسانند پس در پارچه کتان بوطلی لبسته متصل ببویند تا ماده را

بنی کشد بخوری بجهت کشودن بنی در زکام صفت آن باقلا را در سرکه تر کرده خشک نموده در آتش انداز ند و سر به بخار آن بدارند بخوری دیگر که همین خاصیت دارد صفت آن سبوس گندم را به سرکه بجوشانند و سر به بخار آن بدارند بخوری دیگر که چون بنی گرفته باشد از دهان باید نفس کشید فی الحال بکشاید صفت آن شکمبه را سیراب سازند در تحلیل و فلفل اندازند چون پخته شود سر را بالای آن بدارند و ردائی بر سر داشته باشند تا بنی بکشاید و لیکن میباید که خود را نیکو بپوشند که ناگاه باو نرسد و زحمت زیاده نشود غرغره که منع ریختن نزله به گلو و سینه کند صفت آن گلنار فارسی حب الآس پوست خشخاش سفید عدس کشنیز خشک کز مازج مجموعه را در دو پیاله آب بجوشانند چون یک پیاله بماند صاف نموده غرغره نمایند باب دوم در امراض

چشم بدانکه چشم مرکب از هفت پرده و سه رطوبت ست عزیزی بترتیب ابتدا از طبقه که مماس استخوان ست منظوم ساخته نظم کرد آفریدگار تعالے به صنع خویش چشمت بهفت پرده و سه آب منقسم صلب مشیمه شبکه زجاجی و پس جلید پس عنکبوت و بیض عنب قرن و ملتحم رطوبات زجاجیه و جلیدیه و بیضیه ست و قوت بینائی در رطوبت جلیدیه است باقی رطوبات و طبقات خوادم و معدات وی اند رمد ورم ملتحمه است اگر از خون باشد علامتش سرخی چشم و عظم ورم و امتلاء عروق چشم و بسیاری وسخ ست علاجش فصد قیفال از جانب ورم ست و اگر در هر دو چشم باشد از هر دو دست فصد کنند و حجامت و تلیین طبیعت بشراب منجذ از عناب و آلوی سیاه و گل بنفشه است و شیاف ابیض سفیده تخم مرغ با شیر دختر سوده در چشم چکانند یا بر پشت چشم طلا نمایند ضمادی نافع صفت آن صندل سرخ سوده کشنیز تر برگ عنب الثعلب خرفه تر مجموعه را کوفته بخته بر پیشانی چشم ضماد نمایند و غذا عدس و ماش بقشره با دام شیرین با روغن گاو یا روغن گوسفند و اسفاناخ چاشنی داده تمر هندی و شکر با برگ خرفه و کدوی تر یا پالک یا روغن کدوی تازه پخته چاشنی داده تمر هندی و قند بخورند و زرده تخم مرغ نیمبرشت اگر قبض در طبیعت نباشد بخورد و اگر رمد باشد علامتش آنست که آماس و سرخی و وسخ از دموی کمتر بود و درد و سوزش و ضربان بیشتر علاجش آنست که اگر مانعی نباشد فصد کنند لیکن کمتر از دموی گیرند خون را پس اسهال نمایند به مطبوخ هلیله

بخوری
بخوری دیگر
غرغره
رمد دموی
ضمادی
رمد صفراوی

یا بمطبوخ خیار شنبر و اگر دو درم پوست هلیله زرد و یکدرم کشمش کوفته بآب گرم دهند خوب باشد ضمادی
نافع ازبرای این قسم رمد لعاب بهدانه لعاب بزر قطونا شیر دختر همه را در هم آمیخته پارچه را بآن
ترکرده برچشم گذارند و اگر رمد یابس باشد طبیعت را نرم نمایند به شیرخشت حلکرده در گلاب و
کشنیز خشک یکدرم بآب خیسانیده نبات سفید ده درم داخل کرده وقت خواب بنوشند و
اگر رمد از بلغم باشد علامتش عظم ورم و بسیاری آب ریختن از چشم و درد و سرخی اندک و گرانی
و وسخ بسیار شیاف برکوما را به لعاب حلبه سرشته و تخم کتان و لعاب گل خطمی سوده در چشم چکانند
ضماد نافع درین قسم صبر سقوطری حضض کمی مرکی زعفران بآب سوده برچشم ضماد نمایند و
غذا نخود آب باشیره حب القرطم بخورد جلاب نافع ازبرای نضج ماده این قسم رمد صفت آن
بادرنجبویه رازیانه ازهر یک دو درم صعتر گل بنفشه ازهر یک سه درم اصل السوس یک درم
جوشانیده بپالایند و گلقند آفتابی ده درم دران حل کرده صاف نموده بنوشند و این جمله یک
شربت ست و اگر گلقند نباشد در مغلی گل سرخ دو درم بیفزایند بجاے گلقند قند سفید ده درم
داخل نمایند و چون اثر نضج از قاروره ظاهر گردد اسهال بحب صبر و ایارج فیقرا کنند و اگر رمد از
سودا باشد علامتش سرخی و گرانی و خشکی و تیرگی رنگ و وجع ناخس و اندک سرخی ملتحمه
بود و گاه باشد که سرخی در ملتحمه نباشد اما پلک چشم البته سرخ باشد جلاب نافع برای این قسم رمد صفت
آن گاوزبان پرسیاوشان سر بنفشه بادرنجبویه ازهر یک سه درم جوشانیده صاف نموده بنوشند
و بآن مداومت کنند تا اثر نضج در قاروره ظاهر شود پس تنقیه نمایند به مطبوخ افیتمون پس شیاف
برکوما به لعاب گل خطمی که به شیر دختر گرفته باشند سوده در چشم چکانند در ابتدا و انتها و شیاف
دینار چون بچشم کشند و غذا ماش و نخود به و دنبه بره و اسفاناخ بروغن گاو پخته بخورند و مزید از دنبه
و شیرچه ساختن و مسکه گاوی با نان خوردن بهتر و اگر رمد از باد غلیظ باشد علامتش تمدد آن بی
گرانی و سیلان رطوبت باشد و گاه باشد که بسبب تمدد سرخ شود کماد نافع ازبراے رمد ریحی
صفت آن بابونه و شبت و صعتر و اکلیل الملک و حلبه و فودنج و سداب در آب جوشانیده
سر به بخار آن بدارند و آب آن را نطول نمایند و ثفلش را کماد نمایند دواے هندی که
آنرا پوٹلی گویند نافع بود براے رمد صفت آن بوره زیره سفید شکر تری اجزا مساوی کوفته

درپارچه کتان نازکی بسته برچشم دگرد آن بگردانند واگر وجع وسرخی زیاده بود اجزای مذکور را
باب سوده برپنبه چسپانیده برچشم نهند لوٹلی دیگر از تالیف اطبای هند نافع ازبرای رمد صفت آن
زردچوب سوده زاج سفید مردار سنگ فلفل سفید توتیای سبز افیون همه را کوفته بهم آمیخته ودر چند
لوٹلی بندند مقدار دو سه ماشه باب تر کرده بردور چشم بگردانند صاحب مطلق رمد را باید که از دود و
غبار سرما وگرما وروشنی وسفیدی وبریک چیز نگاه کردن بسیار اجتناب نماید بلی آنکه نظر از آن نگرداند
مجامعت بسیار احتراز نماید واز گرسنگی مفرط وامتلا وخصوص در عشا واز چیزهای بخارناک مثل سیر وپیاز
وشوربا وترشیهای بسیار ترش وبیداری وخواب مفرط اجتناب نماید طرفه نقطه سرخی است

طرفه

برسفیدی چشم بسبب کشودن رگی از ملتحمه خون کبوتر یا فاخته خاصه که آن خون از زیر پر خون
برکشند وبیرون می آید در ابتدا گل ارمنی باآن ضم کنند ودر انتها آب اکلیل الملک با لعاب حلبه
شسته باآن ضم کنند وبرچشم چکانند واگر انزروت سفید وکتیرا خشک در گلاب خیسانیده
درچشم چکانند نافع است اگر بهدانه داخل نمایند بهتر است سبل غشائیست که برسطح ملتحمه متولد

سبل

شود از اجسام غریبه که مشابه رگها باشد در غشاء رقیق درهم بافته گردد علاجش فصد کردن ومسهل
دادن وشیاف احمر لین وشیاف احمر حاد وشیاف دینارگون درچشم کشیدن نافع واگر غلیظ باشد
باید داشت جرب عین مرضی است که پلک چشم درشت وسرخ شود با خارش وآب ریختن و

جرب عین

جوشش ودانه های خرد که سرهای او سفید باشد پوست تنک از آن جدا گردد وبا دانها
باشد بصورت دانه انجیر شیاف احمر لین وشیاف سماق کشیدن درچشم بعد از فصد قیفال
واسهال بقرص بنفشه نافع است ودر نوع آخر شیاف احمر حاد وشیاف اخضر درچشم کشیدن
بعد از فصد وتنقیه نافع است جسار الاجفان علتی ست که پلک چشم سخت شود چنانکه هر وقتیکه

جسار الاجفان

از خواب بیدار شود چشم نتوان کشاد تا زمانیکه دست بمالد ضمادی نافع ازبرای این علت
صفت آن گل خطمی وگل بنفشه باب پخته ضماد نمایند وگر مایه بخارات گرم وچشم را باب گرم شستن
سود دارد سلاق مرضی است که پلک چشم غلیظ شود وخارش داشته باشد ومژه بریزد

سلاق

ودر ابتدای این مرض سماق را بگلاب خیسانیده درچشم بچکانند ضماد نافع ازبرای سلاق
ودرزمان ابتدا صفت آن برگ خرفه تر برگ کاسنی تر کوفته روغن گل سرخ داخل کرده

ضماد نمایند طلای که همین منفعت دارد سفیدهٔ تخم مرغ روغن گل سرخ مخلوط کرده برچشم طلا نمایند
واگر سلاق دیرینه وغلیظ باشد فصد وحجامت کنند بعد آن مطبوخ هلیله بدهند وسر به بخار آن بدارند
وشیاف احمر لین وشیاف دیرج در چشم کشند ضمادی نافع درین حال عدس مقشر تخم انار
کوفته به منیج سرشته ضماد نمایند قمل سپش که بر شعر محل رستن مو پیدا می شود غرغره نافع چون
استعمال کرده شود بعد از تنقیه به ایارج فیقرا صفت آن عاقرقرحا مویزج سپندان جوشانیده
صاف نموده آبکامه داخل کرده غرغره نمایند وچشم را بآب شور وآب شب یمانی بشویند
شعر زائد وشعر منقلب بعد از تنقیه موی را بر کنند وخون خارپشت بران موضع طلا نمایند
وکندن پلک وداغ نمودن ولبسوزن گذرانیدن چنانکه کحالان دانند مفید است غرب
زخمی ست که در گوشهٔ چشم از جانب بینی ناصور شود وهرگاه دست بر پلک زیرین نهند چرک
بیرون آید علاجش فصد قیفال اگر خون غالب بود واسهال بقرص بنفشه لبن شیاف
غرب در ناصور چشم کشند صفت آن صبر سقوطری کندر انزروت سفید دم الاخوین سرمه
اصفهانی شب یمانی گلنار فارسی از هر یک یک درم زنگار ربع درم شیاف ساخته بآب
سوده بر موضع ناصور بکار برند شیاف غرب دیگر صفت آن زهره گاو یک درم روغن
بلسان بآن مخلوط کرده خشک نموده شیاف سازند واین شیاف از برای ابتدای
نزول الماء وانتشار وبیاض را نیز نافع است واین هر دو شیاف را بعد از آنکه غرب را
از چرک پاک کرده باشند بکار برند مداومت نمایند اگر باین کفایت کرده بهتر والا بمیل طلا موضع
غرب را داغ کنند قرحه ریش چشم اگر چرک داشته باشد بماء العسل یا شیر دختر
بشویند وشیاف کنند بیاض چشم سفیدی است که بر قرنیه ظاهر شود اگر بعد از قرحه داشته باشد
تمام زائل نشود واگر بعد از رمد وصداع وشقیقه عارض شود بعد از زوال سبب جرم صغیر و
جرم کبیر وجرم منغلی بچشم کنند که بعون الله تعالی نافع است دمعه یعنی پیوسته پر آب شدن
چشم وسیلان اشک دوائیکه بعد از تنقیه اگر بدن ممتلی باشد بچشم کشند صفت آن
سرمه اصفهانی وتوتیای کرمانی مساوی کوفته بخته مدام در چشم کشند واز شوربه
پرهیز کنند وبرنعشا وعناب عاجل النفع ست نزول آب

رطوبتی غریبه باشد که در ثقبه عنبیه میان رطوبت بیضیه و طبقه قرنیه بایستد مانع دیدن باشد علامتش
هرگاه در پیش چشم خیالات مثل پشه و مگس و موی پیدا آید هم نزول آب شود ولیکن این خیالات
از بخار معده نیز میباشد پس اگر در هر دو چشم دائم نباشد بوقت امتلای معده زیاده شود و بوقت
گرسنگی کم گردد از بخار معده است ایارج فیقرا و تنقیه بآن در ابتدا مفید ست غرغره کردن بعد از
فصد باسلیق و شیاف و مرارات کشیدن و از شوربه ها و میوه ها و حموضات و لبنیات پرهیز نمایند
و قلیه و کباب و مطنجنه و نان خشکار خورد و بر تشنگی صبر نماید و اگر مستحکم شود منع دیدن بتمامه کند
قدح باید کرد و آبی که قابل قدح بود سفید رقیق صافی باشد و آنکه علیل وجراح احساس کند
و آنچه قابل قدح نیست غمامی و زیبقی و جصی و آسمانجونی و منتشر رقیق که هنوز بکمال نرسیده باشد
و همه را به تدبیر قابل قدح گردانیدن ممکن است و گفته اند که هرگاه شش ماه بگذرد بر خیالات
مذکوره خوف از نزول آب نباید داشت غشا یعنی شبکوری ایارج و تنقیه بآن و دار فلفل
را بر آبی که از جگر بره که کارد بران کشیده باشند و به درون آتش نهاده باشند تا آن آب
بیرون آمده باشد بسایند و در چشم کشند شبکوری را زائل کند جهر یعنی روزکوری آن از قلت
و قلت روح باصره بود علاجش تغلیظ و ترطیب خون بود مثل شراب عناب و شراب قفاح و هریسه
و گوشت گاو ضعف باصره دوائے هندی نافع افزایش روشنی چشم و تقویت باصره
صفت آن رتن جوت توتیائے هندی بیخ زعفران سنگ بصری و همه ها از هر یک چیزے
کوفته بحریر بیخته کحل سازند باب سوم در امراض اذن وجع اذن قطور نافع از برائے
درد گوش حادث از گرمی لعاب اسپغول و لعاب بهدانه نیمگرم چکانند نافع باد ضماد نافع از برائے
این قسم درد گوش صفت آن عنب الثعلب برگ کاسنی تازه برگ خرفه کوفته
از بیرون گوش و حوالی آن ضماد نمایند قطور نافع از برائے درد گوش از سردی صفت آن دهن
لوز مر یا روغن شبت یا دهن نخل که دران جند بیدستر و مر کمی حل کرده باشند نیمگرم در گوش
چکانند و گوش را به بخار آب گرم بدارند و گوش را بر زمین گرم حمام نهند ضماد نافع درین قسم درد
گوش صفت آن گل بابونه گل خطمی سفید اکلیل الملک شبت سداب نیمکوفته بآب پخته ضماد
نمایند قروح اذن علامت آن تقدم ورم اذن ست و خروج مده اگر نو احداث باشد

مرهم ابیض بروغن گل رقیق کرده بچکانند و اگر کهنه بوده باشد مرهم رسل یا با سلیقون اندازند و برشعثا
جهت تسکین درد نیم مثقال بخورند و اگر کرم درگوش پیدا شده باشد علامتش خاریدن گوش
بود و احساس حرکت آن و احیاناً بیرون آمدن علاجش قتل و اخراج آن کرم بود قطور نافع آب
برگ شفتالو و آب برگ آلو بچکانند قطور دیگر صبر سقوطری باب سداب تر نموده درگوش بچکانند
فتیله مفید صفت آن صبر سقوطری بسرکه سوده و فتیله بآن آلوده درگوش نهند این همه تدبیر
کشتن کرم بود بعد از آن عطسه آرند تا بیرون افتد یا بگوشت گاو بیرون آورد دوای
طنین یعنی آواز گوش انکبابی نافع از تنقیه دماغ یا انچه مناسب خلط بود با بونه اکلیل الملک
قیصوم شبت جوشانیده سر به بخار آن بدارند و روغن بادام تلخ و روغن بابونه و روغن شبت
درگوش چکانند و اگر از بخار معده بود تنقیه معده بقی و اسهال کنند و مداومت به اطریفل کشنیز نمایند
و اگر خشکی و خلای دماغ بود استعمال مرطبات دماغ از اغذیه و اشربه نمایند و روغن کدو
روغن بنفشه و بادام درگوش بچکانند و از مجامعت و ریاضت اعراض نمایند دخول جانور و
آب درگوش انچه درباب کرم مذکور شد درینجا بکار آید و جهت دخول آب درگوش بر
یک پاے که جانب آن گوش بود بایستد و گوش برکف دست نهاده چند بار بر جهند تا آب
بیرون آید یا با شوره برگوش نهند و بمکد یا چوب بادیان که خشک باشد بگیرد و یک طرف
آنرا درگوش نهد و طرف دیگر را چرب کرده مشتعل سازد تا نشف آب از گوش کند طرش
یعنی کری آنکه مولدی بود یا عارض بود از پیری یا از فسخ عصب مفروش بواسطه ضربه یا سقطه
قابل علاج نیست و انچه در تپ‌ها باشد بواسطه تصاعد ابخره صفرا بدماغ علاجش مسهل صفرا
باشد مثل شیرخشت و مطبوخ هلیله و تمر هندی بنوشند قطوری نافع درین قسم طرش روغن
گل با اندکی سرکه بجوشانند تا سرکه برود و روغن بماند درگوش بچکانند و روغن مزبور را با روغن کدو
با روغن بادام شیرین بچکانند و شراب آلو و شراب نیلوفر و شراب بنفشه و شراب تمر هندی بنوشند
و انچه از ریختن اخلاط غلیظه بآلت سمع باشد علاجش نضج ماده است بشراب اسطوخودوس
پس تنقیه است با ایارج فیقرا و حب قوقایا روغن بادام تلخ و زیت و روغن ترب و روغن قسط
درگوش چکانند دواے مجرب مؤلف از براے اکثر امراض اذن صفت آن بابونه اکلیل الملک

مرزنجوش زوفای خشک پوست خشخاش عنب الثعلب اسطوخودوس افسنتین اجزاے مساوی
در دیگ کرده آب بر روی آن کنند و سر آنرا محکم بگیرند که در وقت طبخ بخار آن بدر نرود پس بجوشانند
باتش ملائم و چادری بر سر گرفته دیگ را در زیر چادر برده سر آنرا بر گیرند و مر گوش را به بخار آن
بدارند تا عرق آید پس دیگ را برآورده چادر را بر خود پیچیده صبر کنند که عرق بر طرف شود و اگر ماده این
مرض خلطی سوداوی داشته باشد دو وزن یکے از ادویه داخل نمایند و انچه از افتادن چیزے در گوش
بود علاجش آنکه روغن بادام در گوش چکانند و عطسه زنند و بینی بگیرند تا بیرون آید و انچه از ثولول و
گوشت زائد شود علاجش بریدن ست اگر ممکن باشد **باب چهارم در امراض الف**
رعاف یعنی خون آمدن از بینی اگر در بحران باشد منع جائز نباشد الا بوقت افراط
و انچه از امتلاے و غلبه خون باشد نیز منع نباید کرد تا پری رگها و سرخی و گرانی بدن زائل نشود
و انچه از حدت و تیزی خون باشد علامتش آن ست که اندک اندک آید و خون رقیق با حرارت
بود علاجش بعد از فصد قیفال تسکین و تغلیظ خون بشراب عناب یا آب زرشک و از
چیزهاے گرم پرهیز کردن و آب سرد بر پیشانی ریزند طلاے نافع برگ امرود برگ بید
برگ سفرجل کوفته بسرکه سرشته بر پیشانی بمالند یا گچ بسرکه سرشته بر سر طلا نمایند ذروری
که چون در بینی دمند خون باز دارد و صفت آن گلنار قاربی مازوے سبز افیون گرد آسیا کافور
قیصوری دم الاخوین کهربا کوفته بیخته روے بینی را بگلاب بشویند و قدرے ازان در سر نے
کرده در بینی دمند و اگر نسیج عنکبوت بآب بادروج تر کرده یا بسیاهی دوات تر نموده ذرور
مذکور بران پاشند و در بینی نهند خون آمدن بند کند و چون سرگین تازه خر بفشارند
آبی که بیرون آید در بینی چکانند بازها را محکم به بندند و محجمه بر جگر نهند اگر رعاف از جانب
راست باشد و بر سپرز نهند و اگر از جانب چپ بود و کشیدن انثیین و بستن بیخ آن منع رعاف
کند **خشکی بینی** یا از حرارت و یبوست مفرط باشد یا از خلط لزج که دران حرارت
اثر کرده باشد خشک و لبسته شده باشد و انچه از گرمی و خشکی بود از خوردن چیزهاے گرم
و قلت طعام و بیخوابی و ریاضت و مجامعت اجتناب نماید و روغن بنفشه و روغن کدو و روغن
بادام چرب کنند و خیار هندوانه خورد و بوے کردن کشنیز تر نافع بود و اگر از خلط لزج

نتن الالف

باشد بقرص بنفشه کنند نتن الالف غرغره که بعد از تنقیه بحب ایارج وحب صبر نافع است صفت آن خردل کوفته به سکنجبین داخل کرده غرغره نمایند و هر صبح بینی به بول شتر بشویند نشوق نافع مرکی آب فوتنج و آب بادروج سوده استنشاق نمایند و عطسه بسیار از گرمی دماغ باشد و باید که از گرمی ها پرهیز نمایند از دود و غبار و طلاهای خشک بر پیشانی و سر مالند و بوهای خوش مثل کشنیز تر و صندل بویند

قروح الالف

قروح الالف مرهمی بجهت قروح رطبه بینی مردار سنگ سفید آب قلعی اقلیمیای نقره از هر یک یک درم کوفته بموم سفید یک مثقال بروغن گل سرخ پنج مثقال گداخته ادویه را با آن ممزوج کرده استعمال نمایند و اگر بدن ممتلی باشد فصد کنند مرهمی بجهت قروح یابسه بینی مغز قلم گاو بروغن بنفشه گداخته اندک لعاب بهدانه داخل کرده برهم زنند و چون دیگر تشرب از لعاب بهدانه نکنند بکار برند باب پنجم در

امراض فم و حلق · بثور الفم · بخر

امراض فم و حلق بثور الفم بیشتر از خون و صفرا بود علاجش فصد و اسهال به مطبوخ هلیله است مضمضه نافع بعد از فصد و اسهال آب عنب الثعلب و آب کاسنی تازه و آب کشنیز تر و آب سماق و آب شاه توت و اندکی سرکه انگوری مضمضه نمایند ذرور نافع تخم خرفه طباشیر بنفشه سماق گل سرخ آرد جو عدس مقشر اجزا برابر کوفته بیخته در دهان بپاشند بخر یعنی بوی دهن آنچه از حرارت معده بود علامتش کم شدن بوقت تناول غذا و شستن دهان بود علاجش هر صبح آب آلو و آب زردآلو در رشک که همه را در آب خیسانیده صاف نموده باشند بخورند و از چیزهای گرم پرهیز نمایند و اگر از بلغم عفن در معده باشد علامتش آنست که به شستن دهان و طعام خوردن زیاده شود و ساکن نگردد علاجش تنقیه معده باسهال و قی ست و زنجبیل پرورده در دهان گرفتن و مداومت باطریفل کشنیزی نمودن نافع است و اگر فساد لثه و عمور یا باشد بسبب فرود آمدن رطوبت فاسد و عفن از سر مضمضه نافع بعد از تنقیه دماغ بایارج فیقرا و برگ مورد بگلاب و سرکه جوشانیده باشند حل ساخته مضمضه نمایند و حب مسک در دهان نگاه دارند و اگر از فساد لثه و عمور و عفونت آن و دوام ترشح خون از آن علاجش باشد بفصد قیفال و اسهال بقرص بنفشه نمایند و مضمضه نافع درین قسم برگ مورد گل سرخ سماق به آب و گلاب جوشانیده

وصاف نموده مضمضه نمایند وترک شیرینی واگر بجز از فساد دندان کرم خورده وسیاه شده باشد
به شستن و پاک داشتن وسنون وخوشبو در دهان گرفتن دور نشود دندانها را بکنند اورام شفتین
یعنی ورم لبها علامت هر خلطیکه باشد استفراغ آن کنند ضماد نافع ازبراے اورام تنفته از
خون وصفرا صفت آن آرد عدس کشنیز تر کوفته بلعاب اسغول سرشته ضماد نمایند ضماد
نافع ازبراے ورم بلغمی وسوداوی صفت آن بابونه اکلیل الملک گل خطمی سفید بزرکتان
تخم مرو ضماد نمایند اورام لثه وعمور یعنی آماس گوشت دندانها وعمور جمع عمر است یعنی گوشت
میان دندانها اگر از حرارت باشد علامت آن بشناسند اگر دموی بود فصد قیفال کنند
واگر صفراوی باشد مطبوخ هلیله زرد دهند مضمضه که در هر قسم مفید است آب عنب الثعلب
آب برگ خرفه آب برگ سداب آب برگ کاسنی مخلوط کرده مضمضه نمایند وهرگاه از برودت
ورطوبت باشد علامتش سفیدی لون وورم وسردی ست که بزبان محسوس شود و
مضمضه نافع درین قسم صفت آن عسل مصفی بلعاب حلبه حل کرده روغن گوسفند و
روغن مصطگی داخل کرده مضمضه نمایند لثه دامیه یعنی آمدن خون ازین دندان اگر از غلبه
خون باشد فصد کنند واگر از حدت خون باشد به مغلظات مثل شراب عناب مضمضه نمایند نافع
بود بعد از فصد واسهال آب عنب الثعلب آب کاسنی تازه آب کشنیز تر وآب سماق وآب
شاه توت واندکی سرکه انگوری مضمضه نمایند وذروری نافع تخم خرفه سر بنفشه سماق گل سرخ
آرد جو عدس مقشر اجزا برابر کوفته بیخته در دهان بپاشند ومثل شراب عناب وشراب زرشک
وآب غوره بنوشند وعدس پخته غذا کنند سنون نافع ازبراے این قسم صفت آن کزمازج
گلنار فارسی طباشیر سفید سماق گل سرخ پوست انار ترش شاخ گوزن سوخته کوفته بیخته
سنون نمایند که بعون الله تعالے نافع است استرخاء لثه سبب رطوبت علامتش
آب از دهان رفتن واحساس سردی لثه ولرزیدن فکین در وقت سخن گفتن است سنونی
نافع چون استعمال کرده شود بعد از ترک سردی وتری صفت آن قرنفل مصطگی سعد کوفی
تمرهندی گل سرخ گلنار فارسی سنبل الطیب جوز السرو اجزا مساوی کوفته بیخته بربن دندان
بپاشند درد دندان اگر از حرارت باشد علامتش آنست که از آب سرد تسکین یابد واگر از غلبه

خون بود فصد و حجامت کنند و اگر از صفرا بود مطبوخ هلیله دهند مضمضه نافع از برای درد دندان از گرمی صفت آن عنب الثعلب بزر البنج پوست خشخاش باب جوشانیده صاف نموده سرکه و گلاب و روغن گل سرخ داخل کرده مضمضه نمایند اگر یابد بهتر والا قدری افیون بر موضع در دهند و قدری موم بالای آن بندند و اگر از سردی باشد مضمضه که نافع است آنرا فوتنج صعتر عاقرقرحا بزر البنج در آب جوشانیده صاف نموده مضمضه نمایند و قدری عاقرقرحا در دهان گیرند اگر تسکین یابد بهتر والا قدری برشعثا بخورد و بر موضع در دهند و باید دانست که هرگاه گوشت بن دندان که انرا لثه گویند آماس داشته باشد و پیش ازان سست شده باشد و دایم قبول ماده می گردد و ازان خون می آید بر کندن دندان درینصورت مضر است و اگر لثه قوی و آماس نداشته باشد و درد و درازی دندان بود و سوراخ و ریختگی دران پیدا شده باشد بر کندن آن مفید است و اگر درد و عمور بود گاهی ریخیدن دندان تسکین یابد بجهت تحلیل ماده و گاهی نیابد و گاه باشد که سبب درد دندان دو بود یعنی کرم که در بیخ دندان تولد کند بخور نافع از برای درد دندان تخم گندنا تخم پیاز بزر البنج کوفته یا بینه بر یک جا بر آتش نهند و دهان را بخار آن بدارند و اگر خواهند که دندان را بکنند بی آنکه آهن بدندان رساند قدری عاقرقرحا یک [illegible] سرکه یک ساله اندازند که تا مثل خمیر شود بر دندانها نهند و دندانهای صحیح را محافظت نماید که بدیدان نرسد ضرس یعنی کندی دندان برگ زردآلو خرفه و برگ خرفه بخاید که زائل می گردد و موم با مغز بادام نیز همین عمل نماید و صعتر با دردج و نمک در روغن مالیدن هم مفید بود و مضمضه بشیره تازه گرم نیز مفید بود و گاه بود که از خوردن چیزهای سرد دندانها را حالتی پیدا آید که هرگاه چیزی سرد بآن برسد درد کند زرده تخم مرغ گرم و نان گرفته بر دندان نهد چند کرت و چندان که گرم که از اثر گرمی آن آب از چشم بیرون آید صریر الاسنان فی النوم یعنی دندانها برهم زدن در خواب روغن قسط بر فکین بمالند و بابونه و قیصوم طلا کنند تحرک الاسنان یعنی جنبیدن دندانها آنچه از پیری بود قابل علاج نیست و آنچه از طول مرض باشد یا از کثرت رنج و ریاضت بی آنکه گوشت لثه را آفت و نقصانی رسیده باشد علاجش غذاهای مرطب و مسمن است چون گوشت بزغاله و بره و مرغ فربه و سنون قابض بر کار داشتن

مضمضه

ضرس

صریر الاسنان تحرک الاسنان

وانچه از استرخاء لثه باشد علاجش گذشت سنون نافع از برای حرکت دندانها بسبب نقصان لثه صفت
آن کندر کرسنه زراوند مدحرج دم الاخوین ابرسا کوفته بیخته برین دندانها باشند و اگر ضربه سقط
بود علاجش استعمال سنون بارد قابض است

انشقاق لسان

انشقاق لسان یعنی تشگافتن زبان این
مرض از حرارت و خشکی دماغ می باشد علاجش بزر قطونا و بهدانه و برگ خرفه در دهان گیرد و بادر
آبیزند و در هم مالند و کف که از آنجا برون آید بر زبان مالند و اگر از اخلاط معده باشد معده را
پاک گردانند و از غذاهای گرم و خشک اعراض نمایند و تعدیل معده کنند

اورام لسان

اورام
لسان اگر از خون باشد علامتش سرخی زبان و درد با تمدد و باقی علامات غلبهٔ خون است
مضمضه نافع درین قسم چون استعمال کرده شود بعد از فصد و اخراج خون و تلیین طبیعت
صفت آن آب عنب الثعلب آب کاسنی تازه آب خرفه تر آب کاهو تر آب شاه توت مضمضه
نمایند و اگر از صفرا باشد علامتش زردی زبان و سوزش و شدت درد است و بسا باشد
که زبان با وجود ورم جوشش کند مضمضه که در دعوی مذکور شد بعد از اسهال صفرا بمطبوخ هلیله
نافع است و اگر از بلغم باشد علامتش سفیدی ورم و کثرت لعاب دهان است مضمضه نافع درین
قسم بعد از حقنه نمودن بحقنه که دران تربد و شحم حنظل باشد صفت آن صعتر سوده بماء العسل
سرشته مضمضه نمایند و اگر از سودا باشد علامتش سیاهی و خشکی و درشتی زبان است مضمضه
نافع درین قسم چون استعمال کرده شود بعد از اسهال سودا بمطبوخ افتیمون صفت آن آب انجیر
زرد و لعاب گل خطمی بروغن بنفشه مضمضه نمایند

اوجاع لهاة

اوجاع لهاة یعنی دردهای ملاوه بفارسی کرک
نامند اگر از خون باشد علامتش سرخی و آماس و درد گلو و باقی علامات خون باشد باندک دردی
زیرا که حس ملاوه کم بود مضمضه و غرغره نافع درین قسم بعد از فصد قیفال صفت آن سماق بسرکه
گلاب خیسانیده و صاف نموده غرغره نمایند و اگر از صفرا باشد علامتش نخس بود یعنی مثل سوزن
دران موضع فرو بردن و بسیاری حرارت و خشکی دهان و درد زیاده

غرغره

غرغره نافع درین قسم
بعد از تلیین طبیعت بآب آلوی سیاه و تمر هندی که شیرخشت دران حل کرده باشند صفت
آن آب کاسنی تازه و آب عنب الثعلب و آب خرفه تر و آب شاه توت دران حل کرده غرغره
نمایند و اگر از سودا باشد علامتش محکمی و صلابت ورم و سیاهی رنگ است غرغره نمایند

غرغره دیگر فلوس خیارشنبر بآب عنب الثعلب حل کرده صاف نموده غرغره نمایند و اگر از بلغم باشد
علامتش نرمی آماس و سفیدی رنگ آن و درد اندک است غرغره نافع درین قسم صفت آن
خردل کوفته بآبکامه و گلاب و سکنجبین داخل کرده غرغره نمایند و اگر از سودا باشد علامتش
محکمی و صلابت ورم و سیاهی رنگ است غرغره نافع درین قسم چون استعمال کرده شود بعد از
اسهال سودا بمطبوخ افتیمون صفت آن صعتر حلبه برگ کتان انجیر زرد تخم خطمی در آب
جوشانیده صاف نموده بآبکامه و گلاب داخل کرده غرغره نمایند استرخاء لهاة یعنی فرود
آمدن ملازه اگر از سردی و تری باشد بانچه در درد لهاة بلغمی مذکور شد علاج نمایند و به مازو و نمک
و شب یمانی و برگ مورد سوده ملازه را بر دارند و گاهی سر لش و سبوس گندم را بسرکه
سرشته بریافوخ طلا نمایند و بعضی علاج این قسم را بریدن گفته اند اما بریدن خالی از خطر
نیست خناق عسر النفس لشش و دل و عسر بلع است و خناق یا بسبب ورم لوزتین و عضلات
اطراف لوزتین و عضلات بیرون ست و این قسم را خناق مطلق گویند پس این آماس اگر از
خون باشد علامتش سرخی روی و مری رگهای زبان و علامات غلبهٔ خون بر تمام بدن باشد
غرغره نافع درین قسم چون استعمال کرده شود بعد از فصد قیفال و حجامت ساقین و تلیین طبیعت
بحقنه نرم صفت آن رب شاه توت و آب کشنیز تازه و گلاب و سرکه حل کرده غرغره نمایند و چون
ورم بتغیر شود و زرد و نرم گردد انگشت یا آلتی بران بمالند تا بکشاید و اگر صفرا باشد همین غرغره نمایند
بعد از فصد و تلیین طبیعت بآب نقوع عناب و زرد آلو و تمر هندی و سر بنفشه و دران شیرخشت
خراسانی حل کرده صاف نموده بنوشند و اگر از بلغم باشد علامتش تهبج روی و چشم و سفیدی رنگ و بسیار
رفتن لعاب دهن و درد اندک و شدت و تنگی حلق و شوری طعم دهان است غرغره نافع درین قسم
بعد از حقنه حاد که دران تربد و شحم حنظل باشد صفت آن عسل مصفی بآبکامه حل کرده غرغره نمایند دیگر صفت
آن رب الخرنوب بآب طبیخ انجیر زرد حل کرده غرغره نمایند غرغرهٔ دیگر سکنجبین عسلی یا سکنجبین عنصلی
بآب ترب حل کرده خردل سوده داخل نموده غرغره نمایند و اگر از سودا باشد علامتش
محکمی و تمدد موضع ورم و تیرگی و سیاهی رنگ علیل مائل برنگ بیمار و خشکی و ترشی دهان است
و غرغره ها که در بلغمی ذکر شد درین قسم نیز نافع ست چون استعمال کرده شود بعد از فصد

غرغره
استرخاء لهاة
خناق

باسلیق وحقنه متوسط میان جادوین سبب خناق از ورم عضلات بیرون ست یا بسبب بدر رفتن
مهرهای گردن از موضع خود یا بسبب ضربه وسقطه یا بواسطه مواد یا ریاح غلیظه که درمیان مهرها در آید یا
تشنجی که در عضلات حادث گردد این را **خناق کلبی** گویند و ازین خناق مطلق مراد نباشد علامتش
آنست که مریض قادر بحرکت سر نباشد بجهتی از جهات و بر کشادن دهان البته قادر بود و وقتیکه از بدر
رفتن مهرهای گردن باشد از جای خود و اگر از ورم عضلات خارج بود گاه باشد که دهان توان
کشاد پس اگر ورم از عضلات باشد تنقیه نمایند بفصد وحقنه متوسط ضماد نافع از برای خناق
حادث از بدر رفتن عضلات از موضع چون استعمال کرده شود بعد از فصد وحقنه متوسط در دفع فقرات
بمواضع خود ها صفت آن مغاث بغدادی گز هندی مرکی صافی اقاقیا صبر سقوطری سریشس
گاهے کوفته بآب برگ مورد و روغن گل سرخ سرشته ضماد نمایند ذبحه ورمی باشد در عضلات
از هر دو جانب حلقوم که فرو بردن آب وطعام ازان عضلات می باشد و در عضله که بر دهن مری حلقوم
واندرون مری نهاده باشد علامتش آنست که قادر نبود بر فرو بردن آب وطعام و اگر جهد کند از بینی بیرون
آید وسخن نتواند گفت وچشمها میل به بیرون کرده بلند شده باشد و آب از دهان سیلان کند وگاه
باشد که سرخی ورمی هلالی از گوش تا گوش در پیش حلقوم بکردار طوقے پدید آید و آن مرض
را باین سبب ذبحه گویند غرغره نافع چون استعمال کرده شود بعد از فصد قیفال
واخراج خون اندک تا قوت باقی ماند بعد حقنه نرم کنند صفت آن رب شاه توت بآب
عنب الثعلب حل کرده غرغره نمایند و اگر قوت بود بار دیگر فصد کنند و اگر مریض احتمال کند تا
سه بار اعاده فصد میتوان کرد **دخول العلق فی الحلق** اگر دیده شود بگیرند بآهستگی و بی
رون آورند دوای بجهت استقاط واخراج علق متشبث به حلق چون دور باشد و بنظر در نیاید
صفت آن خردل ونمک سوده سرکه داخل نموده غرغره نمایند و جرعه جرعه بنوشند تا نیفتد تدبیرے
بجهت اخراج علق زمانی طویل صبر بر عطش کند و بحمام رفته در پیش دهان قدرے تلخ ناموس نهند
تا بآن میل کند و موی آن بیرون آید **باب ششم در امراض حنجره وقصبه ریه وریه وصدر
وحجابات صدر وجنب وعضلات جنب وقلب** **بحة الصوت** آنرا بفارسی گرفتن
آواز گویند و این مرض از فرود آمدن نزله بقصبه شش میباشد علامتش احساس درشتی و سوزش و غدغد

درین موضع ست پس باید که منع نزله کند بخوردن شراب خشخاش غرغره که منع نزله کند صفت آن
پوست خشخاش بزر البنج عدس گلنار فارسی گل سرخ در آب جوشانیده صاف نموده غرغره نمایند
و اگر این ادویه را کوفته بخیه خشک بپاشند نیز نافع ست و یا از سوء مزاج حنجره می باشد و این اکثر
در تهامی باشد و از تناول چیزهای گرم و خشک و تشنگی بافراط در هوای گرم علاجش نوشیدن
ماء الشعیر و ماء خیار و آب هندوانه و آب انار شیرین و شراب بنفشه با لعاب بهدانه و لعاب بزرقطونا
و لعاب خبازی و آب عناب ست و یا از سوء مزاج بارد حنجره میباشد و بیشتر حدوث آن از
خوردن یخ و برف بافراط و تنفس در سرما و هوا که خشک بود حب نافع درین قسم چون سینه
در دهان گیرند صفت آن فلفل خردل زعفران سنبل الطیب قرنفل کبابه دارچینی از هر یک
جزوی صمغ عربی ربع مجموع قند سفید بوزن ادویه حب سازند و یا از سوء مزاج رطب
حنجره میباشد علامتش عدم احساس بخشونت و درشتی تقدم مرطبات است غرغره نافع درین
قسم صفت آن انیسون بادیان صعتر برسیاوشان در آب جوشانیده صاف نموده غرغره نمایند
و نافع است این قسم را زنجبیل مربا و عسل و سیاه دانه خوردن و انجیر و پسته بریان کرده شعیر و
مویز و یا از سوء مزاج خشک میباشد علامتش آنکه با گرفتگی آواز حدت و صفا اندک میباشد و درشتی
بود و بیشتر حدوث این حال از گرد و غبار و دود میباشد علاجش روغن بنفشه تازه یا روغن بادام
یا روغن کدو اندک تجرع کردن و لعاب بزرقطونا با لعاب بهدانه و قند سفید و نبات خوردن
و شوربای مرغ فربه و ماء الشعیر و گوشت بزغاله بزد و اسفاناخ خوردن و از سخن گفتن احتراز کند
و یا از ورم حنجره و قصبه ریه است علاجش حمام معتدل الهوا و معتدل الحار باشد و ریختن آب
بر سر و گردن و خوردن زرده تخم مرغ نیمبرشت گرم و شوربای حلیم گندم و باقلا و اسفاناخ
و مغز بادام شیرین و شراب بنفشه و قند نبات سفید با تخم ریحان و بزرقطونا و پالوده قند و یا ترنجبین
یا روغن بادام شیرین خوردن نافع ست ضیق النفس یعنی تنگی نفس اگر از بلغم باشد علامتش
خرخر در سینه و بسرفه برآمدن بلغم و تنگی نفس در وقت حرکت و اگر از سرفه بلغم برنیاید خوف استسقا
ست شراب منضج مستعمل درین قسم صفت آن زوفای خشک سه درم انجیر زرد
مویز منقی از هر یک ده عدد صعتر بادیان تخم خطمی از هر یک پنج درم ایرسا اصل السوس

ضیق النفس

خراشیده از هریک دو درم نبات سفید یکصد و پنجاه درم بدستور شراب سازند شربتی هر روز یک اوقیه
و بعد از نضج تنقیه و اسهال تنقیه کنند و اگر تنگی نفس از سودا باشد دواء المسک حلو نافع است و دواء
المسک تلخ نیز نافع ست و اگر از حرارت دل باشد بواسطه کثرت بخارات علامتش عظم نبض و تشنگی
و سوزش دل است دوای نافع درین قسم که مسکن حرارت قلب است باید که استعمال
کرده شود این دوا بعد از فصد باسلیق صفت آن شراب صندل با شراب نیلوفر بعرق
کاسنی و عرق گاوزبان و شیره تخم خرفه مقشر داخل کرده بنوشند طلاے که بر سینه بمالند
نافع بود صندل سفید بآب گشنیز تر و آب کاسنی تر سوده بر سینه بمالند و اگر از استرخاے عضلات سینه
و ضعف حرارت غریزی باشد علامتش لینیت نبض است و نفس بر مثال کسی زند که گرسنه باشد
و تا راست به نشینند و گردن راست ندارد نفس بر نیاید و اول را النفس بکاد و دوم را النفس انتصاب
نامند علاجش علاج فالج ست و روغن قسط بر سینه مالیدن و اگر از خشکی ریه باشد علامتش باریکی
آواز و سرفه خشک و کم شدن آن از خوردن تریها و علاجش خوردن کشک بگوشت بزغاله و بره
و مغز کله که شیره بر تازه داخل کرده باشند و قند سفید با عرق بید مشک و عرق گاوزبان و از میوه ها
هندوانه و انار شیرین و شفتالو می تواند خورد سعال یعنی سرفه انچه در ذات الجنب و ذات الصدر و
ذات الریه و سل و ورم جگر باشد علامات آن مذکور خواهد شد انکه سرفه گاهے خشک می باشد و
گاهی تر و سرفه خشک آنست که بآن چیزے بر نیاید و این سرفه از نزله رقیق و نزلات حاده بیا شد که
بپوست از سرفه فرود آید علامتش آنست که شد وقت خواب زیاده میشود و نیز قصبه و حلق خاریدن گیرد و
سرفه آید اگر زود بعلاج آن نپردازند بهتر الا خوف سل باشد علاجش منع نزله است بخوردن شراب
خشخاش غرغره نافع درین قسم صفت آن عدس پوست خشخاش گل سرخ بزر البنج عنب الثعلب گلنار
فارسی جوشانیده صاف نموده غرغره نمایند حب سعال که ماده را غلیظ گرداند و منع سیلان کند
صفت آن خشخاش سفید بزر البنج تخم کاهو مقشر مغز تخم کدو مغز تخم خیار نشاسته کتیرا صمغ عربی افیون
زعفران کوفته بیخته بلعاب بهدانه سرشته حبها سازند و پیوسته در دهان گیرند و چیزے در شست
و خس بر سر مالیدن درین قسم نافع ست و نیز سرفه از سوء مزاج گرم و خشک در عطش می باشد
علامتش زیادتی سرفه در وقت حرکت و گرسنگی و تشنگی و حرارت هواست بالای غرمی بدن

سعال

حب سعال

و سرعت نبض و تسکین یافتن در هوای خنک از خشکی سینه و امثال آن علاجش خوردن کشک شعیر است
یا مرغ و کدو و اسفاناخ و مرق آشامیدن شراب بنفشه و شراب نیلوفر با لعاب بهدانه و لعاب بزرقطونا
و عرق کاسنی و عرق گاوزبان از میوه ها انار شیرین طلاء نافع درین قسم صفت آن صندل
سفید سوده برگ خرفه تر کشنیز تر و تراشه کدو بگلاب سرشته بوسته بر سینه بمالند و از سوء مزاج
سرد هش نیز می باشد علامتش ضد آن چیزهاست که در سوء مزاج حار ذکر شد علاجش خوردن گلنگبین
ست و عسل از میوه ها انجیر و مویز منقی و مغز پسته و بادام و غذا با متخذ از نخود و باقلا و لوبیای مطیب
بزعفران و دارچینی و سینه را بروغنها گرم نمودن و یا از جوشش قصبه ریه است و این
اثر انواع سعال ست علامتش آنست که از چیزے خوردن و غبار و دود و الم یا بدن نیز از هوای گرم
و خوردن شربتها علاجش فصد باسلیق و خوردن مسهل صفرا است و تدبیر سوء مزاج حاریه نمودن
و یا خشونت قصبه ریه است و دود و غبار بسیار گرفتن علاجش اول لعابها و شوربه های چرب و قلیه
جات است و سرفه رطب آنست که با آن چیزے برآید و این سرفه یا از امتلای خون و صفرا می باشد
علامتش عظم نبض و حرارت بدن و تشنگی و سرخی روی و از هوا و آب سرور احت یافتن و بیشتر با این
سرفه چیزے بر نیاید اما چون گاہے چیزے از وی بر مے آید از قسم بر آورده باشد علاجش فصد باسلیق
است و آنچه در سرفه گرم گفته شده از اشربه و اغذیه و ضماد عمل باید نمود و یا از اخلاط غلیظ می باشد علامتش
خرخر در سینه و بر آمدن چیزهاے غلیظ علاجش مثل علاج ضیق النفس بلغمی ست و باید دانست که
در سرفه اگر ترشی بدهند سرفه را زیاده کند و اگر شیرینی دهند بصفرا مستحیل گردد و دهن تلخ شود پس
شراب نیلوفر که دران خاصیت هست که بصفرا مستحیل نمیگردد باید داد بدانکه در بعضے اشخاص مشاهده
شد که ترشی ازاله سرفه آنها کرده پس اگر امتحان کنند بدادن ترشی در بعضے سرفها که از صفرا بود از
ثواب دور نیست نفث الدم یعنی خون بر آمدن بسرفه اگر اندک بود و بسرفه اندک آید از حنجره
و قصبه ریه باشد علاجش غرغره بقابضات ست پیوسته گل ارمنی و صمغ عربی در دهان نگاهداشتن
و از گرمی و نعره زدن پرهیز نمایند و اگر سرفه بسیار آید و برنگ سرخ بود از سینه و اگر نیم رنگ بود
از شش ست و در جمیع اقسام فصد کنند از باسلیق یا اسلیم و شراب حب الآس و قرص کهربا دهند
و غذا برنج و باقلا با شیره تخم خشخاش دهند و اگر ضعف غالب نباشد و تب نباشد با مرغ دهند و اگر

تب باشد ماء الشعیر دهند و از میوه ها امرود و انار شیرین دهند **ذات الریه** ورم گرم بود در شش از صفرا باشد یا خون یا بلغم شور متعفن علامتش تب دائمی و سرفه و گرانی سینه و تنگی نفس و درد از سینه بجانب پشت و انتفاخ و سرخی روی و چشم و سطبری پلک چشم و تشنگی و خشکی زبان و نبض موجی و سبات و در بلغمی سرخی روی و چشم و حرارت کمتر بود لیکن گرانی و سبات بیشتر باشد علاجش فصد باسلیق ست و تلیین طبیعت بمثل شیرخشت و ترنجبین و خمیره بنفشه و غذا آش جو از اشربه شراب عناب و نیلوفر و شراب بنفشه و شراب انارین با عرق گاو زبان وقت غلبه حرارت شیره تخم خیارین و شیره تخم کاهو دهند و در بلغمی پرسیاوشان و تخم خطمی و اصل السوس از هر یک سه درم جوشانیده صاف نموده یکی از اشربه مذکوره داخل کرده بدهند ضماد نافع در ابتدای این آفت آن آرد جو گل بنفشه کوفته گل خطمی سفید سرشته نیمگرم بر سر سینه ضماد نمایند قیروطیکه از موم سفید و روغن بنفشه سازند بر سینه بمالند و در آخر نیز ضماد مذکور تخم کتان زیاده کرده ضماد نمایند **حب سعال** که دائم در دهن گیرند مغز تخم کدو شیرین مغز تخم خیارین خشخاش سفید مغز بادام شیرین مقشر از هر یک سه درم گل بنفشه دو درم رب السوس یکدرم ترنجبین پاک کرده بوزن مجموع ادویه کوفته بیخته بلعاب بهدانه سرشته حبها سازند هر یک دو دانگ در زیر زبان نهند تا بهن شود بکار برند **سل** مرض ریش شش بود لازم آنست حمی دقیه و بعضی کسان باشند که اگرچه شش ایشان منقرح نباشد لیکن حال ایشان مثل حال مسلولان و ایشان کسانی باشند که مده در سینه ایشان جمع شده باشد و مجاری نفس را تنگ و ممتلی گردانیده و مجاری دم زدن را تنگ گردانیده و سرفه صعب و ضعف و لاغری و کاهش بدن پدید آید و این مرض اگرچه فی الحقیقة سل نیست اما چون در عوارض شریک است به سل سل خوانند اما حقیقةً که قرحه شش باشد علامتش لزوم تب دقیه و سرفه و برآمدن مده بسرفه است و فرق میان مده و بلغم آنست که مده با خون و خشک ریشه بیرون آید و بدبوی بود خاصه اگر بر آتش نهند و اگر در آب اندازند بعد از زمانی در ته نشیند و بدانکه مرض سل اگر در ابتدا بود هنوز بحد استحکام نرسیده باشد چنین گفته اند که اگر بحد استحکام رسیده باشد و شیخ الرئیس گفته که علاج پذیر نیست طبیعت که متوجه علاج او می شود از برای تسکین عوارض آنست که مدت حیات بصعوبت بگذرد

وعلاجش دراول امرکه خون برآید فصد باسلیق کنند وخون اندک برآرند وانچه از خون برآرند بچند کرت
برآرند پس قرص کهربا بشراب حب الآس دهند وتدابیر نمایند وبدانکه درسل ودق میله باید کرد که شکم
روان نشود که اگر شکم کشاید هلاک شود قرص مسلول را وقتیکه شکم کشاید باید داد صفت آن گل سرخ
شش درم طباشیر گل ارمنی از هر یک چهار درم کوفته بیخته بلعاب بزرقطونا سرشته قرصها
سازند شربتی یکدرم باشراب سفرجل یا بادوغ دهند وغذا عدس وماش باشیرهٔ تخم
وشیرهٔ مغز بادام بدهند

ذات الجنب وشوصه وبرسام

ذات الجنب وشوصه وبرسام بعضی افاضل میان هر یک
فرقی کرده اند بیان آنرا در معالجه زیاده مدخلی نیست واین هر سه ورم گرم ست در حجاب داخل یا حجاب
حاجز یا حجاب خارج یا عضلات داخل یا عضلات خارج دو ورم قسم آخر چون در خارج ست
محسوس گردد وعلامتش تب لازم ووجع ناخس در پهلو ونبض نشاری یعنی سریع متواتر مختلف الاجزا
دربلندی وپستی وصلابت تشابه بنشار وتنگی نفس وسرفه خشک در ابتدا وآخر چیزی برآید علاجش فصد
باسلیق ست از جانب وجع بعد از دوم یا سوم باز فصد کنند بشرطیکه احتمال مریض وغذا آش جو یا اسفاناخ
دهند واز اشربه شراب عناب وشراب نیلوفر وشراب بنفشه با لعاب بهدانه دهند وطبیعت را نرم دارند
ضماد نافع در ابتدا از گل بنفشه آرد جو بلعاب گل خطمی سرشته ضماد نمایند

ذات الصدر

ذات الصدر
ورم حجابی است که سینه را ذوالحس میکند اگر در جانب سر سینه بود ذات الصدر گویند واگر در جانب
مهرهای پشت بود ذات الفرض خوانند علامت ذات الصدر درد بود در درازی سینه از لقبه تا فم معده
وعدم قدرت علیل نظر کردن بر زمین وآسمان واز تکیه کردن بر پهلوها وپشت راحت یافتن وعلامت
ذات الفرض احساس درد میان هر دو شانه بر پشت تکیه زده بجانب راست وچپ نگاه نتوانکردن
ودر وقت سرفه زحمت بسیار رسد وعلاج هر دو علاج ذات الجنب است الا آنکه در اول ضماد بر سینه
ودر دوم در میان هر دو شانه باید نهاد

خفقان

خفقان طپیدن دل بیرون از اعتدال باشد وسبب آن
سوء مزاج ساده میباشد یا مادی وعلامت سوء مزاجات بتکرار مذکور شد وساذج را به تبدیل ومادی
را به تنقیه وتعدیل تدبیر نمایند ودر مبدلات ومسهلات مقوی دل مثل گاوزبان وبادرنجبویه وزعفران
لازم دارند واز دندان میباشد علامت وعلاج دران خواهد آمد ادویه قلبیه گرم مشک عنبر عود وبهمنین
ابریشم زعفران قرنفل شاهسفرم دارچینی سعد کوفی ادویه قلبیه بارده مروارید بسد صندل

گلسرخ طباشیر سفید کشنیز خشک سبب نیلوفر کافور ادویهٔ قلبیهٔ معتدل گاوزبان فیروزه یاقوت مرکبات
مفرحات یاقوتی بارد معتدل و گرم و دواء المسک غشی معطل شدن حس و حرکت ست بسبب ضعف
دل و سبب آن چیزی بود موذی که بدل رسد چنانکه در نوبت‌های بعضی تپها و از گزیدن هوام
زهرناک و از خوردن زهرهای و از فضول بخارات رویه بدنیه چنانکه در اختناق رحم یا خارجیه چنانکه
نتن جیف و امثال آن پیدا شد و از سوء مزاج ساذج یا مادی یا قلت روح و رقت آن علاجش
در آنوقت ریختن آب سرد بود بر روی و بوی موافق و خوش بوئیدن و بوئیدن کاهگل بگلاب تر
کرده و دست و پای مالیدن و حرکت دادن و در وقت تسکین و بهوش آمدن سبب معلوم باید کرد و
در دفع آن باید کوشید باب هفتم در امراض معده سوء مزاج معده علامت سوء مزاج گرم
ساذج تشنگی و جشاء دخانی و فاسد شدن غذاهای لطیف و اندک گرمی و خشکی دهان و قلت
شهوت طعام است و علاجش استعمال اشربهٔ بارده است مثل شراب زرشک و شراب
غوره و شراب انار و شراب ریباس و شراب صندل و شراب لیمو و نارنج و اغذیهٔ بارده
مثل زرشکیه و سماقیه و حصرمیه و تفاحیه و آب بسیار سرد نوشیدن و علامت سوء مزاج با مادهٔ صفرا
آنچه گذشت تلخی دهان و غثیان علاجش بیرون آوردن صفرا بقی و اسهال ست اول بعد از آن
تدبیرات مذکوره و علامت سوء مزاج حار رطب اعتدال آرزوی طعام و بسیاری آب دهان خاصه
وقت گرسنگی و بقی بر آمدن صفرا و بلغم یعنی صفرا و بلغم علاجش قی کردن ست و اسهال بحب [illegible]
و شراب لیمون ده درم در گلقند آفتابی پنج درم سرشته بخورد و نوشدارو نیم درم در آب سفرجل یک
سیر یا شراب نارنج یک اوقیه هر صبح ناشتا بخورد و علامت آنچه از گرمی و خشکی بود علامت
حرارت است یا زیادتی خشکی زبان و دهان و خشکی طبیعت و لاغری بدن و علاجش خوردن
آش جو ست یا مرغ فربه و گوشت بزغاله و بره از میوه‌ها انار شیرین و سیب شیرین دهند
و از اشربه شراب انار شیرین با عرق کاسنی و علامت آنچه از سردی ساده بود ضعف هضم
و دیر گذشتن طعام از معده و تغیر آن به تیزی و تری و بسیاری نفخ و آرزوی طعام و علاجش
جوارشات گرم ست و علامت آنچه از سردی و تری با ماده باشد کمی آرزوی طعام و میل به غذاهای
تیز و غثیان و تشنگی کاذب و آروغ ترش و نفخ در شکم است و علاجش تنقیه معده بقی با آب شبت و عسل ست

واسهال بلغم ومداومت با نوشدارو وجوارشات وگلنگبین و علامت انچه از سردی وخشکی یا ماده
سوداوی بود بسیاری آرزوی طعام است وضعف هضم وبسیاری نفخ وسوزش معده وتری
دهان پیش از طعام خوردن وبرون آمدن سوداالقی وبزرگی سپرز وعلاجش تنقیه معده است
از سودا به مطبوخ افیتمون ومعجون نجاح پس مداومت بمقوبات معده وانچه از سردی وخشکی بی ماده
باشد دیر علاج پذیرد استعمال اطلیهٔ گرم وتر بر معده است وعلامت انچه از تری بود بی ماده
قلت تشنگی وتنفر از اشربه واغذیهٔ تر وضرر یافتن از آنها وبسیاری آب دهان وسرعت نزول
غذا از معده علاجش اطریفل صغیر وقرص گل وعلامت انچه از سردی معده بی ماده بود ضعف هضم
وبطوء نزول غذا از معده وتغیر آن به ترشی ونرمی طبیعت وبادناکی شکم وبسیاری شهوت طعام
علاجش استعمال جوارشات حاره است وعلامت انچه از سردی وتری ماده بود مرکب از علامات
سردی وتری منفرد ست علاجش چیزهای گرم وخشک ست وجع الفواد یعنی درد فم معده
یا از سوء مزاج ساده است علاجش تبدیل غذا ویا از اجتماع اخلاط ردیه است علاجش
تنقیه است ویا از ورم معده بود علاجش علاج ورم معده است چنانکه بیاید ویا از ریاح است
علاجش تکمید سبوس گندم ونمک وجاورس ست وخوردن جوارش کمونی ویا از ضعف معده
است وعلاجش تقویت معده است وجم که فساد شهوت ست وآن آرزوی خوردن گل و
امثال آن وسببش اجتماع اخلاط تلفه است در معده پس طبیعت مائل میباشد بچیزیکه ضد آن باشد
وگاه باشد که آرزوی او برای دفع وطلب ضد نباشد بلکه طلب آن حفظ باشد تشابه ومشاکل
بود وفرق درمیان هردو آنست که آنجا طلب مشاکل است صحت بآن محفوظ نیست وآنجا که طلب
ضد است برای دفع موذی آن صحت محفوظ است علاجش تنقیه معده است بقی واسهال وتسکین
این آرزو بمرغ بریان وشوربه وتمصیص استخوان طیور ونقلهاے مرغوب هیضه وآن حرکت
مواد فاسده غیر منهضم باشد که از بدن بازگردد بعنف وشدت بقی واسهال دفع شود وگاه باشد
که قی نشود لیکن خالی از تهوع وغثیان نبود بدانکه هیضه چهار نوع میباشد یکے از خوردن طعام بسیار
که از احتمال معده زیاده بود دوم خوردن چیزهاے لطیف وسریع الهضم سوم تباهی جوهر ماکول و
در معده تباه شدن وترش گردیدن پس لازم ست هر شخص را که پیوسته ازین اسباب اعراض

وجع الفواد

شهوت ...

جوع الکلبی

جوع البقری

واجتناب لازم دانند وگاه بود که این بغایت ضعیف شود نبض ساقط باشد ورنگ مریض مثل
رنگ اموات گردد باشد که تشنج پیدا آید در دست وپا دران وقت طبیب را باید که نترسد ودست
از معالجه باز ندارد دوچهارم در اسباب هیضه سوء مزاج معده است که تغیر دهد غذا را بفساد صفراویه
اگر سوء مزاج حار باشد علامتش برآمدن صفرا بود بقی واسهال علاجش قی ست بآب گرم وتنقیهٔ معده
است پس شربت انار منقوع وشربت لیمون منقوع وگلاب ورب سفرجل خالص بنوشند
یا متغیر گرداند غذا را بسردی وفساد بلغمیه علامتش اخراج بلغم بود بقی واسهال وعلاجش آب مطبوخ انیسون
وزیره ومصطگی دهند وبگذارند تا شکم چند مجلس بیاید وجوارش سفرجل وجوارش عود شیرین
دهند جوع کلبی یعنی زیادتی آرزوے طعام وحرص بر ماکولات چنانکه در طبخ گلاب می باشد و
این یا از زیادتی سردی معده میباشد وعلامت وعلاجش بگذشت ویا از بسیاری ریختن سودا
بفم معده میباشد وعلامتش آنکه شهوت آب اندک ست وترشی جشا وسوزش ودغدغه فم معده
بسیار وبی صبری بزمان خوردن وکثرت بران علاجش اسهال سودا است بمطبوخ افتیمون بعد
از فصد باسلیق وغذاهاے چرب دادن که این مرض بسبب اشتیاق تمام بدن باشد بغذا چنانچه
حال ناقهان ست وعلاجش غذاهاے کثیر التغذیه دادن ست بمرات واندک اندک واز اخلاط
تنگ محترز باشد وبدن را از تحلیل وطبیعت را از نرمی نگاهدارد وگاهے از دیدان میباشد وذکر
در علاج دیدان خواهد آمد جوع بقری یعنی گرسنگی اعضا وسیری معده پس اعضا نهایت بغذا
محتاج باشند وطالب ومعده ازان متنفر وغیر راغب واین مرض یا از سوء مزاج بارد فم معده است
که قوت جذب را باطل کند یا نقصان غذا وشدت شهوت اعضا بغذا علامتش ضعف قوت ولاغری
بدن وبطلان شهوت است وچون دست بر فم معده نهند سردی محسوس شود در بعضے اوقات
غشی عارض شود وبسیار بود مسافران را که سرماے قوی خورند خاصه اگر پیش ازان گرسنه بوده
باشند وبه قلیل غذا کرده این حال عارض گردد وعلاجش در حال غشی تدابیریست که در غشی ذکر
شده ومعده را بضمادات مقویه معده مثل ضماد متخذ از سعد وسنبل الطیب وگل سرخ ضماد کنند وچون
از غشی بیرون آیند نان را در آب گوشت ترکرده بدهند واگر آب گوشت را باین طریق گیرند بهتر
ست بگیرند گوشت گوسفند یکساله چربی آنرا جدا کرده سرخی آنرا کباب کنند ودر دیگ سنگی نهند

واندکی گلاب بران چکانند و سر دیگ را بپوشند و بر آتش نهند تا آب گوشت جدا شود و گوشت هنوز
خام بود و گوشت را بفشارند و آبی که بیرون آید و آنچه بی فشردن برآمده باشد یک جوش دهند که
پخته شود و اندکی نمک دران اندازند و بخورند و یا از خلط یعنی مثل بلغم زجاجی میباشد که فم معده و
قوت شهوت را بمیراند و این بود بخلاف بلغمی بود که شهوت کلبی احداث میکند زیرا که آن ترش بود و
فم معده را بگیرد و شهوت بحرکت درآرد و اینک بسبب غشی گردد بی طعم و لزج و غلیظ و علامتش علامات سوء
مزاج بلغمی بود و علاجش تنقیه معده و تسخین آن بود و علاج آن قسم خالی از اشکال نیست زیرا که با استفراغ
حاجت بود و گرسنگی اعضا و غشی مانع استفراغ ست یا حدوثش جوع بقری از ضعف
قوی در فم معده و حرارت مفرط در جمیع بدن است و علامتش علامات سوء مزاج گرم و تشنگی و خشکی
طبیعت و سقوط قوت و وقوع غشی در وقت گرسنگی ست و علاجش در حال غشی معلوم شد و بعد
ازان غذاهای سرد بالفعل و بالقوه و مقوی فم معده مثل نان در آب انار شیرین و آب سیب
و آب سفرجل و شراب زرشک و شراب لیمون و نارنج و ریباس و غوره که به یخ خنک کرده یا
ترکرده بدهند **عطش مفرط** یا از حرارت دل و سینه و شش میباشد و علامتش آنست که از هوای
خنک بیش از آب خنک تسکین یابد و علاجش بوئیدن بوهای خنک ست مثل خیار و صندل و
گلاب و برگ بید و اغذیه و اطلیه و ضمادات تازه بکار برند و یا از حرارت معده و علامتش علامات حرارت
معده است و تسکین یافتن بآب سرد زیاده از هوای سرد و علاجش نوشیدن شیره تخم خرفه
مقشر ست با سکنجبین یا شراب زرشک و از میوه‌ها خیار هندوانه و سیب و امثال آنها و یا از غلظت
و لزوجیت و شوری های خلط یا غذای میباشد که در معده باشد و یا شور جامع این هرسه صفت
میباشد و علامتش آنست که هرچند آب خورد تشنگی زیاده شود و چون صبر کند از آب به تخفیف در
اول و چیزهای گرم خورد مثل عسل و نبات تسکین یابد و این عطش را کاذب گویند و علاجش
آنست که تنقیه بقی و اسهال و اگر بسبب غذا بود ترک اغذیه موصوفه نمایند و گفته‌اند که اگر دو عدد
لیمون گرفته آب آنرا با نمک سنگ بخورند یا فرصت میده هر یار رفع می‌شود قی و تهوع
و غثیان نفی حرکت معده باشد بدفع چیزی از طریق دهان که مضر ان باشد
یا آن حرکت اندفاع و تهوع حرکت دافع است یعنی معده بحرکت آید و غثیان

عطش مفرط

قی و تهوع و غثیان

حالتی بود که معده را آن حرکت اقتضای تحریک باشد بسوی قی و سبب این حالات یا صفرا است و علامتش حرارت و تشنگی و دفع صفراست بقی و علاجش تنقیه معده است بقی و حقنه و تعدیل با تبرید و اغذیه و باید که اغذیه ملائم طبع و خوشبو باشد و یا از بلغم سوداست و علامت هر یک معلوم و علاجش بعد از تنقیه بقی و حقنه آشامیدن شراب انار و بهی منقوع است

نفث الدم

قی الدم یعنی برآمدن خون از معده بقی و این مرض یا از کشودن رگیست از معده و علاجش فصد باسلیق است و تجرع آب سفرجل با شراب حب الآس با صمغ عربی و گل ارمنی و دم الاخوین و خوردن بلوط و خرنوب و سماق نیز موافق ست و یا از آمدن خون از جگر یا از سپرز ست بمعده و علامتش علامات آفات عضو اصلی است و علاجش اماله بجانب دیگر

فواق

فواق حرکت فم معده است از برای دفع موذی از خود و این یا از حرارت است چنانچه در تپ هاے محرقه و یا از خوردن چیزها بسیار گرم ست و علاجش استعمال اشربه و اغذیه و اضمده بارده است و یا از برودت حادث در فم معده است و این اکثر پیران و مسافران را در سرما عارض گردد و علاجش آنست که معده را از بیرون و اندرون گرم کنند درین نوع و در نوع ریحی و رطوبی که بعد ازین خواهد آمد حرکات عنیفه و نعره زدن و نفس را نگاهداشتن و صبر نمودن بر تشنگی و عطسه آوردن و جمیع اعراض نفسانی نهایت مفید و موثر است و یا حدوث فواق از چیزهاے گزنده و سوزنده و فم معده میباشد چنانچه در قی زنجاری و خوردن چیزهاے تیز حادث می گردد و علاجش به سکنجبین آب گرم ست و استعمال اشربه بارده مثل شراب لیمون و شراب زرشک با لعاب بزرقطونا و یا از گرانی طعام بسیار و غلیظ یا بلغم لزج می باشد و علاجش قی کردن ست بآب گرم و در بلغمی به آب ترب و سکنجبین عسلی است و یا از بادهای غلیظ میباشد و علاجش ماء الاصول و گلقند مقوی بمصطگی و انیسون ست طلاے نافع درین قسم صفت آن پودینه و شبت و بابونه کوفته روغن مصطگی داخل کرده بر فم معده طلا نمایند و یا از ورم جگر می باشد علاجش بباید و یا از خشکی میباشد و علامتش آنست که در معده خلطے یا ثقلے یا بادی یا حرارتے نبود و بعد استفراغات و تپهاے گرم عارض می گردد و علاجش روغن بادام خوردن است و بر معده مالیدن و غذا آش جو یا مرغ فربه و کدوے تر و اسفاناخ پخته بخورد و قند یا نبات سفیدآب هندوانه و لعاب بزرقطونا بنوشند

اورام معده

اورام معده این آماس یا از صفرا و خون میباشد و علامتش تپ و حرارت

در معده و درد و ظهور ورم و درشتی زبان و شدت تشنگی و سقوط اشتهاست و علاجش فصد باسلیق است
و نوشیدن آب انار ترش و شیرین و نوشیدن ماء الشعیر و شراب لیمون و شراب آلو و تمر هندی و شراب
بنفشه و شراب نیلوفر با آب عنب الثعلب تازه و آب کاسنی تازه ضماد نافع از برای این قسم در ابتدا
آرد جو برگ خرفه لسان الحمل آب سفرجل آب شبت درهم سرشته بر معده ضماد نمایند ضماد نافع درین
قسم بعد از تسکین حرارت صفت آن اکلیل الملک گل خطمی کوفته با آب سرشته ضماد نمایند و یا از اشربه
مذکوره آب بادیان و آب کرفس افزایند و اگر ورم معده از بلغم بود علامتش تب ملائم و بسیاری آب
آمدن از دهان است و سقوط شهوت طعام و سفیدی روی و زبان و تهیج علاجش دادن ماء الاصول و
غذا نخود آب گوشت تیهوج که مهرا پخته باشند و گوشت تیهوج را بخورند و بر آن اکتفا نمایند طلای نافع در
ابتدا صفت آن روغن گل سرخ و سرکه بهم آمیخته بر معده طلا نمایند ضمادی که بعد از چند روز استعمال کرده
میشود صفت آن خاکستر چوب انگور سعد کوفی سنبل الطیب کوفته بیخته بگلاب و سرکه سرشته ضماد نمایند
و اگر تحلیل نیابد استفراغ برفق نمایند صفت که برفق اسهال نماید بادیان سه درم تخم کرفس دو درم
جوشانیده صاف نموده فلوس خیارشنبر پنج درم گلقند آفتابی ده درم در آن حل کرده صاف نموده
بنوشند و چند صبح باین مداومت نمایند و اگر از سودا بود علامتش صلابت ورم و افکار ردیه و فاسده
و بدخلقی و خشکی روی است علاجش دادن ماء الاصول و چون علامت نضج ظاهر شود فلوس خیارشنبر
به آب رازیانه و آب کرفس حل کرده صاف نموده روغن بادام شیرین داخل کرده بنوشند و چند روز
مداومت نمایند ضمادی محلل صفت آن حلبه بزرکتان بابونه گل سرخ کوفته بیخته با آب سرشته
ضماد نمایند و اگر تحلیل نیابد اسهال بایارج فیقرا مقوی با افتیمون و غاریقون نمایند ضماد محلل
قوی که بعد ازین مسهل استعمال کرده می شود صفت آن اشق مقل تخم کنجد سنبل الطیب
سعد کوفی اشق را بسرکه و گلاب حل کرده باقی ادویه را کوفته بیخته با آب سرشته ضماد نمایند

باب هشتم در امراض کبد و مراره و طحال و اورام کبد اگر از خون باشد علامتش تب
و گرانی و تشنگی و درد و سوزش در موضع جگر است و سقوط شهوت طعام و ظهور ورم و سرخی
زبان و زردی و سرفه خشک و فواق و اگر ورم عظیم بود معده را از عظم آن زحمت رسد اگر
در جانب مقعر باشد با آن علامات قی و قبض شکم و فواق و ذهاب شهوت طعام بیشتر بود و اگر

طلای

باب هشتم در امراض کبد و مراره و طحال و اورام

درجانب محدب باشد سرفه و تنگی نفس گرفتن دل و فرو کشیدگی چنبر گردن نیز باشد و میان ذات الجنب
و ورم جگر وقتی که در محدب باشد در وجه تحقیق آن مریض را گویند که نفس باز پس کشند چندانکه تواند نگاهدارد
بعد ازان ازوی سوال کنند اگر دران وقت درد در زیر اندامهای پهلو بیابد ورم جگر است
والا ذات الجنب وعلاجش فصد باسلیق است و اشامیدن این اشربه شراب انار شیرین و آب
انار ترش و آب کاسنی تازه و آب عنب الثعلب و سکنجبین قندی و غذا ماء الشعیر ضماد نافع در ابتدا
صفت آن گل بنفشه برگ خرفه تر برگ لسان الحمل گلسرخ صندل سوده در هم سرشته ضماد
نمایند ضمادی نافع که بعد سه روز استعمال نمایند آرد جو گل بنفشه گل خطمی گلسرخ ضماد نمایند ضماد دیگر
که بعد از هفت روز که حرارت باشد استعمال می شود باید که بر ضماد ما قبل بابونه اضافه نموده
بعد این ضماد اختیار نمایند صفت آن گل بنفشه گل خطمی سفید بابونه گلسرخ کوفته بآب عنب الثعلب
تازه سرشته ضماد نمایند یا ورم کبد از صفرا است علامتش زردی روی و زردی
زبان یا جوشش آنست و شدت تب و حرارت و فی صفرادی مطبوخ مسهل صفرا
مستعمل درین قسم صفت آن تمر هندی تخم کاسنی پوست بیخ کاسنی عنب الثعلب
جوشانیده صاف نموده شیرخشت خراسانی ترنجبین دران حل کرده صاف نموده بنوشند و اگر
ورم در محدب کبد باشد چیزی که ادرار بول بیشتر کند بدهند و اگر در مقعر باشد چیزی که اسهال
کند و در هر صورت طبیعت را نرم باید داشت و یا ورم کبد از بلغم است و علامتش سفیدی
روی و زبان و قلت تشنگی و احساس نرمی ورم و عدم درد و ملائم بودن تب است ضماد
نافع درین قسم مستعمل بعد از نوشیدن ماء الاصول با شیرهٔ تخم خربزه و استعمال حقنه نیز صفت
آن گل بابونه اکلیل الملک گلسرخ تخم کتان کوفته بگلاب سرشته ضماد بندند و یا از سوداست
و علامتش ادراک صلابت در موضع جگرست و فساد رنگ و لاغری و قلت شهوت طعام و کمی تب
و گاه گاه می باشد با حرارت مزاج و علاجش اسهال سوداست بعد از آنکه نضج ماده به سکنجبین
بزوری یا عنصلی و اقراص مقل داده باشند و اضمده و اغذیه و اشربه بحسب سردی و گرمی مزاج
آنچه ذکر شد ترتیب دهند سوء القنیه بدانکه ضعف و سوء مزاج کبد را سوء القنیه گویند
این مقدمه استسقاست علامتش زردی روی آمیخته با سفیدی است و تهبج رو و پلکها و دستها

سوء القنیه

دگاه باشد که بهمه بدن برسد واز لوازم این مرض ست بسیاری نفخ و قراقر در شکم و اختلاف اجابت
طبیعت گاهی نرم باشد وگاهی قبض گاهی زرد وگاهے دیرد علاجش خفیف از علاج استسقا

استسقا بدانکه استسقا در لغت بسیار آب طلب است و در اصطلاح اطبا مرض بادی بود
به سبب آمدن ماده غریبه بتمامی اعضای ظاهری بآن موضع بر مسیر غذا و اخلاط و این بر سه نوع است
اول زقی واین بدترین انواع ست پس لحمی پس طبلی و علامت زقی گرانی شکم و بزرگی آن
و درشتی پوست شکم ست و چون دست بر شکم مالند چون زقی یعنی مشکی پر آب نماید و آواز
آب مسموع گردد و در وقت دست زدن از پهلو به پهلو گردد علاجش علاج ورم جگر است اگر
علامات ورم جگر باشد و از سوء مزاج باشد گرم را به سکنجبین و آب کاسنی و سرد را به سکنجبین بزوری
علاج کنند و غذا مناسب هر یک دهند و اشنفر اغ بحار اصفر به مثل کلکلانج بارد یا حار بحسب حرارت
برودت مزاج علیل بعد از آن بمدرات و مقویات کبد گرم یا سرد مواظبت نمایند و مدرات
تخم کرفس و انیسون روباس برسیاوشان بادیان تخم خربزه تخم خیارین تخم کاسنی
مقویات قرص امبرباریس بارد و حار و قرص گل و شراب دینار و سکنجبین بزوری بهترین ادویه این
مرض ست و علامات لحمی ترهل و آماس جمیع بدن ست و چون انگشت بر موضع فرو برند نق
درو بماند و سفیدی بول و نرمی طبیعت وگاه باشد که بول سرخ بود و بسبب عدم امتیاز میان
خون و مائیت و نزد بعضے این نوع اسلم استسقاست و علاجش تقویت به سکنجبین
ست بانچه در سوء مزاج بارد معده ذکر شد و در ریگ گرم و نرم از گردن بدیر پنهان شدن
و علامت طبلی عدم گرانی ست چنانچه در زقی بود و چون بر شکم زنند آواز طبلے مسموع
و ناف برون آید علاجش اسهال برفق است بچیزے که احداث گرمی نماید و تعدیل
جگر و معده چه این نوع از گرمی جگر باشد و سردی معده حادث شود پس
بادها به سکنجبین بزوری و حقنها و شیافات و اضمده کنند ادویه موضعیه سرگین بز و
سرگین گاو و کبریت و شیر که ترکیب کرده لحمی را از جمیع بدن و زقی را بر شکم و طبلی را بر
اطراف کماد نافع از برای طبلی جاورس سبوس گندم و نمک گرم کرده کماد نمایند و اغتسال بچشمه
های گرم و استعمال حمام منعرق و استفراغ نافع است و حمامی که تری افزاید یعنی حمامی که آب بسیار ریزند

یرقان اصفر

فاصه آب جوش مضرست وشیر شتر که قیصوم وامثال آن چرا کنند عوض آب و غذا دهند مفید است
وهمچنین بول شتر و بز که قیصوم و درمنه خورده باشند و آورده اند که زنی را استسقا عارض شد
با حرارت وچندان انار خورد که از ذکر آن شرم می آید و خلاصی یافت یرقان اصفر یا بسبب نفع
طبیعت می باشد صفرا را بظاهر بدن بطریق بحران چنانکه در تپ صفراوی در روزی از روزهای بحران
واگر پیش از هفتم باشد نیک نبود پس اگر طبیعت دران وقت نرم باشد بدی و فساد وی
کمتر باشد و درین قسم مدد طبیعت باید کرد و از آبزن گرم خوردن سکنجبین و یا از گرمی مزاج کبد
باشد و علامتش گرمی مزاج کبد و بسیار زردی قاروره و کف زردست و علاجش مسهل صفراست
و شربتهای که جگر را خنک گرداند و غذا و ضمادها ازین قسم و یا از گرمی زهره باشد و فرق میان آن
هردو آنست که آنچه از گرمی جگر باشد رنگ تمام بدن زرد شود و الا روی به تیرگی زند و بدن لاغری
پذیرد و طبیعت قبض شود و علاجش علاج گرمی جگرست و یا از سده جگر می باشد و علامت سده جگر
گرانی دران موضع بود و بی درد و تپ و اگر سده در جانب محدب کبد باشد بول رقیق و اندک باشد
و اگر در جانب مقعر باشد براز نرم و آبناک و سفید آید علاجش اگر سده در محدب بود منضج مدر دهند مثل
سکنجبین با آب رازیانه و تخم کرفس و تخم کاسنی و تخم خیارین و اندکی لک مغسول و اگر در جانب مقعر
بود و استعمال ادویه منضجه مسهله کنند مثل سکنجبین بزوری و آب رازیانه و کرفس و کاسنی و
عنب الثعلب و یا از گرمی هوا می باشد و این قسم کودکان و زنان را بسیار حادث میشود و علاجش
جلاب خنک ست و اشربه و اغذیه و میوه های خنک و یا از ورم مراره می باشد و علامت آن تپ
ست و گرانی موضع جگر و درشتی زبان و تهوع و علاجش مثل علاج ورم کبدست و یا از ضعف مراره
می باشد و علاجش مثل علاج ضعف جگرست و یا سده مابین جگر و مراره ست و علامتش تپ
صفراوی یا اندک ثقلی در موضع جگرست و براز اندک سفید گردد و علاجش استفراغ
صفراست و استعمال مفتحات مثل آب کاسنی تازه و بیخ کاسنی و عنب الثعلب رسیده و تخم
کرفس و رازیانه و ریوند چینی و سکنجبین بزوری و بحسب گرمی و سردی مزاج در مرکب و مفرد تصرف
نمایند و یا از سده مابین مراره و امعاست و علامتش آنکه براز دفعةً سفید گردد و بعسر بیرون آید و ممکن
که قولنج تولد کند و علاجش آنچه گذشت و در کشادن سده این مجری آب مطبوخ کرنب حقنه کنند که دران فلوس خیارشنبر

حل کرده باشند با روغن بادام حقنه کردن بغایت مفید است واگر عنب الثعلب وتخم کرفس
داخل کرده باشند قوی تر باشد ویا از قولنج میباشد وعلاجش علاج قولنج است یرقان اسود

یرقان اسود

یا از سده میان جگر وطحال یا از سده میان طحال وفم معده میباشد وعلامت این هردو آنکه یرقان
اندک اندک حادث شود وفرق میان هردو انیکه در ثانی شهوت دفعةً ساقط شود وگرانی وتمدد
از جانب چپ بود وعلاجش سکنجبین بزوری واسهال سوداست ویا از بسیاری حرارت جگر وسپرز
که از خون آن بسوزد وفرق میان کبدی وطحالی آنست که کبدی را سیاهی کمتر بود وعلامات سوء
مزاج کبدی وطحالی نیک سیاه بود باسیاهی بول وبراز وشکایت مریض از جانب چپ وغم واندوه
بی سبب وخبث نفس وعلاجش فصد ست واخراج خون فاسد پس اصلاح وتعدیل جگر یا سپرز
ویا از ضعف جاذبه وماسکه طحال ست وعلامتش کدورت وسفیدی چشم وسقوط شهوت وخروج
سود البقی در اسهال ست وعلاجش تقویت سپرز ونهادن محجمه بی تیغ زدن ست وضماد های
مقوی مالیدن ودلک وریاضت اگر از سکون وبطالت بوده باشد ویا از بحران محرقه وامراض سوداوی
میباشد وعلامتش آنکه دران امراض حادث میگردد واز حدوث آن خفتی حاصل می شود وعلاجش
مدد کردن بر خروج ست ویا از ورم سپرز می باشد دوا اوذکر شد ورم طحال یعنی آماس

ورم طحال

سپرز بیشتر سوداوی بود وبعد از ان دموی وآن بزودی بسوداوی مستحیل میگردد وبلغمی
وصفراوی اندک ونادر می باشد وبیشتر اورام از زیر سپرز عارض شود وفرق میان
باد وورم آنست که از دست مالیدن در ورم درد زیاده می گردد ودر باد تسکین می باشد
وبود که آواز قراقر مسموع شود واما دموی علامتش درد در جانب سپرز وحرارت وتشنگی
وتب گرم داشتد اویح وسیاهی قاروره وگاه بود که در موضع سپرز سرخی پیدا شود و
علاجش فصد باسلیق اسهال بخیار شنبر وآب عنب الثعلب وآب کاسنی تازه وضماد های
خنک وغذا ماء الشعیر واشربه که در اورام کبد ذکر شده واما صفراوی علامتش سوزش مفرط در سپرز
وتب حاد واشتداد تب وزردی چشم وزبان اندکی با سیاهی آمیخته وعلاجش اسهال بطریق
ورم صفراوی جگر است واما بلغمی علامتش زیادتی حجم سپرز واندک زردی بآن وسفیدی رو
وبارو وتهیج چشم وحوالی آن وسفیدی بول وسیاهی براز بود وضماد نافع از برای ورم بلغمی سپرز مستعمل بعد از

تنقیهٔ بلغم صفت آن تخم اسفند که آنرا بزر حرمل گویند کوفته بخاکستر چوب انگور بسرکه و روغن گلسرخ سرشته ضماد نمایند اما سوداوی علامتش صلابت سپرز و بیرون آمدن از موضع خود و نفخ در شکم و نفس منقطع و سرعت نبض و شریان که بر سر دو جانب حلقوم است چنانچه به بصر دریافته شود و لاغری بدن و علاجش اگر غلبهٔ خون بود فصد باسلیق و اسیلم دست چپ است پس از آن سکنجبین بزوری دهند و اسهال بمطبوخ افتیمون ضمادی نافع درین قسم صفت آن اشق بسرکه خیسانیده فودنج و سداب و بیخ سوسن آسمان جونی کوفته بیخته با آب سرشته ضماد نمایند و قرص کبر و ایرسا به سکنجبین متخذ از سرکه کبر نافع است اگر اشق را بر سر طلا نمایند ورم سپرز را تحلیل دهد و اگر یک درم قند سفید با سرکه بخورند ورم سپرز بگدازد و اگر سبوس گندم بسرکه سرشته ضماد نمایند صلابت آنرا دفع کند **ریاح طحال** یا از سردی مزاج سپرز و غلبهٔ سودا و ران میباشد و علامتش تمدد در زیر پهلوی چپ و ورم غیر صلب چنانکه اگر دست بران فرو برند درد فرونشیند و قراقر کند و چپ نه بر آید علاجش ماء الاصول است که دران تخم فنجنکشت داخل کرده باشند و سفوف صرف دادن و ضبر تشنگی بغایت مفید است و نهادن محجمه بی آتش و ضمادی محلل بکار برند **باب نهم در امراض امعاء و مقعد و اسهال** هر اسهالیکه بود یا از ماکول بود یا از اعضا یا از هوا نیز میباشد که در جنوب و باد جنوبیه است اسهال میشود و آنچه از اعضا بود یا از جمیع بدن است و یا از عضوی غیر معین یا از عضوی معین مثل دماغ و معده و جگر و سپرز و مراره و روده اما آنچه از ماکول بود یا از ادویهٔ مسهله میباشد که قوت او در معده یا در روده بماند و علاجش خوردن بزر قطونا بریان کرده بروغن گل سرخ چرب کرده یا رب سیب شیرین بدهند و یا از بسیاری خوردن است که موجب تخمه و هیضه شود و یا چیزی مزلق مثل آلو یا عدس غذای که خشک طعم نبود و یا بغیر شهوت خورده شود یا نفاخ بود و تولد ریاح کند و آن مانع اسهال معده شود و بر غذا پس غیر منهضم بماند و موجب اسهال گردد علاج این مجموع آنست که یکشبانه روز غذا ندهند و بعد از آن غذای لطیف سریع الانهضام دهند و معده را بحسب خصوصیت که هر مزاجی تقویت کنند و آنچه از اعضا بود یا از جمیع بدن است این را اسهال بدنی گویند و سببش اجتماع فضلات و ترک ریاضت و قلت تحلیل و بسیاری و دعت و سکون و امتلای بدن است یا از حبس استفراغ که حادث بوده مثل حبس خون بواسیر و حبس طمث و امثال آنست و علامتش تقدم اسباب مذکوره است و علاجش تنقیه بفصد و اسهال است و اگر بدن

بریاضت وحرکت و دلک و حمام معرق ویا از غلبهٔ صفرا تمام بدن ست وعلامت وعلاجش در اسهال حراری خواهد آمد ویا بسبیل بحران میباشد ویا بسبب ذوبان وگداختن اعضا میباشد واین در عقب حمیات دقیه اکثر عارض میگردد وعلامتش التهاب وحرارت نتن براز واختلاف لون وعدم وجود آفتی ست در عضوی که موجب اسهال گردد اگر ذوبان ذوبان لحم وشحم بود صدیدی غلیظ وچرب بود در آخر مثل شحم متساوی القوام گردد در ذوبان لحم نیز اول صدیدی بود اما چرب نبود ودر آخر متشابه القوام گردد ویا عضوی غیر معین واین اسهال مدی بود سببش انفجار دبیله میباشد در عضوی از اعضای صدر وریه وعلامتش تقدم ورم ست دران عضو وقوع لرزه ونافض وقشعریره وعلاجش آنست که شیره تخم خیارین باگلاب وقند دهند ویا سکنجبین باشراب زرشک بحسب حوال وغذا ماء الشعیر باشد یا جوزه مرغ ودوای که بعد از پاک شدن قیح دهند گل ارمنی طباشیر سفید دم الاخوین گلسرخ از یک یکدانگ تخم کاسنی دو دانگ کوفته بیخته با یک مثقال شراب رب و دهند وموضع را بمقویات ضماد نمایند ودر آش جو قدری برنج داخل نمایند واگر تب نبود به جو حاجت نباشد ویا غیر مدی میباشد چنانچه فضله جمع گردد وعلامت آنست که دران عضو دردی ظاهر شود وقبل اسهال خفتی در آن عضو پیدا شود ومعرفت نوع خلط بول براز ویا دوار در عضو اسهال حاصل توانکرد اگر غب بود صفراوی ست واگر ربع بود سوداوی ست واگر مواظبه بود رطوبی باشد واین نوع را اسهال دوری می گویند اگر دوری نباشد بلکه دائمی باشد در بعضی اوقات قوی تر شود از فساد خون ست وعلاجش تنقیه بدنست از خلط غالب وتعدیل مزاج یا انچه موافق باشد وتقویت آن عضو که دران مجتمع میشود وبضمادات وانچه از عضو معین باشد یا از دماغ بود واین را اسهال دماغی گویند وسببش فرود آمدن نزله بمعده باشد وفساد غذا وعلامتش آنست که دراول روز که از خواب برخاسته باشد چند مرتبه متواتر اسهال شود پس ساکن گردد با علامات نزله وفساد مزاج دماغ وعلاجش آنست که بقفا تکیه کنند و بالین لشت کنند وپیش از آنکه عادت از خواب برخاستن ومجالس نشستن بود بیدار گردانند وقی فرمایند وانچه تنقی بر نیاید ودر معده بماند یا برود فرود آمده باشد بحرس مزلق دفع باید کرد مثل تخم ریحان و بارتنگ با تخم مرو یا بزر قطونا با شربت انار شیرین یا قند شراب صندل یا شراب خشخاش وادویه قابضه که اسهال باز دارد نشاید داد وتدبیر باز داشتن نزله باید کرد چنانچه در باب نزله

اسهال معدی

گذشت و یا از معده باشد و این را اسهال معدی گویند و این بسبب سوء مزاج معده است یا
بسبب باز ماندن ماسکه است از کار خویش بسبب ملامت سطح معده است از رطوبتی و علامتش بیرون
طعام ست بی تغیری و احساس ثقل و علاجش قی کردن ست و جوارش عود و جوارش خرنوب
و جوارش کندر خوردن و یا از ضعف قوت هاضمه می باشد از سوء مزاج و بیشتر سرد و تر بود و یا از بسیاری
ریاح در معده است و یا از رطوبتی لزج که میان معده حجاب گردد و هاضمه از کار خود بماند و علامتش
ضعف هاضمه و ثقل طعام بر معده و غیر متغیر و منهضم برون آمدن این بوقت خود نه بسرعت چنانکه
در ضعف ماسکه مذکور شد و علاجش آنکه سوء مزاج را بعلامات آنها معلوم کرده به تبدیل و تعدیل
کوشند و باد را بترک چیزهای نفاخ و کاسرات ریاح تحلیل دهند و رطوبتی را که علامتش غثیان و بسیاری
آب دهان و شیرینی دهان و برون آمدن رطوبت است به براز و علاجش قی آور و لست بآب
ترب و شبت و عسل و مداومت بجوارشات مذکوره نمایند و یا از ضعف قوت دافعه می باشد و
این نهایت قلیل الوقوع ست پس اندک اندک دفع کند چه از ضعف بیکبار دفع نتواند کرد
و آنچه دفع کند منهضم بود و علامت ضعف دافعه معده آنست که غذا زیاده از دوازده ساعت در معده
نماند و سبب آن یبوست بود و علاجش بچیزهای مرطب باید کرد و یا از کثرت صفرا بود علامت
و علاجش و اسهال مراری نباید و یا از بلغم شور در معده بود و علامتش شوری دهان ست
و علاجش قی کردن است و خوردن گلقند مقوی به مصطگی و آشامیدن شراب سفرجل و شراب
لیمون ست و یا از سوزش و جوشش و قرحه است در معده و علامتش جوشش دهان و خشکی و حرارت
ست که از بعد تناول غذا در معده احساس شورش و درد می شود و چون طعام بگذرد تسکین
یابد و در براز صدید و زرد آب رقیق برآید و علاجش اگر مانعی نبود فصد باسلیق کنند و غذا آش جو
بریان کرده و عدس و برنج شسته با شیره خشخاش دهند و هر روز دو درم بزر قطونا بریان کرده و
یکدرم صمغ عربی سوده بر روغن گلسرخ دو درم چرب کرده با شراب صندل بدهند و اگر بدان یک هفته
رفع نشود قرص طباشیر و سفوف حب الکرمان دهند با شراب سفرجل و یا از باطل شدن حمل
معده باشند و سببش خلط اکال یا شراب سموم حاره یا ورم گرم که حادث شود در معده مثل بلغمونی و
حمره و علامتش برون آمدن طعام غیر منهضم ست بلکه بسببی از اسباب مذکوره و علاجش آنست که معده را تقا بقابضات قویه چه

نمایند و غذا آش جو بریان کرده دهند اگر از حرارت بود و الا شوربای گوشت کبک و برنج دهند و گفته اند که حسوی که از شیره تازه و نان میده خشک کرده رساند انبات خمل معده میکند و یا از جگر باشد و این را اسهال کبدی گویند و فرق میان اسهال کبدی و معدی آنست که در کبدی کیادسیت و فعل معده تمام بود و در معده ضرری نبود و اسهال کبدی یا قیح در میم پیدا شد و سببش انفجار دبیله کبد است و علامتش تقدم ورم و ناقص و قشعریره است و علاجش آنچه مذکور شد و تقویت جگر با اشربه و ضمادات ست یا غسالی ست یعنی مثل غساله گوشت تازه بود و سببش ضعف جگر باشد یا بسبب سده سوء مزاج یا ورم و سوء مزاج را بعلامات آن معلوم کنند و دفع کنند و ورم و سده مذکور شد و گفته اند که غسالی صعب تر بود منقی زائل شود و شک نیست که هرگاه از برودت و رطوبت باشد مناسب خواهد بود و یا از ورم صرف است و این را دوسنطاریای کبدی گویند و سببش با تفرق اتصال جگر باشد و علاجش آنست که قرص طباشیر و گل ارمنی و دم الاخوین دهند و غذا زرده تخم مرغ نیمبرشت دهند یا از امتلاء بدن بود و علامتش امتلای بدن ست و عدم علامات سحج درد دها و خروج بتدارک پی در پی و علاجش فصد اکحل ست تا دام مریض ضعیف نشده باشد و قابض ندهند و چون ضعف پیدا شود محاجم بر موضع کثیر از بدن نهند و قوابض استعمال کنند و یا صفراوی پیدا شد بسبب امتلاء جگر از صفرا و صدیدی می باشد و این انفجار دبیله است از انفتاح سده و یا از احتراق شدید و علامات و علاج انفجاری مذکور شد و علامت انفتاحی و احتراقی و صدیدی و صفراوی آنست که با آن علامات سحج نبود و مختلط نبود و برادم مریض را از خروج آن راحت حاصل آید و در وقت خلاء معده منتشر بود و چون غذا خورده شود ساکن گردد و علاجش قابض ندهند که خوف هلاک عاجل بود بلکه تعدیل مزاج نمایند و تعدیل اخلاط بماء الشعیر و اشربه بارده ملطفه که دران قبض بسیار نبود و چون شراب زرشک غوره و انار و ریباس و درین نوع اسهال خوف سحج ست لبن با زرنگ و اسغول بریان کرده با اشربه مذکوره دهند و گاه باشد که در کبدی پارهای جگر بیرون آید و علامتش آن بود که بر آتش نهند گداخته نشود و کیلوسی می باشد و سببش ضعف جاذبه جگر بود و علامتش اسهال سفید و گاه بود که اندکی بسبزی زند یا اسطه و قوت در ماساریقا و قلت خون در بدن و لاغری و زردی رنگ با سفیدی آمیخته و بعلامات و سوء مزاجات مضعف معلوم شود و اکثر آن از برودت و رطوبت است و تعدیل تقویت جگر نمایند و خلطی پیدا شد از سده که عارض بود در عروق

که معروف ست بجد اول وعلامتش ثقل در جانب راست ولاغری وفساد لون ست وعلاجش تنقیح
سده است به سکنجبین بزوری وشراب دیناری ویا از طحال باشد از امتلای سودا وبسیاری آمدن آن
بمعده وعلامتش غلبه اشتها وسوزش فم معده وترشی دهن وسوداویت براز ست وعلاجش اگر قوت بود
فصد باسلیق واسیلم باید کرد وبه مطبوخ افتیمون استفراغ کرده فم معده را قوت دهند وسپر زرا
تکمید نمایند ومحجمه بی آتش چسپانند ویا از مراره بود هرگاه صفرا از زهره برروده فتاده ازان آید که جهت
دفع ثقل ولزوجت آن بکار آید اسهال حادث شود علامتش وقوع آن در تبهای غب ومحرقه یا در
عقب نوشیدن شراب کهنه است وعلاجش اگر از صفرا بسیار بود به تنقیح هلیله زرد وتمر هندی وآب
انار ترش وشیرین بکرر تنقیه نمایند بعد ازان قرص وطباشیر وسفوف حب الرمان با شراب سفرجل
وشراب زرشک ساده دهند وغذا دوغ سنگ تاب آهن تاب وماء الشعیر بریان وشوربای برنج
با آب سماق یا انار دانه دهند واگر ضعف بود تیهوج یا جوزه مرغ بریان کرده اندازند واگر بریان
کنند در وقت بریان کردن در گردانیدن آن سماق بران ریزند وچون بریان شود سماق بران
پاشند ویا از روده بود واین را اسهال معوی گویند یا از اکثر اسباب که در معده گذشت تواند بود
واز بثور سطح داخل بود وعلامتش برون آمدن صدید یا غذای غیر کامل الانهضام واختلاج معده
واحساس در وقت مرور غذا بروده باشد وعلاجش فصد است اگر مانعی نبود وماء الشعیر از جو بریان
کرده وبرنج باروغن گلسرخ وشراب سفرجل با شیره تخم خرفه مقشر وگل ارمنی وصمغ عربی دهند
وبآب بارتنگ حقنه نمایند وترک ترشیها صرف کنند واز بثور سطح خارج امعا یا باشد ودرین
قسم صدید نبود ودرد بالا وزیر دراست وحب میل میکنند وعلاجش فصد وتسکین حرارت
برگ خرفه وعنب الثعلب تازه ضماد نمایند واز هوای گرم اجتناب سازند واز رطوبات فاسده
که در روده جمع میشود میباشند علامتش خروج آن رطوبات با طعام قلیل الانهضام ست با حسن حال
معده وعلاجش تنقیه است بقی واسهال پس استعمال سفوف قابضه واز تمر ل وسوء مزاج سده دو تر
میباشد که قوت ماسکه را ضعیف گرداند وعلامتش آن چیزها ست که در رطوبی گذشت غیر خروج
رطوبات وعلاجش استعمال جوارشات قابضه است که در معده مذکور شده واز ضعف امعا یا باشد چنانچه
عصاب را بآن آمده استرخا عارض نبود وعلامتش علامت استرخا است وهمچنین علاجش ودرین قسم اسهال قلیل الوقوع ست

واز انفتاح عروق در امعاء اسهال دموی حادث شود واین را ذوسنطاریا معوی میگویند ودر
رودهای غلاظ و رودهای دقاق میباشد و رودها شش ست اول متصل به معده است وآن را اثنا
عشری گویند پس صائم پس دقیق واین هر سه را امعاء دقاق گویند پس اعور پس قولون پس مستقیم
واین هر سه را امعاء غلاظ گویند اگر انفتاح عروق رودهای غلاظ بود علامتش فرود آمدن براز بود
اول با خون وآخر بخون بی آنکه علامت بواسیر باشد واگر در امعاء دقاق بود علامتش اول نزول
غالباً بود پس نزول خون رقیق وکمت ناک یا قراقر ویاد وعلامت اسهال کبدی نبود علاجش فصد
باسلیق است اگر غلبهٔ خون باشد ورب وغوره ورباس وسیب حب الآس باشراب اینها باگل
ارمنی ودم الاخوین وصمغ عربی داخل کرده بازردهٔ تخم مرغ بریان دهند وغذا برنج شسته بریان
کرده باشیرهٔ تخم خشخاش بریان کرده وصمغ عربی داخل نموده بازردهٔ تخم مرغ نیم برشت ویا پخته
وصمغ عربی بریان نموده بدهند وحقنه قابض از مثل برنج وحب الآس وگل ارمنی ودم الاخوین حل
کرده هرگاه در امعاء غلاظ بود نهایت مفید باشد قولنج چون اکثر وقوع این درد در قولون
میباشد تا آنرا از آن اشتقاق کرده اند یا از باد غلیظ باشد در میان هر دو طبقه رودهای بماند
چنان محسوس گردد که گویا بجوالی دو سوراخ می کند واین با وجود نرمی طبیعت نیز میباشد و
علامتش قراقر و انتقال درد از موضعی به موضعی وتقدم تناول میوها وغذاهای سرد بادناک
و علاجش شافها وحقنها که طبیعت را فرود آورد وبادها را بشکنند والبته باید که در لوله محقنه که دو
سوراخ داشته باشد بکنند واین قولنج را قولنج ریحی گویند ویا از ثقل ست که در امعاء محتبس
گردد واین قولنج را قولنج ثقلی نامند وسبب احتباس این اخلاط بلغم لزج بود ویا از سودا
یا از صفرا محی باخشکی ثقل بناوق شدن آن از خشکی طعامها یا از اندکی آن یا از حرارت رودها یا
ذهاب یا بیوست آن یا بسیاری آمدن بول یا کثرت تحلل بدن از کثرت ریح وحرارت هوا
علاج همه تسکین درد ست بکمادها ودر آب گرم نشانیدن وبعد از آن استعمال حقنه نمایند که
مستکم بیا ور حقنه بجهت ریحی وثقلی وبلغمی وسوداوی صفت آن بسفایج فستقی تخم کرفس
زیرهٔ کرمانی بادیان از هر یک پنج درم سنای مکی مغز حب القرطم از هر یک ده
درم گل بنفشه حلبه بزرکتان از هر یک سه درم بابونه گل خطمی از هر یک یک کف در یک من

و پنج سیر آب جوشانیده تا پانزده سیر آید بپالایند و دو درم نمک و ده درم فلوس خیارشنبر دران حل کرده
صاف نموده ده درم روغن بادام اضافه نموده بدو مرتبه نیم گرم حقنه نمایند و حقنه که در حرارت استعمال
نمایند عناب آلو سیاه از هر یک پنجاه عدد بنفشه گل نیلو از هر یک پنج درم برگ چقندر یک دسته
رازیانه شش درم گل خطمی سفید یک کف در یک من و پنج سیر آب جوشانند تا پانزده سیر باز ماند
بپالایند و ده درم فلوس خیارشنبر دران حل کرده صافی نموده ده درم روغن کنجد اضافه نموده بدو
مرتبهٔ نیمگرم حقنه کنند و بجای روغن کنجد بعضی ترنجبین چهار سیر کرده اند و در بلغمی ماء الاصول
و در صفراوی و حرارت شراب بنفشه و شراب نیلوفر با آب تمر هندی ترش کرده بعرق بادیان
دهند تا نه کشاید غذا ندهند و اگر ضرورت باشد بغذا دادن ماء اللحم و شوربای مرغ دهند و بعد از
کشادن اگر غلبهٔ خلطی باشد تنقیه کنند و یا از ورم کبد و طحال و کلیه می باشد بعد از آوردن طبیعت
بعلاج چنانچه در موضعش مذکور شد و میشود استعمال نمایند و یا از ورم گرم امعا می باشد و علامتش
احساس ورم و تب گرم و غلبهٔ تشنگی و قی صفراوی و درد و پری رگها و گرانی و ضربان ست و اگر دموی
باشد علاجش حقنه بارده تلیین ست بشراب بنفشه و آلو و شیرخشت و فلوس خیارشنبر پس فصد
باسلیق و سائر تدابیر از اضمده و ادویه و اشربه چنانچه در ادرام معده گذشت و از التوای رودها
میباشد و سبب التوا پاره شدن رباطات رودها ست بواسطه حرکت عنیف یا فتق یعنی فرود
آمدن امعا بکیسهٔ خصیه و علامتش حدوث آن بعد از حرکتی عنیف یا سقطه یا ضربه می باشد و
احساس نزول آن بکیس خصیه ز خود باز آمدن و علاجش دست بر شکم مالیدن برفق و بهموار لیت
و بحرکات مختلف تا بجای خود باز آید و از دیدان یعنی کرمها می باشد و بعد از تلیین طبیعت بدفع آن
سعی نماید بانچه در باب دیدان ذکر کرده خواهد شد زحیر بدان که زحیر حرکت روده مستقیم بود بدفع
براز بطریق اضطرار و بیرون نیامدن مگر اندک رطوبتی که با خون بود و گاه باشد که خون نباشد
و صادق می باشد و کاذب و علاج هر یک ضد علاج دیگر است پس به تحقیق و تشخیص آن اجتهاد مبذول
باید داشت در صبح ناشتا شیر تهی دهند از قند و بزرقطونا با تخم ریحان یا بارتنگ اگر آخر روز تمهما باید
کاذب ست در صبح آن تلیین طبیعت بمثل شراب بنفشه و طبخ پوست بیخ خطمی دگاه باشد که به شیرخشت و
فلوس خیارشنبر حاجت افتد و غذا اماش و عدس مقشر با شلغم و شیره مغز بادام شیرین دهند و اگر

تمنا برآید غالب آنست که صادق باشد وعلامتی دیگر باید جست تا اعتماد توانکرد زیرا که باوجود قبض وحبس
ثقل در امعاء ممکن ست که از جاے دیگر تخمها بیرون آید پس تفحص نمایند که پیش از وقوع این مرض
طبیعت قبض بود یا لینت چون مقرر گردد که صادق است اگر از باد باشد علامتش بیرون آمدن آن
بود با براز وسوزش وحرارت در معده وعلاجش آشامیدن آب سفرجل یا بارتنگ بریان کرده است
وغذا ماء الشعیر از جو بریان وبرنج وکاورس بریان کرده با شیرهٔ تخم خشخاش بریان وآب سماق چنانکه
بسیار ترش نباشد چاشنی دار بود وضمادی نافع درین قسم صفت آن پوست خشخاش گل سرخ بزر البنج
سفید گل خطمی سفید پوست انار کوفته بگلاب سرشته روغن گلسرخ داخل کرده بر شکم نهند واگر تسکین
نیابد قرص طباشیر دهند واگر از بلغم بود علامتش بیرون آمدن بلغم باشد با براز وسایر علامات
بلغم وعلاجش آشامیدن شراب حب الآس ست با تخم ریحان وتخم مرو بریان کرده و
غذا برنج بابیه کرده بخته زیرهٔ بریان کرده دران انداخته بخورد وکاورس ونمک گرم کرده بر شکم
نهند واگر ساکن نگردد سفوف مقلیاثا دهند وبرشعثا شیافی نافع درین قسم صفت
آن حضض مکی زعفران کندر صمغ عربی از هر یک یک جزو افیون دو جزو کوفته بخته باب سرشته شیافها
سازند هر یک بقدر چهار انگشت یا زیاده واستعمال نمایند در اکثر اوقات واین شیاف
اکثر اقسام زحیر را نافع باشد واگر از سرما بود علامتش زیاده شدن زحیر است از رسیدن
سرما بمقعد وعلاجش علاج بلغم ست وچیزهاے گرم بر مقعد نهادن وبر زمین گرم حمام یا بر خشت
گرم مقعد را نهادن وگاه از نشستن زمین صلب این مرض حادث شود زردهٔ تخم مرغ بر روغن گلسرخ
سرشته نیمگرم بر مقعد نهند وبیشتر انواع زحیر را چیزهاے گرم نهادن مفید است وچیزهاے
سرد مضر است واز ورم گرده وامعاء مستقیم پیدا شود وعلامت آن ثقل وضربان دران موضع
است علاجش آبزنی نافع درین قسم صفت آن گل خطمی وخبازی وسر بنفشه در آب انار جوشانیده
در آبزنی کرده دران نشینند شیافی نافع صفت آن گل خبازی کوفته بخته باب سرشته شیاف
ساخته استعمال نمایند مغص درد روده را گویند واین مرض یا از باد ست وعلامتش قراقر و
انتفاخ وتمدد وبے آرامی وسکون درد به بیرون آمدن باد ست وعلاجش آشامیدن ماء الاصول
ست وکماد از سبوس ونمک ودر آب گرم نشستن ویا از صفراوی پیدا شود وعلامت خروج صفرا ست

مغص

و تشنگی و لهب و سوزش علاج شراب تمر هندی و اسپغول و تخم لسان الحمل و یا از سوء مزاج گرم معاست
و علامتش علامت سوء مزاج گرم ست و علاجش آب انار ترش و شیرین ست یا اسپغول بگلاب و
روغن گلسرخ برهم زده و یا از بلغم غلیظ است و علامتش گرانی و خروج بلغم غلیظ و تقدم استعمال مولدات
بلغم ست و علاجش تنقیه است بقی و حقنه و خوردن جوارشات و یا از دیدان ست و ذکر آن خواهد آمد
سحج یعنی ریش رودها و این چنین بود که بر سحج رودها رطوبتی مثل زبد بر روده باشد با حدت و مضرت
صفرا و فضول که بران گذرد و باز دارد پس هرگاه اخلاط حاده بران بسیار گذرد و سطح رودها ازان
رطوبت برهنه گردد و حدت اخلاط در آن تاثیر کند ریش گرداند و علامتش اسهال با درد رودهاست
پس اگر درد در ناف و بالای آن بود سحج در رودهای بالاست که امعاء دقاق و امعاء
علیا نیز گویند و چون با براز مختلط بود روا باشد بسبب نزدیکی با عضاء رئیسه و آن دل و دماغ و جگر
ست و اگر درد زیر ناف بود در رودهای زیرین است که امعاء غلاظ و امعاء سفلی نیز گویند
اول خون آید بعد ازان براز و این سلیم تر بود و علاجش آنکه شیر را آهن تاب نمایند که ماهیت
آن برود و قدری صمغ عربی و نشاسته و طباشیر را بریان کرده اضافه نموده بیاشامند و پوست
خشخاش نرم سوده یکدرم یا ده درم شراب حب الآس یا شراب انجبار یا شراب سیب ملحق کنند و قرص طباشیر
و قرص کهربا با اشربه مذکوره بدهند و اگر تشنگی غالب باشد شیر تخم خرفه بریان کرده با اشربه مزبوره
بدهند و تخم زوق بریان کرده و اسپغول بریان ساخته بروغن گلسرخ چرب کرده در درد ها ساکن گردانند
و غذا برنج با شیر تخم خشخاش بریان کرده و صمغ عربی بریان نموده بدست مالیده بر وریخته بخورد
و زرده تخم مرغ نیم برشت بخورد و اگر ضعف غالب بود کبک و تیهوج یا چوزه مرغ بریان کرده دهند
دیدان یعنی کرمها آنچه درازست آنرا حیات گویند و تولد آن در امعاء دقاق می باشد و علامتش
درد شکم و احساس حرکت آن در وقت گرسنگی ست و غثیان و در شب دندان برهم زدن
و از دهن آب رفتن و درد ورز دهن و مالیدن و خشکی کردن و بدخوی روا از سخن سخت چشم گرفتن
و گاه بود که غشی و خفقان و حالتی شبیه بصرع عارض گردد و آنچه حب القرع یعنی کدو دانه مشهورست
تولدش در امعاء غلاظ است و علامتش آنچه هاست که گذشت و بیرون آمدن و اگر در حمام رود صبر
کند تا اعضا گرم شود و تشنگی غلبه کند بعد ازان چیزی خنک بر شکم نهند اگر بالای ناف جمع گردد

حیات است و اگر زیر ناف ست حب القرع ست علاجش چهار روز هر روز قدرے شیر دهند و در نماز پیشین نخود آب چرب و بعد ازان روز پنجم در صبح قدری چیزے گران از جای بجاے نقل کنند چنانکه نفس تباقی شود و بعد ازان از سفوفی که ذکر خواهد شد در شیر با شیرینی مخلوط کرده بیکبار در کشند و تا نماز پیشین هیچ نخورند بعد ازان نخود آب بخورند اگر پیش ازان که سفوف را بیاشامند اندک کباب یا اندک شیرینی در دهان اندازند چنانکه آب آن بحلق فرو رود و متعاقب آن بیکبار دوا را در کشند بهتر است سفوف بیدان صفت آن سرخس درمنه ترکی فیفل های برنگ کابلی متقشر از هر یک یک درم ترمس شامی تربد سفید مجوف تراشیده قسط حب النیل از هر یک نیم درم کوفته بیخته این مجموع یک خوراک ست و انچه شبیه بکرمی که در سرکه متولد شود و در امعاء مستقیم بود علامتش خاریدن مقعد و خروج آن با براز ست و علاجش حقنه کردن با آب برگ شفتالو یا شونیز و ترمس و شحم حنظل ست و فتیل بروغن رشته شفتالو و روغن رشته زردآلو چرب کرده صبر سقوطری بسرکه انگوری حل کرده بآن آلوده نموده بردارد و از شحم حنظل و شونیز شیافی ساخته بردارد و چون تولد اینها از بلغم ست و رطوبات از چیزهای مولد بلغم و رطوبات اجتناب نماید و بعد از تنقیه و دفع آن بر صبح ناشتا قدری مری بجرع نمایند تا منع تولد آنها نماید بواسیر جمع باسور ست و استعمال لفظ جمع بیشتر از مفرد باشد و این مرض در بینی میباشد و در رحم و در مقعد اما انچه در بینی بصورت ثولول باشد و سبب آن فضله بود که از دماغ باین موضع آید و بحرارت نفس لطیف آن تحلیل یابد و غلیظ آن متحجر گردد و گاه بود که منتن گردد و علاجش تنقیه دماغ است و استعمال موم روغن و استنشاق بآب گرم و اگر تحلیل نیابد بشگافند یا ببرند و بجراحم علاج نمایند و انچه در رحم بود در امراض رحم خواهد آمد و اما انچه در مقعد است زیادتی بود که بر افواه عروق که در مقعد بود از خون سوداوی پیدا گردد و سه نوع بود ثولولیه که صلب است مشابه ثولول و عنبیه که شبیه دانه انگور بود و توتیه که بشکل توت شامی بود و هر یک بیرونی و اندرونی میباشد و دامیه می باشد و عمیا علاجش فصد باسلیق ست و صافن و حجامت ساقین و تنقیه سودا و اصلاح سپرز و جگر و غذای صالح تری افزا و طبیعت را از قبض نگاه باید داشت بخوری نافع برای بواسیر صفت آن برگ مورد و دنباله بادنجان پوست بیخ کبر مرکی صافی شحم حنظل پوست مار اجزا را برابر گرفته مقل ازرق نصف مجموعه کوفته بیخته بر آتش گذارند و بر

سفوف بیدان

ریشه اودو

نوع بواسیر

بخور نافع بواسیر

بخور سازند آنرا خشک گرداند دوای که همین عمل کند صفت آن سورنجان ریوند چینی نرم کرده برآن
موضع ریزند همین عمل کند ضمادی که درد بواسیر را تسکین دهد بابونه اکلیل الملک گل خطمی تخم کتان از
هر یک سه درم افیون زعفران از هر یک یکدرم مقل ازرق دو درم کوفته بزرده تخم مرغ و پیه مرغ و روغن
گل سرخ و مغز ساق گاو و کوهان شتر سرشته ضماد کنند و اگر دامیه بود و حالا خون نمی آید و خواهند که بیاید
زهره گاو و پیاز طلا کنند و اگر دامیه باشد منع آمدن خون نکنند مگر آنکه بافراط رسد و موجب ضعف
گردد پس منع کنند بقرص کهربا و شراب انجبار و شراب حب الآس و لبشاف کحلی صفت آن کندر
جلنار فارسی مازو سبز سرمهٔ اصفهانی شب یمانی اقاقیا صمغ عربی اجزا برابر کوفته بیخته بگلاب سرشته
شیافها سازند هر یک برابر جسته خرما عمل نمایند و دستکاران ماهر بطریق بریدن علاج میکنند لیکن اگر
متعدد باشد تمام را باید برید و اگرچه این علاج کامل ست لیکن خالی از خطر نیست داما باد بواسیر
بود غلیظ و عسر التحلیل و دردی مثل درد قولنج احداث کند و گاهی بجانب گرده برآید و گاهی بجانب
خصیه و قضیب فرود رود و گاهی تنبض بود و تلیین بی سببی از اسباب اسهال که ذکر شد و سبب
ریح بواسیر تحلیل اخلاط سوداویه و استحاله آن برباح غلیظه و علاجش تنقیه سودا است و مداومت
بادوای کاسرات ریاح مثل جوارشات و امثال آن اما تلیین طبیعت و اسهال درد بواسیر سبب
ریاح ست که از بواسیر حادث می گردد و انتفاخ عروق بواسیر چنانکه انتفاخ عروق امعا که ذکر شد
بسبب اسهال میگردد و علامتش علامات بواسیر و مشتبه میشود به مرور بطن و زلق امعا و حرق آلنست
که در آنها علامت بواسیر نیست سفوفی نافع از برای اسهال بواسیر صفت آن تخم خطائی
ربا شمعی گل مختوم از هر یک دو دانگ کوفته بیخته با ماست چکه بخورند معجون خبث الحدید از برای
اسهال بواسیر نافع ست و خوردن حضض هندی و ورق القنب نیز اسهال بواسیر را نافع
ست و همچنین هلیله سیاه در روغن گاو بریان کرده نواصیر و آن قرحه بود یا حادث در میان
مقعد و خصیه و از آن صدید زرد آب میرود و نافذ می باشد و علاجش آنست که هر روز لفشیا زندو
شیاف غرب که در امراض چشم مذکور شد بگلاب سوده سه چهار قطره دران چکانند اورام مقعد یا از خون
صفرا باشد و علاجش فصد باسلیق و بروغن گل سرخ و سفیدهٔ تخم مرغ ضماد کردن بعد ازان ضماد کردن
بروغن گل و موم و زردهٔ تخم مرغ و بعد ازان ضماد کردن بخطمی و سر بنفشه و خبازی و بابونه و اگر

نواصیر

اورام مقعد

واگر جمع شود و تحلیل نیابد بگشادن آن و انتظار نضج نباید نمود بلکه پیش از نضج اورا بشگافند تا ناصور نشود
شقاق مقعد از حرارت و خشکی میباشد علاجش مرهمی سازند از روغن گل سرخ و اسفیداج و
مرداسنگ و مغز ساق گاو و موم سفید و کتیرا و نشاسته بکار میدارند و اگر روغن سیلان می کنند
شادنج و دم الاخوین و لیشب سوده بران جا بریزند حکه مقعد خارش مقعد از دیدان خرد می باشد
و مذکور شد از اخلاط صفراوی و شوری میباشد و علامتش غلبهٔ این اخلاط ست و علاجش تنقیه این اخلاط
و اجتناب از مولدات آن و مسح مقعد بروغن گل سرخ و سرکه نافع است خروج مقعد
یعنی برون آمدن آن و این مرض کودکان را بسیار حادث می شود ذرور نافع از برای خروج
مقعد صفت آن برگ مورد مازوی سبز گلسرخ گلنار فارسی کوفته بیخته بعد از انکه موضع را بروغن گلسرخ
چرب نموده باشند در آنجا بپاشند و به اندرون فرستند باب دهم در امراض کلیه و مثانه
و صفاق و اعضاء تناسل وجع کلیه یعنی درد گرده یا از باد ست و علامتش تمدد
بی گرانی و بی علامت حصاة چنانچه بیاید و از موضعی بموضعی منتقل بود و کمی آن در خلاء معده و نیکوی
هضم علاجش ماء الاصول ست در ان تخم خربزه و خار خسک و روباس و پرسیاوشان داخل باشد
و در آبزن نشانند که در وے بابونه و شبت و اکلیل الملک جوشانیده باشند الشانند و ضماد از سداب
و بابونه و شبت و کما و از سبوس و گلسرخ و نمک سازند و یا از ضعف ست و سببش یا از سوء
مزاج پس اگر گرم بود حرارت موضع و رنگینی قاروره و تشنگی بران دلیل باشد و علاجش اشربه
مدره و اغذیه و اطلیه بارده و تنقیه و استفراغ ماده اگر مادی بود و اگر سرد بود سفیدی قاروره و ضعف
پشت همچون پشت پیران و ضعف باه و مثل آن بود علاجش حقنه کردن بروغن بادام تلخ و روغن
حب القرطم در روغن قسط مالیدن و این روغنها در موضع گرده و بر اغذیه و اشربه گرم و معجون
مادة الحیوٰة مواظبت نمودن و اگر بادی بود تنقیهٔ آن کردن ست اما لاغری گرده علامتش سفیدی
سفیدی رنگ بول و کثرت بول و درد پشت و لاغری بدن و قلت شهوت باه است حلوا نافع
از برای این قسم صفت آن مغز بادام شیرین مقشر مغز نارجیل مغز فندق پسته قند سفید بدستور
حلوا سازند و نان بیده روغنی و کله بز و کله گوسفند یک ساله نافع ست و اما سنگ و قرحه بعد ازین
خواهد آمد و در جمیع اقسام درد گرده آبزن نافع عسر البول و اسر البول یعنی دشواری و گرفتگی بول

شقاق مقعد - حکه مقعد - خروج مقعد - باب دهم در امراض کلیه و مثانه و صفاق و اعضاء تناسل - وجع کلیه - آبزن برای عسر البول

اسباب ہر دو یا آماس مثانہ است یا بادی غلیظ در مثانہ یا بستہ شدن ریم وخون یا سوء مزاج گرم چنانچہ
چنانچہ در تپہائے محرقہ واقع شود یا سوء مزاج سرد و باطل شدن حس مثانہ یا حبس بول یا از داشتن آن
بسبب مانعی یا سنگ مثانہ یا ضربہ است کہ بمثانہ رسد تا ورم امعاء مستقیم یا ورم رحم یا ثقلی خشک
در طوبی لزج یا باد غلیظ و امعاء مستقیم یا ریش رشیرہ در مجری کہ ہر گاہ بول بآن میرسد دردی کند پس
پس بمثانہ میکند ہر باعث الموذی ببالا رفتن خصیہ و علامت آماس مثانہ اگر گرم بود تپ محرقہ و درد صعب
در مثانہ و تربل و انتفاخ مثانہ و ہذیان و تشنگی و سیاہی زبان ست علاجش آنست کہ فصد
کنند و در آبزن متخذ از سر بنفشہ و خباری و جو مقشر و گل خطمی در آب جوشانیدہ نشانندن و ضماد متخذ از آرد جو
و گل بنفشہ و عنب الثعلب بر مثانہ ضماد نمایند و بعد از تنقیہ تقریباً ضماد بابونہ و تخم کتان و آرد باقلا
کنند پس اگر تحلیل نیابد و جمع مدہ شود و درد زیادہ گردد و در انضاج کوشند باضمدہ و نشانیدن
در آب گرم چون درد ساکن شود و نشان نخنگی بود جہت انفجار سرگین کبوتر و آرد کرسنہ ضماد نمایند و دست
بمثانہ بمالند و خون بکشاید و در بول مدہ بر آید شیرۂ تخم خیارین با شراب بنفشہ و با شراب انار یا قند
سفید دہند و چون از مدہ پاک شود شراب کاکنج و شراب خشخاش و گل ارمنی و دم الاخوین و نشاستہ
دہند و اگر اماس سرد بود علامتش دشواری بول و غایط و گرانی و تخدیر و ضعف در ساقہا ظاہر گردد
و احساس ورم و علاجش در آبزنی نشانیدن کہ دران بابونہ و اکلیل الملک و حلبہ و بزر کتان جوشانیدہ
باشند و ضماد از مثل انہا سازند و علامت باتمدد و بی آرامی و تقدم چیزہائے بادناک است
و علاجش بقانون علاج باید کردن ست کہ ذکر شد علامتش بستہ شدن ریم و خون سبوق
بول مدہ و خون و لحوق سردی اطراف و صغر نبض و عروق سرد ست و علاجش در آبزن
محلل چنانچہ ذکر شد نشانند و سکنجبین عنصلی نوشند و قدرے پنیر مایہ خرگوش در احالیل چکانند
و علامت و علاج سوء مزاج از مباحث گذشتہ معلوم شد و تدبیر حبس بول در سوء مزاجات
در آبزن گرم نشانیدن و برفق دست بر زہار مالیدن و علامت و علاج سنگ کردہ و مثانہ خواہد
آمد و اگر بزرگ بود بحرکت کردن بجانب راست و چپ کہ از مجری دور شود و بول بکشاید و اگر
خوردہ باشد در مجری بند شود و در ضربہ و سقطہ فصد باید کرد و در آبزن کہ سر بنفشہ و عنب الثعلب و
جو مقشر دران جوشانیدہ باشند نشانند در روغن گلسرخ و روغن بنفشہ بمالند و علامت و علاج آن ورد ورم امعا

خواهد آمد و ثقل و رطوبت و باد که در قولنج ذکر شد و در آب گرم نشانیدن در همه انواع نافع است علامت
قروح در د قطن یعنی موضع استخوانی که براز برون میشود و بغیر گرانی و تمدد و خروج مده و خون و قشور
قرحه در بول و گاه باشد که مثل گوشت پارها بیرون آید و قروح مثانه از قروح گرده بآن ممتاز
شود که قشور گرده سرخ بود و قشور مثانه سفید و قروح گرده با آتش بود و قروح مثانه با عسر بول و
بموضع درد نیز توان دانست و علاجش تعدیل اخلاط و اماله از مراریه و بورقیه سفید و سیاه است
و اگر غالب بود بفصد و قی و سهال و شراب کاکنج و شراب خشخاش کنند و شیاف ابیض بروغن بنفشه
یا روغن گلسرخ حل کرده در احلیل چکانند و علاج ببالا رفتن خصیه در آبزن که دران بزر کتان و خطمی جوشانیده
باشند نشانند حرقت بول یعنی سوزش که از تیزی و بورقیه آن بود بسبب حرارت جگر و بسیاری صفرا
و علامتش حرارت مزاج و رنگینی قاروره و تقدم مشروبات و ماکولات حاره علاجش آشامیدن شراب
بنفشه به تمر هندی تر کرده و شراب آلو و شراب انار و لعاب بزر قطونا و امثال آنها قرصے که درین قسم
نافع است صفت مغز تخم خیار شنبر و بادرنگ مغز تخم خیار دراز مغز تخم کدو شیرین تخم خرفه مقشر نشاسته
کتیرا رب السوس مغز تخم خربزه اجزاے مساوی کوفته بیخته بلعاب بزر قطونا سرشته اقراص سازند و هر
روز دو مثقال آنرا با یکی از اشربه مذکوره بنوشند و طلاهاے خنک بر موضع جگر بمالند و اگر صفرا غالب بود
شیر خشت بآب تمر هندی و آلو ترش و شیرین حل کرده و امثال آن استفراغ نمایند و اگر حرقت بسبب
برهنه شدن مجری از رطوبت که بران مخلوق است باشد سببش یا بسیاری مجامعت است یا
تناول مدرات یا طعام تیز و شور و علامتش تقدم این احوال ست و علاجش ترک آن اسباب
و چکانیدن سفیده تخم مرغ در احلیل ست و غذا پارچه بره و بزغاله و مرغ فربه و حلیم گندم و اسفاناخ
و زرده تخم مرغ نیمبرشت و از ریش مجاری و مثانه و جرب آن نیز باشد و علامتش نتن بول و خروج
مده و چیزها مثل سبوس از زحیر و قشور و لاغری بدن و جرب علاجش دادن چیزهای ترست که در قرحه ذکر
شد تقطیر البول یا بسبب حدت بول میباشد که در مجری سوزش کند پس دفعش مولم بود و اجتماع
و ثقلش تیز علامتش سوزش و زردی بول و علامات غلبه صفرا و تقدم استعمال چیزهاے گرم علاجش شربت آلو
ست به شیرهٔ تخم خرفه مقشر و شیرهٔ تخم خیارین و غرض از تخم خیارین آنست که بدرقه باشد و اورا چه ماسکه
بول را بار و دادن مناسب است و یا بسبب سردی مزاج مثانه و ضعف ماسکه آن

حرقة البول

تقطیر البول

میباشد پس بر نگاهداشتن تا جمع گردد قادر نباشد تا ضعف واقع پس دفع متواتر گردد الا اندک علامتش
خروج بول بود بی سوزش و سفید و تقدم تدابیر مبرده و علاجش خوردن اطریفل کشنیزی و جوارشش
کندر مقوی و حب الآس ست و تنقل مویز و از اسباب عسر تقطیر نیز میباشد و علامتش عسر با تقطیر است
و علاجش علاج عسر ست بقانونی که گذشت سلسل بول یا از سردی مثانه و استرخاء عضله آن
میباشد علامت و علاجش انچه در تقطیر گذشت و روغن قسط مالیدن یا زیت یا روغن گوسفند که
دران خرمیان و مشک حل کرده باشند و یا از حرارت مثانه میباشد که آب بسیار جذب میکند و
مجاری مزاج میگردد و مثانه ضعیف میشود و علامتش حرارت مزاج ست و اگر میباشد ضرر یافتن قرص
نافع درین قسم صفت آن طباشیر سفید گل ارمنی تخم خرفه مقشر تخم کاهو مقشر تخم خشخاش کوفته با آب سرشته
اقراص سازند و اگر ربع یک جزو زعفران اضافه نمایند قوی تر ست و در قسمی که از سردی بود بر
شعثا بغایت مناسب است و مفید بول فراش بول در فراش از استرخاء عضله بسبب رطوبتی
میباشد بر علاج سلسل البول که از سردی بود مداومت نماید و در وقت خواب بدن را از امتلاء طعام و
شراب میوه نگاهدارد و سهم مش که آنرا انگه گویند و سم خر را اگر بسوزند و بقدر مثقالی بسرشند یا آب بنوشند
بسیار مفید است و دماغ و گرده و تپ را نیز نافع ست بول الدم انچه خون صرف باشد از کشودن رگی
بود در گرده یا مثانه بسیار نیاید و از گرده بسیار آید و به کشودن رگ از ضربه و سقطه میباشد و از تمدد
و کثرت قوی میباشد و گاه باشد که بعد از ان بیاید چنانچه از مقعد می آید و قبل از آمدن گرانی و درد در
قطن حادث شود و چون خون بیاید تسکین یابد علاجش با سلیق ست الا آنکه از کثرت بود و قرص کهربا
با شراب حب الآس در همه اقسام نافع ست و یا از ضعف گرده و جگر می باشد علامتش آنکه بول
غسالی بود آنکه از ضعف گرده بود سفیدی و غلظت بر و غالب بود و انچه از ضعف جگر بود سرخی
و رقت ست و یا از ریش میباشد و علامتش وقوع آن بعد از حدوث قرحه و نتن بول ست علاجش
علاج قرحه ست حصی الکلی و المثانه سبب فاعلی سنگ حرارت از اعتدال است و سبب
مادی آن خلط غلیظ لزج ست و هرگاه ماده را غلظت و لزوجیت کمتر بود و اندک اندک منعقد
شود و دافعه آنرا دفع کند بتفاریق ریگ بود علامت سنگ در گرده درد و گرانی پشت و قطن ست
و چنان نماید که چیزی ازان آویخته است خاصه که بران تکیه کنند و هرگاه امعاء از ثقل ممتلی بود در موضع گرده

درد پدید آید و صفای بول از کدورت و رسوب رنگی که بسرخی و زردی زند مندر به سنگ گرده بود و گاه
بود که در خصیه که در جانب چپ آن گرده بود درد پیدا شود و در مالی که از آن جانب بود در وی
و خدری حادث شود و گاه باشد که درد سنگ گرده بدرد قولنج مشابه بود و فرق آن بود که درد قولنج
منبسط گردد و بسوی بالا و زیر و راست و چپ میل کند و درد گرده بر یکی لازم بود و بجانب پشت اندکی
مائل باشد و صاحب قولنج برخلاف خفت یابد و صاحب حصات شدت و علامت سنگ مثانه درد در
زهار است و نواحی آن و گرانی و خاریدن قضیب و انتشار و استرخای بی سببی ظاهر و رسوب رنگ خاکستری
یا سفید و پیوسته مریض با آن مائل بود که دست بر قضیب مالد و هر گاه بول کند در حال خواهد که دیگر
بول کند و باید دانست که سنگ مثانه بزرگ و درشت پیدا شود و سنگ گرده خرد و غیر درشت و
مثانه در ذکر کنند مگر آنوقت که در رهگذار بول افتد و بول را باز دارد و زنان را تولد سنگ خاصه در مثانه
اندک بود و سنگ مثانه کودکان را بیشتر عارض شود و سنگ کلیه کهول و سنگ مثانه لاغران را بیشتر
بود و سنگ گرده فربهان را و علاجش آنست که بدن را از ماده آن پاک گردانند بقی و اسهال و ادرار
در بعض اوقات تا ماده آن مجتمع نشود و از طعامهای غلیظ اجتناب نمایند و تجوید هضم و تلطیف تدبیر و در
وقت هیجان درد اگر خون غالب بود فصد کنند و اگر طبع خشک بود حقنه نمایند و در آبزن که در آن بابونه
و خسک و شبت و خطمی و کرنب و حلبه جوشانیده باشند نشانند و اگر حرارت غالب بود آبزن از بنفشه و
پرسیاوشان و خسک سازند و در آبزن ادویه گرم مدره دهند چون تخم کرفس و قوه و بادیان و انیسون و دوا
و صعتر و شونیز داد و یه مدره و بارده مثل تخم خیارین و خسک و تخم خربزه و عنب الثعلب و کاکنج داد و ویه
مدره معتدله چون پرسیاوشان وغیره بحسب حرارت مزاج و برودت و اعتدال مزاج علیل و چون از
آبزن بیرون آید روغن شبت با روغن بنفشه در مجاری و مواضع بمالند و گویند که از بلندی بزیر آید
پس اگر حصات بیرون آید فبها و الا اگر در مجاری بماند بلعابها حقنه نمایند و محجمه بر موضعی که زیر آن باشد
نهند تا با آنجا کشند و فلوس خیارشنبر با آب رازیانه و روغن بادام شیرین دهند و اگر در مجاری قضیب
گیرد و در آب گرم نهند و لعابها و روغنها در وی چکانند و دست بران مالند تا برون آید مثل حجر الیهود باشد
که سنگ مثانه بریزاند و برون آرد و روغن عقرب چکانند و خاکستر عقرب دادن عجب اثری دارد بگیرند
عقربی که بران سفیدی غالب بود و در ظرف آهنین نهند و سر آن را محکم کنند و بر روی خشت و ز تنور تافته که

دران نان پخته باشد بنهند و شش ساعت بگذارند و پس بیرون آورند و تیرتی یکدانگ و خون تیس آب
کرفس یا آب ترب دادن فعلی عجب دارد و این راتیس ید الله گویند خاصه تیس چهار ساله که دراول رنگ
برآوردن انگور ذبح کنند و خون اول و آخر را بریزند و میانه را بگیرند و نگاهدارند و در آفتاب خشک کنند و از
گرد و غبار محفوظ دارند و یکمثقال آنرا بدهند و حب القلت را در تفتیت حصات تاثیری عجیب است و همچنین
نمک و ترب و اگر سنگ مثانه ریخته نشود و در شگافتن و بیرون آوردن خطر است و در سن عبی خطرش
کمتر بود و اما سنگ گرده راندیده و نشنیده که بشگافتن بیرون آورده باشد و ورام خصیه و قضیب یا از
خون و صفرا و علامتش سرخی رنگ و حرارت و درد قوی باشد و علاجش فصد باسلیق و فصد سافن و
استفراغ صفرا و ترک گوشت است طلا نافع درین قسم صفت آن آرد جو عنب الثعلب کشنیز تر
کاسنی تازه کوفته بسرکه انگوری و گلاب و روغن گلسرخ سرشته طلا سازند طلای دیگر مستعمل بعد از طلای
قبل صفت آن آرد باقلا آرد عدس باب عنب الثعلب سرشته طلا سازند طلای مستعمل در انتها صفت
آن آرد باقلا گل خطمی تخم کتان بابونه اکلیل الملک کوفته باب عنب الثعلب بروغن گلسرخ بزرده تخم
مرغ طلا نمایند و یا از بلغم بود علامتش سفیدی و نرمی و درد اندک است و علاجش قی باب ترب و شبت و
عسل و ضماد اکلیل الملک و بابونه و حلبه و بزرکتان است و یا از سودا بود و علامتش صلابت و کمودت
و علاجش تنقیه سودا است و اگر با آن غلبه خون بود فصد اسیلم بکنند و مطبوخ افتیمون دهند و ضماد
بابونه و اکلیل الملک و بزرکتان و حلبه و ثفل ارزق و مغز ساق گاو کنند فتق و قیله هرگاه که غشای
صفاق یعنی پوست اندر ونی شکم از ان و د مجری که در اربتین ست یکی کشاده شود بسبب طوبتی
مرخی یا حمل بارگران یا رفع صورت یا از جای جستن یا باد غلیظ یا ضربه و ازین کشادگی اگر ثرب یا
حجاب یا روده بآن فرود آید و بکیس انثیین برسد اگر امعا ء فرود آمده آنرا قیلة الامعاء گویند و اگر ریح
فرود آمده آنرا قیلة الریح گویند و اگر آب فرود آمده آنرا قیلة الماء گویند و قیله را فتق نیز گویند و لیکن باید
که رطوبت غلیظ فرود آید و در ینجا غلیظ تر شود آنرا قیله لحمی گویند و علاج این قسم علاج ورم صلب
باشد و اگر کشادگی چنین بود که بکیس انثیین تو اندر سید پس در گوشه آن بماند آن را فتق الاربیتین
گویند و اگر غشای مذکور سوراخ شود و در برابر ناف یا زیر تر یا بالای تر و چیزی از ان
بیرون آید آنرا فتق اربیتین زنان را نیز عارض می شود و علاج در صبیان درست

اورام خصیتین و قضیب

طلاها

فتق و قیله

شدن فتق دشتی ممکن ست اما در غیر ایشان غرض محافظت بود تا زیاده نشود از حرکات و رفع
صورت و مجامعت خاصه بر امتلا و از طعامهای غلیظه و میوه و خمر و هر گاه چیزے بکیس فرود آید
در آب گرم نشانند و چون از آب بیرون آید گلسرخ در دغن بابونه گرم کرده بمالند تا بجاے خود رود
پیوسته آنرا بسته دارند و ضماد ازین ادویه کنند برگ مورد گلنار فارسی مازوے سبز صبر سقوطری
مرکی کندر جوز السرو زفت رومی مقل ازرق اہل مرشیم ماہی و در فتیله ریحی جند بید ستر فرفیون و
در روغن بهمنین حل کرده در احلیل چکانند و در قیلة الماء آب کمتر خورند و ضماد ازین ادویه کنند حلبه سرگین
گاو و الشکل گوسفند سرگین کبوتر فلفل و اگر آب بسیار بود تدل باید کرد بمنبع و در سه چهار روز آب آنرا
بیرون آورند تا غشی حادث نگردد و قوت بجال ماند پس موضع تدل را داغ کنند **نقصان باه**
یا بسبب ضعف شهوت میباشد یا بسبب استرخاے آلت و ضعف شهوت از ضعف بدن میباشد
و علامتش لاغری بدن و زردی رنگ و قلت خون است و علاجش تدبیر بدن ست تدبیر فربهان
چون غذاهای موافق و خواب و خوشدلی و ترک جماع مدتی و یا از قلت منی میباشد و علامتش قلت
منی بیرون آمدن است و سبب قلت منی خشکی آلات منی میباشد و علامت غلظت منی انتفاع
بحمام مرطب و دخول در آب فاتر و چیزهاے تری افزاینده است و علاجش ترتیب بدنست با غذیه
و اشربه و فواکه و یا از برودت آلات منی میباشد دشواری برون آمدن منی و باقی علامات برودت
است و علاجش تسخین بچیزهاے گرم و معاجین حاره است مثل مادة الحیوة و معجون شفا صفت آن
زنجبیل یک جزو دارچینی ده جزو جوز ماثل سه جزو کوفته بیخته بعسل معجون کنند شربتی یک نخود و معجون جالینوس حافظة الباه
صفت آن فلفل سیاه دارچینی بادیان جوز بوا مشک مصطکی کندر جوز ماثل اجزای مساوی کوفته بیخته
بعسل معجون کنند شربتی مقدار نخود و یا از حرارت میباشد و علامتش غلظت منی و بسهولت برون آمدن
و احساس بحرارت و سوزش در آنوقت و انتفاع بمبردات است و علاجش بمبردات مثل
شیره تخم خرفه و شیر دوغ گاو است و یا از رطوبت می باشد و علامتش رقت منی و ضرر یافتن
از تری است و علاجش بمعاجین دافع رطوبت ست و یا از ترک مجامعت و یا از مجامعت و فراموشی
نفس است و قلت اهتمام بتولید منی علاجش استعمال ادویه و اشربه و اغذیه باهیه است و نظر کردن
به نسافد حیوانات و استماع حکایات و احادیث درینباب و یا از فکری و تعوی میباشد مثل زهد و تعشق یا تنفری از زن

توجهی یا توهم آنکه نباشد که در آنوقت ضعفی طاری شود و یا آنکه او را کسی مسخر گرده و بسته باشد علاجش
رفع و دفع این افکار ست و تصورات و یا از ضعف دل و دماغ و معده و جگر و گرده است بدلیل و علامات
ضعف آن اعضا و بتقویت آن اعضا علاج نمایند و یا از استرخاء آلت و ضعف بدن است و علامت و
علاجش ذکر شد و آنچه از ترک مجامعت ست و رعضو ضمور پیدا میشود علاجش پیوسته مالیدن و در سه
و آب گرم نهادن ست و یا از قلت نفخ در اسافل بدن میباشد و علاجش تناول چیزهای منفخ مثل
باقلا و انجیر و نخود آب و یا از سردی اعصاب قضیب ست علامتش بسیاری رفت منی ست و سهولت
خروج آن بی انتشار و ضعف حس و حرکت و ضمور و لاغری وی یعنی آلت و علاجش اگر مزمن باشد
معالجه فالج کند و تقویت دل و شادی و بوهای خوش را در تقویت باه مطلقاً اثری تمام است اغذیه
باهیه قلیه پیاز مغز کله بره قلیه گنجشک و شیر و گوشت بزغاله مرغ فربه و هریسه شیر برنج و بیضه نیم برشت
و ماهی بریان فواکه مجرورین خیار و شفتالو و کدو و فواکه مبرودین انگور خرما مغز پسته مغز گردگان انجیر ادویه
باهیه سقنقور خصیة الثعلب پنیر مایه شتر قضیب گاو خشک کرده بسوهان سوده شقاقل خولنجان بهمنین
مودرین زرنباد و سورنجان دارچینی بسباسه حبة الخضرا کنجد بزرکتان و از ترشی ها اجتناب نمایند
سرعت انزال از حدت میباشد علامتش احساس حرارت و سوزش بوقت انزال و زیادتی آن
بچیزهای گرم علاجش استعمال اغذیه و اشربه بارده است و یا از ضعف قوت ماسکه است بسبب
برودت و رطوبت و علامتش عدم علامات حرارت و رقت منی و زیادتی بخوردن چیزهای سرد و تر ست
علاجش استفراغ بدن از رطوبت باسهال و قی و مالیدن روغن قسط بر عانه و خصیه است و یا از
ضعف اعضاء رئیسه است جگر و معده و گرده و این بانقصان باه و قلت رغبت میباشد و علاجش
تقویت آن اعضا است و یا از صغر اوعیه منی و ضعف مجاری آن میباشد و فی الجمله بچیز قابض کمتر شود

باب یازدهم در امراض ثدی

اورام ثدی در پستان ورم حادث میشود چنانچه در سائر
اعضا چنانچه درین مبحث ذکر میشود اما ورمی که از ریختن لبن و بستن شیر در ان حادث شود مخصوص
ثدی است علامتش انتفاخ و صلابت و درد و سرخی بول ست علاجش آنست که خرفه تر را کوفته
سرکه حدت آنرا بآب شکسته باشند سرشته ضماد نمایند ضمادی نافع آرد جو آرد باقلا با کشنیز
تازه برگ خرفه تازه ضماد نمایند بعد از تسکین حرارت محللات مثل خطمی و بابونه و اکلیل الملک

قلت اللبن

بآب گرم سرشته ضماد نمایند و اگر بسبب ضربه و سقطه ورمی دران پیدا شود مویز و ماش را کوفته بآب برگ مورد و آب برگ سرو سرشته طلا نمایند قلت اللبن نقصان شیر یا از کمی خون شود یا سبب بسیاری خون کم کردن یا خروج آن بوجهی از بدن یا سوء مزاج در بدن یا اندک خوردن یا استعمال چیزهای گرم که از آنها خون کمتر متولد شود و علاجش تقدم این اسباب است و علاجش منع آن استعمال اغذیه و اشربه محموده که خون از آنها بسیار تولد کند و یا از کمی خون میباشد به غلبه یکی از اخلاط ثلثه و علامت صفرا از روی شیر در رقت و حدت و علامت بلغم شدت بیاض و ماهیت و میل بغلظت و بوی و طعم و علامت سودا غلظت و قلت شیر مست و علاجش تنقیه بدن از خلط غالب و تغذیه بضد آنست

باب دوازدهم در امراض رحم

ورم رحم و اورام رحم

باب دوازدهم در امراض رحم و اورام رحم حدوث آن یا از ضربه باشد یا احتباس طمث یا سقوط اجنه یا عسر ولادت یا کثرت جماع علامت ورم گرم تب بود و درد سر و درمیان ناف و عانه و آن موضع را ثنیه گویند و در برابر آن پشت قطن گویند و عسر بول و براز و تواتر نبض و نفس علاجش فصد باسلیق یا صافن است و اگر قوت قوی باشد اول فصد باسلیق کنند پس صافن ضمادی نافع صفت آن آرد جو باقلا گل بنفشه گل خطمی سوده بآب کشنیز تازه و آب کاسنی تازه و آب خرفه تر سرشته ضماد نمایند حقنه رحم بلعابها و روغنهای سرد کنند و آب گرم و برگ خرفه و امثال آن و بعد از آن در آبزن که دران بابونه و اکلیل الملک و خطمی جوشانیده باشند نشانند و اگر تحلیل نیابد و جمع شود به منضجات مثل بزرکتان و خبازی و حلبه ضماد کنند و چون منفجر شود بشیر و نبات حقنه نمایند و شراب انار شیرین و شیره تخم خیارین دهند و مرهم اسفیداج بروغن گل سرخ رقیق کرده در قبل حقنه نمایند و بعد از تنقیه اگر تحلیل نشود گل ارمنی و دم الاخوین و اندکی کندر و روغن گل سرخ حل کرده حقنه نمایند علامت ورم بلغمی انتفاخ موضع و ثقل و عدم درد در مقعد و تهیج اطراف ست و علاجش سستی کردن و مسهل بلغم دادن ست ضماد مستعمل در ابتدا کشنیز تازه و خبازی و اندکی بابونه ضماد کنند ضمادی که ورم از ابتدا گذشته بود بزرکتان حلبه انجیر زرد اکلیل الملک بابونه شبت ضماد نمایند علامت ورم صلب سوداوی صلابت موضع و گرانی و کسالت و لاغری و ضعف ساقین ست و گاه باشد که شکم مثل مستسقی شود علاجش تنقیه از اخلاط غلیظه و اخلاط سودا و یه است و روغن شبت و روغن بابونه حقنه کردن و مالیدن مرهم رسل و مرهم داخلیون از داخل و خارج

بکار بردن و نطول از خطمی و خبازی و حلبه و بابونه و بزر کتان و ضماد از برگ خطمی و برگ سوسن سفید بکار دارند
کثرت سیلان طمث یا از امتلای بدن از خون و دفع کردن طبیعت آنرا بطریق طمث است
و علامتش قوت بدن با وجود سیلان دم ست و عدم ضعف و تغیر بدن و رنگ و تا ضعف و تغیر رنگ
پیدا نشود حبس آن جائز نباشد و چون بافراط انجامد فصد باسلیق باید کرد تا ماده ازان جانب بر گردد
اما خون بحسب قوت و امتلا باید گرفت چنانچه بجد صناعی معلوم میگردد و تا طبیعت ماهر نباشد
در مثل این محل بر فصد جرأت ننمایند و محجمه بالنار زیر پستان نهند و قرص کهربا با شراب حب الآس دهند
و شیاف محلی که صفت آن در بواسیر گذشت حمول نمایند و یا از حدت و رقت خون میباشد علامتش
زردی رنگ و ضعف بدن و رقت و سوزش ست در انچه سیلان میکنند و سرعت خروج و زردی
آن و علاجش استفراغ است مطبوخ هلیله زرد و شاهتره و تمر هندی و شیر خشت و آشامیدن قرص کهربا
یا زرشک رب به شیرین و شراب بیاس اگر بصباح دو دانگ بزر البنج سفید کوفته با قند بدهند نیکو بود و اگر
با عصاره لسان الحمل و شیره تخم خرفه بدهند بهتر است و اگر نیم مثقال شاخ گوزن سوخته با آن ضم کنند صواب
بود و از غلبه بلغم بر خون و ارخای قوت ماسکه افواه عروق را غلبه سودا نیز که موجب تفتیح آن گردد میباشد بعلامات
معلوم نمایند و اگر قدری پنبه در روز و شب تر دارد و در سایه خشک گرداند رنگ خلط غالب معلوم گردد و علاجش
بعد از تنقیه بر حابسات مذکوره مداومت نمایند و یا از بواسیر رحم میباشد و علامت و علاجش مذکور شد
و یا از قرحه رحم که بسبب عسر ولادت یا جذب مشیمه جنین مرده یا انصباب خلط حاد حراری یا کشادگی ورم
میباشد و علاج انفجار مذکور شده و آنچه اسباب باقی بود فرزجه از کندر و دم الاخوین و انزروت و مرکی
و شب یمانی و پوست انار ساخته احتمال نمایند و اگر دور بود که فرزجه بآن نرسد همین ادویه را در آب
لسان الحمل حل کرده در قبل حقنه نمایند و اقراص کهربا با شراب حب الآس با شراب انجبار
دهند و اطلیه قابضه بر قطن و عانه و تنبیه در همه انواع لازم دارند احتباس حیض یا از کمی خون می باشد
علامتش لاغری بدن و زردی رنگ و تقدم اسباب کمی خون است مثل امراض و استفراغ و
قلت ریاضت علاجش دعه و سکون و غذاهای موافق و خواب و راحت ست و یا از غلظت
خون می باشد بسبب سردی از اختلاط بلغم یا سودا با خون علامات سردی یا بلغم یا سودا بر ان
دلالت میکنند علاجش بعد از تعدیل و تنقیه اخلاط ادویه ملطفه مدره بکار برند مثل کرفس و انیسون و رازیانه

و فو تنج و شونیز و دارچینی و سلیخه و جوز بوا کوفته بعسل سه وزن ادویه سرشته معجون سازند شربتی دو درم شیافی که حیض را بکشاید صفت آن ابهل و سداب از هر یک یک جزو و مویز دو جزو جمله را کوفته بزهره گاو سرشته شیافها سازند و چند بار بردارند حیض بسته را بکشاید شیاف دیگر که همین عمل کند صفت آن اشنان فارسی عاقرقرحا قوت القنبع سداب فرفیون اجزای مساوی کوفته بقند سفید سرشته شیاف سازند و بردارند و یا از خشکی میباشد علامتش خشکی دماغ و لاغری بدن است علاجش مداومت بر اشربه و اغذیه و حمامهای رطوبت افزاست و روغن بنفشه و کدو و پیه بط مالیدن و خبازی و خطمی و برگ خرفه حمول نمودن اختناق رحم این مرض شبیه بصرع بود و بنوبت بود و در آید و فرق آن ما بینکه صاحب این مرض چون بهوش آید از آنچه بر وی وارد شده حدیث کند مگر آنکه بسبب قوی بود و زبد و کف بر دهن چنان نباید که در صرع آید سبب آن یا احتباس طمث بود هنگام بطول انجامد یا کثرت منی و استحاله آن به کیفیت سمی علاجش اما در وقت نوبت علاج غشی بود غیر بوی خوش به بینی داشتن چه بوی ناخوش به بینی داشتن بر رحم مناسب بود و روغنهای گرم که دران مشک و عنبر حل کرده باشند در رحم مالند و حقنه کنند و اما بعد از نوبت اگر احتباس طمث بود معالجه از ان استعمال نمایند و فصد صافن کنند و اگر از کثرت منی بود بحبوب و ایارجات تنقیه نمایند و در تزویج اگر در غرض بیشتر باشد تاخیر نکنند عسر الولادت یعنی دشواری وضع حمل و اسقاط مشیمه در آب زن حلبه و بزر کتان و خبازی نشانند تا ناف و شوربای چرب دهند و روغن کنجد با لعاب تخم کتان آمیخته قبل از ان چرب نمایند بان حقنه کنند و چهار مثقال پوست خیار شنبر را نیم کوفته در نیم من و چهار سیر آب بجوشانند تا بهشت سیر برسد بپالایند و به قند سفید شیرین کرده بدهند و عطسه آوردن و دهن و بینی گرفتن بچه و مشیمه را بیاورد و هرگاه درد زادن چهار روز بکشد غالب بچه مرده باشد تدبیر بیرون آوردن آن باید کرد ضمادی که درینوقت مفید است تخم حنظل برگ سداب برابر کوفته بزهره گاو سرشته بر ناف و زهار ضماد نمایند و گاه باشد که بدست کاری و قطع جنین احتیاج افتد و باید دانست که هرگاه قبل از ولادت و روز ها وقطن پدید آید وضع بسهولت خواهد بود و اگر به صلابت پشت ذکر بود و پس در تسهیل آن اجتهاد باید نمود بی تاخیر باب سیزدهم در اوجاع ظهر و مفاصل و اوجاع ظهر و خاصره درد پشت یا از سردی بلغم خام بود بعلامات معلوم کنند و علاجش نمایند باسهال و معجون سورنجان و حب

احتباس حیض از یبس

اختناق الرحم

عسر الولادت ... اوجاع الظهر و مفاصل ...

سور نجان و روغن قسط بمالند و اکثر به اغذیه موافقه دهند و یا از تعب و کثرت مجامعت است علاجش راحت و ترک مجامعت ست و استعمال حمام غیر محلل و روغن بابونه در روغن بنفشه ممزوج نموده بمالند و یا از ضعف گرده است بعلاج آن استعمال باید نمود و یا از امتلای رگ بزرگ ست که بر صلب ست می باشد علامتش ضربان و حرارت است با علامات غلبه خون علاجش فصد باسلیق و تسکین حرارت ست اما خاصره یعنی تهیگاه و درد آن بدرد پشت نزدیک بود و اکثر بلغمی و ریحی بود و استعمال لشیافات سخنه نهایت دران موثر است اوجاع مفاصل بطریق عموم اوجاع در مفاصل درد و ورم بود که در بندگاههای اعضا پیدا آید اگر در مفاصل قدمین بود مثل کعب و اصابع نقرس گویند و بیشتر در ابهام می باشد و اگر از مفاصل ورک بود تجاوز نکند از موضع آن وجع ورک خوانند اگر تجاوز کند و اکثر از جانب وحشی بود و امتداد یابد تا بزانو یا تا کعب بحسب کثرت و قلت ماده و مدت عرق النسا نامند و از خواص این اورام ست که پخته نشود مثل اورام دیگر و سبب این امراض ضعف مفاصل و انصباب مواد ست و این مواد خون باشد یا صفرا یا بلغم یا سودا یا مرکب از نها باشد و نقرس از بلغم و سودا بی امتزاج صفرا که بدرقه آن بود نادر ست و ازین سبب کودکان و خصیان و زنانی که حیض ایشان منقطع شده باشد حادث نمی شود زیرا که مره صفرا در ایشان کم باشد و جماع قوی تر اسباب این مرض است خاصه برامتلا نقرس و وجع الورک و عرق النسا اما نقرس یا دموی ست یا صفراوی یا بلغمی یا سوداوی و علامت دموی عظم و انتفاخ ست و سرخی و شدت درد و ضربان و دیگر علامات غلبه خون علاجش فصد است و اسهال به مطبوخ هلیله زرد و مقوی لبسورنجان و در ابتدا اضماد کردن باین ضماد نوفل صندل سرخ و صندل سفید گلسرخ کتتین تازه خرفه تر کاسنی تازه طحلب و اگر درد غلبه داشته باشد مثل بزرالبنج و پوست خشخاش و افیون یعنی مخدرات در طلا داخل نمایند و بعد از ابتدا آرد جو گل بنفشه گل خطمی و خبازی و در انحطاط اکلیل الملک و بابونه ضماد نمایند و در جمیع اضمده اوجاع مفاصل گرم و سرد اکثر به و مسهلات سورنجان داخل باید کرد که تریاق مفاصل ست علامت صفراوی انتفاخ قلیل و زردی رنگ و شدت درد و حرارت ست و دیگر علامات صفرا علاجش اگر در مریض فی الجمله دموی باشد فصد کنند

اوجاع مفاصل

نقرس

وجع ورک

عرق النسا

صفراوی

وبمطبوخ هلیلهٔ زرد وحب سورنجان تنقیه نمایند وغذا وشراب هر روز بدستور که در امراض صفراوی دانسته شد عمل کنند ضماد نافع درین قسم آرد جو تراشه کدو وکشنیز تازه کاسنی تر خرفه تر طحلب ضماد کنند ودرین قسم احتیاج به محلل نیست علامت بلغمی سفیدی رنگ ودرد کم وعدم حرارت بود تقدم تدبیرات مولد بلغم علاجش قی است باب ترب وعسل واسهال معجون سورنجان ومسهل بوتمی دهند کماده را نیک نضج داده باشند بحار الاصول وکلنگبین وقبل از تنقیهٔ کل بابونه ضماد توانکرد که محلل ست بی حدت اما بعد از تنقیه بزرکتان وحلبه وشبت واکلیل الملک باروغن قسط ضماد نمایند

سوداوی

علامت سوداوی قلت تمدد درد وکثرت بود درشتی وصلابت ورم وکمودت وباقی علامات سودا است علاجش استفراغ سودا است بحسب مزاج هر کسی بعضو واسهال اضمده بعد از نضج ماده واستعمال ادویه محلله وروغن هاے گرم وتر ونطولات علامت ترکیب واختلافات انتفاعات می باشند چنانچه گاہے از اشیای حاره وگاهی از اشیای بارده انتفاع یابد علاجش مرکب از علاج مفردات بحسب ترکیب ماده باید کرد

وجع الورک

وجع الورک چون ورک مفصلی عمیق ست لهٰذا علامات ورم بران نیک ظاهر نمیگردد ودر بعض اوقات علاج آن مخالف اوجاع مفاصل باشد واین است که رادع در ابتدا مضر ساند زیرا که ماده عمیق بود ورادع موجب حبس وعسر تحلیل مے شود ومفصل را بر خلع مهیا می گرداند بلکه مرخیات مثل خطمی وخبازی در ابتدا موافق بود مگر آنکه ماده بسیار رقیق بود واگر خواهند که استفراغ کنند در دموی فصد باسلیق کنند از جانب درد واگر بلغمی بود بقی وحقنه ها وشیافها وبگرسنگی تدبیر نمایند وروغن قسط بمالند وضمادهاے قوی التحلیل مثل جند بیدستر وعاقرقرحا وخردل وسورنجان ضماد نمایند بعد از ان ضمادهاے که بیشتر مذکور شد بکنند وگاه باشد که بداغ کردن آن موضع احتیاج افتد بقانونے که در ترکیب عمل باید مذکور ست نه بطریق عوام

عرق النسا

این مرض اگر در جانب چپ بود صعب تر باشد عرق النسا گاه باشد که پاے را لاغر می کند وعرج حادث می شود واز اوجاع مفاصل عرق النسا ونقرس در مرض نحس بازگشت زیاده است واصناف عرق النسا ووجع الورک مثل اصناف نقرس بود وعلاجش مثل علاج ان الا انچه استثنا کرده شد اگر در قسم دموی عرق النسا ونقرس اگر فصد باسلیق نفعی نباشد فصد عرق النسا نیز کنند وباید دانست که مرض عرق النسا در جانب

انسی نادر واقع میشود و در کتب هر جا تخصیص بجانب وحشی آمده اکثر لیست باب چهاردهم در حمیات
در روزهای بحران حمی یعنی تب حرارتی غریبه است که در دل مشتعل گردد و متوسط خون و روح
و شرائین در جمیع بدن پراگنده شود اشتعالی که بافعال ضرر رساند و اجناس حمیات سه است
حمی یوم و حمی دق و حمی خلطی و حمی یوم آنست که اول روح گرم گردد پس گرمی آن بدل
رسد پس سائر اعضاء و اخلاط و حمی دق آنست که اول حرارت غریبه باعضاء اصلیه تخصیص شدت
تاثیر کند پس بارواح و اخلاط و باقی اعضا سرایت کند و حمی خلطی آنست که اول اخلاط گرم دا
پس ارواح و اعضا و این جنس بسیط بود یا مرکب و بسایط بحسب اخلاط چهار است و مرکبات بسیار و عفونت
اخلاط یا خارج عروق است و یا داخل عروق و بباید دانست که گرمی اخلاط در حمیات خلطیه بعفونت
می باشد الا خون که گرمی آن بغلیان نیز بعفونت میدارد و بعضی حمی و سوی را منحصر بغلیانی دانسته
اند حمی یوم حدوث این تب یا باسباب مادیه بدنیه است یعنی وارد بر بدن یا نفسانیه یعنی
وارد بر نفس مثل غم و هم و فرح و فزع و غضب و بیخوابی و خواب و تعب و اسهال و درد و گرسنگی
و تشنگی و تخمه و فساد هضم طعام در معده و بعضی اورام بر ظاهر بدن و توقف در آفتاب و اغتسال آب
سرد و چیزهای گرم خوردن و ترک حمام کسی را که در حمام معتاد بوده باشد و اند زکام و نزله
گرم علامتش عدم تغیر فاحش در نبض و قاروره است و بخیتر بناقص و قشعریره ابتدا کند و
حرارت آن مثل حرارتی باشد که از حمام حادث می شود بعد مدتی باندک مفارقت کند و اکثر
زمان بقای آن بقول اکثر سه روز و بعضی شش روز گفته اند و این قول بعید است و علاج
هر یک علی التفصیل در کتب مطوله مسطور است و علی الاجمال مقابله بسبب بود چنانکه تفریح در غمیه و مشاهده
در همیه و تسلی در غضبیه و استخفاف و استهانت مفرح در فزعیه و تغذیه در جوعیه و استفراغ بقی و اسهال
و اسهال در تخمیه و امتلائیه و تفتیح مسامات بآب گرم در استحصافیه و این آنست که از اغتسال بآب سرد
حادث میشود و در همه اصناف حمی یوم الا تخمیه غذا باز نگیرند و اغذیه لطیف صالح الکیموس دهند
بتخصیص قلبی و غمی و همی و جوعی و آنکسانی که در ابدان ایشان مراره بسیار بود و چه توسع در غذا
بران جماعت مطلوب بود حمی دق از اسباب سابقه می باشد مثل تبهای محرقه هرگاه مدتی بکشد
و حرارت آن و رطوبت دل در رطوبت اعضاء اصلیه تاثیر کند مثل ورم گرم در سینه

حادث شود بسبب مجاورت تاثیر کند و از اسباب بادیه می باشد مثل هم و غم غضب و تعب و جزع و سهر خاصه در سن جوانی و هوای گرم محرور مزاج ها را و نزلات حاره صفراویت که دائم از سر به سینه انصباب نماید خصوص در هوای گرم علامتش نبض دقیق صلب متواتر ضعیف است و هر گاه دست بر وی نهند حرارت اندکی نماید و هر چند دست نگاه دارند قوی تر گردد و مواضع عروق و شرائین گرم تر بود و هر گاه طعام خورد تب زیاده نبض قوی تر و اندکی میل بعظم کند و این دلیل قوی باشد برین تب و این تب بر صاحبش نیک محسوس نشود زیرا که همچون مزاج اصلی گردیده باشد و این تب را سه مرتبه باشد و توضیح این موقوف بر دانستن این مقدمه باشد که در بدن دو جنس رطوبت ست و آن اخلاط اربعه اندکی را رطوبت اولیه اصلی که اتصال اعضا با آن می باشد و دوم را رطوبت ثانویه گویند و آنرا چهار مرتبه باشد اول آنچه محصور می باشد در عروقی که غذا با عضا میرساند و آنرا رطوبت عروقی گویند دوم آنچه بر افواه عروق ساقیه منتویه است که آنرا رطوبت افواه عروقی گویند سوم رطوبتی ست که بر اعضا پراگنده باشد و مثل شبنم بر آنها چسپید باشد آنرا رطوبتی طلی گویند چهارم رطوبتی ست که قریب الانعقاد رسیده باشد و این را رطوبت قریبة العهد بالانعقاد گویند پس چون حرارت افنای رطوبت افواه عروقی کند و شروع نماید در افنای رطوبتی طلی باسم دق مخصوص باشد و چون افنای رطوبت طلی کند و شروع بافنای رطوبت قریبة العهد بالانعقاد کند مسمی بذبول گردد و مریض که بانتها این مرتبه رسد کمتر خلاصی یابد چون این قسم را نیز فانی کند و شروع بافنای رطوبت اصلی کند باسم مفت تسمیه یابد و هر سه را حمی دق گویند آنچه در مرتبه اول بود معرفتش مشکل باشد و علاجش آسان و آنچه در مرتبهٔ دوم بود یا نزدیک بآن بود معرفتش آسان و علاجش مشکل باشد و مرتبهٔ سوم علاجش نباشد علاج مرتبهٔ اول تبرید و ترطیب اغذیه و اشربه بارده مرطبه چون ماء الشعیر ست و مرغ چوجه و گوشت بزغاله خصوص پاچه بزغاله و شراب عناب و شراب نیلوفر شیرهٔ تخم خرفه مقشر و سکنجبین بعرق کاسنی و عرق گاؤزبان باشکر و شیرهٔ تخم خیارین و کدو و هندوانه و شفتالو و زرد آلو دهند و آنچه در مرتبه دوم بود یا نزدیک بآن محتاج بعلاج قوی تر باشد پس ربع آخر شب شیرهٔ تخم خرفه مقشر بعرق گاؤزبان گرفته بایکی از اشربه مذکوره یا با قند سفید و نبات سفید شیرین ساخته یک شعیر کافور قیصوری داخل کرده

بدهند و در وقت طلوع آفتاب پنج سیر ماء الشعیر با نجدرم تنه سفید بدهند و بعد از سه ساعت در آبزن
نشانند که دران کدو تازه و جو مقشر نیکوفته و برگ کاسنی و برگ خرفه تر جوشانیده باشند و باید که آب
بغایت ملائم و معتدل بود چنانچه مودی بعرق شود و احداث حرارت کند و اگر نه آن بود
که بدن ضعیف را نشاید در آب سرد نشانیدن نیکو علاج بودی که آبزن در زمستان کمتر باشد
و احتیاط تمام بجا آورند که زکام نشود و بعد از لحظه که بر دن آید روغن بنفشه در روغن کدو بر اعضا بمالند
و بعد از ساعتی غذا دهند ماء الشعیر که دران مرغ فربه یا ماهی که در آبجوش بادی داشته باشد
و بزغاله و بره یا آب ماش با رشته و اسفاناخ که دران پخته باشد بدهند و بحسب قوت هاضمه و ضعف
در اغذیه و کمیت آن تصرف نمایند و از اشربه شیرین انچه مذکور شد که بر تقدیری توان داد
که به صفرا مستحیل نگردد و الا از انجمله غیر شراب نیلوفر نتوان داد پس سکنجبین و شراب حماض و
نارنج و لیمون و انار و زرشک و امثال اینها چنانکه بسیار ترش نباشد با لعابها و شیرهای بزور
بارده دهند و احتیاط باید کرد که اگر از حمیات عفنه که بعد ازین ذکر خواهد شد چیزی همراه بباشند
شیر دادن بنهایت مفسد است و بهترین شیرها شیر آدم است پس شیر خر پس شیر بز و رمانده که دو شیده
باشند و در شیر خر شرایط نگاه دارند اول باید که خر جوان باشد و تندرست و بهتر آنکه از وقت زادن
چهار ماه گذشته باشد و علف آن جو و کاهو و برگ خرفه و لسان الحمل و اسفاناخ و خیار بادرنگ بود و
هر بار که خواهند دوشند نزدیک به بیمار آورند چه اگر دور باشد متغیر میگردد و قدری پاکیزه اندر ظرفیکه
بر آب گرم باشد نهند و شیر دران قدح دوشند و بدهند و شرط مقدار چنانست که روز اول نیم سگرچه
بدهند هر روز نیم نیم سگرچه زیاده کنند تا روز هفتم سه سگرچه و نیم شود بعد ازان هر روز نیم سگرچه کم کنند
و سگرچه مطلق بسنگ هرات چهار سیر و ربع یک سیر بود و در روزیکه شیر داده باشند بعد از یک ساعت
نبض را ببینند اگر قوی تر شده و بعظم میل کرده فاسد نشده و اگر ضعیف تر و صغیر تر شده باشد
فاسد شده دیگر نباید داد و هرگاه شیر داده باشند یا خواهند داد دران روز از ترشی و ماهی اجتناب
نمایند و مسکن و موضع استراحت را بریاحین و فواکه خوشبو معطر گردانند و کیاشهای کتان
بگلاب و صندل مطیب سازند و مقامش نزدیک آب روان اختیار کنند و در تابستان
در غایت گرمی روز چنانچه کتان بگلاب صندل و آب کشنیز تازه و برگ خرفه تر گردانیده بر سینه و کتف اندازند

وچون گرم گردد تازه گردانند سه چهار بار روزی کفایت بود و زیاده نکنند **دق شیخوخت** آنرا
دق هرم نیز گویند هرچند از قبیل حمیات نیست اما حاجت بایراد آن در ذیل دق جریان یافته استیلای
یبوست بود بر مزاج بی تپ و حرارت سببش استیلای یبس با برودت یا ضعف بدن است که غاذیه از
عمل خود باز ماند چنانچه در آخر عمر عارض میگردد و یا استیلای حرارت است که تحلیل و تذویب رطوبات
کرده باشد و اطفاء حرارت غریزی داین بسبب سردی و خشکی عارض شده باشد بافراط استفراغات
یا افراط در تدبیر حمیات علامتش ذبول و خشکی ولاغری مثل حال مشایخ نه اشتعال والتهاب و
گاه بود که در لمس سردی محسوس گردد و نبض صغیر و بطی و متفاوت بود اما در وقت اشتداد ضعف
که متواتر گردد و قاروره رقیق مائی بود و علاجش ترطیب و تسخین باشد **حمی دموی** آنرا حمی مطبقه گویند
از غلیان خون بی عفونت پیدا شود و این قسم را سونوخس خوانند علامت آن سرخی روی و چشم
وانتفاخ و تمدد در رگها و گرانی و کسالت و عظم و سرخی قاروره و غلظت و نبض قشعریره و نافض ابتدا
کردن است و دادن ماء الشعیر که با عدس و تمر هندی پخته باشند و یا ریباس و از اشربه شراب
و شراب آلو و شراب زرشک و شراب تمر هندی و شراب غوره و شراب انار ترش و شراب انارین
و از عفونت خون است و علامتش علامات سونوخس ست با زیادتی قلق و اضطراب و تنگی نفس و عظم
نبض و این قسم را مطبقه خوانند و حمی دمویه عفنیه سه صفت بود متزائده یعنی انچه روز بروز تعفن پذیرد
و زیاده از انچه تحلیل رود و متساویه یعنی متعفن مساوی متحلل بود و متناقصه یعنی متعفن کمتر از متحلل بود و علاجش
علاج سونوخس ست اما دموی خارج عروق حمیاتی بود که حادث گردد در اورام اعضاء باطنی مثل
دماغ و آلات نفس و معده و جگر و کلیه و معالجات انها مذکور شد **حمی صفراوی** اگر صفرا خارج در خلل
عروق متعفن شده باشد **غب خالص** نامند علامتش آنست که یک روز بود و یک روز نبود و با نافض
و قشعریره یعنی در لرزه چنان نماید که سوزن در وی میزنند و قلب زبان نافض درد و گرم شدن
و تشنگی و خشکی و تلخی دهان و اضطراب و قلق و قی مراری و باقی علامات صفراوی علاجش آنست که تا
روز سوم شیره تخم کدو دهند با لعاب بزر قطونا و شراب نیلوفر روز چهارم بعوض شیره تخم کدو و شیره
تخم کاهو و شیره تخم خیارین روز پنجم که روز نوبت ست مسکن باید داد یعنی بجای شیره تخم خیارین
و شیره تخم کاهو شیره تخم کدو و شیره تخم هندوانه دهند و اگر بعوض شراب نیلوفر

دق شیخوخت

حمی دموی

حمی صفراوی غب خالص

سکنجبین شکری دهند مناسب ست و روز ششم که روز سکون تب است فی الجمله تحریک مناسب است و بعوض
تخم کدو و تخم هندوانه شیرهٔ تخم کاسنی و شیرهٔ تخم خیارین و درین روز مسهل نباید داد که خطر است و روز هفتم
که روز نوبت و اول بحران ست بجاے تخم کاسنی و تخم خیارین شیرهٔ تخم کدو و شیرهٔ تخم هندوانه باید داد
و درین روز بهیچ وجه تحریک خوب نیست و در روز هشتم مسهل از فلوس خیار شنبر و ترنجبین و شیرخشت
و خمیرهٔ بنفشه با گلقند شکری یا عرق کاسنی و عرق نیلوفر و آب تمر هندی دهند و در روز نهم که شیرهٔ تخم کاسنی
و شیرهٔ تخم کدو و لعاب بزرقطونا و شربت نیلوفر و عرق بیدمشک دهند و سکنجبین بدهند که بعد از مسهل دادن
سکنجبین خوف حدوث هیچ ست و در روز دهم باز مسهل روز هشتم دهند و در روز یازدهم که روز انداز
روز نوبت ست باعتبار روز انداز که فی الجمله حرکتی در مواد از براے استعداد رفع شدن در روز بحران
ضرورست شیرهٔ تخم خیارین دهند و باعتبار آنکه تسکین ضرور است شیرهٔ تخم کدو باید داد با لعاب اسپغول
از براے تسکین حرارت مسهل و اخراج بقیهٔ مسهل که اگر چیزے باقیمانده باشد باز لائق رفع شود و با شراب
انار شیرین یا شراب نیلوفر و عرق کاسنی و عرق بیدمشک و اگر بقیهٔ از تب باقی باشد روز دوازدهم
نیز مسهل روز هشتم دهند و در روز سیزدهم اگرچه روز نوبت ست و در روز نوبت بقانون مقررے
تسکین ضرورست لیکن تنقیه شده است از تحریک ضررے متصور نیست و از براے
استعداد روز چهاردهم که روز بحران حقیقی این تب ست فی الجمله تحریک ضرورست شیرهٔ تخم
کاسنی و شیرهٔ تخم خیارین با لعاب و اشربهٔ مذکور دهند و در روز چهاردهم که روز بحران ست استعمال
محرک بهیچ وجه جائز نیست شیرهٔ تخم هندوانه با لعاب بزرقطونا و شراب نیلوفر و عرق بیدمشک دهند
و در روز پانزدهم باعتبار آنکه روز نوبت است مسکن باید داد شیرهٔ تخم کدو دهند و باعتبار آنکه روز
بعد بحران ست و اعانت بر رفع بقیه آنچه بر طبیعت آنرا بحرکت در آورده و قادر بر رفع نشده
محرکی باید پس شیرهٔ تخم خیارین داخل باشد با لعاب بزرقطونا و سکنجبین شکری و اگر تا پانزدهم حمی زائل
نشده باشد روز شانزدهم نیز مسهل دهند و بعد از شانزدهم حکم حمیات مرکبه دارد و بعلاج حمیات
مرکبهٔ صفراویه علاج باید کرد که در میان غب خالص اگر آب بسیار خورده باشد قے میتوان کرد
و اگر در روزهاے نوبت خود مے آید حبس نباید کرد و اگر در ابتدا احتباس ثقل و امتلا
شود با مزورات گلقند می توان داد و غذا آش جو باشد و شوربائے ماش با آب تمر هندی

یعنی مسهل که روز
هشتم داده بودند

واسفاناخ وکدو واز میوه ها انار دهند وانه دامرود ولیمون شیرین خوب است ودر روز نوبت غذا ندهند
مگر آنکه نوبت در آخر روز باشد وصبر توانکرد ودر روز نوبت مسهل جائز نیست واگر تدبیر این خطا نشود
از هفت نوبت تجاوز نکند واکثر آنست که در نوبت چهارم مفارقت کند اما غب غیر خالص اسبا باشد
که تا شش ماه بکشد وعلامت غب غیر خالص زیادتی نوبت باشد بر دوازده ساعت وباشد
که بست وچهار ساعت کشد بلکه سی ساعت بحسب امتزاج بلغم باصفرا وعلاج آنست که از علاج
صفراوی وبلغمی ترکیب کنند اما اگر صفرا در داخل عروق بود پس یا در تمامی عروق است یا در بعضے رگها
که حوالی دل یا فم معده باشد ویا در عروق حوالی کبد پس ازین هر قسم حمی محرقه صفراویه است واگر در بعضے رگها
بود سوائے انچه مذکور شد غب لازم تولد کند ودرین هر دو اشتداد غبی می باشد یعنی یک روز کمتر است
ویک روز بیشتر واعراض آن یعنی درشتی زبان وزردی وسیاهی زبان وکرب وتشنگی وسوزش دل
در محرقه زیاده بود وعلاج هر دو علاج غب خالص بود والا آنکه در محرقه اهتمام به تبرید بیشتر وقرص کافوری
وحبوب کافوری باید داد وطلاے سرد بر دل وجگر بمالند وشاخهاے بید وخیار وکدو وهندوانه باطراف
وحوالی مریض نهادن وسردات بر ناف انتح سرکرده نهند وگاه باشد که در غب لازم فصد اکحل
فائده دهد وگاه باشد که التهاب را زیاده کند ومحرقه بلغمیه نیز می باشد که ماده آن بلغم شور بود مرکب
از بلغم تفه ومره صفرا وعلاج آن علاج حمیات که از صفرا وبلغم است حمی بلغمیه اگر ماده آن خارج
عروق بود که هر روز بگیرد این را مواظبه نامند علامتش ابتدا کردن بنافض ست وسرما ودیر گرم
شدن وخون گرم نشود وقوی نباشد وقلت تشنگی وصغر نبض وبلقی بر آمدن بلغم وتهبج وزردی
روے وبعضے تبهاے بلغمی را در ابتدا سرما بود وبعضے را قشعریره وبعضے را نافض وچند نوبت
که گذشت ازین سه حال چیزے نبود اما نوبت تا هیجده ساعت تواند بود وبدن از نوبت گذشته
پاک نگردد وعلاجش سکنجبین عسلی یا سکنجبین گلقندی آفتابی ضم کرده گلقند نصف باشد سکنجبین بحسب
مزاج مریض وتصرف طبیعت وسکنجبین بزوری با این نسخه صفت آن رازیانه پنج درم پوست
بیخ بادیان هفت درم تخم خیار ده درم تخم کشوث پنج درم سرکه سه سیر قند سفید ده سیر بدستور
مرتب نمایند ودر اول هر نوبت بے تخم ترب وشبت یا سکنجبین قے نمایند ودر تقویت معده اهتمام
کنند وبعد ازانکه ماده پخته شود ودر قاروره اثر آن پیدا شود مسهل دهند حب مسهل نافع از براے

حمی بلغمی صفت آن غاریقون سفید یکدرم مصطگی نیم دانگ تربد سفید مجوف نیم درم شحم حنظل یک دانگ کوفته
بیخته باب حب سازند جمله یک شربت ست و اگر مقدم برین مسهل در طبیعت قبض واقع شود طبیعت را
بحقنه که دران قنطوریون دقیق و مغز خسک دانه بعلاب و سنا مکی و گل خطمی باشد نرم سازند و اگر وقت
خواب یکدرم ریوند چینی را حب کرده فرو برند صواب بود و غذا نخود آب باشد که دران رازیانه و
مرغ و کبک و تیهوج انداخته باشند و غذا دستی باید داد که چون نوبت در آید معده سبک شده باشد
و اگر تغذیه برین وجه میسر نشود بآخر نوبت باید انداخت و اگر ماده بلغم داخل عروق بود تپ بلغمی لازم
حادث شود و این را حمی لثقه گویند علامتش علامات بلغمی دائره است الا آنکه با این ناقص
نبود و در روز عرق نبود مگر در وقت مفارقت و این تپ شبینه بود و در شبان روز
شش ساعت فتور داشته باشد علاجش علاج مواظبه است الا آنکه بملطفات و چیزهای
گرم بتدریج و احتیاط اقدام نمایند و در اول سکنجبین در ربع آن گلقند آفتابی اقتصار نمایند و شراب
لیمون و چیزهای که ادرار کند مثل تخم خیارین و تخم خربزه و پرسیاوشان میداده باشند بعد ازان
سکنجبین بزوری و مالیدن بدن در تپهای بلغمی مناسب بود و اگر نسج عنکبوت را در تپ بلغمی بمالند
بالخاصیت فائده دید حمیات سوداویه اگر ماده خارج عروق بود ربع دائره حادث شود یک روز
بگیرد و یک روز نه و این یا از سودائیست که از سودای طبعی تولد کرده باشد و یا از احتراق بلغم یا
صفرا و یا خون و علامات هر یک ازین اقسام اربعه علامات خلط بود که ازان تولد میکند و اگر حدوث
آن بعد از مطبقه بود دلیل آن بود که از احتراق خون ست و اگر بعد از مواظبه بود دلیل آنکه از
بلغم ست و اگر بعد از حمیات صفراویه بود دلیل آنکه از صفرا است علاجش اگر از احتراق خون بود
فصد باسلیق کنند و بعد از نضج ماده اسهال به مطبوخ افتیمون کنند و اگر متولد از بلغم باشد سکنجبین
بزوری دهند و به مطبوخ تخم ترب و سکنجبین عسلی قی فرمایند و حب مسهل از افتیمون و تربد سفید و بسفایج
و غاریقون و لاجورد ساخته بدهند و اگر متولد از صفرا بود سکنجبین ساده و شراب لیمون و عرق کاسنی
و عرق گاوزبان در همه قسم نافع است و قی به سکنجبین و پوست بیخ خربزه نمایند و مسهل از
سنامکی و تمر هندی و خیارشنبر و شیرخشت قوی با افتیمون و روغن بادام شیرین دهند و در
اغذیه و تدبیرات ملاحظه خلط متولد عنه می باید کرد و اگر ماده داخل عروق باشد ربع دائره

حمی بلغمی

حمیات سوداویه

حادث شود این قلیل الوقوع ست و علامتش صغر نبض و لطور و تفاوت و وجع مفاصل و زیادتی حرارت
بو بلغمی دانند کہ آن از صفراوی دانسته اند و ربعی بود و علاجش فصد باسلیق است و فصد صافن اگر قوی
باشد و استعمال مدرات و مسهلات سودا و علاج عام در همه او صاف ربع آنست که روز نوبت
هیچ نخورد مگر صفراوی باشد که سکنجبین بدهند و در ابتدای آن قی فرمایند و در میان لرزه آب ندهند
و در میان تب اگر آب خورده باشد و در معده جمع شده باشد البته قی کنند و در آخر تب سکنجبین
با شراب لیمون یا شراب نارنج یا عرق گاوزبان دهند و در روز دیگر نخود آب که دران سرکه
با آب کامه و مویز تمرهندی پخته باشند بحسب مزاج هر شخص و ماده انچه لائق دانند و مرغ
دران انداخته باشند باید داد و اگر در روز دوم راحت که فردا نوبت خواهد بود بر مزوره بعضی
مرغ اقتصار کنند میشاید خاصه کسے را که بدن قوی و اشتها ضعیف بود اما در روز مقدم البته مرغ باید داد
و اگر اشتهای مرغ خوردن نباشد مهر اگر دانند و آب آنرا بدهند و اگر اشتها غالب و هاضمه قوی باشد
بجای مرغ گوشت بزغاله بتخصیص وقتیکه علامات از مان ظاهر شود و در روز مسهل دادن روز دوم
راحت بود **حمیات مرکبه** هرگاه مثلاً دق و خلطی یا دو خلطی مثل سوداوی و بلغمی یا دو غب جمع شوند
آن را مرکب گویند و ترکیب یا بر سبیل مبادله می باشد چنانکه یکی بگذرد و دیگری بگیرد یا مداخله چنانکه یکے
بگیرد و در میان آن دیگرے بگیرد یا مشارکه چنانکه در زمان گرفتن هر دو شریک باشند و از جمله مرکبات
انچه باقی یافته شده **شطر الغب** ست و این تپی باشد مرکب از صفرا و بلغم چنانچه هر دو خلط از
هم متمیز باشند و در غب غیر خالص هر دو خلط از شدت امتزاج بمنزله یک خلط شده اینجا نه چنانست
پس هر دو یا اجزا و اثره بود یا لازم یا صفراوی که بلغم غالب بود علامتش غالب و اخص علامات
شطر الغب ست که در یک روز قوی تر باشد و علاجش مرکب از علاج صفراوی و بلغمی مفرد باشد
و باید دانست که در معرفت مواد حمیات اعتماد بر اعراض کنند نه بر نوبت چه می شاید که دو غب باشد
یا سه ربع بر سبیل مبادله مرکب گردد هر روز نوبت بگیرد پس توهم شود که بلغمی بود یا دو خمس
که بر طریق غب اند پس علاج آن بعلاج صفراوی مستتبع خطا و خسران گردد اما در معرفت
ماهیت بعضی حمیات و عدد ماهیت یا عدد بعضی مرکبات هذا در استدلال باید کرد چنانچه
دیر ربع و خمس و سدس و امثال انها علم بوقوع ماهیت آن حمیات

حمیات مرکبہ

شطر الغب

تعلق گیرد وچنانچه در ربع وغب وسه ربع بدور مواظبه عدد آن معلوم گردد وچنانچه اگر دو روز گیرد یک روز نگیرد معلوم گردد که مرکب از دو ربع است واگر دو روز باندرد و دو روز بگیرد دلیل آن بود که مرکب از دو خمس است واگر دو روز بگیرد وسه روز نگیرد علامت دو سدس باشد پس درین صورت آخر بدو در بر ماهیت عدد استدلال شده باشد و در صورت دوم بر عدد و در صورت اول بر ماهیت وبباید دانست که خمس وامثال آن از قبیل ربع است بزیادتی غلظت وعلاج آن مثل علاج ربع بود بزیادتی استعمال ملطفات وتلطیف تدبیر و در جمیع حمیات قبل از نضج ماده مسهل بدهند بر سبیل وجوب وبعضی گویند که حمی صفراوی خالص را انتظار نضج مستحب بود مادام که ماده ساکن باشد ومتوجه عضو شریف نباشد واگر چنین نبود قبل از نضج واجب بود چه دادن مسهل پیش از نضج موجب طول مرض است وانتظار موجب هلاک مریض و در جای انتظار نضج واجب بود اگر در طبیعت قبض باشد حقنه کنند وملین ضعیف توان داد و در روز نوبت و روز بحران مسهل نشاید داد و در روز ششم مسهل دادن خطرناک است وبهترین ایام در حمیات صفراوی از برای مسهل دادن هشتم ودهم ودوازدهم وشانزدهم است و در ایام بحران وغیر ایام بحران در روزهای که دران ایام از ایام بحران نیک واقع شود ایام بحران نیک چهارم وهفتم ویازدهم وبستم وبست ویکم وبست وچهارم وبست وهفتم وسی ویکم وسی وچهارم وسی وهفتم وچهلم در روزهای که دران ایام بحران ضعیف واقع شود واین ایام را ایام بحران روی خوانند سوم وپنجم ونهم وسیزدهم ونوزدهم و روزهائیکه دران بحران نادر افتد واگر افتد بد باشد ششم وهشتم ودهم ودوازدهم وپانزدهم وشانزدهم وهیجدهم ونوزدهم پس روزهائیکه دران ایام بحران واقع نشود جمله بست وپنج روز است و در پانزده روز باقی بحران نیست وبحران بر غایت احد بحران هاست خصوص در حمیات وموی ونزدیک بفصد باشد پس اسهال پس قی پس عرق پس ادرار بول پس اخراج

باب پانزدهم در اورام وبثور در امراض که در جلد حادث میشود حصبه وجدری حصبه بفارسی سرخجه گویند وسبب غلیان وجوشیدن وتیزی وصفراویت خون است وجدری آبله را گویند وسبب غلیان خون ودفع فضلات است که از خون یا در وقت حمل واز شیر وغیر آن بعد از ولادت باخون اختلاط یافته باشد مثل شیره انگور تا غلیان نکند صاف نگردد ودلیل بران باشد که سفید وبزرگ بود وبعد اندک وباسامی دبیرون آیدنی کرب

و اضطراب بدترین هر دو سیاه بود پس بنفش پس سبز پس سرخ پس زرد و از جدری آنچه پهلوها داشته باشد
با مضاعف بود یعنی متصل یکدیگر باشند و علامات این هر دو مرض تب مطبقه و محرقه و درد پشت و خاریدن
بینی و فزع یعنی ترسیدن در خواب و بیداری بود و علاج آن اگر مانعی نبود قبل از ظهور فصد یا حجامت کنند و
غذا شوربای عدس دهند و از اشربه شراب عناب با عرق گاؤزبان دو درم خبه یعنی خاکشی که آنرا بشیراز
سی شفترک گویند سنگ شو کرده با شراب عناب بدهند و قدری در جامه و بستر ریزند و اگر در بیرون
آمدن کندی کند یا خوف فرو شدن بود عسواک و بادیان و عنب الثعلب و کشنیز از هر یک یکدرم
انجیر زرد هفت عدد در آب بجوشانند و بپالایند و یا شراب عناب و تخم خبه یعنی خاکشی بدهند و قدری
آب گرم در زیر دهان نهند تا بخار آن مسامات را گشاده گرداند و بسهولت برآید و از برای
حفظ اعضای باطن بقدر یکدانگ مروارید ناسفته سوده و از برای سهولت بزور و تسکین الم بوزن
یکدانگ گل شقایق النعمان بدهند و در ایامی که بزور مطلوب ست یعنی از چهارم یا هفتم آب مطبوخ
نخود و عدس و گذر بدهند و اگر درین طبیخ چند عدد انجیر باشد بهتر است و اگر طبیعت محصوب و محذور
نرم بود تفحص کنند اگر از آمدن طبیعت خفت و راحت و تسکین کرب یابد قبض نکنند و اگر رود
بقبض آن بشراب صندل یا شراب سفرجل جهد نماید و غذا عدس که بعد از دو سه جوش
آب آن بریزند و آب نو در دیگ کنند و اگر دو سه بار چنین کنند قبض زیاده کند و کافور در آب
کشنیز تازه حل کرده یا سماق در گلاب خیسانیده صاف نموده یا شیرهٔ انار روانه ترش در چشم
چکانند منع برآمدن آبله در چشم کند و اگر پاها را بجائی که آب گرم خمیر کرده باشند به بندند بجا ضبیت
این عمل کنند و صندل را بگلاب سوده در بینی چکانند تا منع برآمدن آبله در آنجا کند و بشراب
توت شامی غرغره کنند یا آبی که در وی سماق و گل سرخ و عدس مقشر جوشانیده باشند غرغره کنند
تا حلق از آن محفوظ ماند و اگر آبله بسیار بزرگ بود بر آب و بر جامه خواب تحمل نیاورده برآرد جو یا آرد
ارزن خوابانند در یک که بغایت نرم بود انسب ست و اگر موضعی ریش گردد گل سرخ
و انزروت و دم الاخوین نرم سوده بر آنجا ریزند و اگر آبله دیر خشک شود قدری آب گزدر
زیر دامن دود کنند زود خشک شود از ین قوی تر آنکه عدس و گل سرخ و تراشه چوب گز
در آب بپزند پس قدری نمک در وی افگنند و پارچه پنبه با آن تر کرده بر آبله ها نهند و از جائیکه آبله ها

شگافته بود نمک آب دور دارند شری بثرها باشد بعضی خرد و بعضی بزرگ شری پهن بیشتر باشد و دفعةً
پیدا می شود با خاریدن و کرب و یا از خون می باشد علامتش بسیار سرخ بودن است با حرارت و
زود ظاهر گردد و در روز بیشتر بود علاجش فصد اکحل است در وقت مهلتی که در میان بروز و ظهور آن پیدا شد
تلیین طبیعت به آب آلوی سیاه و تمرهندی و آلوی بخارا و زرد آلو در وقت ظهور آن آب فاتر
بر بدن ریزند و سرکه یا آب غوره یا روغن گل سرخ بر بدن مالیدن و غذا ماش و عدس و تمرهندی
باشد و از میوهٔ آلو و هندوانه و انار میخوش خورده شود و یا از بلغم باشد و علامتش میل آن بسفیدی
و هیجان آن در شب است و علاجش آنست که مطبوخ هلیله زرد مقوی به تبرید دهند و غذا شوربای
ماش و نخود باشد و از شربت سکنجبین که بسیار ترش نباشد دهند و در حمام آب کرفس و سرکه تخم خربزه
کوفته درهم سرشته بر تمام بدن بمالند ماشرا آماس سرخ بود که بسر وری و پیشانی حادث گردد علامتش
سرخی آماس و درد و ضربان در سر و دردی است علاجش فصد قیفال و حجامت ساقین و تلیین
طبیعت بشیرخشت و تمرهندی و در وقت تلیین صندلین و فوفل و گلاب بر حلق و سینه طلا نمایند
تا ماده فرو نیاید و غذا شوربا و ماء الشعیر و عدس با تمرهندی ترش کرده است و از اشربه
شراب عناب به تمرهندی ترش کرده و صندل سرخ با آب کشنیز تر سوده طلا نمایند و اگر لنگا فند
زرد آب بیرون آید موم سفید و روغن گل سرخ و مردارسنگ مرهم ساخته بگذارند جرب
یعنی گر یا خشک ست یا تر که از آن زرد آب بیرون آید یا خون سیاه بالجمله جرب از فساد خون
باشد و سبب فساد خون یا مخالطت صفرا باشد یا بلغم شور یا سودای سوخته علاجش اگر
مانعی نبود اول فصد اکحل نمایند پس بحسب هر خلط مسهل مناسب آن دهند و شاهتره و سنامکی
و چهار تخم در همه اقسام لازم دارند و صبر را در دفع جرب ردی مزمن اثرهاست هر روز نیم مثقال
خورند سه روز متعاقب بعد از آن یک روز نخورند تا نه مثقال خورده شود ملازمت حمام و ترک جماع نافع
ترین چیزهاست جرب و حکه را و بعد از تنقیه تعدیل و اطلیه بکار برند طلای نافع از برای جرب
رطب صفت آن زراوند زردچوبه مامیران قنبیل مردارسنگ اشق خبث الحدید نوشادر اشخار
کبریت زرد کوفته بیخته اجزای مساوی بروغن گل سرخ و سرکه انگوری سرشته طلا نمایند طلا نافع
از برای خشک و تر صفت آن توتیای کرمانی مغسول مردارسنگ زیبق مقتول سرب از هر یک دو مثقال

سرب را بگذارند و سیماب لا در وی اندازند و بار دیگر دارد ها و رهادن نرم سوده با دو سیر سرکه و دو سیر
روغن گلسرخ مخلوط کرده طلا نمایند که بعون الله تعالی نافع است قوبا بفارسی برلون گویند و هندی
داد نامند و آن درشتی بود بر ظاهر پوست اگر بسیار باشد فصد کنند و مطبوخ افتیمون دهند و اگر اندک
بود حاجت تنقیه نیست مگر آنکه مزمن باشد و روغن گندم مالیدن مناسب بود و گرفتن روغن چنان بود
که وصله آهن را پهن کنند قدرے گندم بر روی آن ریزند و سنگی گرم کرده بر روی گندم نهند و آنچه
ازان سیلان کند روغن گندم است مردارسنگ زراوند صمغ آلو و حفص را کوفته بسرکه و روغن گلسرخ
سرشته طلا نمایند و سیماب هم در داروی مذکور مناسب است سعفه جوششی بود که متقرح گردد
بر سر و روی و در کودکان بسیار حادث می شود علاجش اگر غلبه خون بود فصد و حجامت کنند و اگر صفرا
یا بلغم شور یا سودا بود به آنچه مناسب آن بود تنقیه کنند طلاے نافع صفت آن توبال مس زرد
سفیده مردارسنگ کاغذ سوخته مجموع را نرم کوفته بروغن گلسرخ و سرکه انگوری سرشته طلا نمایند طلاے
دیگر گل تنور کهنه یک جزء نمک طعام نیم جزء سوده بسرکه انگوری سرشته طلا نمایند طلاے
دیگر خاصه جهت کودکان زردچوبه حنا مردارسنگ پوست انار کوفته بسرکه انگوری و روغن گلسرخ
سرشته طلا نمایند دمامیل گاه برآمدن دمل بسیار بود فصد باید کرد بعد ازان مناسب خلط غالب
مسهل باید داد و ترک گوشت و شیرینیها کنند و هرگاه از گوشت چاره نبود گوشت بزغاله دهند و از
میوه ها انار ترش و ریباس یا غوره یا تمر هندی مناسب است نقوع نافع از برای دمامیل صفت آن
زرشک منقی آلوی بخارا عناب شب بخیسانند و صبح در آب آن شراب عناب داخل کرده بیاشامند
و ابتداء حدوث ورم رادع بران استعمال نمایند طلاے نافع که در ابتدا استعمال کرده می شود
صفت آن صندل بگلاب سوده فوفل کوفته بزرقطونا به آب خرفه تازه و کاسنی سبز و گلاب سرشته
طلا نمایند و اگر رادع نفع نگیرد و جمع خواهد شد گل خطمی کتیرا خبازی با سفیده تخم مرغ ضماد
نمایند و چون جمع شود گندم خاوئیده با انجیر و تخم مرو کوفته بشیر گاو پخته بران نهند و چون خواهند که
بگشایند خمیر ترش و تخم مرو و سرگین کبوتر در هم سرشته بران نهند و چون بگشایند و از ریم پاک شود
مرهمی از مردارسنگ دو درم سفیده آب قلعی دو درم موم سفید یکدرم روغن گل سرخ چهار درم ساخته
بگذارند داحس ورمی گرم بود که نزدیک ناخن عارض شود علاجش ضربان قوی دور کنند و گاه

شود که تب شود علاجش فصد تلیین طبیعت است و تعدیل مزاج بماء الشعیر و شربه یا رده و در ابتدا ماز و سبز پس که سوده طلا کنند یا خبث الحدید پس که سوده بمالند و یا اسبغول پس که سرشته ضماد نمایند و اگر درد قوی باشد بزر البنج و افیون پس که سوده طلا نمایند و بران برف یخ نهند اگر دفع شود فبها والا روغن گرم نهند تا تحلیل بیابد و اگر تحلیل نیابد پیاز در زیر خاکستر گرم پخته پس شگافته بران بندند یا گندم را خائیده بران بندند یا تخم مرو و انجیر کوفته بران نهند تا پخته شود پس بکشایند به پیش باید داد مرهم نهند ثا لیل آن را زخ گویند و سبب زخ یعنی ثؤلول خلط غلیظ یا بلغمی یا سوداوی یا مرکب از هردو بود علاجش اگر بسیار بود و غلبهٔ خون باشد فصد کنند و اگر خون غالب نبود بر مسهل اختصار نماید و اگر عدد دران اندک باشد بطلا دفع کنند و سیاه دانه یا کزمازج یا سرگین بز پس که سوده طلا نمایند زائل گردد و زرنیخ زرد با مویز دانه برون کردن طلا نمایند زائل گردد حمره یعنی در میان عوام بسرخ باد معروف است علامتش سرخی باشد که چون انگشت بران بمالند زائل شود و باز برودی سرخ شود و در پوست بود و زیادتی نداشته باشد و از موضعی بموضعی و از جائی بجائی رود و این قسم را خالص گویند و علاجش استفراغ بدن از صفرا است اغذا آش جو از اشربه شراب عناب اگر تمر هندی ترش کرده باشند طلای نافع صفت آن صندل سوده و کشنیز تازه و برگ خرفه تر و لسان الحمل و اسبغول و گلاب در هم سرشته طلا نمایند و این قسم محتاج به محلل نباشد و غیر خالص آن بود که صفرا بخون مختلط باشد پس از پوست تجاوز کرده بود و درد کند و از موضعی بموضعی نرود و به فلغمونی که ذکر خواهد شد شبیه باشد علاجش فصد کنند و پس استفراغ صفرا و بعد از آن استعمال طلای رادع پس طلای محلل مثل خطمی و خبازی و آرد جو حمره هم دانها باشد پس بهن و متفرق می باشد و مجتمع می باشد و به نهایت سرخ می باشد پس خشک ریشه گردد و درد آن نهایت بود مثل درد عضوی که آتش بران نهند و علاجش فصد و اسهال صفرا پس دردی سرکه را بر زمین شیخ طین ریزند تا بر جوشد پس قدری کافور قیصوری بران ریزند و بر مواضع حمره طلا کنند نار فارسی مثل حمره بود الا آنکه هر جا که ظاهر شود خطهای سرخ مثل زبانهٔ آتش پیدا شود علاجش مثل حمره بود بعد از فصد و اسهال پرهیز هائی که رطوبت واهیت در خون احداث کند مداومت نمایند مثل ماء الشعیر دهند و دانه و شفتالو و کدو و دوغ طلای

حمره

نار فارسی

نافع از برای نار فارسی صفت آن مازو سبز حضض کی کافور قیصوری سوده بسرکه و لعاب اسپغول و آب
برگ لسان الحمل و آب خرفه تازه و آب کاسنی تازه سرشته طلا نمایند فلغمونی ورمی بود از خون علامتش
انتفاخ و سرخی و تمدد و بسیاری ضربان است علاجش فصد است و در ابتدا طلا از صندل سرخ
و صندل سفید و فوفل و گل ارمنی سوده بسرکه و آب کشنیز تازه و اگر ازین طلا درد زیاده شود
فی الحال دور کنند و همین طلا را بر عضوے که بالاے آنست نهند در روز دیگر آرد جو کشنیز تازه
خبازی با لعاب اسپغول طلا کنند و چون بینند که از آنچه هست زیاده میشود طلاے از آرد جو و آرد باقلا
و خطمی و خبازی و بابونه کنند و چون بینند که کمتر می شود طلاے از بابونه و اکلیل الملک و تخم کتان و
حلبه کنند و در همه اورام که از رعایت اوقات اربعه غافل نباید بود و در ابتدا رادع و در تزاید جمع کردن
میان رادع و مرخی و در انتها مرخی و محلل و در انحطاط محلل صرف نهند و اگر بینند که تحلیل نیافته و
جمع مده باشد تخم مرد و انجیر در هم کوفته ضماد نمایند و امثال این تا پخته شود و تدبیر کشادن آن
کنند و مثل سرگین کبوتر و اشق یا بآله اورام مفارغ سه عضو بود که هر یک مفرغه عضو رئیس
واقع شده اند الط یعنی در زیر بغل که مفرغه دل باشد و از سه یعنی بیخ ران که مفرغه جگر بود و خلف
الاذنین یعنی پس هر دو گوش که مفرغه دماغ بود و هرگاه درین اعضا ورم حادث گردد ازان
جهت که اعضاء رئیسه مواد را باینجانب دفع کرده اند و با اطراف رئیسی دیا ورمی بود و ازان موضع
متوجه آن عضو ماؤف شده باشد چون بآن عضو رسد و در آنجا بماند زیرا که گوشت نرم دارد آنرا
لحوم رخو گویند علاجش تضمید بمرخیات در ابتدا بعد از تنقیه بدن بفصد و اسهال مثل آب گرم
ریختن بآنجا و مسکه مالیدن و خطمی و بنفشه و خبازی ضماد کردن و استعمال رادع جائز نبود درین
موضع خنازیر و سلعه و غدد و خنازیر ورم صلب غلیظ بود بر ظاهر آن گرمی ها و ناهموار بیا باشد
در گوشت لسته بود و در لحوم رخو خاصه بر گردن حادث گردد بیشتر متعدد بود به یک کیسه و سلعه
ورمی مختلف باشد در جثه از مقدار نخودی یا مقدار خربزه و در کیسه بود و در گوشت بسته نباشد
و با انگشت نتوان گرفت و بهمه جوانب حرکت نتوان داد و آن چهار قسم است عسلیه و دقیقیه
و شحمیه و شیرازیه یعنی در اندرون مثل این چیزها بود و غده ورمے بود و صلب بمقدار فندق یا خردتر
و بیشانی بسیار واقع می شود و فرق میان غده و سلعه آن بود که غده زیاده نشود و غلاف ندارد

فلغمونی

اورام مفارغ

وزم نبود و در اول حدوث آن اگر دست تنفرق گردد و باز عود کند وگاه بود که عود نکند علاج این هر سه تنقیه بلغم بود بقی و اسهال بایارج فیقرای مقوی بغاریقون وضماد کردن به داخلیون حلبه و بزر کتان دخنا زیر را به داخلیون وا یرسا نرم سوده بهم آمیخته ضماد کنند و شم گورخر سوخته در زیت سرشته بر خنازیر طلا کنند تحلیل دهد و اگر باین تدبیرات مداومت باینها تحلیل یابد فبها و الا پخته گردانند و بشگافند و علاج قرحه کنند و سلعه اگر بزرگ شود بانچه ذکر شد تحلیل نیابد ازین و کار باید کرد شگافتن و بیرون آوردن با کیسه که آنرا کیسة السلعه گویند یا به ادویه معفنه ریش گردانند صفت آن آهک آب نارسیده چهار جزو زرنیخ دو جزو توبال مس سه جزو نطرون دو جزو مجموعه را نرم سوده بر روغن گلسرخ سرشته طلا نمایند و صنف شحمیه را با ادویه محلله و معفنه علاج نتوان کرد و دفع آن جز بیرون کردن نباشد و غدد را به داخلیون ضماد کنند و بر بالاے آن پاره سرب گذاشته محکم به بندند داء الثعلب و داء الحیه اگر ریختن موی سر و ریش پوستی تنگ سر و سفید دراز الحیه گویند و الا داء الثعلب می نامند یا از بلغم بود علامتش سفیدی و نرمی موضع و باقی علامات بلغم است علاجش تنقیه بلغم ست بقی و تخم ترب و نبت و عسل و اسهال بایارج فیقرای مقوی باغاریقون ست و بعد از تنقیه موضع را بخرقه درشت بمالند و بسندان و پیاز عنصل طلا نمایند یا پیاز عنصل را با عسل سوده طلا کنند یا حب السلاطین را بسرکه عنصل سوده طلا نمایند و یا از صفراوی باشد علامتش زردی و درشتی موضع و سائر علامات صفرا باشد علاجش تنقیه است بحب و قرص بنفشه و به مطبوخ هلیله زرد پس سرکه و روغن گلسرخ بمالند پس بفندق یا پوست سوخته بسرکه سرشته طلا نمایند و یا از سوداوی باشد علامتش تیرگی رنگ و کمودت و درشتی موضع و سائر علامات سودا است علاجش اسهال ست بحب افتیمون و معجون نجاح و تعدیل مزاج باستعمال مرطبات و پیاز عنصل مالیدن و پیه خرس و شم بزر اسوزانند یا بیخ نے خشک کرده سوده طلا کنند در روغن پیوسته بمالند و یا از خون می باشد علامتش سرخی موضع و علامات غلبه خون ست و علاجش فصد ست و استعمال اطلیه مذکوره و شم خراطین را سوخته خاکستر آنرا در روغن بنجد سرشته طلا کنند و اگر زیت بود بهتر است خاکستر سیاه دانه و خاکستر قیصوم طلا کردن در همه اقسام موی بر رویاند کلف و برش و نمش و خیلان اما کلف پس حدوث کمودت بود و زردی و دیگر رنگ و ندی بسیاهی آمیخته یا بسبزی و نمش حدوث سیاهی که بسرخی زند بیشتر بشکل مستدیر از

کلف رنگین‌تر بود و سرخی در آن بیشتر است بر پوستش نقطه‌های سیاه بود و گاه باشد که بسرخی و کمودت
و بیشتر بزردی واقع شود و خیلان مثال این آثار باشد لیکن مرتفع بود از سطح بدن و آنچه مذکور شد اگر
با طفل مولود بود رفع نتوان کرد و آنچه حادث شده باشد علاجش فصد و اسهال اخلاط سوداوی است و طلا
کردن به تخم خربزه و تخم ترب و قسط و ایرسا و خردل و ترمس کوفته بیخته بگلاب و سرکه سرشته طلا نمایند
و خیلان را بسوزن ورز زنند و بسرکه و گلاب بشویند و بادویه مذکوره طلا کنند

صنان

صنان یعنی بوی بغل و
امثال آن تغیر رائحه دهن الطی و زیر پستان و میان انگشتان پای و پوست سر و عرق از عفونت اخلاط
و حدت آنها بود علاجش تنقیه خلط غالب و زیر بغل و پستان را صندل سفید و برگ مورد را بگلاب سوده
طلا نمایند ذروری بجهت نتن میان انگشتان صفت آن توتیای کرمانی مردار سنگ گلسرخ
گل ارمنی پوست انار کوفته بیخته بسرکه تر کرده خشک نمایند و نرم کوبیده بکار دارند جهت سر هم
مناسب است و اگر بسر کودکان و پسران باشد با آن ادویه پوست درخت مازو و جوز السرو سوخته
ضم کنند

بهق سفید و بهق سیاه

بهق سفید و بهق سیاه اما بهق سفید علامتش آنست که بسیار سفید نبود بلکه تیره رنگ
بود برنگ پوست بدن و در پوست فرو رفته و اماس نبود و موی که از آنجا بر آید سیاه بود علاجش
اسهال است بایارج فیقرا و شحم حنظل و تربد و غاریقون و از لبنیات اجتناب نمایند و بر گلنگبین
و اطریفل کشنیزی مداومت نمایند طلای نافع از برای بهق ابیض ترمس شامی پوست بیخ
کبر و شیطرج هندی عاقرقرحا تخم ترب کندش سپندان کوفته بیخته بسرکه سرشته در شب طلا
کنند

بهق سیاه

اما بهق سیاه بغیر پوست عضو است بسیاهی سبب آن مخالطه سودا بود بخون علامتش
آنست که چون دست بران مالند سبوسه از آن ریخته شود و موضع سرخ بماند علاجش فصد است
و اسهال سودا و حمامهای مرطب و ترطیب مزاج باغذیه و اشربه و طلا نمودن است بطلای مذکوره
و نوعی از بهق اسود بود که آنرا برص اسود گویند و آن درشتی بود قوی با خاریدن و تقشری مثل
فلوس سمک علاجش علاج بهق سیاه بود با زیاتی اسهال و ترطیب مزاج

برص

برص سفیدی
که بر بعض اعضا پیدا شود یا تمام اعضا سفید گردد و دیگر رنگ شود و سبب آن ضعف قوت مغیره است
بواسطه غلبه بلغم بر آن خونی که غذای آن عضو است یا بواسطه سوء مزاج عضو است
از برودت و رطوبت و حدوث طبعی سدمی در داگرچه آن خون که غذای آدمی گردد نیکو بود و از بلغمیه

خالی وگاه بود که بر موضع حجامت یا شپشه آن برص حادث شود بواسطه ضعف بجراحت علامت برص سفیدی براق وآماس و در پوست فرورفته وسفیدی موے آن موضع ونازک بودن پوست آن موضع اگر انگشت بران فرو برند از موضع دیگر که انگشت فرو برند بیشتر در کو افتد وچون سوزن در زنند خون بیرون نیاید علاجش هرچند آنکه مرض را گفته اند که دار شفا عن البرص لا بکا دون برا یعنی مرضی است که اطبا از علاج آن جسته اند ونزدیک نیست که نیک شود اما چون امکان صلاح واد متوجه علاج شده اند وعلاجش استفراغ بلغم ست وتبدیل مزاج بمعاجین گرم وخوردن تریاق ومثرودیطوس طلاے نافع بجهت برص سفید صفت آن نفط سفید زفت روے خردل سرخ خیال مویزج کندش شونیز بوره سرخ بوره سفید پیاز عنصل شیطرج هندی عاقرقرحا پوست بیخ کبر زراوند اطریلال کوفته بیخته بسرکه طلا نمایند ویا اطریلال را بادا نگے عاقرقرحا بسایند وبعسل سرشته بدهند ویدو ساعت در آفتاب نشانند چندانکه عرق کند وباشد که هماں روز یا روز دیگر آبله زند وزرد آب روان شود صحت یابد جراحات اگر جراحت خرد بود وتازه واز عوارض دیگر عالم ولبهایش هموار بود وچنان بود که در بستن نافع تر آن تمام مرهم می کشیند بر هرجاے که افتاده نهند و بر باطی دوهم بر بندند چنانچه لبهاے آن درست برهم نشیند وچیزے در اندرون نرود از موی وغیر آن واگر تازه نبود وسپری شده بران گذشته بود لیکن چرک وریم نگرفته بود آنرا بخراشند تا خون آلوده گردد وپس به بندند واگر جراحت عظیم وغائر بود از ین ادویه ذروری ساخته بر آنجا ریزند صفت آن صبر کندر دم الاخوین کوفته بیخته ذرور نمایند وبر حوالی آن صندل سرخ وفوفل تاب کشنیز تازه وآب کاسنی تازه وآب خرفه تازه سوده طلا نمایند واگر خیال امتلا نمایند فصد کنند واگر لبهاے جراحت بهم نرسد بدوزند واگر غور داشته واز انچیزے گوشت افتاده باشد ویا قعر اجزاے آن برهم نمی کشیند ودرمیان فضا داشته باشد که رطوبت و وسخ دران جمع خواهد شد پس به ادویه که تخفیف رطوبت وجلاے وسخ تواند کرد احتیاج باشد ذروری که درین وقت نافع ست کندر صبر سقوطری زراوند ایرسا توتیاے کرمانی مغسول اقلیمیا نقره مجموع را نرم کوفته بر آنجا پاشند وبر بندند وباید که بستن غور آن محکم تر وبش سست تر باشد وغفور الشکلی دارند که زرد آب از آن به آسانی بیرون تواند آمد وهرگاه خواهند که پاک گردد پنبه کعبه پر کنند پاک گرداند مرهمے که بعد از پاک گردانیدن استعمال

کرده می شود صفت آن مردارسنگ انزروت سفید دم الاخوین زفت رومی گل ارمنی کوفته بیخته موم زرد بروغن گلسرخ گداخته ادویه را بآن سرشته مرهم سازند و اگر بجای موم روغن مغز قیم گاو کنند انسب مرهمی هندی مجرب صفت آن مرهم سیاه نیم پاؤ مرکی سرخ دو درم روغن کنجد نیم سیر کنده بهروزه نیم دام موم سفید پیاز پاؤ سیر اول پیاز را در روغن کنجد بپزند تا سوخته شود پس صاف نموده موم را دران بگدازند پس ادویه را کوفته بیخته داخل کرده در هاون سنگی بدسته بمالند تا سرد شود پس بکار برند وصبح وشام این مرهم چرک را پاک میگرداند و زخم را مندمل می گرداند و چون گوشت تازه بر آورد به ادویه مندمل و خاتم خشک کنند و آن ادویه این ست مردارسنگ سوخته برگ سوسن هلیله تازه وسبز گلنار فارسی زرد چوبه صبر سقوطری و اگر با جراحت اعراض دیگر بود مثل ورم و کسر عظام و قطع عرق و عصب و فساد گوشت و شدت درد و سوء مزاج و امتلاء بدن اول بتدبیر آن اعراض اشتغال نمایند و تبدیل مزاج و استفراغ مواد و تسکین درد و بیرون کردن گوشت بد و فاسد را و تدبیر ورم گوشت و علاج جراحت عصب و قطع آمدن خون و چرک را خواهد و اما جراحت عصب را چندان نگذارند که از ورم کردن ایمن شود چه ورم جراحت عصب را خوف تشنج ست و وصول جراحت بدماغ و از آب و هوای سرد نگهدارند و اگر ورم کند به آرد جو آرد باقلا و بزرکتان سوده بزیت سرشته ضماد کنند و اگر تشنج عارض شود آن عصب را که تمدد میکند بپزند بروغن بنفشه تکمید کنند و پشت و گردن را بروغن بنفشه و پیه بط و پیه مرغ خانگی چرب نمایند و اگر جراحت استخوان شکسته بود ضماد حار باید گذاشت و اگر در آن اشظایای عظمی یا عصبی پیدا شود به زراوند مدحرج ضماد کنند تا بیرون آید پس کنند و مرکی بعسل سرشته ضماد نمایند و اگر استخوان فاسد شده باشد و آن بفساد گوشت فاسد را بمرهم زنجار دفع کنند و استخوان را بتراشند و اگر جراحت بر شکم در روده و ترب بیرون آید باندرون بفرستند و شکم بدوزند و اگر روده ها ورم کرده باشند و باندرون نروند بشراب تکمید کنند تا ورم برود پس دست ها و پاهای علیل را گرفته او را بر دارند تا پشت او منحدب گردد و روده باندرون رود و اگر باین باندرون نرود دهن جراحت به مقداریکه روده اندرون تواند رفت کشاده گردانند و اگر وقتی فرا رسد که ترب سبز یا سیاه شده باشد آن مقدار که متغیر بود ببرند و هر رگی بزرگ که دران بود به ابریشم باریک ببندند و باندرون فرستند و نهایت احتیاط رعایت کنند علاج سوختن از آتش و روغن گرم وغیره و روغن زرد آب گرم و از

علاج سوختن از آتش و روغن گرم وغیره

آفتاب موضعی که از آتش سوخته باشد اگر آبله بزند طلاهای خنک مثل صندل وخرفه وبرگ بید تازه دیوست
غلیظ درخت بید کهنه که آنرا بفارسی بیدمده گویند سوده طلا نمایند یا بگل ارمنی وسرکه وآب واگر آبله زند
وعظم بود فصد کنند وتلطیف تدبیر ومرهم اسفیداج بران بمالند واگر الم بسیار عظیم بود بمرهم نوره علاج
کنند صفت آن بگیرند آهک آب نارسیده وهفت بار بشویند وخشک کنند چنانچه در هر شستن یک
ساعت بگذرد که در آب بماند چهار جزو از این شش جزو از روغن گلسرخ دو جزو موم سفید یکجزو
سفیده آب قلعی شسته هم ترتیب دهند وبکار برند اما سوختن روغن گرم را مثل آنچه گذشت معالجه
کنند وآنچه مخصوص ست باین سفیدهٔ تخم مرغ وسفیده آب قلعی ودریت است که ترتیب داده بران بگذارند
واما علاج سوختن آب گرم پیش از آنکه آبله کند آب انار را بر آنجا ریزند وخرفه های خشک بران نهند
وخاکستر موی سر آدمی به زردهٔ تخم مرغ سرشته بمالند واگر از آفتاب پوست بسوزد مرهم کافوری ضماد
کنند اگر زری را به سفیدهٔ تخم مرغ بالعاب اسپغول بامغز نان میده در آب آغشته طلا کنند از آفتاب
متاثر نشود **باب شانزدهم در علاج ضربه وسقطه ومضروب بچوب وتازیانه وجز و**
سر وعلاج خلع وبیرون آوردن پیکان دغار از اعضا اگر کسی چیزی مثل دیواری بروی افتد
یا ضربه بسر او برسد یا کسی از بلندی بافتد یا عضوی از و شکسته گردد علاج مشترک است میان
این مجموع فصد وحجامت کردن ست از جانب مخالف هر چند در بدن غلبهٔ خون نبود مگر دران موضع
که تفرق اتصال شود وخون بسیار آید پس بر تلیین طبیعت اقتصار باید نمود وحقنه لینه نمایند آب
عنب الثعلب وقنطوریون وفلوس خیار شنبر لحرق کاسنی در روغن بادام شیرین دهند از برای خوردن
ضمادی که بران عضو نمایند صفت آن مغاث بغدادی مغاث هندی که آنرا میده لکڑی گویند
برگ مورد از هر یک سه درم برگ سرو گلسرخ از هر یک پنج درم صبر سقوطری دو درم مامیثا
هفت درم آب برگ مورد سرشته ضماد نمایند طلای مستعمل در وقتیکه حرارت پیدا شود صفت
آن عدس ده درم گل ارمنی فوفل صندل از هر یک دو درم طلا کنند وغذا ماش برنج نشاستهٔ بادام
دهند یا زردهٔ تخم مرغ نیمبرشت واگر مومیائی خالص میسر آید نهایت نیکو بود یک قیراط بخوردن
دهند وپیش بعضی یک درم بیست قیراط ست وپیش بعضی بیست وچهار قیراط وآن را درین طبیخ دادن
مناسب وزراوند نیم درم فوه الصبغ یک درم عنب الثعلب سه درم گاوزبان چهار درم بجوشانند

ضربه و سقطه

وصاف نموده لقند شیرین کرده بدهند و اگر ضربه و سقطه بر سر واقع شود برگ مورد و عدس مقشر
و گلنار فارسی کوفته بروغن گلسرخ و گلاب سرشته طلا کنند و اگر بر سینه و شکم واقع شود و لفث الدم
یعنی الدم حادث گردد قرص کهربا و دم الاخوین و گل ارمنی در نقیع عدس دهند و اگر کسی را بچوب و تازیانه
و امثال آن زده باشد بهترین چیزے پوست گوسفند بود که در حال از گوسفند جدا کرده باشند بر
موضع ضرب پوشند و تا دیگر روز بر ندارند و اگر قدری خاکستر آن بران موضع پاشند پس پوست
بر روے آن پوشند بهتر باشد و اگر مردار سنگ و سفیداب قلعی و موم سفید در روغن گلسرخ مرهم
سازند و بمالند نافع باشد علاج خلع و کسر خلع برون آمدن زائده استخوان ست تمام از مغاکی که در

خلع

استخوان دیگر است که میان هر دو اتصال موضع سر دو آن بود و دوم آنکه اندکے بیرون آمدن
باشد نه تمام و درین کوفتگی بود که آن را وهی نیز گویند که باستخوان و آنچه بگرد آن در آمده است برسد
علامت آن خلع ظاهر می شود از تغیر شکل عضو و عدم قدرت بر حرکات آن عضو از مقابله دست
علیل را با دست صحیح مقابله کنند لیکن خلع بازو و مفصل ورک را دشوار توان دانست زیرا که سر عضو
هرگاه متخلع گردد و در بغل افتد پس ظاهر نبود و سر بردن در ار بیه یا ناخنه ورک افتد و انجا گوشت
بسیار بود پس ظاهر نباشد و علامت لازم بازو موی مستدیر ست که در زیر بغل پیدا آید و ممکن نبود
رسانیدن دوم آن دست بدندانها و پهلو و علامت بردن شدن آن بود دراز شدن بر این
بود و از پاے اگر بجانب پیش افتاده باشد و ظهور ورم در ار بیه و عدم قدرت بر آنکه پاے
را در گوشه ران خم توان کرد یا کوتاه تر بودن این پاے از پاے دیگر است و اگر از جانب پس
افتاده باشد در گو افتادن ار بیه و کاسه شدن آن و علامت وثی آن بود که در مفاصل اندک

وثی

تغیرے و موی از جانب دیگر پیدا شود و بودن حرکات ممکن بود و در وهی جمیع حرکات بهمه جانب
ممکن بود علاج خلع را بمدارا و رفق بشکل طبعی باز آرند طلاے نافع از براے خلع صفت آن
ماش تقشر ده درم گل ارمنی مرکی خطمی سفید گل سرخ از هر یک سه درم برگ مورد بنجدرم
نرم کوفته سفیده تخم مرغ سرشته بکار دارند و در وثی و وهی را همین طلاے موافق و کافی بود
با کسر و آن شکستن استخوان ست عضو را و استخوان را برفق مساوی گردانند و گاه می باشد
که بعضے از پارهای استخوان که اصلاح آن افتد نتوانند داشت در باید کرد و عضو را باید نسبت بر باط

در رفاده معتدل در سستی و محکمی و ابتدای بستن از موضع شکسته باید کرد متوجه بجانب بالای آن موضع کسر را
محکم به پیچند پس بر رفاده دیگر هم از موضع کسر ابتدا کنند و بعد از سه چهار کرت متوجه زیر آن شوند و در هر دو
پیچ بست در ابتدا محکم به پیچند و چندانکه می پیچند اندکی به سستی میل کنند پس با دویه جبابره طلا کنند
و به بندند و بعد از ان فصد کنند و تلیین طبیعت و تا سه روز نگشایند مگر آنکه در وی قوت حادث گردد و ماده
رباط منسرح گردد پس بباید گشاد و سست تر باید بست و اگر خاریدن قوی عارض گردد که تحمل
نتوانکر بگشایند و قدرے آب گرم بر آنجا ریزند تا خاریدن ساکن گردد و یک زمان استراحت
نموده باز بندند و رفاده ها را بگلاب و روغن گل اندکی سرکه تر گردانند و اگر چند روز بگذارند و ورم
نکند و حرارتی در عضو نباشد رباط را محکم تر از آنکه اول بسته اند به بندند و بگشایند الا در چهار و پنجم روز
یا زیاده ضماد و جز از عدس و مغاث بغدادی و مغاث هندی و گل ارمنی و آب مورد سازند و اغذیه
لزج مثل کله پاچه و هریسه و مرغانه و برنج یا بطون بقر و لیطون بره و بزغاله و در آخر امر در وقت
انعقاد مشید رباط اندکی سست تر گردانند: علامت ابتدا از انعقاد مشید پیدا شدن
خون است بر رفاده و رباطات چه این دلیل ارسال طبیعت ست ماده جید را بآنجا که از مشلم
ترشح نموده و باید که قبل از اشتداد و تصلب عضو را تحریک قوی ندهند و اگر با کسر جراحتے
بود ابتدای بستن از یک عصابه از لب بالای آن کنند و دیگرے از لب زیرین و دهن گشاده دارند
و قدرے پنبه بر آنجا نهند و چون زرداب کم گردد و از ورم ایمن گردند مرهم رویانده نهند و اگر خون میرود
نمی ایستد از صبر و کندر و مرصافی و دم الاخوین ذروری ساخته بران پاشند تا خون ایستد بیرون
آوردن خار و پیکان پیکانها باید بیرون آرند موضع آنرا بمر دکندر بر کنند اما خار و انچه مانند آن بود
بیخ نی یا شیلم را بکوبند و ضماد نمایند و اگر قوی تر خواهند بگیرند پیاز نرگس و اشق و زراوند و زفت
و علک البطم کوفته بعسل سرشته ضماد کنند یا پیاز نرگس و آرد شیلم بعسل سرشته ضماد کنند فساد اطراف
بسرما سبب آن توجه حرارت و خون و بخارات گرم ست بآنجا و مختنق و محتبس شدن در آنجا پس
آن عضو را بسوزد و متعفن گرداند علاجش اگر ورم نکرده باشد فاسد نشده باشد لیکن ابتدا کرده
که سبز شود زیت و روغن زنبق بسیار بران طلا نمایند و اگر آماس کنند در آبی نهند که دران شلغم و کاه
گندم و سبوس و بابونه و اکلیل الملک و کرنب و حلبه و کتان جوشانیده باشند و چون بر دن آرند روغن

ندکور بمالند و اگر سبز و سیاه شده باشد نیمشا دران نهند و نیش را نیک فرو برند و در آب گرم نهند پس بگل ارمنی و آب و سرکه بهم سرشته طلا کنند و بعد از دو سه ساعت بسرکه و آب نیم گرم بشویند یا بشراب نیم گرم و آفتی رسد که ابتدای تعفن کرده باشند چقندر و کرنب را بپزند و با روغن گوسفند یا روغن گاو بکوبند که مثل مرهم شود بر انجا نهند تا آنچه متعفن و سبز شده سیاه گردیده بیفتد پس بعلاج قرحه علاج کنند باب هفتم در طرد هوام از مسکن و تدبیر نهش هوام و گزیدن سباع و علاج سقی سموم و ادویه سمیه اما طرد هوام پس بدانکه در نگاهداشتن گربه و لقلق و طاوس و خارپشت و ابن عرس و گوزن در خانه هوام از آنجا بگریزند و از ظاهر شود بکشند بعضی گفته اند که مار نیز دیگ پوست پلنگ نرود و اگر ریسمان را بقطران سیاه و حلتیت آلوده کنند و بر گرد خوابگاه گردانند هوام در نیایند و تبخیر شاخهای درخت انار و بیخ آن و تبخیر فنجنکشت و در جامه خواب نهادن آن همین عمل کند و از چیزهائیکه مار بگریزد تبخیر پشم بز کوهی بود و شاخ گوزن و موی آدمی و برنجاسف و گوگرد و خردل اگر بر مسکن مار نهند بگریزد و طرد عقاب از تبخیر بعقرب یا کبریت یا زرنیخ یا سم خر یا بز با روغن گاو و از بادرروج و ترب و برگ آن بگریزد و طرد براغیث حنظل خرنوب در آب بجوشانند و آن آب را در خانه پراگنده کنند و اگر چوبی را به پیه خارپشت آلوده کنند کیک بر آنجا جمع شوند طرد لق و دوگاو با سرگین گاو و سیاه دانه یا چوب تاژ و یا برگ سرو و جوز آن و کر رومی را بروغن چرب کنند کمتر ضرر رساند طرد زنابیر بجا گوگرد و شیر طرد و غار موش بزرا اگر پوست باز کنند یا دم ببرند یا خصی کنند باقی موشان بگریزند طرد سام ابرص در خانه که زعفران بود در نیاید علاج لذع و نهش حیات باید که اول بالای آنرا محکم ببندند و به محجمه بسیار و پیاپی بمکند و اگر محجمه حاضر نبود کسی را گویند که گرسنه باشد و دندانهای او معیوب نبود که دهن را بشوید و چرب کند و بمکد و آب دهن را اندازد و بسیار بمکد و در نهش جمله هوام دل این عمل باید کرد و اگر از جنس مارهای قوی باشد فی الحال عضو را ببرند و اگر بریدن ممکن نباشد گوشت آن موضع را بردارند تا استخوان و اگر میسر نشود موضع را به نشتر بشگافند و دهن زخم را گشاده گردانند و بعد از امتصاص و مکیدن بسیار به محجمه یا دهن از این ادویه ضماد کنند زفت رطب فرفیون جاوشیر قنیه و اگر اینها حاضر نبود سرگین کبوتر و فودنج و خاکستر چوب انگور و اگر تریاق فاروق میسر آید در اول مفید بود و در آخر فائده ندهد و مقدار شربت

تریاق فاروق جهت این نفع یکمثقال بود و خوردن مخلصه یکمثقال دفع جمیع زهرها و گزیدنها کند و گفته اند
که خوردن ثوم با شراب و تیز شراب با پیاز یا باگندنا غنی می گویند از علاج دیگر که از برای جمیع گزیدن
ها و زهرها نافع است و اگر بچیزی دفع آن نشود مرتکب آن شدن خطای محض بود و اصل حشیشی که در
نواحی استرآباد است بمار دارد مشهور است منفعت آن درین باب متواتر رسیده طرد عقرب نمد از بستن
بالای آن و امتصاص نمودن و بجز نه گرم کنند و با دروج کوفته و گرم کرده ضماد کنند و خوردن آن نیز
مفید بود و عقرب را اگر میسر باشد بشکافند و ضماد کنند و از مفتحات خاصه کرفس اجتناب کنند و در مواضعی
که عقرب بسیار باشد اجتناب از خوردن کرفس واجب بود و با دروج ضد کرفس است
رتیلا و عضا و سام ابرص رتیلا بهترین علاج آن شیر دادن و قی فرمودن باشد و معهذا در کتب
طبی مذکور نشده اما عضایه حربا که از جنس آنست و هر کدام از اینها اگر بگزد و دندانهای او در آنجا
بماند و بآن سبب درد کند تدبیر بیرون آوردن آنست که بجاکستر چوب انگور و انجیر و روغن
زیت با کنجد طلا کنند یا فتیله در آنجا بخشند تا دران آویزد پس بجاکستر و روغن مذکور طلا کنند
و اگر درد ساکن نشود بسیار بمکند و در آب گرم که در وی سبوس گندم جوشانیده باشند نهند اما سام
ابرص که در خرابها میباشد و نقطهای سیاه بروی است آن نیز دندانها بگذارد و هنگام گزیدن و از گزیدن
آن تب مطبقه و در میان آن لرزه و اضطراب که از گزیدن مار بود عارض شود و بسیار بود که با فراط درد
هلاک کند و موضع نهش سبز و زرد نشود و زردآب و رطوبات فاسد سیلان کند پس بطریقی
که گذشت دندانهای آنرا بیرون آرند و قدری ابریشم را مانند ابریشم مقرض نموده با بزرقطونا
در آبی که دران صمغ عربی حل کرده باشند بر زنند و ضماد کنند و یک دو روز بگذارند پس برفق باز کشند
همه دندانها بیرون آید و علامت بیرون آمدن زوال تب و سبزی موضع و سیلان زرد آب باشد پس
از ان بعض آنچه در گزیدن مار گذشت عمل نمایند عض کلب کلب حیوانی است که سگ و بعضی حیوانات
را مثل گرگ و شغال و روباه عارض می شود و گفته اند که بغل را نیز عارض میشود و این را ازین سبب
کلب نامیده اند که در سگ بیشتر واقع میشود و این حیوان را که انجا بود کلب گویند علامت سگ دیوانه سرخی
چشم و زبان از دهان بیرون افگندن و کف و لعاب بسیار آمدن و سر بر زمین نزدیک گردانیدن و دم را در میان
هر دو پا بر زمین میکشید و در رفتن مثل مستان بود و اگر گرسنه شود بخورد و اگر تشنه شود از آب ترسد و نیاشامد و بر چیزیکه رسد

همهمه کنند وآواز نکنند واگر آواز کنند گرفته آواز بود وسگان جمله از وی بگریزند واگر بآن رسند خشوع وتملق
کنند بحرکت دم وغیره چنانکه رسم کلاب ست واین صفات بر تقدیر استحکام کلب بودن است وقبل از
استحکام بعضے ازین علامات بود وبعضے نبود ومعضوض یعنی گزیده شده کلب را بعد از یک هفته یا دو هفته
یا چهل روز وگاه بود که تا ششماه بلکه یکسال در تاخیر افتد بحسب قلت وکثرت رطوبت وقرب وبعد از مزاج
شخص سوداویت حالتی مثل مالیخولیا از دوست داشتن روشنائی وترسیدن از هر چه بیند ودر حال
ازان سکوت نمودن واز آب رطوبات ترسیدن یا آنرا نجس وپلید شمردن وازین سبب از شرب آب
باز ماندن وهرگاه که باین مرتبه رسد امید صحت اندکی ماند خاصه اگر روی خود را در آئینه شناسد سگی
تخیل وگردد وهرگاه چنین باشد طمع از سلامتی او منقطع باید کرد وگاه بود که آواز سگ کند وحریص بود وگزیدن
مردم وهر کرا بگزد او را نیز این حالت عارض شود وهمچنین بود هر که پس خورده او را از آب وطعام
تناول نماید وگاه بود که در بول معضوض اشیاء لحمیه مثل کلاب پیدا آید واگر مشتبه گردد که کلب گرفته
کلب است یا غیر آن پاره نان را برطوبتی که از جسم او سیلان میکند آلوده گردانند وپیش سگی اندازند واگر بخورد
آن سگ دیوانه نبود یا قدری مغز جوز یک شب بر زخم نهند ودر صبح پیش مرغ اندازند اگر بخورد یا نخورد و
بمیرد دیوانه بود علاجش موضع گرفته را گشاده گردانند وبه محجمه نفس بسیار فرمایند پس سیر کوفته بسرکه در
گوسفند سرشته ضماد نمایند یا جاوشیر بسرکه سوده وباز فت گداخته مخلوط کرده ضماد کنند ویا سیر وپیاز ونمک را
کوفته با خاکستر چوب راضم کرده ضماد نمایند وتا سه روز این تدبیرات مفید بود اما بعد از سه روز گشاده
گردانند وهین جراحت فائده نبود لیکن سعی نمایند که تا چهل روز مندمل نشود وهرگاه بینند که آنرا اندمال
پیدا شده یا ادویه که ضماد نمایند تا بکشاید وتدبیر مالیخولیا وتنقیه سودا استعمال باید نمود ودواء الذراریح
ودواء السرطان بدهند ودواء الذراریح فربه وبزرگ وسرها وپاها جدا کرده وانداخته یکمثقال عدس مقشر
یکمثقال سنبل الطیب زعفران قرنفل فلفل دارچینی از هر یک یکدانگ نرم کوفته بآب سرشته
قرصها سازند وهر روز صبح وشام دو دانگ بآب نیم گرم بنوشند واگر در مثانه دردی پیدا شود بطبیخ عدس
روغن بادام شیرین یا روغن گاو علاج کنند وهر روز که دواء الذراریح دهند در حمام روند ودر آبزن
نشانند تا در آبزن بول کنند واز سرما نگاهدارند دفعه از مرغ فربه وماش داشته باشند شراب کهنه دادن گفته
اند نسخه دیگر دواء الذراریح بگیرند ذراریح بعد از اسقاط اطراف چنانکه گفته شد ویکشبانروز در دوغ نهند

دواء الذراریح

پس دوغ را بریزند و دوغ تازه داخل کنند و بعد از یک شبانروز بریزند و یکبار دیگر چنین بکنند پس ذراریح در سایه
خشک کنند و باد و وزن آن عدس مقشر بسایند و قرصها سازند شیرینی دو دانگ باب گرم بدهند و بقانون
مذکور عمل کنند نسخهٔ دواء السرطان بگیرند سرطان نهری ماده علامت مادگی آن آنست که در حوالی او سوزن
فرو برند از آن آبی سفید بیرون آید همه اطراف آنرا ببندند از ند و بخاکستر و نمک پاک بشویند و بعد از آن
باب خالص بشویند و خشک گردانند و در کوزه کنند و سر آنرا محکم گردانند و یک شب در تنورے
که دران پخته باشند بنهند پس ده جزو ازین و پنج جزو جنطیانا و یک جزو کندر کوفته بیخته هر روز
صبح و شام دو درم باب سرد بنوشند جالینوس گفته که هر کس این دارو بخورد از ترسیدن
آب ایمن شود و گفته که چهل کس را سگ دیوانه گرفت بعضے از ایشان جگر آنرا خوردند سالم ماندند و
بعضے استنکاف نمودند هلاک شدند و آنرا استعمال دوای جالینوس و انواع تدبیرات دیگر مفید نه
افتاد و اگر فزع پیدا شود تدبیر آنست که از موم و عشیه شکر اجوافها سازند و پرآب کرده ببلع آن
امر فرمایند یا مشربه سازند سر تنگ و لوله دراز دران نشانند و سر لوله در حلق نهند تا آب بحلق فرو رود
و آب را نه بینند تدبیر دیابیطس قرار از آن اول است و اگر میسر شود تنقیهٔ بدن کنند و تعدیل مزاج در ترک
فواکه و شراب و شوربا از فواکه مثل بهتوان خورد و آنچه ممنوع است فواکه کثیر الرطوبت مثل خربزه و زرد
آلو و هندوانه و بر مخففات و ترشیها اقتصار نمایند و خانه بکافور و سعد و صندل و مشک و عود و عنبر
و بهیدکه سیب و به و امرود و گلاب مطیب و قرشش گردانند تدبیر شرب سموم قے کردن
باب گرم است مگر روغن کنجد و زیت با طبیخ بزر الحبر و مسکه و روغن گاو خوردن و ازین طعام بسیار
نباید خورد و اگر زهرے بقی بر آید فبها و الا کسر مضرت آن کنند تریاقی که زهر را بقی بیرون
آرد آنرا تریاق الطین نامند صفت آن گل مختوم حب الغار از هریک دو مثقال زیت بستر شند
شربتے یکدرم و بعضے گفته اند که خیر الدیک فی الحال قذف سم کند و بعد از آنکه ورقی استقفنا
کرده باشد قدرے شیر دهند و بعض قی فرمایند و اگر در زیر شکم ضرری و المی ادراک کنند حقنه کنند و اگر
معلوم بود که کدام زهر بوده بانچه مخصوص آنست بان معالجه کنند چنانچه در مطولات مذکور است پس از کتابها فرا گیرد

رسالۂ بحران

بسم اللہ الرحمن الرحیم

الحمد للہ الحکیم الوہاب وصلی علی رسولہ محمد صاحب الحکمۃ وفصل الخطاب وعلی آلہ الاطیاب واصحابہ الجناب اما بعد میگوید بندہ مسکین محمد بدر الدین بن خواجہ جمال الدین غفر اللہ لہ ولوالدہ واحسن الیہما والیہ کہ این فوائد چند است مسمی بہ **مختصر البیان فی ضروریات البحران** کہ از رسالہ مستغنی عن الاوصاف در نظر اہل انصاف جامع رموز این فن حاوی فوائد نو وکہن جان حکمت یونان مسمی بغایت البیان فی ما یتعلق بالبحران تصنیف طبیب حاذق وحکمت ناطق سر آمد اطبائے جہان محسود اماثل واقران یکتائے زمانہ بوعلی روزگار یگانہ عصر جالینوس وقار حضرت اوستادی حکیم علی حسین عم فیضہ الی تعاقب الملوین کہ دست شفائیش ہمدست اعجاز مسیح تدبیرہا بخشش امراض لا دوا از اخانہ براند از روح علی عباس مجوسی را بخدا قتش ایمان کامل و در جنب مسیحائی او دعوئ ابی سہیل مسیحی باطل حسب اصرار واستبداد مردم دیدۂ آدمیت نقش نگین مروت مجمع فضائل کونین حامی حرمین شریفین حاجی محمد حسین عزہ اللہ تعالی فی الدارین بہ کمال استعجال بنا بر ضمیمہ کردن رسائل

رسائل مطبوعه طبیه که از قالب طبع بر آورده بودند در قالب تحریر ریخته شد و ما توفیقی
الا بالله التماس بخدمت اصدقا اینکه اگر بر سهوی مطلع شوند باصلاح آن کوشند
و بذیل عفو پوشند بدانکه لفظ بحران یونانی است یا سریانی و معنی آن شدت نمود است
و یا فصل خطاب و در اصطلاح اطبا عبارت است از کوشیدن طبیعت با علت و بدان
سبب در بدن بیمار تغیر عظیم ظاهر شدن بحالی بهتر یا بدتر و تشبیه داده اند مرض را بدشمن
باغی و طبیعت را بپادشاه حامی و بدن را بملک سلطان و یوم البحران را بروز مقابله
و قتال پس هنگام کارزار لامحاله سلطان را دفعة یا بتدریج غلبه باشد تام یا ناقص و یا
بالعکس و ازین اقسام تغیرات هشتگانه هویدا میشود و همچنانکه در روز قتال از طرفین اسباب
جنگ و حرب مهیا باشد و امور خطرناک مانند آوازهای سخت و چیزهای وحشت آمیز و
خوف تحیر پیش می آیند همچنان درین روز همان قسم اضطراب و کرب و قلق عظیم و حرکات
صعبه و شنیدن آوازها چون دوی و طنین و تشویش افعال بمریض لاحق میشوند پس در یکه
بحران واقع شود مریض را بهیچ وجه تحریک نفرمایند زیرا که تحریک صناعی اگر موافق تحریک
طبعی شود موجب استفراغ مفرط گردد و در ان مخافت ضعف بل سلب قوت و هلاک
است و اگر مخالف تحریک طبعی بود تشویش در افعال طبیعت واقع گردد و طبیعت
از فعل لازم خود که بدفع عائق و مانع بود باز می ماند و بحران جید و اخراج ماده
و استیصال مرض بوجه اکمل نمیشود و ازین وجوه در روز بحران از مسهلات و مستفرغات
بل از محرکات ممانعت فرموده اند حتی که اگر مریض متحمل باشد از اغذیه باز دارند الا بقدر
ضرورت و مقتضای وقت غذای لطیف سریع الهضم بکار برند فائده بدانکه
بحرانیکه بدفع ماده بود پنج نوع است یعنی با سهال و رعاف و ادرار و عرق و

م اندک اندک هویدا شوند در جوع نصیحت کند دفعة همچنان در مرض اوجوع بهلاکت کند دفعة گاه منه سلمه +

بحران که بعرق وادرار شود ناقص باشد چه ماده رقیق منه دفع میگردد و غلیظ باقی میماند و بحرانیکه
بقی یا اسهال یا رعاف بود تام باشد **فائده** بحران را تقدم اعراض لازم ست مثلا
اگر در روز بحران شود علامات و اعراض در شب مقدم شوند و اگر به شب واقع شود
در روز ظاهر گردند و هر یک را از استفراغات خمسه علامات جداگانه مقدم شوند مثلا علامات
قی ضیق النفس و غثیان و تقلب نفس و تلخی دهن و درد فم معده و اختلاج آن و تاریکی چشم
و سقوط نبض و اختلاج لب زیرین و علامت اسهال درد امعا و ثقل بدن و تمدد
شراسیف بطرف اسفل و نفخ بطن و درد پشت و انصباغ براز و قراقر امعا و عدم
علامات قی و رعاف وغیره و نبض صغیر و قوی و صلب بودن و علامت رعاف ثقل
سمع و دوی و طنین و اشتغال مرد اشک و بناریق روبروے چشم و خارش
بینی و ضربان رگهای سر و بودن مرض صفراوی یا دموی خصوصاً وقتیکه بیمار جوان
باشد و علامت ادرار ثقل مثانه و غلظت و کثرت بول و عدم اسهال
ماده بطرف دیگر و در زمستان بیشتر از دیگر فصول افتد علامت عرق انتفاخ
بشره و رنگینی بول بروز چهارم و غلظت آن بروز هفتم و موجب نبض —
تنبیه بر علامات استفراغات همیشه متوجه باشند اگر طبیعت بقوت دفع ماده
نماید عین مقصود و مراد ست والا گاهے طبیب حاذق را احتیاج باعانت طبع شود
و در صورتیکه طبیعت مهیا کند ماده را برائے اخراج و بسبب ضعف خود استیصال آن
نتوان کرد **فائده** بدانند که هر مرض را که آخر بسلامت بود چهار مرتبه مے باشند
ابتدا تزید انتها انحطاط بحران در انحطاط نمے شود بحران تام
در وقت انتها باشد و انچه در ابتداء مرض افتد مهلک است و انچه در زمان تزاید

آید ناقص وردی بود بدانکه در ایام مرض بعضی روزهای بحران باشد که آن را ایام الباحوریه نیز گویند و بعضی روزهای خبر دهنده که بحران خواهد شد و آنرا ایام الانذار گویند و بعضی روزها نه باحوری باشند و نه از انذار اما بجسب انحراف بحران دران روز دافع نمی شود آنرا ایام واقع فی الوسط گویند و اما ایامیکه دران بحران افتد تام و نیک باشد یازده روز نه چهارم و هفتم و چهاردهم و بستم و بست دیکم و بست چهارم و بست و هفتم و سی دیکم و سی چهارم و سی هفتم و چهلم و بنا بر تسهیل حفظ بلندیان درین دو بیت یاد کرده شد نظم

دال زادیه و دال و کاف و کا	کاف و دال و کاف را میدان یقین
لام الف با لام دال و لام زا	میم ایام بحارین را گزین

و ایام واقع فی الوسط شش روز اند سوم و پنجم و یازدهم و سیزدهم و هفدهم و ایامیکه دران بحران ناقص افتد و بارنج و خطر باشد هشت روز است ششم و هشتم و دهم و دوازدهم و یازدهم و شانزدهم و سیزدهم و نوزدهم و ایامیکه دران بحران نباشد سیزده روز است بست و دوم و بست و سوم و بست و پنجم و بست و ششم و بست و هشتم و بست و نهم و سی ام و سی سوم و سی و پنجم و سی و ششم و سی و هشتم و سی و نهم و جهت تسهیل حفظ متعلمان جدولی جامع اقسام اربع موافق اکثر اطبا و نا در مرقوم می شود

جدول ایام بحران و مسهل و واقع فی الوسط و خلافی برای تسهیل حفظ موافق معمول اکثر اطبا نادرا

١	بحران	٦	بحران [illegible]	١١	بحران [illegible]	١٦	مسهل بلا خلاف	٢١	بحران [illegible]	٢٦	مسهل	٣١	بحران	٣٦	مسهل بلا خلاف
٢	خلافی	٧	بحران [illegible]	١٢	مسهل بلا خلاف	١٧	بحران	٢٢	مسهل بلا خلاف	٢٧	بحران	٣٢	مسهل [illegible]	٣٧	بحران
٣	بحران	٨	[illegible]	١٣	[illegible]	١٨	بحران	٢٣	مسهل بلا خلاف	٢٨	[illegible]	٣٣	[illegible]	٣٨	مسهل بلا خلاف
٤	بحران	٩	بحران	١٤	[illegible]	١٩	[illegible]	٢٤	بحران	٢٩	[illegible]	٣٤	بحران	٣٩	مسهل بلا خلاف
٥	واقع فی الوسط	١٠	[illegible]	١٥	[illegible]	٢٠	بحران	٢٥	[illegible]	٣٠	[illegible]	٢٥	مسهل	٤٠	بحران

فائدہ بسیار باشد کہ در امراض حادہ تا سہ روز علامت بحران می نمایند پس درین سہ روز در ہر کدام روز کہ علامات بحران زیادہ باشد ہمان روز را یوم البحران باید شمرد خصوصاً کہ یوم الانذار نیز بران گواہی دادہ باشد و آن روز روز بحران ہم بود

فائدہ این ہمہ کہ گفتہ شد از تعداد ایام باحوری در امراض حادہ واقع مے شود و اما در امراض مزمنہ عدد ماہ و سال چون عدد روزہای امراض حادہ چنانچہ در ربع سودوی و بلغمی ہفت ماہ ہمچون ہفت نوبہ غب باشد بالجملہ بعد صد و بست روز بحران یا پس ہفت یا دہ باشد یا پس ہفت سال یا پس از چہاردہ سال یا پس بست و یک سال و بقراط بعد از چہل روز محرور شصتم و ہشتادم و صد و بستم از روز ہاے بحران شمردہ و بدانند کہ در حمی غب دم النوبہ روز بحران مے باشد پس باید کہ احکام بحران در روز نوبہ محفوظ خاطر دارند و احتیاط کنند کہ در وقت پری شکم واقع نشود

فائدہ معمول اکثر اطباست کہ اگر حدوث مرض قبل از انتصاف نہار باشد آن روز را در حساب مرض کامل تمام میگیرند و اگر بعد انقضاے نصف النہار باشد ترک میکنند ظاہر اسببش این است کہ یوم ہلیلہ نزد ایشان از نصف نہار تا نصف النہار دیگر است باقی براہین اکثر امور مذکورہ خصوصاً علت وقوع بحران و حساب و اخذ ترک روز حدوث مرض مع اختلاف طرق و نزعات اللسان فی ما یتعلق بالبحران مذکور ست اینقدر برای تعلیم مبتدیان و حفظ اطفال مرقوم شد الحمد للہ اولاً و آخراً و باطناً

الحمد للہ کہ نسخۂ ذیشان مسطب علویخان مع رسالۂ بحران در مطبع منشی نولکشور واقع کانپور بسرپرستی عالیجناب راے بہادر منشی پراگ نراین حب ضیاالملک مطبع باہتمام بھگوان دیال الحجب ماہ دسمبر سنہ ۱۹۱۰ع بار ششم طبع شد

قرابادین قادری تصنیف حکیم اکبر ارزانی
علاج الابدان۔ رسالۂ غریب المفاد جسمین
علاج امراض انسانی کا خود انسان مین موجود
بسند نقل کتب طبیہ ثابت کیا ہی مولفہ حکیم
عبد الحق۔

کنز الاسرار معالجات اسرار طب کا
مبدء ظہور ہے تصنیف حکیم ہادی حسن
مرادآبادی۔

رسالہ جنۃ الواقیہ لسہام الامراض الوبائیہ
خاص امراض وبائی کا علاج اور اسکے اسباب
و علامات کا بیان تصنیف حکیم سید افضل علی
المخاطب بہ شفاء الدولہ۔

رموز الحکمۃ مصنفہ مولوی رجب علی مدرس
اول فارسی۔

علاج الامراض۔ مولفہ حکیم محمد شریف خان
مع رسالہ ستہ ضروریہ وغیرہ۔

رسالہ ارارۃ سواء الطریق لطالب
مناہج التحقیق۔ تحقیقات طب مین بطور
مباحثہ ڈاکٹر و یونانی لکھا ہے۔

رسالہ دافع المینہ۔ و نافع البریہ۔ فی
احکام التغذیہ لاصحاب التخمۃ والہیضہ۔
تنقیحات تخمہ بدہضمی ہیضہ کا بیان ہی۔ اور
اسکا علاج ہے۔

لغات مفردات طب

مخزن الادویہ۔ مع تحفۃ المومنین۔
کہ جسمین ہر دوا کی ماہیت طبیعت مفردات
مصلحات بدل قدر شربت افعال و خواص
مشرح لکھے ہین اور اسکے ساتھ تحفۃ المومنین حاشیہ
پر بالاستیعاب وتمام وکمال بعنوان پسندیدہ
چڑھا ہی تصنیف حکیم سید محمد حسین علوی۔

ناصر المعالجین۔ یہ ملخص ہی مخزن الادویہ کا
جلد اول مین نام دوا کا اردو فارسی عربی بشرح
ماہیت و طبیعت و افعال و خواص ایسے بیکار
اور اختصار کے ساتھ لکھے ہین کہ اطبا کو ایسی
کتاب سفر و حضر مین ساتھ رکھنے کے لائق ہی
مولفہ حکیم ناصر علی غیاپوری۔

مفردات ناصری۔ بصفت بالا اور مزید علیہ یہ ہے
کہ اسمین ایک تکملہ بڑھایا ہی مصنفہ القضا۔

اختیارات بدیعی۔ مفردات طبیہ اور مرکبات
مین بڑی معتبر کتاب ہے۔
۱۔ مقالہ مین مفردات ادویہ کا بیان مع اسکی
ماہیت طبیعت افعال خواص اور اسکی منبت
کا پتہ۔
۲۔ مقالہ مین مرکبات طبیہ کے مجربات
نسخے مصنفہ حکیم علی بن الحسین الانصاری۔

معدن الشفاء سکندر شاہی ہمقالب طب
یونانی و بیدک ہی ہر دوا مفرد کی ماہیت طبیعت
مضر و مصلح و بدل مقدار شربت افعال و
خواص بہ تطبیق بیدک لکھے ہین و جن دوا اون
نام عربی و فارسی مین نہ تھا وہ خاص ہندی
زبان مین لکھا ہی یہ کتاب بحکم سکندر شاہ
حکیم بھوہ خان نے تالیف کی۔

میزان الادویہ۔ و الفاظ الادویہ و فرہنگ
نصیریہ و مخزن الادویہ۔ ز تصنیفات
حکیم نور الدین محمد عبد اللہ شیرازی و حکیم تابع

مجھ وغیرہ سے

کتب طب اردو

تشریح الاسباب معروف بہ مظہر العلوم مع نقشہ برج فلکی مصنفہ حکیم قاضی الٰہی بخش۔

رسالہ زبدۃ المفردات درنظم بارق۔ مؤلفہ حکیم سید حسین متخلص بہ بلیح۔

زبدۃ الحکمت۔ فصول اربع مین روزمرہ چیزون کے استعمال کا بیان ہی مؤلفہ سید حکیم قمر علی رئیس متھرا۔

مفید الاجسام مع فوائد عجیبہ ہر قسم امراض کے نسخے مؤلفہ سید افضل علی نیٹو ڈاکٹر۔

علاج الغربا اسکی کوڑیون کی دوا قیمتی کام کرتی ہی مترجمہ حکیم غلام امام۔

ترجمہ طب اکبر۔ یہ ترجمہ تمام خوبی سے بھرا ہوا ہر ایک مطالب دقیق کو صاف محاورہ زبان اردو مین لکھا ہی۔ نام تاریخی اسکا۔ مظاہر العلاج ہی ترجمہ حکیم محمد حسین۔

قانون عزت۔ عموماً ہر قسم کا علاج وخصوصاً تپ ق وتپ مزمن کا مصنفہ حکیم عزت حسین

تحفۃ الاطبا۔ اسم بامسمیٰ ہی مؤلفہ حکیم سید مشرف حسین خیرآبادی۔

قرابادین شفائی۔ اردو مترجمہ حکیم محمد ہادی حسین خان مرادی۔

قرابادین ذکائی۔ فارسی مصنفہ حکیم ذکاء اللہ خان اردو مترجمہ حکیم محمد ہادی حسین خان مرادآبادی۔

انیس الاطبا۔ تالیف حکیم مولوی محمد صادق علی۔

مجربات اکبری اردو ہر مرض کے نسخے آزمودہ مترجمہ حکیم واجد علی موہانی۔

طب نبوی جسکا ہر نسخہ مریضون کے لیے اکسیر اعظم ہی انتخاب احادیث نبوی سے مولفہ حافظ اکرام الدین

رموز الحکمۃ ان امور کا بیان جس سے ابتداء مرض سے تامل تک یاری معلوم ہوتی ہی اور اسکی فرع کی تدبیر مؤلفہ حکیم رجب علی

معالجات احسانی دلائل تشخیص امراض اور اسکا علاج مؤلفہ حکیم احسان علی۔

علاج الامراض اردو طب کی مستند کتاب مترجمہ حکیم ہادی حسین خان۔

رسالہ قارورہ۔ شناخت رنگ وقوام و رائحہ بول مین عمدہ رسالہ مولفہ حکیم غلام یحییٰ۔

مرکبات احسانی۔ بطور قرابادین۔ ہر مرض و بیماری کی تشخیص بہ ترتیب حروف تہجی از حکیم احسان علی۔

اکسیر القلوب ترجمہ اردو مفرح القلوب جو تصنیف حکیم محمد اکبر ہے مترجمہ حکیم محمد نور کریم

مجالۂ مسیحی معالجۂ امراض وبائی دستور ہیضہ مولفہ حکیم سید محمد ولی۔

کیمیائے عناصری۔ مترجمہ قرابادین قادری مترجمہ حکیم نور کریم۔

تشریح الاجسام۔ علاج اقسام پھوڑا پھنسی مولفہ حکیم افضل علی ڈاکٹر۔

مجمع البحرین۔ یہ کتاب طب یونانی اور ڈاکٹری مین ہی مطالب ہی اس عنوان کی کتاب ابتک تالیف نہین ہوئی جو جامع کمالات حکیم محمد حیدر خان رئیس جالندھر ملازم سرکار ریاست کپورتھلہ نے یادگاری بنائی۔

شفاء الامراض مخصوص ہر ہر عضو کے امراض کا علاج مولفہ حکیم محمد نور کریم۔

مقالات احسانی مفردات کا بیان حکیم احسان علی

Presented to the Medical Library
McGill University
by
Dr. Casey Wood

Dealer's Catalogue bound in -
front page on white paper

